UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A

VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSŐS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

SZERKESZTI:

BOROS GYÖRGY.

Tizedik kötet.

KOLOZSVÁRT
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL.
1897.

A X. kötet tartalma.

I. Költemények.

	Lap.
Az új ezer hajnalán. Murányi Sándor	4
Sámuel. Rédiger Géza	10
Isten mindenütt. Józan Miklós (Wiliams)	28
Ujévi fohász. Demeter Dénes	29
Megnyugvás. Rédiger Géza	43
Egy uj teremtmény. Józan Miklós	46
Megváltó. Rédiger Géza	58
Méla hangok. Tarcsafalvi Albert	60
Levél Brassai Sumuel urnak. Gárdonyi Géza	73
Uram ne büntess. Tarcsafalvi Albert	89
Dr. Brassai Sámuel halálára. Tarcsafalvi Albert	121
Szent Péter a hegyaljai szüreten. Végh Mátyás	158
Székely Juliska. Dézsi Mihály	163
Enyedi György emlékezete. Tarcsafalvi Albert	203
Békesség és jóakarat tinéktek. Végh Mátyás	212

II. Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Vigyázzanak az őrszemek. Boros György	25
Mi biztositja leginkább a templomba járást?	65. 81
Egy láthatatlan hatalom Boros György	90
Nem esküszöm! Deák Miklós	95
Munkára föl. Boros György	2
Egy fiatal lelkésznek. Boros Fyörgy	43
A Sozzinok családja	52
Egy láthatatlan hatalom Boros György	90
Dr. Brassai Sámuel Meghalt. Boros György	106
Brassai Sámuel. P. Thewrewk Emil	107
Brassai utolsó perczei. Boros György	108
Ki legyen a felelős? Mózes Mihály	112
Papnék és papleányok teendőiről. Raffaj Irma	130
Az unitárius nők feladata. Boros György	139
A papnevelés ügye. Boros György	154
Szózat. Hajós János	207

III. Életrajzok és rokon-tárgyúak.

Kálnoki Bedő Albert. (Arczképpel) Boros György	6
Májai István. (Arczképpel)	28
Brassai Sámuel	41
Fekete Gábor. K. A.	62
Luther mint ember. Grátz Mór	77. 92
Dr. Brassai Sámuel. (Arczképpel)	105
Jakab Elek Boros György	124

Apró dolgok Brassai életéből. Közli Boros György 112
Részvét írat Jakab Elek haláláról 137
A.-Rákosi Székely Sándor sirja felett. Fekete Károly, Mikó Lőrincz .

IV. Vegyes tartalmúak.

Jótékonyság és joiékonyintézetek. Lovácsi Antal 3, 30
A rebelis pap. Angolból Márkós Albert 11
A vidékről. Omikoan 14
Nők világa 15. 32. 48. 64. 115
Nyilt kérdés 16
Williams new-yorki lelkész nálunk 17
Én tudom és én akarom 18
A 10-ik. Unitárius Közlöny szerkesztői 20
A kézi munka. Mezrizzky Szalai Alix 34
A természettudományi társ. üdvözlete Brassai Sámuel egyetemi tanár Urnak 42
A gazdasági ismétlő iskolákról. Ifj. Kiss Jakab 44
Tört sugarak Boros György 26
Népiskolai hitoktatásunk bajai. Simó János 52
Hasznos tudnivalók. Ütő Béla 66
Az angol unitáriusok között. Boros György 70
Az angol nők munkásságáról. Boros György 83
Beküldött uj könyvek 85
Gyászjelentések 109
Az iskola bezárása után. József Dénes 114
Az egyház körökből. G. K. 125
Brassaia. (képpel) Dr. Nyiredi Géza 127
Az egyházi énektanitás ügyében hirdetett pályázat eredménye . . 142
Válasz. Galfi Lőrincz 147
Irodalom 10. 52. 148. 218
Dávid Ferencz egylet tagjaihoz. Ferencz Józsefné 153
Miniszteri engedély. Dr. Wlassich Gyula 154
Az egyházkörökből 159
A család hivatása. Osváth Gábor 162
Az unitárius bucsú Raffaj Irma 164
Hasznos tudnivalók 165
Sub auspiciis Regis 210
V. **Egyházi és iskolai mozgalmak** 20, 36, 52, 67, 85, 100, 117, 132, 149, 166
VI. **Egyleti élet és munkásság** 11, 33, 54, 70, 84, 102, 110, 134, 141, 166

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Január. 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Kálnoki BEDŐ ALBERT.

Munkára föl!

Egy hosszu évet ünnepeltünk. Lelkünk gondolatai, szivünk érzelmei a multnak voltak szentelve. Örömtől áradott kebelünk egy nem remélt siker fölött. Méltó volt az alkalomhoz, de most az ünnepnek vége, a munkás napok elközeledtek. Munkára föl!

Ugy van, dolgozni kell éjjel és nappal, de mielőtt hozzá fognánk, tekintsünk szét, vessünk számot, gondolkozzunk arról, hogy *milyen legyen a munka?*

Eddig a fiu oda állott atyja mellé, a leány anyja mellé s gyermekies áhitattal lesték el a mindennapi élet közönséges foglalkozásait. Volt abban bizonyos megható vonás, bizonyos kegyelet, nagy mértékü tisztelet és a mellett létfentartó conservativismus. Tisztelettel adózunk a mult idők kedves hagyományainak, azokat hátvédeknek igen, azonban vezérbotoknak használni többé nem fogjuk, nem használhatjuk.

Miért? Azért, mert uj időket élünk. Most a ki csatába akar menni, a kovás fegyert hagyja a szegen és használja azt a mely füst nélküli lőporral legtöbbet lő egy percz alatt, mert különben elveszíti a csatát.

Ne ütközzenek meg olvasóink e harczias hangon. Képben szólottunk, de ha kép nélkül akarunk is beszélni, ennél kevesebbet mondanunk nem lehet. Mert az idő teljesen megváltozott, a régiek elmultak, mindenek megújultak. Nekünk székelyeknek, nekünk magyaroknak, ha élni és uralkodni akarunk, meg kell újulnunk gondolkozásban, meg munkában és meg a reménységben is.

A gondolkozás és a munka nehezen változik, és mindkettő csak ugy, ha sokat, nagyon sokat *tanulunk* a legjobb iskolákban, melyeket az egyházak, az állam és az élet felállitanak. Kezdjük legelől. A népiskola legyen mintaszerü! Eddig hat hosszu év alatt 3—4 havi kényszerült iskolázással, a gyermekek nagy nehezen eljutottak a „jól olvasás“ derekáig, azután 2—3 év mulva ismerték még a betüket, a mikor sor alá kerültek, még letudták irni a nevüket. Ilyen tanulás nem kell. Ebbe nincsen haszon. Először válasszuk meg jól a tanitót, most, hála Istennek, sok derék emberünk van, azután álljunk neki a tanulás-

nak akár mint a földszántásnak. Az anyag meg van. A székelynél kész a józan ész, a tehetség, az erő. Ezeket fel kell használtatni a maga idejében a legnagyobb szorgalommal. Az új nemzedék székelységben (más sem lehet kivétel) ne találtassék egyetlen ember, a ki a népiskolai nevelés összes kincseivel el ne lássa magát. Ez az első föltétel!

Ha ez megvan, azonnal megváltozik a gondolkozás is. Ha eddig azt hitte a székely, hogy megél a jéghátán is, mert tud dolgozni, ezután megfogja gondolni, hogy az erejét Oláhországba viszi-e, hogy ott a bojárnak jó kocsisa legyen, vagy pedig kiviszi a hazai városokba s ott akár a szakiskolákban, akár a tudomány iskoláiban teljes emberré növeli magát.

Gondoljuk meg a dolgot minden oldalról! Nem csak az iparosnak, nemcsak a tudósnak, nemcsak a papnak, hanem a földmivesnek is kell tanulni. A földmives szakiskolákat nem lehet nélkülözni a közönséges székely gazdának is. Igen természetes, hiszen nyilvánvaló, hogy a földmives munkához is meg vannak a módok és az eszközök, melyekkel azt könnyebbé, gyümölcsözőbbé lehet tenni. Balgaság volna azt hinni többé, hogy a föld termékenységét csak is a régi módon lehet növelni! De hát a hol a föld nem való termésre? Hát a hol nem terem eleget? Erre felelnek legközelebbi szomszédaink a csehek. A föld termését pótolja az ipar. Erre aránylag legkevesebbet gondolt éppen a székelyföld népe. Pedig ezzel az eszmével meg kell barátkozni s ezért ujból is első helyen a népiskolához fordulunk és a tanitókat és a tanitónőket keressük, ezektől várjuk, hogy a székelyt győzzék meg arról, hogy ők nincsenek a legdurvább és legkevésbbé fizető munkára kényszeritve.

A lelki miveltségnek azt az ágát sem feledhetjük, a mely az erkölcsre és a vallásosságra tartozik. Mi azt hisszük, hogy ezen a téren is még jobbára ósdiak vagyunk. Népünk a szószéktől fölötte messze van, s e miatt a lelkésznek kell leereszkedni a néphez. Meg kell forditani a viszonyt. A népet kell közelebb emelni a szószékhez, ugy hogy adjunk neki több ismeretet a szószék tudományában. Ki tett kisérletet a biblia oktatás fölséges munkájában a vasárnap délutáni órákon kivül? Már pedig azok nem szakszerüek, holott éppen arra van szük-

ség. A hivek seregét be kell vezetni a biblia, a vallás, az egyház, a hit ismereteinek elemeibe, hogy ne legyen kénytelen az unitárius lelkész is szüntelenül kerülni azokat a fogalmakat, melyeket a tudomány használ, azok miatt, melyeket a szokás megörökitett, még pedig tévesen.

No hát itt is uj munkára van szükség, és ez meg is lesz. A jelek arra mutatnak. Legközelebbről két ifju lelkész alakitott Dávid F. fiók-egyletet hiveiből. Keresik számokra a lelki táplálékot. Megfogják találni, mert ime ott kinálkozik az ének, ez a bűvös hóditó, mely előtt még a sziklákon sziszegő kigyó is megszelidül. És erre milyen jó eszköz van éppen a mi egyházunk kezébe adva!

A felsőbb tudományokról nem is szólok, hiszen az iránt a székelységnek mindig meg volt a kedve, a mit a maroknyi unitárius egyház is oly jelesül bebizonyitott azzal, hogy székelyeinek, mert hivei jobbára ezek, három középiskolát tartott fenn évszázakon keresztül.

No ha a gondolkozás és a munka az idő által parancsolt ezen változáson keresztül megy, akkor a mi reménységünk teljesen meg fog valósulni. Akkor a mi utódaink nemcsak versenyezni tudó, hanem a mellett ép, erős és gazdag nép lesznek.

Mi ezt olvassuk ki a jövő titkos jeleiből, erre hivjuk fel a figyelmét mindazoknak, a kiket illet.

Munkára föl! Az óra ütött, az idő itt van. A ki élni és uralkodni akar, ne henyéljen, mert a munka sok, veszniteni való idő nincs!

Boros György.

Az uj ezer hajnalán.

Szép, magasztos volt, mint egy gyönyörü álom.
Hogy *ezt* is megértem — ama bőlcs hatalmat:
Nemzetem Istenét, óh áldom, óh áldom.
Áldalak óh Uram! ki ezt igy akartad,
A ki *ezer* évnek dicsőségét, fényét,
Adtad a magyarnak..!

Rég mult nagy időknek ragyogott fel napja;
Elhunyt daliáit keltve uj életre,
Nem véres fegyverrel . . . nem riadó harczra —
De a *békés munka* ünnepét hirdetve.
Mert *ünnepet* ültünk... S ki ezt megengedte:
Áldassék érette!

Még a nap is mintha lángolóbb lett volna,
Sugár özönével pompázott az égen,
Rálővelve tüzét az égő arczokra.
Ilyennek képzeltem . . . *igy* lehetett *régen* . . .
Repeső szivemben feltőrt egy hang: «*Ez az*
Én szerelmes Népem!»

. . . Uj *ezerbe* léptünk . . . Uj időt jelezve,
Letünt napra, mintha uj hajnal hasadna,
Az eget pirosra, biborszinre festve.
Szemem többé, nem a mult időt kutatja,
De *előre* nézvén, szebb jövőnek tűn fel
Hite, viradatja.

Zordon idők harcza, tusája lezajlott
Ne is térjen vissza viharával többé!
A mezőt — hol egykor csatavész rivalgott:
Munkás kezek tegyék virágzó szent röggé;
E hon népét egység, tudomány, müveltség
Tegye majd dicsőbbé!

Üstökös, nap, csillag fel — s letün az égen;
Világok enyésznek, születnek szüntelen.
Múljon a múlandó! Csak te hazám s népem,
Állj s virulj az idők végeig végetlen!
Legyen boldogságod, dicsőséged nagyobb,
Szebb, az *uj Ezerben!*

Murányi Sándor.

Kálnoki Bedő Albert.

— Arczképpel a czímlapon. —

Midőn Bedő Albertre gondolok, az a kő-oszlop jut eszembe, mely Turin egyik közterén tör az ég felé hadd birdesse a világnak azt a diadalt, melyet az emberi ész, kitartás és akaraterő vivott ki a nyers és durva természettel szemben. A franczia és olasz bányász vaskezekkel betört a föld kebelébe és Mont-Cenis tompa, lomha nagy testén egy légcsövet bocsátott keresztül, melyen most két ország, nemcsak hanem a félvilág közlekedik.

A mi Anteusunk — mint Székely Ferencz kuriai biró oly találóan jellemezte Bedőt — a föld vadonjába hatolt be s azon, éles bárdjával útat tört, hogy az embereket titkaiba bevezethesse, kincseivel elláthassa Az erdő, melynek néma árnyába a költő a csalogányt rajzolta, a közönséges ember a medvék és más vadak barlangját látta, Magyarországon most egy uj világ, egy uj élet, uj társadalom, nemcsak, hanem egy oly hatalmas gazdasági tényező, a mely egyeseknek is, államnak is valódi kincsbánya.

Bedő Albert a papfiu és a papságra indult ifju nemcsak templomát lelte fel az erdőben hová imádkozni járt, hanem hivőit is a kiket a jó erkölcsökre és hasznos életre éppen ugy lehetett növelni, s gyakorta még jobb sikerrel mint akár az embereket.

Mi nem tudjuk mérlegelni, távolról sem, azt a szolgálatot melyet Bedő Albert a magyar erdészet megteremtésével a hazának tett. Nem egy-két nemzedék, hanem az ország jövője fog itélhetni ebben. Ha a népoktatás országos lendületet kezdett venni, gondoljunk Eötvösre az uttörőre, ha a kopár hegyeken zöld erdő virul s a földre lapuló tarlott bokrok helyett sudar fa tör az égfelé, Bedőre az erős székelyre fognak gondolni a kit egy ország vallott és vall magáénak, egy uj magyar tudomány ismer megteremtőjének.

Most midőn ezt a messze kimagasló ifju férfit éles fejszéjét félretéve látjuk magunk előtt, egy pillanatra kérdésre nyilik ajakunk, de ismét megjelenik szemünk előtt a turini oszlop és a kérdés elnémul, mert látjuk háta mögött a megnyitott

utat melyen egy ország szabadon jár-kél és soha sem fogja feledni, hogy az érdem az övé, a ki állandóbb oszlopot emelt magának, mint azok a kik össaehordották Turinba a Mont-Cenis köveit.

Az Unitárius Közlöny olvasói előtt bizonynyal elég lesz ez a nehány szó a Bedő Albert orsz. főerdőmester, ny. államtitkár, orsz. képviselő képe alá, de még annyit meg kell mondanunk, hogy a nyugalomba vonult erdőszet budapesti unitárius egyházközségnek gondnoka, tehát világi papja, a kinek ott az emberek nagy sürüjében minden bölcsességét, minden lelki erejét és bátorságát igénylik azok az erdőszök a kik az unitárius vágáson elindultak, hogy tágas járást nyissanak a tiszta és józan vallásos élet levegőjének.

Eddig is rajta volt, ezután még inkább rajta lesz szemünk Bedő Alberten mert nekünk a nagy emberek látása magasztaló és lelkesitő. Éljen és vezessen sokat, soká, előre!

Boros György.

Életrajzi adatok.

Kálnoki *Bedő Albert* született 1839-ben deczember 31-én Sepsi-Köröspatakon. Atyja unitárius lelkész volt. Középiskolai tanulmányait az unitáriusok sz.-kereszturi és kolozsvári gymnasiumában végezte A jogi pálya elvégezésével az erdélyi kir. kormányszéknél vállalt zzolgálatot; 1861-ben a telmeczbányai erdészeti akadémiára ment, itt, tauulmányait mint állami ösztöndíjas, kitünő sikerrel végezte. Az „*Országos Erdészeti Egyesület*“ titkárának választotta. 1872-ben főerdőmester, 1873-ban az állami erdészet ügyeinek előadója. 1878-ban főerdőtanácsossá, 1880-ban ministeri tanácsossá, 1881-ben országos főerdőmesterré, 1895-ben *államtitkárrá* lett.

Tulajdonossa az osztr.-csász. *Lipót-* és *Vaskorona-*rendnek, a franczia becsületrend lovagja, a belga lipótrend középkeresztese, a japáni felkelő naprend tulajdonosa, franczia akadémiai tiszt, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, első alelnöke az országos erdészeti egyesületnek, stb., stb. Selmecz, Bélabánya szab. kir. bányaváros és Ungvár város diszpolgára stb.

Az erdészeti szakirodalomnak hivatottabb és szorgalmasabb mivelője nem volt. Művei nemcsak magyar, de német, franczia nyelven is megjelentek. Monumentális nagy műve: «A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leirása 1885., három hatalmas kötetben. Szerkesztője az «Erdészeti Lapoknak 1871 óta. Hogy mennyire kedvelt,

népszerü ember, mutatja az, hogy az ország erdőtisztjei 1880-ban egy diszes nagy albummal tisztelték meg az összes erdőtisztek arczképével, közel 500 személy 1893-ban 25 éves államszolgálatának jubileumán nagyszerü ovacziоban részesült.

1895-ben, midőn államtitkár lett, az erdészet tisztikara egy kiválóan diszes albumba zárt emlékiratokat adtak át. Az ősszi választásoknál orszgy. képviselővé választatott és hivatalától nyugalomba vonult.

M. F. S.

Jótékonyság és jótékony intézetek

— *Kovácsi Antal hátrahagyott irataiból.* —

Megtámadott eszme napjainkban néha a jótékonyság és hibáztatott intézmények a jótékony intézetek is. Három szempontból birálják; három ellenvetést szoktak ellenök felhozni: Először is azt állitják, hogy a jótékonyság és jótékony intézetek lankasztják az illetőkben a munkakedvet, csökkentik a munkásságát, növelik a költekezési hajlamot, s annálfogva gátolják a takarékosságot, a szegénység korrectivumául ajánlják a tőkegyüjtést és az életbiztositást.

Tagadhatatlan, hogy a jótékonyságot gyakorló nemes szivek és jó lelkek s az ilyenekből álló jótékony intézetek néha tévednek, érdemetlenekkel tesznek jót; tagadhatlan, hogy vannak oly szegények és nyomorultak, kik magok okai szegénységöknek és nyomorult voltuknak; tagadhatatlan, hogy a társadalomban mutatkozó nyomornak forrása részben emberi gyengeségeinkben, hibáinkban, hogy ne mondjam, büneinkben található fel.

Vannak azonban nyomoruságok, melyeknek más forrásai vannak. Mindnyájunknak két ellenségünk van: egyik a sors szeszélyes játékával, a másik emberi természetünk, vagyis az idő.

A sors szeszélyes játékával a legvirágzóbb állapotot, az anyagi jóllétet, az anyagi boldogságot pillanat alatt meg tudja semmisitni; az idő megvénit, a munkabiró nő vagy férfiu a vénséggel tehetetlenné válik, a helyett, hogy maga segitsen magán, mások segitségére szorul.

E két természetes ellenség ellen csak a független vagyon nyújt anyagi biztositékot s mert a társadalombau a tagoknak túlnyomólag nagyobb része nem bir ilyennel; a társadalom legnagyobb része mindig ki van téve a szegénységnek és nyomornak.

A korrektivumul hirdetett tőkegyüjtés meg életbiztositás csak abban az esetben nyujtana kellő biztositékot, ha határozottan kivihetők volnának

Vizsgáljuk a kérdést.

Az életbiztositást elvileg nem tartom helyesnek; biztositó közönségen nagy adó s csak a biztositó intézeteknek szolgál előnyére, miként ezt korábban, a Dávid F. egylet közlönyében kimutattam. Tagadhatatlan, hogy az életbiztositás a tőkeszerzés egy módja, melylyel a biztositó maga vagy családja számára bizonyos tőkét teremthet.

Való az is. hogy takarékpénztárak utján mindenki teremthet magának bizonyos tőkepénzt jövedelméhez képest; s ez ajánlatosabb is, mint az életbiztositás utján való tőke gyüjtés; mert a tőkénk mindig szabad s a viszonyok szerint lehet kezelni, magunknak nem másnak hajtja a nagyobb nyereséget. Szó nélkül drága jó tanács a tőkegyüjtés; de vajjon könnyen követhető-e?

Mi, kik értelmi, tehát jobban fizetett munkánk után élünk s a kik magasabb igényeinkkel, társadalmi szükségeinkkel, a társadalomnak ugy szolgálva szegény gazdagai vagyunk, magunk jól tudjuk és érezzük, minő lankadatlan munkásságra, óvatos költekezésre van szükségünk, hogy csak józan vágyainkat is kielégithessük s társadalmi okszerü szükségeinknek és kötelezettségeinknek becsülettel megfeleljünk; s valójában csak a lehető szigorubb gazdálkodással, mondhatni, nélkülözésekkel birjuk meglevő vagyonunkat némileg gyarapitani, vagy új tőkét gyüjteni. A társadalom nagy részének; a kis tőkével dolgozó iparosoknak s különösen pedig a kézimunka után élő, ugynevezett munkás osztályuak, az önfentartás és megélhetés szükségei minden keresetét, mondhatni, mind felemésztik, tőkegyüjtés csak nehezen s ritka szerencsés viszonyok között van módjában még életerős és munkabiró korban is.

Szegénységnek és nyomornak tehát szükségesképpen lenni kell, s van is, ha nem akarjuk is, látjuk. Sőt ugy látszik, hogy a czivilizázció emelkedésével gyarapszik; ez igen természetes, a czivilizációval folytonosan fejlődő szükségek kielégitése a munka folytonos gyarapodását igényli: minél fejlettebb valahol a kereskedés és ipar, annál több ott az értelmi és kézi munkás; következőleg annál nagyobb az olyanok száma, kikre az öregség napjaiban, vagy munkatehetetlenség esetében nyomor várakozik.

Kedves hazánk földmivelő ország levén s talaja még kisebb munka után is táplálni birván a rajta lakó népet, a pauperizmus csak mostohább s terméketlenebb részeiben mutat-

kozik szórványosan ijesztőbb mértékben; mégis 25 évi tapasztalatom azt mutatja, hogy például városunkban az ipar fejlődésével, a keresetforrások szaporodtával a munkakeresők, tehát a gyámolításra szorultak és szorulandók száma aránytalanul növekszik.

(Vége következik.)

Sámuel.

(Bibliai kép.)

Az éj templom-csendjében
Az Isten szózata
A gyermek-prófétának
Szivéig elhata.
»Szólj, Uram!«— sohajtott
A gyermek Sámuel,
»Szolgád, intő szavadra,
Buzgón hallgat, figyel!«
S a néma éjszakában
Merengve széttekint
Melyből az Urbeszéde
Feléje zeng megint:
»Kik engemet tisztelnek:
Én is megtisztelem . . .
Kik engemet gyülölnek:
Utáltakká teszem« . . . . (Sám. 2. rész. 30. vers.)
Csend váltja fel az Urnak
Elhangzott szózatát
S a kisded gyermek szivét
Szent ihlet hatja át . . .
Jóslásra nyílik ajka
És megjövendöli,
Hogy Éli fiaiban
Örömét nem leli.
— Oh, mert ki Isten ellen
Bünnel szevetkezett,
Az a korahalállal
Könnyelmün fog kezet.
Lát rettentő csatákat,
Ellenség táborát,
És látja merevülten
Az Éli két fiát . . .
Magában fogadást tesz
Szent esküvésivel,
Hogy a jó Isten ellen
Rosszat nem tesz, mivel.
Törvényeit megtartja,
Őt féli, tiszteli,
— A mig az Ur kegyelme
E földön élteti . . .
Ugy tett! . . . Megtartá hiven
Az eskü szent szavát —
Az Urnak szentelé fel
Nagy buzgon önmagát.
Az Isten dicsöségét
Terjeszté, hirdeté, —
— De a kegyeséletnek
Nagy hasznát is vevé . . .
Mert Izraelben ő lett,
Ki törvényt tett . . . itélt
A nagy Isten nevében,
A mig közöttük élt.
Fény, tisztelet övezte
A merre járt, fejét . . .
A zázadok egymásnak
Hirdették nagy nevét . . .
Oh ifju! ha elmerengsz
A néma éjszakán
S a csend titkos szavában
Megszólal a magány —
Értsd meg az Ur beszédjét,
Az Isten szól feléd . . .
És féld, tiszteld, imádjad
Az ő áldott nevét,
Mert *átkozottak lesznek*
Az Istent gyülölők . . .
És áldottak ezerszer
Az őtet tisztelők! . . .

Rédiger Géza.

A rebellis pap.

Franzesco Maria Negroni.

A napokban Olaszországban egy pap vonta magára a közfigyelmet, ki tegnap még ismeretlen volt, s ma már nevét mindenki ajakán hordozza. A „Dio e Popolo“ czímü lapot, melyet ő szerkeszt, s melyben az őszinteség elve hirdettetvén, ezrek olvassák. Milánoban s a szomszéd helységekben és városokban először kiváncsiságot, majd oly élénk érdeklődést keltett maga iránt, hogy mindenki azt kérdi: „Kicsoda ez a pap, ki papi öltönyt visel, arra büszke s mégis a tiltakozás szózatát, a lázadás és ujitás lobogóját emeli fel?“ E kérdésre a feleletet a következőkben szándékszunk megadni.

Francesco Maria Negroni Cornovecchio faluban született. 1885-ben pappá szenteltetvén, először Siennában, majd Opogoban, végre 1889-ben Cornogiovinnében, Codogno szomszédságában működött, mint segédpap. E pár év alatt élte meglehetős nyugodt volt. Az állandó papok csoportjához tartozott, s mint ilyen az „Osservatore Cottolico“-ban együtt munkált barátaival.

A köznép nyomasztó állapota elhinté benne az ujitás magvait s azon gondolkozott, hogyan alapithatna a földmivesek közt egy Kölcsön Segitő Egyletet. Megfigyelvén az öreg munkásokat, azt tapasztalta, hogy egy nehéz munkában töltött élet jutalma rendesen szegénység, koldusbot. Szándéka volt ezt megakadályozni. De paptársai részéről hidegséggel, ellenszenvvel találkozott, mert azok a helyett, hogy őt nemes szándékában segitették volna, hajlandóbbak voltak ezreket gyüjteni, hogy azokkal templomokat épitsenek, vagy a szenteknek szobrokat emeljenek; s minthogy ő ezt nem tette, közvetlen fölebbvalói előtt rosz szinben kezdett feltünni

Az 1895. év vége felé megkisérlé, a kerületjében lévő képviselők támogatása mellett egy segély-egylet alapitását, s a létesülendő egylet szabályainak összeállitását. E szabályok megvitatása czéljából gyülés tartatott. Negroni felolvasá jelentését: de az elnöklő püspök előtt annyira szenvedélyesnek látszott, hogy azt több izben félbe szakitá; a végén pedig megjegyezte, hogy előadása nem volt elég vallásos és hogy Negroni pap létére nem követi azt a jelszót: „Pappal a papért.“ Negroni igy felelt: „Az igaz keresztény pap jelszavának igy kellene hangzani: Istennel az emberiségért.“

E botrányos ügynek nem lett ugyan fegyelmi kereset a következménye, de a segély-egylet létesitését ugy plebánosa, mint a püspök rosszalták; nem helyeselte azt a papi közgyülés sem, s minthogy az előbbiek vádat emeltek ellene, hogy azon

pénzt, melyet jótékony czélra gyüjtött, elsajátitotta, Negroni egy levélben mindkettőjüket bepanaszolta.

Azt mindenki tudta, hogy Negroni bátor, erős akaratu férfi, de mégis azt hitték, hogy a botrányt, melyet elöljárói bepanaszolása által előidézett, valamiképen helyreigazitja. Nagy befolyásu egyének léptek közbe, hogy ösztönzésükre vádját visszavonja, de ő tántorithatatlan maradt; a nép pedig az ő pártjára állt. Ezek után ellenségei ürügyet kerestek, hogy őt a mise mondástól eltilthassák Csakhamar találtak is. Egy temetési szertartás elvégzésére meghivta Piacenzába egy Miraglea nevü pap. Negroni sejtvén a cselt, azt válaszolta, hogy Piacenzába elmegy, de Miraglea kérését nem fogja teljesiteni. Az állomásnál nagy néptömeg várta, mely kényszerité a temetési szertartás végzésére A pap előbb vonakodott, de mégis engedett a nép kérelmének, minek következtében elvesztette a mise mondás jogát.

Miután a misézéstől eltiltották, egy ideig Cornogiovineben maradt, a nélkül, hogy elállott volna vádjától, melyet püspöke és plébánosa ellen inditott. A nyilvános kereset megindítása előtt azonban visszavonta azt, fogadván ünnepélyesen, hogy mindent elfeled. Daczára ennek, nem nyerte vissza a mise mondás jogát. Erre nyiltan fellázadt. Nyilvános levelet intézett püspökéhez, melyet ezer másolatban a papság közt s egész Milánóban szétbocsátott. E levelében a papságot kicsapongással vádolja.

Ezután ugy akart, hogy felolvasásokat tartson Milánóban; de nyilvánosan csak egyet tarthatott meg (a fülbegyónásról) óriási néptömeg jelenlétében E felolvasásában feltárja, hogy a papság mennyi és mily különböző módon forditja saját hasznára a gyónás titkait. A többi munkáit kiadta ugyan, de személyesen fel nem olvashatta. A papság ugyan megrettenvén az egyszerü pap által előidézett óriási leikesedés fölött, minden követ megmczditott, hogy elébe valamiképen gátot vethessen. A rendőrség is igérte, hogy ismétlődés esetén a felolvasásokat be fogja tiltani. Negroni akarata ellenére is kénytelen volt engedni a hatóság erőszakoskodásának, de egyszersmind közzé tette lapjában, hogy bevádolta a rendőrfelügyelőt, ki előadásaira erőszakkal betolakodott.

Most már összes erejét a „Dio e Popolo“ czimü lapjának szentelte, melyet a harcz szelleme hatott át; harczolt, de korántsem a vallás, hanem a babona s azon rosz lelkü papok ellen, kik romlott erkölcsük által az egész kereszténységet egyszerü formájából kivetköztették. Fülbegyónás, a pazarul diszitett templomok, a püspöki székek által lefoglalt óriási pénz összegek voltak azon dolgok, melyek miatt Olaszország összes

papjait méltán megróhatta, szemükre vethette, hogy az evangelium parancsának nem engedelmeskednek E szemrehányásokban Negroni nem volt kiméletes, s a „Dio e Popolo“ összes idevágó czikkeinek betiltása, mint olyannak, mely a pápát sérti, elkésett dolog volt E betiltás által a lap népszerüsége csak növekedett s ez ma már körülbelől 20,000 példányban jelenik meg hetenkint; s nagyobbrészt a köznép olvassa.

A papság először azt hitte, hogy a forrongás könnyen lecsillapul, mert a kiváncsiság, a mely nézetök szerint a „Dio e Popolo“-nak annyi olvasót szerzett, lassankint el fog enyészni. De csakhamar meg kellett győződniök, hogy a papság ellen emelt vádnak, főkép ha azt papi ember emelte, mily nagy hitelt adnak.

Most már megkisérlék, hogy Don Negronit, mint egy eltévedt juhot, mezejükre visszatéritsék. A többek közt Beccaro, a mezitlábos Carmeliták atyja, Negroni régi barátja ajánlta neki, hogy lépjék az ő zárdájába; de a lázadó pap az ajánlatot visszautasitotta.

Hogy némi felvilágositást adjunk Negroni nézetét és czéljait illetőleg, idézzünk egy pár tételt a *Dio e Popolo* vezérczikkeinek egyikéből, mely a papok társadalmi állására vonatkozik:

„Az első keresztények papjainak, a nép jóléte, boldogsága lebegett szemük előtt. Ők a nép közt éltek, ismerték annak bajait, s a mennyire tehették, azon segitettek Szolgálatuk abban állt, hogy ellátogattak a városokba, falvakba, fölkeresték a népet egyszerü kunyhójában, elmentek a betegek ágyaihoz, s nem volt nap, nem óra, melyben elzárták volna fülöket a szerencsétlenek kiáltásai elől, mert az ő czéljuk az volt, hogy feltalálhassák az eszközt, mely által a nép fájdalmas és szomoru sorsát megkönnyithetik.

„Az apostolok példája szerint az első keresztények papjai összekötő kapcsot képeztek a gazdag és szegény között. Ha a szegény nem merte átlépni a gazdag küszöbét, a pap tette meg azt helyette S viszont, ha a gazdag undorodott belépni a szegény piszkos kunyhójába, a pap hivatása volt oda belépni.

„S ezek a papok hallgatagok voltak, mert a prédikálás helyett jót cselekedtek. Megfosztották magukat tulajdon vagyonuktól s azt a szegénynek adták; megosztották velük eledelüket, s nem egyszer ruhájukat is. Egy szóval ők voltak a szegény nép gondviselői a nyomor, a betegség s a csapások kinos napjaiban. Az ő érdemük, hogy a méltatlankodás abban az időben a kereszténység között ismeretlen volt.

„Az első keresztények papjai nem voltak élősdiek. Csak

annyit szereztek a maguk számára, a mennyi megélhetésükre elkerülhetetlenül szükség volt. De a mai papok vámpirok, kik az által, hogy minden kiváltságot és hatalmat magukhoz ragadnak, kiszivják a társadalom vérét, s nem azért teszik ezt, hogy megéljenek, hanem hogy meghizzanak s állati ösztönüket kielégitsék.“

Fájdalom, ily szavak hangoznak Olaszországban a papság ellen, mely nem igyekszik azt sem megczáfolni, sem a dologról felvilágositást nyujtani. Azért a legtöbb helyen az isten szolgáját olyanuak tekintik, mint a ki a vallásos szertartást minden lélek nélkül, si isteni hivatását minden magasztosabb ideál nélkül teljesiti.

Az Inquirerből: **Márkos Albert.**

Vidékről.

Fölebb . . fölebb . . !

Sokszor hallottam az unitárius papokról azt az itéletet, hogy nyiivánosan szerepelni vagy nem tudnak, vagy nem akarnak. Valljuk meg, ez itélet általánosságban jogos. A mentségül felhozni szokott szegénység és elszigeteltség, csakis enyhitő, de nem felmentő körülmény. A milleniumi év helyzetünkön semmit sem változtatott, s ime mégis kezünkbe van az „Unitárius szószék“, mely tudásunk, akaratunk és bátorságunk bizonyitéka. Elismerésemet nyilvánitom Simó János barátomnak.

Most már tőlönk függ, hogy a megnyitott uton tovább haladjunk.

Fölebb a zászlóval. Gondoskodni kell a kor szinvonalán álló és a tudomány kivánalmainak is megfelelő alkotásokról. most már a „Lelkész kör“ vegye kezébe a zászlót. A központi választmány, illetve elnökség bizonyára sürgetni fogja az egyházkörökben a megalakulást. Az esveres urak, remélem, nem fognak késedelmezni a tovább lépésben. Ez a kör azután módját találná: mi legyen a zászlóra irva? Az elmélet és gyakorlat mezején csakis e kör vezethet biztosan. Ebben és által látom biztositékát az önképzésnek és egyszersmind a társadalmi nyilvános szereplésnek is. Mert a lelkészkör másik czélja épen az, hogy a társadalmi munkálkodás mezejét kijelölje, eszközeit megnevezze, s végeredményében az elméleti igazságokat a gyakorlatban érvényesitse

Eddigi társadalmi müködésünkre igazán illik a szemrehányás. Nem nagy azok száma, a kik a „Dávid Ferencz egylet“ üdvös czéljait a szivükön hordozzák, de sokan vagyunk a kik annak népünket nevelő, boldogitó terveit hidegségünkkel kivihetetlenné tesszük. Népkönyvtárakat. szövetkezeteket kell alapitani minden helyen. A tadatlanság, vagy nem akarás vádját ne türjük,

Fölebb a zászlóval! Zászló alá mindnyájan egyakarattal! Éljen és virágozzék a „Lelkész kör“, mely az önképzés nemes eszközeivel a „Dávid Ferencz egylet“ müködésének is eredményt, nekünk pedig elismerést szerez. **Omikron.**

Nők világa.

Lapunk női olvasó közönségének ókajtunk kedveskedni azzal, hogy ezen a czimen állandó rovatot nyitunk Ezen rovatban a háztartás, gyermeknevelés, divat, és társadalmi kérdésekről fogunk közölni apróbb dolgokat..

A gyermekek vallásos nevelése.

* Minden anyának szent kötelessége, hogy vallásosan nevelje gyermekét, hogy ugyszólva bölcsőjétől kezdve bele oltsa azt a tudatot, hogy mindent a mivel birunk és a mit szeretünk egy fensöbb lénynek köszönhetjük. És hogy ezt elérhesse, tanitsa meg gyermekét korán imádkozni, igy a kis gyermek is már korán megfogja érteni, hogy a sok jóért viszonzásul a jó Istennek, hálával tartozunk. Lehet-e szebb és kedvesebb látványt képzelni annál, mint mikor egy kis gyermek fejér ágyacskájában imádkozik. Helyesen teszik a szülők ha gyermekeiket néha elviszik a templomba is. Nem nagyon gyakran, mert akkor a gyerek előtt az Isten háza megszokott dologgá válik és megesik az is, hogy az ott töltött időt arra használja fel, hogy szundikálás mellett kipihenje a tanulás és játék fáradalmait. Legyen neki igazi ünnep a mikor a templomba mehet, akkor neki is ugy mint minden igazán buzgó és Istent szerető szivnek és léleknek éreznie kell, hogy a külvilággal szakitottunk és közelebb emelkedtünk Istenhez, a ki minket, ugy a kicsinyt mint a nagyot szeretettel emel magához.

Karczolatok.

* A tulságosan sokat beszélő embert soha senki sem tartotta kedvesnek.

* A ki nagyon keresi a feltünést az rendesen nevetségessé teszi magát.

* Minden vendég egyszer kedves, vagy a mikor jön, vagy a mikor távozik.

Etel: Mama, mi az oka, hogy az a néni mindig fekete ruhát visel?

Mama: Az a néni a jótékonysági egylet tagja édesem

Etel: Hát a jótékonyság gyászol?

Az ég óvjon barátaid ellenségétől, és ellenséged barátjától.

Egy uj könyvről.

* A napokban jelent meg egy csinos kis könyvecske „Édes otthon“ czim alatt, melynek irója Gannet C. Vilmos, forditója Boros György. Egy nő asztaláról sem kellene hiányozni ezen kis munkának, melyben az iró kellemes könnyed csevegés alakjában sok hasznos és tanulságos dolgot mond el, a ház épitéséről, a házi butorzatról, virágokról, könyvekről, és vendégeinkről. A mü legpoetikusabb két fejezete a „szépség eszménye“ és az „édes együttlét.“ Igen kedves, élvezetes olvasmány. — Ára egy korona. Megrendelhető lapunk szerkesztőjénél.

Nyilt kérdés.

Mi biztositja leginkább a templomba járást?

Ezt a nyilt kérdést az „Unitárius Közlöny“ olvasóihoz intézzük s kérünk rá feleletet. A felelet száz (100) szónál több nem lehet A feleleteket lapunkban közölni fogjuk és olvasóink birálata alá fogjuk bocsátani. Annak, a ki legtöbb szavazatot kap, jutalmul fogjuk adni Channing müveinek két kötetét, a második helyen kitüntetettnek egy szép imakönyvet

A feleleteket csak márczius 1-ig fogadjuk el s beérkezésük rendje szerint számozva, névtelenül közöljük, de szerkesztőségünkhöz a felelő neve és lakása pontosan megirandó. Névtelen feleletet nem veszünk figyelembe.

Midőn a feleletek közlése be lesz fejezve, akkor az „Unitárius Közlöny“-ben kérni fogjuk a szavazatokat.

Reméljük, hogy e közérdekü kérdéshez minél többen hozzá fognak szólani.

„Unitárius Közlöny“ szerkesztősége.

Williams new-yorki lelkész rólunk.

Már három czikket irt a Christian Register cz. bostoni lapba. Nagyon kedvesen gondol itteni vándorlására. Igy ir: Ha megakarod ismerni Magyarországot, ismerned kell az unitáriusokat. . . . Jól esik az embernek, hogy a budapesti képzőművészeti kiállitáson ott a király melletti tisztelt helyen látja a Dávid Ferencz nemes képét, a mint Tordán kihirdeti a lelkiismeret szabadságát.“ „Bátran ellehet mondani, hogy az országban protestáns papot általánosabban nem szeretnek és nem tisztelnek, mint Ferencz Püspököt. Ő valamennyire hasonlit Clarke Freeman Jakabhoz. A szónoklása hasonlit a Clarkéhez — nyugodt, ugyszerü, bensőségteljes. Ő nem annyira a vihar, mint a világositás fiai közül való, hangja nem nagyon erős, megjelenése nem feltünő, de meg van az a tehetsége, melylyel használni tudja ügyességét és józan belátását s a melyek nélkül valaki jó püspök nem lehet.“ „A családi élet elbájoló: a gyermekek jó részt ugyanolyan szeretetteljes bizalmas viszonyban vannak a családfőkkel, mint nálunk. A hány gyermeket láttam 10 12 családban, kizárólag jól voltak szoktatva és barátságosok voltak.

Egy leczkét megtanulhatunk az erdélyiektől, azt, hogy ők a gyermekeket unitáriusoknak nevelik Az iskola összeköttetésben áll a templommal. A főiskolában tapasztalt primitiv állapotokat: a sötét szobákat, szük könyvtárt, tulnépes lakszobákat tüzetesen ismerteti. Hasonlóan a toroczkói uton látottakat. Meglepte, mennyivel elébb állanak a magyar faluk, mint az oláhok. Kedvesen ir Toroczkóról és papjáról, leirja, hogyan történt, hogy a kövendi 600 unitárius a bandájával hiába várt, mivel a várfalviak szivességéből az ők számára nem jutott idő.

„A székelyföld az unitáriusok Arkadiája. A székely falvak az ősi és erényes fajnak még romlatlan utódai. A húnok nemesebb nép kellett, hogy legyenek, mint a milyennek irják, ha a székelyek azoknak utódai, vagy az unitarismusnak kellett átalakitani az ázsiai vad jelleget. . . . Egy szóval, ez a nép olyan, a milyen unitárius nép lehet. Őket a városi élet még nem érintette. Ők egyszerüek, tiszták, vallásosok.“

A kereszturi iskolát meglátogatván, a tanulókról ezt irja: Szebb, egészségesebb fiuserget ritkán láttam. Látszottak még rajtok a falusi nép nyers vonásai, s a mellett az értelmesség, szabadság és önállóság ismertető jegyei.

Ezután következik az ut regényes része. Egyik faluból a másikba szállitották egy pár gyors unitárius lóval.

Mindenik faluban a papi ház volt a mi váruuk. És min-

*

denütt annyi vendégeskedés, annyi pohárköszöntés volt, hogy ha az utazás tovább tart, szerencsétlenül végződhetett volna, mert ha valaki egy székely háztól ugy megy el, hogy ne egyék, igyék, komoly sértést követ el. Német István lelkész, a ki Kereszturról felvitt, a harangokat meghuzatta és a hivek összegyültek a templomhoz, hogy minket fogadjanak mosolyaikkal. Nehéz dolog volt elviselni, hogy az ember ne szólhasson azokhoz a szives emberekhez. Még soha sem láttak ámerikai embert s gondolom, meg voltak nyugodva, hogy olyan kevésben térnek el tőlük. Az egyház gondnoka, ki derék példánya az eredeti székely földmiveseknek, sokszor megjegyezte, hogy az emberek a világ különböző részeiben csak ruházatban különböznek egymástól. Én az ők ruhájokat jóval szebbnek láttam a miénknél.

Én tudom és én akarom.

Ismertem egy ifjut, a ki az egyetemen a számtanból alapvizsgára készült. Három feladatot tüztem ki elébe megoldásra.

Másnap hozzám jött, hogy elmondja tanulmánya eredményét. Két feladattal tisztában volt, de a harmadikat, — mely nagyon nehéz volt, — nem tudta megoldani.

Kérdeztem: Segitsek-e?

Ne uram! Én meg tudom és meg akarom oldani, ha enged rá időt.

Én azt mondám „annyi időt adok, a mennyit kiván.“

Következő nap eljött, hogy egy más tárgyból vizsgázzon.

No N., hát készen van a feladat?

Nincsen uram, felelé, de én megtudom, megakarom oldani, ha még ad egy kevés időt.

„Kétségen kivül, ön annyi időt kap, a mennyit kiván.“

Mindig szerettem az olyan ifjakat, a kik ily határozottak munkájok elvégzésében, mert ezekből lesznek a legjobb szaktudósok. A harmadik reggel látni kellett volna N.-t, midőn belépett hozzám. Már tudtam, hogy készen van. Az arcza elárulta az egész dolgot.

Ugy volt. A feladat meg volt oldva, ámbár fölötte sok fejtörésbe került neki.

De nemcsak, hogy a feladatot oldotta meg, hanem, a mi annál is többet ért, rájött, hogy olyan tehetségei vannak, melyeket az „Én tudom és én akarom“ elv szerint annyira kimüvelt, hogy ma egyike a legjobb számtan-tanároknak és iróknak az egész országban.

Irodalom.

Theologiai ismeretek tára. Szerkesztette Zoványi Jenő tiszaföldvári lelkész. VIII. füzet I-betü folytatása J. és K. betük alatt nagy számu czikket közöl. Unitárius érdeküek Jakab Elek, János Zsigmond, Kanyaró Ferencz, Karádi Pál Ujból is a legmelegebben ajánljuk ezt a hasznos vállalatot.

Apró dalok. Irta Jékey Aladár. Azt is mondhatnók, hogy Jékey Aladár apró versekből egy könyvbe foglalva, mert abban a kis könyvben benne van a költőnek egész szive. Olyan ő mint a Vörösmarty vén hegedüse, kinek négy kis hurjában annyi bánat nem is tudni, hogy fér meg. Azt igéri nem ir több bús dalt, bizonnyal hát vigakat. A könyvben az utolsó sor olvasónknak eszébe fogja juttatni azt az iskolai életet, mely a Jékey Muzsáját ébreszgette ezelőtt sok évvel ott az unitárius főiskola falai közt

Resignatio.

Letészem már én is
Az iró pennámat,
Vagyis inkább mondva
Rekedt furulyámat.
Nem segit már rajta
Se klappen, se kota
Kiszáradt belőle
A sok ingyen nóta
S hogyha ez mégegyszer
Zöld ligetet járnék
S furulyának való
Fűzágra találnék
Nem sokat kimélném,
Se nem furogatnám,
Buta ostornyélnek,
Csak annak faragnám
S ha a szomszédomnak
Volna még négy ökre,
Elszegődném hozzá
Béresnek örökre.
S még a füttyömet is
Oda biznám másra:
Levegőben szántó
Dalos pacsirtára.

Mennyi gúny egy nehány sorban! Kit illet? A sorsot? Nem, az embereket, kiknek nem kell a poéta, csak az apró hirdetések, pedig azokat sem adják ingyen. Jékey egy könyv költeményt 1 frtért ad

Vig elbeszélések. Dézsi Mihály szováti lelkész egy csinos kötettel a nyilvánosság elébe lépett. Az egészséges humor gyakran nyilvánul könyvében, mely mutatja, hogy jó megfigyelő és élénk tollu iró, ki megérdemli a támogatást. A könyv ára 80 kr.

Szabolcska Mihály az ifju irói gárda egyik legtehetségesebb költője, a ki mindig gondol és érez is valamit s azt oly szépen tüdja elmondani, mint kevés ember rajta kivül. Költeményei második kiadása a Singer és Wolfner budapesti jeles czégnél jelent meg. A ki szereti a szépet az ezt a könyvet megszerzi Ára 1 frt 20 kr.

A 10-ik.

Ez a mi számunk! Ugy tartjuk, szent szám. Tiz ujjal dolgozik a két kéz, tiz parancsolatot adott a próféta. Tiz esztendeje, hogy „Unitárius Kázlöny“ név alatt járjuk a haza bérczeit és rónáit. Hosszu idő tiz esztendő még a mindennapi élet emberének is. de nagyon hosszu idő annak, a ki másokról s főképpen a lelkiekről kell hogy gondoskodjék tiz esztendő leforgása alatt minden hónapban. Az „Unitárius Közlöny“ azon a kevesen, a mely reá bizatott, igyekezett hű lenni. Nem dicsekedik a multtal. Örvend, hogy él, mert a hozzáhasonló lapok között nagy volt a halandóság. Minden második megszünt élni. Neki tehát dicsőség az is, hogy él, de hála a Gondviselésnek, jó erőben érezi magát s hiszi, hogy az új ezer évben reá váró sok munkát elfogja végezni kitartással és eredménnyel.

Az „Unitárius.Közlöny“ a vallásos érzésre, az áldozatkész hitre és a tiszta erkölcsre igyekszik hatni. Fölkeresi az embereket otthonukban, társaságukban, magányukban. Azokat, a kik együtt vannak, buzditja a szeretetre, azokat, a kik távol vetődtek az otthon meleg tűzhelyétől, biztatja az elcsüggedés ellen. Az egyházak és az iskolák ügye figyelmét nem kerüli ki.

Az új évre igéri, hogy a vidéki egyházi életre az eddiginél is fokozottabb figyelemmel lesz. Az új évben a különböző vidékek vallás-erkölcsi mozgalmait fogja tárgyalni vidéki levelezői tollából, mert czélja, hogy a vallás-erkölcsi életet ébressze.

Föl a munkára! Jöjjenek, sorakozzanak melléje mindnyájan, kik akarói a jónak! De nemcsak pénzbeli segitséget kérünk, hanem szellemit is. A jó tanácsot mindig köszönettel fogadjuk.

Az új évben egy kedves meglepetésben részesitjük olvasóinkat. *Dávid Ferencz képét önálló alakban megfogjuk küldeni mind a régi, mind az új előfizetőknek és egyleti tagoknak.* Kérjük, sorakozzanak az új évre új lelkesedéssel, uj áldozatkészséggel.

Unitárius Közlöny szerkesztői.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Adtál uram esőt**, de nincs köszönet benne, mert az eső télben esett jégre esett, oda fagyott és most már nincsen se viz se hó. Közelebb jőve a tárgyhoz: a kereszturi iskolának igértek a nagy hatalmasságok, kik mandatumra vágyakoztak, füvet, fát, aranyat ezüstöt, annak idejében, midőn a követválasztás nagy Molochja még éhes és olvadékony vala. A Moloch jól lakott, mondják, csömört is kapott — de mit igért nem adott. Még közelebb jőve: a székelykereszturi gymnasiumnak igéretbe tétetett az illetékes helyeken tetemes államsegély, ugyanezt megismételték a kormányfőkhez felment követek előtt, de utánok jött az irás, melyet a közokt. minister ira, abba pedig nincsen egy krajczár is

irva, nemis lesz, de, gratia és hála az 5-ik osztályt még most nem zárja be. Hadd éljen, ha tud! Ez a téli eső!

— **Ne menj a kártyavetőhez.** Toroczkón Ekárt Ferencznét leirhatlan nagy szerencsétlenség érte. Azt álmodta, hogy a házát feketére mázolták, s hogy megtudja mit jelent, elment a kártyavetőhez. A kártyavető jó pénzért sok mindent mondott, még rosszat is, de ezalatt a szobábazárt gyermekek megfejtették az álmot. Gyufát gyujtottak, a butorok meggyultak, a gyerekek elégtek, mert az anya nem volt ott, hogy ügyeljen rájok. Szegény, ha nem hitt volna a kuruzslásnak, most is élnének gyermekei!

— **T.-szentgyörgyi unitárius** egyházunkban, ez évben kegyeletes ünnepélyességgel megtartottuk Dávid Ferencz első püspökünk martyr halálának évfordulati (317 év) emlék napját november 15-ét. Ez emlék ünnep tartás előzetesen ki lévén hirdetve; a szokottnál népesebb gyülekezet előtt, lelkészünk 2. Ján. 4. 7—8. alapján tartott épületes beszédet; — mely mindenekben méltó vala nagy nevü reformatorunk emlékéhez.

— **A 70 pap könyve** ügyes emlék a millennáris évről Óhajtjuk, hogy még egy második kötetet is hetvenkedjenek. A „Dávid F. egylet kereszturköri fiókja“ is nem ilyen valami emlékkel akarja-e meglepni a világot? A nagy hallgatás tán nagy előkészület jele, nemde? Várjuk a meglepetést. Több vidéki (Beküldetett.)

— **Ujabban** a főt. püspök ur Toroczkóra Fodor Andrást vezértanitónak és kántornak, Bágyonba Csép Gyulát kántornak kinevezte.

— **Az Unitárius Szószéket** szivesen fogadja a sajtó, ugy az előfizetők is. Ennek mindnyájan örvendhetünk, mert közös érdek, de többet is kell tennünk! Mindenik egyház, mindenik könyvtár szerezze meg magának. Lelkész és esperes urak találják módját, hogy az egyházak könyvtáruk számára szerezzék meg. Azt hisszük, hogy a köz- és magánkönyvtárak is megszerzik az Unitárius Szószéket, a mely érdekes és becses gyüjteménye egy lelkészkar legjobb gondolatainak. Ára 2 frt 80 kr. Megrendelhető Simó János szerkesztőnél Sepsi-Köröspatakon.

— **Segesvárt** az állami elemi iskola felavatási ünnepélyén, esperesünk Raffaj Domokos is szerepelt Imaszerü beszédéből átvesszük a következőket:

Oh nemzetek nagy Istene! ajkam hozzád imát rebeg: Tedd érczkeménnyé ennek falait a századok hosszu folyamában, hogy azon kincseket, a melyek itt elvannak rejtve, sem a rozsda, sem a moly meg ne emészthesse, se a lopók ki ne áshassák, se el ne lophassák Növekedjék itt a kis múzsasereg testileg és lelkileg erőben és épségben a hazának igaz honfiaivá és honleányaivá, a keresztény anyaszentegyháznak buzgó tagjaivá, a szülői szeretö sziveknek örömeivé. Tanitók és tanitónők legyenek itt nemes erényekkel és kitartó munkaerővel gazdagon, példányképei a haza önfeláldozó napszámosainak. A gondnokság és minden nemesen érdeklődők legyenek itt anyagilag és szellemileg hiv pártolói amaz érdekeknek, a melyek ezen drága tanintézetünknek fennállását és virágzását biztositják E nemes város gothikus külsőjével, különböző nemzetiségü és vallásu családaival, kereskedelmével és iparával a béke olajágának árnyában álljon és virágozzék a magyar állam jóhirnevének emelésére. Eljen a jószivü bölcs király és uralkodó háza, a magas ministerium és tanácsosai — addig éljenek, a mig a honnak élnek. Oh nemzetek nagy Istene! kegyelmedből nyert ennyi áldás alatt ne féltsd Árpád apánk ősi nemzetét, mert nem vész el már, ha eddig el nem veszett. Ugy legyen. Ámen.

— **Brassóban** mintegy 20 éve van unitárius egyház. Killyéni Endre tanár több éven keresztül páratlan lelkesedéssel szervezte, erősitette, jövőjét biztositotta. Végh Mátyás tanár hasonló szellemben fáradozott érdekében, Molnár János és Péchy Arpád ev. ref lelkész pátronussai voltak, mert szabadelvüen megen-

gedték, hogy imaházukban az unitáriusok is imádkozzanak. Mindezek mellett állandóan ott volt a derék és buzgó főgondnok, Weress György. A Fő-Tanácson élénk tárgyalás folyt a felett, hogy az egy negyed órára eső Köközhez vagy a messze távol levő Szt-Királyhoz csatoltassék-e? Az érdekelt egyházakat kifogják hallgatni

— Ütő Béla alsó-rákosi ifju lelkészt sulyos csapások érték a közelebbi időben. Szept. 6-án meghalt egy szép reményü hat éves fia, Endre; november 16-án meghalt egy három éves szép kedves kis leánya. A derék lelkész-család mély bánatában őszinte részvéttel osztozunk.

Szomoru hirek. Vas István h. sztpéteri derék lelkészt nagy szomoruság érte: leánya Csomor Dénesné decz. 16-án meghalt. Nyugodjék csendesen!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A fiók-egyleti tagok dija, ha a központba fizettetik, a fiókegyleti pénztárnokokkal elfog számoltatni. E végett a f. e. pénztárnokok a f. e. tagok teljes névsorát küldjék be a központi pénztárnokhoz még január hónapban. Erre hivjuk fel a választmány határozatából.

A D. F. E választmánya a theol. olv. és önképző körnek pályadijul 10 koronát tűzött ki.

A D. F. E. választmánya a ravai és csehétfalvi D. F. E. olvasókörök könyvtárának több könyvet ajándékozott.

A Dávid Ferencz Egylet január-márczius hónapokban újból felolvasást fog tartani Kolozsvárt. Eddigi megállapodas szerint közreműködnek Fanghné Gyujtó Izabella, Éjszaki Károly, dr. Moldován Gergely, Grátz Mór, Boros Sándor, Iszlai Márton.

A D. F E. népszerü kiadványával a fejedelem és papja, a megrendelők sziveskedjenek január hónapban mulhatlanul elszámolni, hogy az egylet ujabb kiadványról gondoskodhassék.

Könnyü segiteni egy csekély jó akarattal! A ki kiolvasta könyveit, hirlapjait, folyóiratait ne sajnálja beküldeni a Dávid Ferencz Egylet választmányához mert az nagyon jól feltudja használni a falusi könyvtáraknak. Kérjük a t. olvasót ezt vegye szives figyelmébe

Az Unitárius Közlöny perselyét kitéve tartjuk. Az uj év alkalmából ne feledkezzenek meg róla a t. egyleti tagok. Bármily csekély összeget nagy köszönettel fogadunk.

Uj D. F. E. fiók-egyletek. Ravában Végh Mihály, Csehétfalván Nagy Dénes lelkészek buzgólkodasa következtében DFE fiók-egyleti önképzökörök alakultak. A választmány mindket önképzőkörnek számos könyvet és egyleti kiadványt küldött meg, hogy könyvtárát megalapithassa.

A D F. E ajándékai Hogy a DFE. milyen hasznos munkásságot fejt ki főleg a szétszórtan levő unitárius hivek érdekében azt közelebbről eléggé igazolja az, hogy a segelyi, mezőberényi, orosházi, dévai, mezőségi, buzaházi, bözödujfalvi, segesvári, fogarasi, brassói unitárius egyházaknak és a csehétfalvi önképzőkörnek ajándékképpen megküldötte Iszlai Márton jeles énekkönyvét

Nagybecsü emlékről fog gondoskodni az Unitárius Közlöny olvasóinak. Uj évben egy csoportban kifogja adni az arczképét mindazoknak a derék angol és amerikai hitrokonoknak a kik a nemzetközi unitárius konferenczián jelen voltak Csupán ez a kép és a Dávid Ferencz képe megfogja érni az Unitarius Közlöny egész évi díját az 1 frt 20 krt. Hisszük is, hogy az eddigi pártfogás még fokozódni fog. Kérjük ujitsák fel a jelmondatot: Mindenki gyüjtsön maga mellé még két tagot.

Elismeréssel mondunk köszönetet László Sándor, Nagy Dénes, Pap Mózes tagtársaknak a beküldött uj tagokért.

A kereszturi körből. Ez idő szerint fiók egyletünkben semmi mozdulat. A választmány, tudomásom szerint, hallgat. Nem csoda, ha a tagok is hallgatnak Az uj évtől várunk mindent. Igyekezni fogok végére járni: mi az oka, hogy e nagy kör miért csak hallgat. Olvasó egyletekről, dalkörökről stb. most gyüjtöm az adatokat. r. l.

Uj előfizetők vegyék tudomásul, hogy ha az előfizetési dij mellett 4 krt beküldenek a „Fejedelem és papja" czimü szép verses historiát János Zsigmondról és Dávid Ferenczről megfogjuk küldeni, egyszersmind ingyen megküldjük: Ferencz József, Berde Mózes, dr. Brassai, dr. Bartók István, Kriza Jánosné, Koronka Antal, Simén Domokos képéből a tetszés szerint kiválasztott két darabot.

„Az Unitárius Közlöny perselye" sok jó szolgálatot tett már ott a hol segitségre volt szükség. Közelebbről 10 pld. ajánlótt fel az E. K Tanácsnak Iszlai Márton énekkönyvéből.

A budapesti egyház tagjai megérdemelt ovácziőban részesitették első gondnokjukat Bedő Albertet a II. oszt. vaskoronarenddel történt kitüntetés alkalmából. Üdvözölték Székely Ferencz gondnok és Gál Miklós lelkész. Az ünnepély bankettel végződött.

Kérés. Köszönettel vesszük, ha a t. egyleti tagok közül valaki értesit a következő tagtársak jelenlegi lakásáról: Egyed Miklós, eddig Gyalu; Borbély Gyula, eddig Nagy-Enyed.

Az udvarhelyköri D. F. egylet millenáris gyülést tartott nov. 15-én az oklándi unitárius templomban. A gyülésen nagy közönség volt jelen. Istentiszteleten az énekvezéri tisztet Benczédi Mózes karácsonfalvi tanitó végezte, a ki magával hozott 12 tanitványával ékes bizonyságot tett arról, hogy buzgó igyekezettel az egyszerü falusi gyermekekkel is szép eredményre lehet jutni. Egyházi szolgálatot végeztek: Kovács Imre keményfalvi és Vári Albert kénos-udvarhelyi lelkészek, előbbi szép áhitatos imát mondott, utóbbi gonddal kidolgozott, szónoki beszédben méltatta Dávid Ferencz nemzeti hivatását. Sándor Gergely f. egyleti elnök eszmékben gazdag beszéddel nyitotta meg az ünnepi gyülést. Ezt követte Bedő Józsefné—Szigethy Ilona oklándi közs tanitónő szellemes felolvasása: A nő szerepe a családban az ókori népeknél. Osztatlan tetszést méltán érdemelt ki. Reméljük, ezen szereplése nem leszen utolsó! Liptay Matild k. a. derzsi és Lőrinczy Berta k. a. vargyasi tanitónők sikerült szavallataikkal emelték az ünnepély fényét. Derzsi József felolvasása az idő előhaladottsága miatt a jövő gyülésre hagyatott. Tarcsafalvi Albert Ünnepi hang czimü — ez alkalomra irt szép költeményét szavalta, melylyel ismételten is bizonyságot tett költői erejéről s alkalmat adott f. egyletünknek, hogy iránta érzett nagyrabecsülésének kifejezést adjon. Elnök lelkes szavakban mondott köszönetet ugy a közreműködőknek, mint általában a résztvevő közönségnek. A D. F. nagy szelleme legyen világító szövétnekünk örökkön-örökké! Jelen volt.

Udvarhelyvármegye hivatalos lapja: a „Székely-Udvarhely", mely 1897 január 1,én harmadik évfolyamába lép, az udvarhelyvármegyei községi és körjegyzők egylete s az általános tanitó-egylet közlönye is lévén, hetenként nemcsak Udvarhelyvármegye minden községében, de az ország nagyobb városaiban is olvassák. Irodalmi szinvonalon álló rendes rovatain kivül minden megyei pályázati, versenytárgyalási és közérdekü hirdetés e lapban jelenik meg s igy nemcsak az udvarhelyvármegyeieknek, de bármely megyében érdekes olvasmányt nyujt. Előfizetési ára negyedévre egy forint· Papok- és tanitóknak egész évre 3 forint. A tanitó-egylet tagjainak, valamint községi jegyzőknek egész évre 2 frt 50 kr. Előfizetéseket és hir-

detéseket elfogad a „Székely-Udvarhely“ kiadóhivatala Székely-Udvarhelyen.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába: Előfizetési dijat fizettek Pálfi János és Miklósi János 90–94-re D.-Szt.-Márton, Horváthy Imre Fogaras 97-re, Balogh József, Gámán Dezső, Szekula Ákos 96-ra, Májay Béla 97-re Kolozsvár, Pálfi Károly Sz.-Udvarhely 96-ra, Csegezy Pál Dobrest 97-re.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. Több vidékinek. A kereszturi DFE. fiókjának több tagjával volt alkalmunk személyesen beszélni s meggyőzodtünk, hogy az ottani munkásság nem a vezetők jó akaratán mult. Ugy tudjuk, a szervezetben némi módositást terveznek Mi reméljük, hogy az a fiókegylet megfogja mutatni. erejét, **ha a tagok is ugy akarják!** — **N—s** urnak. Az egyházi főtanács jegyzőkönyvét egyházunk meg eddig nem nyomatta ki. A lelkészi segélyekről tájékozóul e helyen értesére adhatjuk a következőket 1868. évi áll segély, Kovács Dénes-alap, Baldáchy-alap, Dávid Ferencz-alap lelkészi államsegély czimeken az 1896. évben kiadatott 7145 frt, vagyis egy személyre esik átlag mintegy 70 frt. — **V Zs.** Sz.-Ábr Valóban lélek az, amely megelevenit! Vajha sokan volnának az ily lelkes férfiak!

Az „Unitárius Közlöny“ mindenik évfolyama kapható. Egy évfolyam ára 1 frt 20 kr. 3 frtért három évfolyam bérmentve. Mindenik kiadvány megrendelhető Boros György egyleti titkárnál Kolozsvárt, rózsa-utcza 2. sz., vagy Gálfi Lőrincz pénztárnoknál Kolozsvárt, viz-utcza 5. sz.

A fejedelem és papja elbeszélő költemény Tarcsaralvi Alberttől. János Zsigmod fejedelemről és Dávid Frencz püspökről. II-ik kiadás. Egy pld. 10 kr., 25 pld 2 frt 25., 50 pld. 4 frt, 100 pld. 6 frt, 200 pld. 10 frt, 300 pld. 12 frt. Népszerü, tanuságos, kedves s mégis olcsó!

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

TARTALOM: Munkára föl! Boros György. 2. l. — Az új ezer hajnalán. (Költemény.) Murányi Sándor. 4 l. — Kálnoki Bedő Aibert. (Arczképpel.) Boros György. 6 l. — Jotékonyság és jótékony intézetek. 8. l. — Sámuel (Bibliai kép.) Rédiger Géza. 10. l. — A rebillis pap. Angolból: Márkos Albert. 11. l — Vidékről. Omikron. 14 l. — Nők világa 15. l. — Nyilt kérdés. 16. l — Williams new-yorki lelkész rólunk. 17. l. — Én tudom és én akarom. 18. l. — Irodalom. 19. l. — A 10-ik, Unit rius Közlöny szerkesztői. 20. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Adtál uram esőt. Ne menj a kártyavetőhez. T.-szentgyörgyi unitárius egyházunk A 70 pap k nyve. Ujabban. Az Unitárius Szószék. Segesvárt. Brassóban Ütő Béla Szomoru hirek 20. l. — Egyleti élet és munkásság: A fiók-egyleti tagok díja. A D F E. választmánya. Énekkönyv. A D. F. E. népszerü kiadványai. Könnyü segiteni. Az Unitárius Közlöny perselye. Uj D F. fiók-egyletek. A D F. E. ajándékai Nagybecsü emlékről Elismerés. A kereszturi körből Uj előfizetők. „Az Unitárius Közlöny perselye.“ Kérés. Az udvarhelykör Udvarhelyvármegye hivatalos lapja. Nyugtázás Szerkesztői izenetek.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Február. 2. szám.

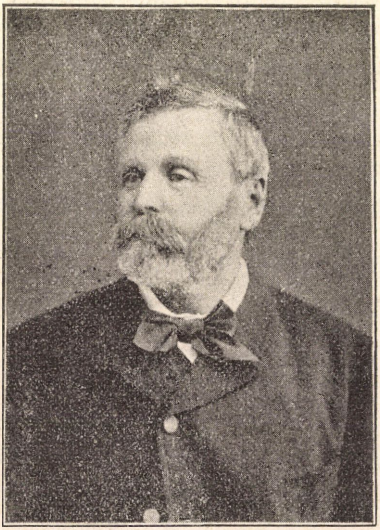
UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

MÁJAI ISTVÁN. (Szövegét lásd a 28. lapon.)

Vigyázzanak az őrszemek!

Feltünően megindult a kivándorlás az anyaegyházakból. Csak ide Kolozsvárra minden héten érkezik 1—2 ember, Bukarestbe, Plojestbe s általában Romániába jóval több!

Mi hozza el őket az édes otthonból? Mi szakitja el a tüzhelytől, néha a nem régen alapitott családtól? Első helyen a szükség, a kenyérhiány.

Ehhez hozzájárul a közlekedés olcsósága, a pénzkeresés könnyüsége, a már távol levők csábitása és az adószedő, meg a bank zaklatása.

Ismerünk olyan optimistákat, a kik csupán azért, mert unják jobban belegondolni a dologba, elhitetik magokkal, hogy ebben nincsen veszedelem, mert a székely mindig haza jő az apai tüzhelyhez és az édes templomhoz.

Mi nem tudunk ilyen optimisták lenni, mert látjuk, mily rohamosan változik a világ, mily észrevétlenül terjednek a modern romboló eszmék. Mi a mások példáján tudunk okulni s letudjuk vonni a következtetést, s azt mondjuk, nincsen messze az az idő, a mikor még a székely is azt fogja mondani, ubi bene, ibi patria

Ha vannak, a kik komolyan megfontolják a dolgot s még sem látják olyan rosz szinben a helyzetet, annak mi örvendünk, már csak azért is, mert még nem késő a figyeltetés, a vigyázatra ébresztés, a mi a mi kötelességünk, mert ha nem az, akkor mi nem vagyunk szerkesztők s a lapunk nem közlöny.

Minthogy jelenleg mind a két dolog ugy áll, a hogy mi fogjuk fel, engedelmeskedünk a parancsnak és teljesitjük a kötelességet és azt mondjuk, hogy a mostani idő olyan veszedelmes az unitárius egyházra, mint akármelyik időszak volt a multban. A felekezeti súrlódás, az ellenszenv, az embernek vallása szerint mérlegelése alig volt valaha jobban kifejlődve, mint a hogy most van.

A katholikus egyház kibontotta a zászlót, megfújta a harczi riadót, látszólag az állam kormánya, tényleg pedig a haladás, a jogegyenlőség és a szabadelvüség ellen. Ebben a pillanatban még nem lehet tudni, mi lesz az eredmény, de azt nyiltan kimondhatjuk, hogy nagyobb vereség nem érheti ezt az országot az ultramontanismus győzelménél. Meg vagyunk győződve, hogy ha ez a győzelem bekövetkeznék — a mit nem hiszünk — csak ideig-óráig tartana s a katholicismusnak semmi haszna, az országnak pedig kiszámithatlan kára lenne belőle

UNITÁRIUS FŐGIMN. KÖNYVTÁRA

A protestáns egyházak — ide nem értve az unitáriust — erős védelmet s gyakori támadást folytatnak az ultramontanismus ellen és nagy buzgalommal erősitik magukat. Maga a kormány is jónak látta a protestáns egyházak segitségére menni s nem kevesebb, mint 150.000, egyszáz ötvenezer évi segélyt adott számukra. Nem vonjuk kétségbe, hogy ebből az államnak is meg lesz a maga nyeresége, mert ha a tagok erősödnek, erősödik a test is, de azt is látjuk, hogy ebből a tényből levonták maguknak a következtetést, hogy a lélekszámot bármi áron is szaporitani kell, mert ennek van igazi értéke felfelé.

Nem mondjuk, hogy azt a mi protestáns testvéreink arra magyaráznák, hogy nekik nincsen okuk számba venni minket, de azt állitjuk, hogy nekünk unitáriusoknak felette ébereknek kell lennünk most, ha úgy akarjuk, hogy a talaj ki ne sikuljon lábunk alól.

Legelső dolog, hogy önbizalmunkat egy perczre is el ne veszitsük, mert ha a szebadelvüség, mind az orthodoxia álarcza alól, rémes képek tünedeznek is ki, arról bizonyosak lehetünk, hogy a jövő a mi részünkre fog dönteni. Azok a szabad eszmék, a melyekért mi az egyén és a vallás érdekében már három és fél száz éve harczolunk, diadalmaskodni fognak.

Jelenleg pedig lássunk munkához szaporán s azokat, a kiket a mindennapi szükség és az élet gondjai elvisznek körünkből, tartsuk magunkéinak, kisérjük szemmel s legyen gondunk arra, hogy még idegenben se érezzék magukat egyedül. Mint legtermészetesebb kötelességre, hivatkozunk a szülői, testvéri és baráti kötelességre és követeljük, hogy a kiknek kedveseik el kellett, hogy távozzanak, azok tartsák fenn az összeköttetést s ne csak mindennapi dolgaikra, hanem vallásos életökre és érzelmükre is legyen gondjuk. Egy édes anyai vagy apai intés és buzditás az ingadozót megerősiti s a tévelygőt jó útra téritі. A lelkészek feladata csaknem egyenlő a szülőkével. Nekik kell aggódni minden eltávozottan s az aggodalmukat csak úgy oszlathatják el, ha olykor-olykor egy izenettel felkeresik őket. Bizony igazi apostoli munkát végezne az, a ki, miként Pál a Rómába költözött hiveihez, még egy-egy levelet is irna a távollevőknek. Ha a magánlevelezés fáradságos és költséges, ime itt van az Unitárius

Közlöny, ez elviszi a levelet s meg is magyarázza. De ebből az következik, hogy a Közlönyt elküldjük. Mi már ajánlottunk száz ingyen példányt az olyan hiveknek, a kik lelkészüktől távol eső vidékre mentek. Még aránylag igen kevesen vették igénybe ezt az előnyös igéretet. Miért? Magyarázatot kérünk s egyszersmind kiáltjuk: vigyázzanak az őrszemek, mig nem késő!

Isten mindenütt.

(Williams.)

A lélek árja, fent, alant,
Beh tiszta itt, be tiszta ott.
A hit szemébe' szép a hant
S füröszt a harmat csillagot.

A bibor-alkony, úti fű,
Dicsőbbek Andes orminál;
S a röpke óra üdve hű,
A mig a lassu év lejár.

A messzeség közelbe vész,
Az érczbe' lobban égi láng;
A *kisdedekre* int a kéz:
A Krisztus *itt*, — az új világ!

Józan Miklós.

Májai István.

(Arczképpel a czimlapon).
1829—1896.

Egy egyszerü ember, ki a tanterem szük falai között tölt el 40 esztendőt, számithat-e az emlékezésre halála utánra is? De hát ki számitson, ha nem a tanitó? Kinek van biztositva a hosszu élet, ha nem annak, a ki szüntelenül ültet, gyomlál és épit?

Májai István negyven esztendőn keresztül tartotta kezében a serdülő ifjuság jövőjét és ez alatt biztositott magának nemcsak szeretetet, hanem tiszteletet is. 1855-ben a kolozsvári főgymnasiumhoz köztanitónak, 1857-ben Tordára az algymnasiumhoz tanárnak alkalmaztatott. Midőn az iskola polgári iskolának átadatott, Májai is kineveztetett rendes tanárnak. Pontos, szorgalmas, ügybuzgó ember volt. Szerette az ifjuságot, az is szerette őt.

Irodalmilag is elismerésre méltó munkásságot fejtett ki. A „Keresztény Magvető"-ben egyházi és tanügyi dolgozatai

jelentek meg, s azokon kivül terjedelmes tanulmányokat közölt „Jobbágy Andrásról és hagyatékáról " Ar. rákosi Székely Elekről " Egyházát mindig buzgón szerette, nevezetesebb mozgalmaiban készséggel részt vett.

A társadalomban kiváló helyet foglalt el. Minden hasznos és közmüvelődési intézménynek tagja, legtöbbnek vezetője volt.

A függetlenségi harcz névtelen hősei között ő is ott volt. Több csatában részt vett, arra egész életében büszkén gondolt vissza. Emlékeit megirta. Halála után az „Aranyos Vidék" közölte. Kedves emléket hagyott fenn, melynek megőrizéséhez az „Unitárius Közlöny" is kivánt hozzájárulni.

Ujévi fohász.*

(Itt van az ősz dallamára.)

Örök Isten, erős kővárunk nekünk,
Kire hittel, bizalommal
A magasba tekintünk;
Esdve kérünk, forditsd felénk orczádat,
Hallgasd meg, szivünk rebeg
Most buzgó imádságot!

Kegyelmedből virradt ránk egy esztendő,
Csak te tudod, te ismered,
Mit hoz majd a jövendő.
Bármi jöjjön, benned bízunk jó Atyánk.
Öröm, bánat csak te tőled
Az egekből száll reánk.

E hit megtart, megvigasztal, fölemel,
Zúgjon vihar, szélvész, orkán,
Mi küzdünk az elemmel.
Csak te ne hagyj, csak te légy mi védelmünk,
Ha te velünk, ki lehetne
Az ég alatt ellenünk?!

Esdve kérünk, igaz szívből tégedet:
Oh légy vele, áld meg, áld meg
A te igaz népedet!
Legyen ez év jó kedved esztendeje,
Megelégült, boldog legyen
Teremtményid serege.

* Előadta Polgárdin az unitárius templomban 1897. jan. 1-én d. e. az ottani dalkör.

Hazát, vallást, királyt, népet te áldj meg,
Bérczek, rónák, folyók felett
Mosolyogjon kék eged
Szegény, gazdag, kicsiny és nagy érezze,
Boldogság száll, áldás, öröm
Istenfélő népekre!

* * *

Örök Isten, mi Istenünk, jó Atyánk,
Boldog évet kegyelmedből
Népeidre, derits ránk!
Hozzád esdünk, kérő szónkat hallgasd meg,
Ez új évben népeidet:
Gyermekeid oh tartsd meg!!

Polgárdi. **Demeter Dénes.**

Jótékonyság és jótékony intézetek.

(Vége.)

A társadalmi kérdésekkel foglalkozó jeles elmék, bölcsészek és nemzetgazdák a szegénység és nyomor leküzdésére különbféle elméleteket állitanak fel, melyek inkább vagy kevésbbé sikerülnek, melyek, fájdalom, a tőkét meg munkát mint ellenséges két tábort állitván fel, kibékitésöket, összmunkálásukat lehetetlenné teszik.

A mankásosztály strájkokkal akarja a szegénységet megszüntetni. Nem vitatom a strájk jogosultságát, de azt merem állitani, hogy a strájkok által követelt munkaidő apasztása és munkadij emelése által, más tényezők nélkül, a strájkolók nem boldogulásukat, hanem nyomorukat növelik. A socialismus és communismus elméleteit csak úgy valósithatnók meg, ha az emberiségből kitörölnők a müvelődéssel felkeltett vágyakat és ezek kielégitésére szolgáló szükségeket; ha a természetnek megparancsolhatnók, hogy különbségeket előállitó szeszélyét szüntesse meg, s a társadalom egyes tagjainak egyenlő szellemi és testi ereit egy társadalmi vagy szövetségi mindenhatóság gyámsága alá rendelje az egyéniség teljes megszüntetésével.

A mig ezek, ha nem is agyrémeknek, de mindenesetre utopiáknak nevezendő elméletek megvalósulhatnának, számolnunk kell a tényleges viszonyokkal, szembe kell szállanunk a létező szegénységgel és nyomorral. Ezt különböző államokban, bár különbözőleg, de még is teszik. A latin eredetü népek a rómaiaktól egyenesen öröklött ridegség okán állami ügynek tekintik; az egyéni szabadság valódi barátai az angol, german s tegyük

hozzá magyar népek az egyéni kezdeményezésre utalják, társadalmi ügynek tartják, mig amazoknál a hivatalos lelkiismeretesség dolga, emezeknél az emberi szivnek tárgya, az emberi szeretetnek áldásos eszköze.

A szegények segedelmezése, nyomorának enyhitése természeténél fogva nem tartozik az állami élet munkakörébe; az emberi szivben van forrása, kifejezést az emberi, keresztény müvelödésben, a humanismusban és emberszeretetben talál; a kereszténység első tényeiben nyilvánul. A keresztények mindjárt kezdetben testvéreknek nézték egymást; a legmeghatóbb szertartások, mely a mai kereszténységben is az, az urvacsora, a testvériség kifejezése volt s ily alkalmakkal tartott közös étkezésök alkalom arra, hogy a gazdagabbak a magok javukat a szegényebb testvérekkel megosszák s ez által ezeket segélyezzék. Ezért történik, hogy mai nap is oly országokban, melyekben a szegények segedelmezése állami ügy, a szegényeknek nyomora zavaró rázkódásokat idéz elő; mig oly országokban, hol a keresztény miveltség kibontakozva a credok, hitczikkelyek és felekezetiség nyügéből, egyetemes jelleget ölt, mely az emberszeretetben, az emberi lény és méltóság elismerésében és méltánylásában áll, a hol tehát az igazán szabadelvü keresztény miveltség kifejlödött, a humanismus terén, az emberi szeretet munkáiban bámulatos elöhaladást találunk; a szegények szellemi és testi javulására szolgáló intézmények keletkeznek a társadalomban az egyéni kezdeményezéssel, megnyugvással sorozhatjuk édes hazánkat is azon országok közé, melyekben a keresztény miveltség, az emberszeretet munkáiban az egyéni kezdeményezéssel egyre terjed. Nagy méltánylattal, rokonszevvel kell néznünk a kereszténység szellemében munkálkodó ily egyleteket.

Teljesen méltányiom a jótékonysági egyletet, azon emberies fáradozást, hogy a tényleg létező nyomort enyhiteni iparkodnak, ha a csüggedezőt a szeretet szavaival felbátoritják, az elesettet felemelik, a bánat könyüit letörlik; de munkálkodásuk legnemesebb módjának azt találom, ha a nyomort megelőzni törekednek.

E nemes hivatás teljesitésére két út áll a jótékony egyletek előtt, egyik, melyen a munkával nem birót életmódhoz segitik s a szegényeknek módot és alkalmat nyujtanak arra, hogy önerejöken megélhessenek; másik út az értelmi, vallásos és erkölcsi miveltségnek a nép közt való terjesztése. Mivelt országokban már átlátják és érzik, hogy a szegényebb osztályok nyomorának nagy részben forrása ez osztály tudatlansága valamint nagyon fogyatékos vallásos és erkölcsi miveltsége; az ily országokban e két veszélyt támadja meg az emberszeretet.

A tudomány vivmányait, a közhasznu ismereteket megérthető, egyszerü nyelven felolvasásokkal, olcsó és ingyen könyvekkel, népkönyvtárakkal a nép között terjeszti. S mert a nép nyomorának kiváló forrása a nép rosz szokása, rendetlensége: mértékletességi egyletek alakitásával a népet a veszélyes iszákosságtól, részegeskedéstől elvonja, a miveltség, jóllét és tisztaság emelésére számukra fürdőket rendez be, kellemes időtöltésben részesiti. Az emberszeretet, a kereszténynyies erkölcsi miveltség bámulandó eredményeket mutat fel. Kiváló gondjába veszi a társadalom ez osztályának leendő polgárait, a gyermekeket Államok és társadalmak versenyeznek az iskoláztatás általánossá tételén s abban, hogy a tanulás, mivelődés mindenkire nézve lehetséges legyen.

Városunkban is a régebbi jótékony egyletek és intézmények mellett mondhatni napjainkban számos humánus intézményeket teremtett a kereszténnyi emberszeretet és az emberi méltóság méltánylása. A társadalom gondoskodni siet a természet szeszélye áldozatainak — a siketnémáknak — tanulásáról az elhagyott szegény árvák neveléséről, a javitatlan gyermekek megjavitásáról; e humánus intézményeket a valódi keresztény miveltség fejlődése bizonyitékául kell tekintenem.

Részemről azt óhajtom, hogy a tisztelt egylet és annak tagjai, kik a tiszta, szabadelvü kereszténység fejlesztésére, a vallásos és erkölcsi müveltség terjesztésére egyesültek, az ily miveltség gyakorlati műveit, a humánizmusnak, az emberszeretetnek alkotásait is becses figyelmök tárgyává tegyék.

Kovácsi Antal.

Nők világa.

Vidéki levél.

Kedves szerkesztő úr! Azt hiszem, az „Unitárius Közlöny“ összes nőolvasói hálájának a tolmácsolója vagyok, midőn köszönetet mondok a kedves szerkesztő úrnak a „Nők világa“ czimü állandó rovat megnyitásáért. Ennél hasznosabb és szükségesebb ajándékkal nem kezdhette volna meg az „Unitárius Közlöny“ X-ik évfolyamát. Biztosithatom a kedves szerkesztő urat, hogy ezután kétszeres érdekkel várjuk és olvassuk a lapot, mivel tudjuk, hogy közvetlen minket, nőket, érdeklő kedves dolgokat is kapunk benne.

E rovatnak a megnyitása ad bátorságot nekem egy pár régóta tartogatott gondolatom elmondására, azon reményben, hogy a kikhez szól: az unitárius vidéki nők, még inkább az unitárius belső emberek nejei és leányai, megértenek.

Kedves Tisztelendő Asszonyok és paplány társaim, nem jut önöknek néha eszükbe, mennyire visszavonulva, ugyszólván elszigetelve élünk mi itt egy-egy félreeső faluban és nem gondolnak, kivált most, a hosszu téli estéken, némi kis irigységgel a városokban olyan jól mulató társaságokra?

Visszavonultságunk okául szeretjük anyagi gondjainkat és e miatti elkedvetlenedésünket felhozni, arról pedig megfeledkezünk, hogy épen e gondok ellensulyozására van néha egy kis szórakozásra szükségünk. Vagy azt hiszik önök, hogy az oly vigan mulató városiaknak nincs ép úgy gondjuk, bánatuk, küzdelmük az élettel, mint nekünk vidékieknek? De igen, nekik is kijut mindenből, de ők könyebben viselik a keresztet, mert szórakozást keresnek és kapnak a társas összejövetelekben. Mi is több kedvvel munkálkodnánk és küzdenénk, ha néha napján egy kis szórakozást keresünk magunknak. Ezért nagyon ajánlom, hogy vegyüljünk a társaságba, foglaljuk el a minket megillető társadalmi állásunkat, mert ezáltal felviditjuk magunkat, meg kötelességet is teljesitünk.

De hogy mennénk idegen társaságba, mikor még egymás társaságát sem keressük fel. Jellemző ránk, hogy az egy vidéken lakó belső emberek családjai sem járnak össze, sőt van eset, hogy nem is ismerik egymást. A családfő hivatalosan érintkezik kollégáival, de barátilag nagyon ritkán. Pedig első sorban egymást kell ismernünk, hogy kedvet kapjunk a mások megismerésére.

Következő leveleimben elmondom, minő kötelességeink vannak nekünk egymással szemben, a társadalmi életben és a nép között, mint papnék és paplányoknak, addig is legyen szabad kedves Tisztelendő Asszonyok és paplány társaim mindenek előtt figyelmükbe ajánlom: ismerkedjünk egymással.

Még egyszer ezer köszönet a „Nők világáért.“

Ibolyka.

Gyermekeink nevelése sok gondot ad. Hogy czélunkat elérhessük, szükséges, hogy gyermekeinkben legyen meg irántunk a teljes bizalom. Nem szeretünk különbséget tenni a gyermekek között, de mégis ugy tapasztaljuk, hogy a fiuk atyjukhoz, a leányok anyjukhoz vannak több bizalommal. A bizalmat fokozni kell a szerint, a mint a gyermekek nőnek, annyira, hogy

a szülő és gyermekek között fejlődjék ki a tiszta barátság, de a bizalmas barátságnak egy pár pontnál hatása kell hogy legyen. Ilyen pont a tegeződés. Mi nem tartjuk helyesnek, hogy a gyermek „te"-nek szólítsa akár atyját, akár anyját. Mi ezt fenntartjuk a másnemü barátságnak, mert a szülő és a gyermek között olyan viszony van, a mely a tiszteletnek, fensőbbségnek ezt a kifejezését megköveteli. Ha a szülőt „te"-nek mondhatjuk, akkor ezt a nevet nem adhatjuk meg másnak, csupán a szülőnek u. m. az „éginek" és a „földinek".

---

* *A „Háztartás"* czimü gondosan szerkesztett lapot, melyből a „Kézimunka" czimü czikket átvettük, melegen ajánljuk olvasónőink figyelmébe. Gazdasszonyok sok hasznos és érdekes tudnivalót találnak benne. Szerkeszti Kürthy Emilné. Budapest, Eszterházy-utcza 20. szám. Megjelenik havonként háromszor. Egész évre 6 frt.

---

* Számrejtvény.

Hasznos jármü 12 8 19 18 62 3.
A ki ezzel mulat, sokat töri az eszét 71 33 7 35 36 77.
Sok mesterember használja 17 23 89 74
Szerény ember nem lehet ilyen 11 20 4 56 81 80 79 27 31.
Minden állatnak van ilyen i 2 66
Férfi név 32 25 7 21 50 51 36.
Ez halhatatlan bennünk 14 62 83 84 72.
Ez füzi össze a családot 22 46 48 3 45 47 87 90.
Ragadozó madár 41 6 38 15 16 50.
Télen jó gyümölcs, ha megsütik 44 43 55 28 29 54 36 77 65.
A majom szokott igy 13 8 30 76 78 42 36 73.
Ez mindennek meg van 49 57 5 10 68 67.
Majorságot tartanak benne 18 65 64 39 70 4 5.
Ezt csak tanulással lehet megszerezni 24 37 69 78 50 40 36 15.
Helyhatározó 57 58 26.
Ez mindent meg von magától 53 75 86 9 3
Női név 34 75 88 73 60.
Sok udvaron van ilyen 82 75 61.
A philosophiának ez az alapja 85 78 52 57 63 27.
1—90. Egyik unitárius költőnk költeményének egy versszaka.

A megfejtők között egy értékes könyv fog kisorsoltatni.

Megfejtési határidő február 20. A megfejtők neveit közölni fogjuk.

A kézimunka.

A lakás berendezése a nő lelkületének tükre; a nő az, ki mindig az otthonban van, az ő szeme van hívatva, hogy hangulatot, összhangot teremtsen; az ő izlése, tapintata találja ki,

hol alkalmazzon élő virágot, hol kézimunkát és boldog az a nő, ki soha nem un bele szobáit szépiteni s igaz gyönyörüségét leli abban, ha azon munkálkodik.

Oly sokféle ma már a kézimunka, hogy valóban mindenüvé alkalmazhatjuk a nélkül, hogy egyhanguvá tennők vagy tulhalmoznók vele szobánkat Terünk naponta tágul: festés majolikára, fára, bőrre, himzések különböző szövetekre, faragás. vésés, mindenféle más anyag áll rendelkezésünkre, hogy kezünk ügyességét kifejtsük és teremtsünk.

A nőben csak a kézimunka által fejlődik a teremtő erő és mégis mily sokan vannak, kik maguk sohasem, vagy igen ritkán foglalkoznak csak kézimunkával, pénzért vásárolt s dijért készitett munkák helyettesitik náluk mindazt, mit szórakozásképen saját kezeikkel készithettek volna el.

Hányan vannak, kik nem tudják, mily áldásos barátnő a munkakosár.

Nem azokat a vérszegény, ingatag, selyemmel bélelt, aranyozott diszkosarakat értem, melyekbe olykor beletéved egy-egy kezdett munka, hanem azokat a szilárd, edzett, megbizható kosarakat gondolom, melyekben mindig készen áll nehány tuczat gomb, egy vánkoska különböző számu tü. egy skatulya kapocs, czérnák, stoppoló fa, horgolás, kötés, a fényes, erős szabóolló is helyet talál bennök és mind e mellett elfér benne a saját rajzunk után készülő, természetből másolt árnyalatu virágokkal ékeskedő himzés is.

Az ilyen munkakosár az, mely nélkülözhetlenné válik s mely minden bajunkban segitségünkre van.

Mindenekelőtt függetlenné tesz bennünket, mert van-e keservesebb függés, mintha minden csekélységért másra szorulunk, minden gombot, kapcsot mással kell felvarratnunk, minden feslést, szakadást más keze javit számunkra, minden ruhánk átalakitásánál más ügyességét kell kölcsönkérnünk; hát még ha az anyagi oldalát tekintjük a dolognak!

Számitsuk csak össze, mily összegre rug egy évben az imént felsorolt csekélységekért kiadott munkadij, megijedünk annak nagyságától A ki háztartásától könnyen elvonhatja ezt összeget, még az is jobban tenné, ha maga végezné ezen csekély munkát s az igy megtakaritott pénzen nehány értékes könyvet szerezne be.

Munkakosarunkból merithetünk erőt, vigaszt és önuralmat is; harag, boszuság korbácsolja fel vérünket, fájdalomtól vonaglik szivünk, a várakozástól feszül minden idegszálunk, keserüség, csalódás égeti agyvelőnket, ki keresne enyhülést ilyenkor zenében, ki volna képes olvasni?

Tekintetünk a munkakosarunkra esik, elővesszük egyikét a kinálkozó munkáinknak, talán nem is teljes öntudattal fogunk hozzá, a kötőtűről gépiesen szedi le kezünk egyik szemet a másik után; ajkunk csupa szokásból olvassa kezünk járása után a horgolt csipke mintáját; szemünk színérzéke kényszeriti agyunkat, hogy foglalkozzon a himzés árnyalásával és a munka kezünkben halad, bármelyikhez forduljunk is, s ez az egyenletes mozgás csillapitja, szabályozza vérünket; haragban hullámzó kedélyünk elsimul, szivünk fájdalma nem sajog oly élesen, az idő lomha járását elfeledtük figyelni s észre sem vesszük, hogy már nem várakozunk, sőt elégszer megesik, hogy mire várakozásunk oka megszünik, felsohajtunk magunkban: „csak még ezt a levélkét hímezhettem volna ki," csalódott lelkünk elcsittul az önelégültség érzésétől, mit sikerült munkánk felett érzünk és hálával nézünk munkakosarunkra.

A ki mindezt nem hiszi, rendezzen be magának, az én szellememben, egy munkakosarat s próbálja ki önönmagán áldásos hatását.

Mezriczky-Szalay Alix.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A minister elismerése.** Vallás- és közokt. minister Dr. Wlassich Gyula ő nm. „az unitárius szószék" egy példányát kész örömest nemcsak elfogadta, hanem azért a szerkesztőnek Simó Jánosnak meleg hangu köszönetét is nyilvánitotta.

— **Fekete Gábor** kir. táblai elnöknek főiskolai gondnokká beiktatása február 27-én fog megtörténni.

— **Főgondnokunkat** Daniel Gábor urat ujból csapás érte. Testvére Gróf Béldy Ferenczné Daniel Zsófia az áldozatkész kegyes urhölgy meghalt. Nagy kiterjedésü család gyászolja, mely iránt részvétünket nyilvánitjuk.

— **„Az Unitárius Szószék"**-et, papitestületünk ezredévi emlékművét, mely a mult év végén jelent meg, egyházunk világi urai igen szép pártolásban és figyelemben részesitették a tömeges megvétellel. Azt hisszük, hogy az ekklésiák is eddig vagy megszerezték vagy megszerzését elhatározták. Erre az E. K. Tanács is felfogja hívni.

— **Karácsonyi ajándék a Csókfalvi unitárius szt. Ekklézsiának.** Igen tisztelt lelkész ur! Szivem rég óhajtott vágyát látom teljesülve e pillanatban, midőn szülőföldem szentegyházának szerény tehetségemhez mérve áldozatot hozhatok. Kérem fogadja el szentegyháza nevében e szószék takarót. Maradok őszinte tisztelője Budapesten 1896. decz. hó 15-ikén. Özv. Ajtainé Faluvégi Lidia — E szószék takaró piros bársony, kétsoros aranyrójttal s középen e felirattal: „Nemzetünk ezer éves fennállásának emlékére 1896 a csókfalvi unitárius szt. Ekklésiának ajándékozta özv. Ajtainé Faluvégi Lidia Budapest." Értéke: 60 frt. Legyen az uj ezer évben élénk hirdetője a Zsoltáriró szavainak: „Tégy jól a te jóakaratodból a Sionnal!" Csókfalván, 1897. január hó 7-én Sárosi József, unitárius lelkész.

— **Gyászhir** Mult évi deczember 4-én hunyt el Náznánfalván id. Káli Nagy Zsigmond 80 éves korában. Vallásközönségünk egyh. tanácsosát, a marosszentkirályi egyházközség 48 éves buzgó gondnokát s a polgári község 44 éven át — érdemkereszttel kitüntetett — bíráját gyászolja benne. Szorgalmas gazda,

jó polgár, hű keresztézy s boldog családatya volt. Népes család és minden jók fájlalják elhunytát. Legyen áldott emléke! —

— **Nyilvános köszönet.** Tarcsafalván a roskadozó ódon templom ujraépitése napirendre kerülvén, tekintetes Pálffy György ur és neje Gálffy Polixéna urasszony ekklézsiáuk iránti jóindulatjukból a maguk és kedves gyermekeik: Aladár és Nella nevében a templom-alapra 100, azaz: száz forintot ajándékoztak olyformán, hogy e tőke az épitendő templomra felhasználtassék, addig pedig a kamatjaiból külön 50 frt neveltessék a karácsoni urvacsorai kenyér és bor beszerzésére. A hitbuzgóságnak e szép gyümölcsével fényesen van megoldva a kezdet nehézsége. „Áldás van azokon, kik jól tesznek Sionnal.“ A midőn ekklézsiánk nevében, ez áldozatkészségért e helyen is hálás köszönetünket nyilvánitjuk, óhajtjuk: Istenuek áldása legyen a kegyes adakozókon. Tarcsafalván, 1897. január 17. Ürmösi Sándor lelkész. Was Sándor gondnok.

— **Felhivás.** Mentsük meg a szétszórtan élő unitáriusokat hitünknek és a magyar hazának! Addig is, mig statusunk oda erősödik vagyonilag, hogy „Körpapság“-ot állitson bé: — tegyük meg a mit megtehetünk. A szétszórtan élő hiveknek jelöljünk ki központokat s időnkint tartsunk istentiszteleteket. Én a Mezőségen 1878. óta Mező-Örményes központtal évenként több izben istentiszteleteket tartok és urvacsorát osztok. Most már templomunk is van: az állami magyar iskolában. De hiányzik egy harang, mellyel előre jeleznők s felkivhatnók a hivek figyelmét az istentisztelet tartására.

Bizalommal hivom fel azért a buzgó embereket adakozásra egy harang önthetése és egy harangláb felszerelése érdekében

A hormány megtette a maga kötelességét a magyar haza érdekében, midőn állami iskolát épitett Örményesen, tegye meg az egyház is s ha templomot emelni nincs módjába, legalább harangot öntessen.

Az adakozást 10 koronával megnyitom s felhivok mindenkit, a ki hitét és hazáját szereti, — járuljon hozzája, hogy ércz-nyelvvel is hirdethessük a magyar kultura ujra születését az oláhság közepette. A szives adakozók adományaikat szives kedjenek állami okleveles tanitó Kászoni Árpád atyánkfiának küldeni M.-Örményesre, ki az adományokat hirlapilag nyugtázni fogja.

Szabéd, 1897. január 14 én. **Rédiger Géza,**
unitárius lelkész.

— **Az „Ezredéves Emlékalapra“** tétt kegyes adományok. Kénosi Sán-József 10 frt, id. Széll Géza 2 frt, Szentiványi Miklós 5 frt, Radó János 5 frt, Gál János 1 frt, Székely János 10 frt, Rédiger Béla 2 frt, Székely András 2 frt, Bedő Albert 100 frt, Agh Ferencz 2 frt, Nagy Miklós 2 frt, Ürmösi Sándor 1 frt, Benczédi Ferencz 1 frt, Deák Miklós gyüjtő ivén Ürmösről 24 frt 83 kr., Dombi Géza 1 frt, Malatinszky György 5 frt, Vas István 2 frt, Gyulai Ferencz 50 kr, Elekes József 2 frt, Ádámosi György és neje 5 frt, dr. Gelei Lajos 2 frt, Vécsei Sámuel 25 frt, br. Kemény Ödönné sz. Nagy Gizella 5 frt, Molnár Sándor 10 frt, Molnár Sándorné sz Benel Berta 10 frt, Rohonczinė Molnár Paulin 10 frt, Molnár Jenő 10 frt, ifj Molnár Sándor 10 frt, gr. Bethlen Gézáné sz. Nagy Berta 10 frt, Ferencz József 50 frt, Ferencz Józsefné sz Gyergyai Anna 10 frt, dr. Ferencz Ákos 5 frt, Ádám Domokos 5 frt, Gál Miklós 10 frt, gr. Triangi Assenzioné sz Nagy Irma 5 frt, Sándor Mózes 5 frt, Ferenczi Mózes 2 frt, Barla Domokos 5 frt, Kiss Tamás 1 frt, Tarcsafalvi Albert 1 frt, Székely István 3 frt, Muzsnai József 2 frt, Ádám Dénes 5 frt, Poncza Miklós 10 frt, Máté Sándor 10 frt, Szabó Sándor 2 frt, Geréb Zsigmond 2 frt, Balogh József 2 frt, Mészáros Farkas 2 frt, Benke Elek gyüjtőivén Magyar-Láposon 12 frt, Varga Dénes és neje Májai Ivánka 10 frt, Raffaj Zsigmond 5 frt, Csegezi Ferencz 5 frt, Csipkés Ödön 5 frt, Andrási Gyula gyüjtőivén Kis-Adorján 1 frt 50 kr., ifj. Göncz Mihály és József

János gyüjtőivén Firtos-Váraljáról 5 frt. Nagy Lajos és családja 5 frt, Tóth Olivér és neje Sigmond Gizella 10 frt, Árkosi Béla 5 frt, Kimpel Ferencz 2 frt, özv. Rákosi Józsefné 20 frt. Orbók Ferencz egy. questor 2 frt, Ferenczi Lajos 3 frt, Böckel Károly 2 frt, Gábor Albert gyüjtőivén Mártonosból 12 frt 58 kr., Péterfi Zsigmond és Molnár Sándor 25 frt, Binecz Ilka 1 frt, Csegezi Mihály és neje Albert Ilka 20 frt, Kisgyörgy Sándor 2 frt, Binder János 2 frt, Ifj. Lászlóczky Sámuel 5 frt, Lászlóczky Péter 5 frt, Buzogány Gyula 1 frt, Gyulai Arpád 10 frt, Nagy Elemér gyüjtőivén 1 frt 25 kr., Demeter Lőrincz gyüjtőivén M.-Zsákod 5 frt 17 kr., Bedő Daniel 5 frt, Felszegi Gábor 3 frt, Járai Róbert 5 frt, Derzsi István 5 frt, Fazakas Laj s és Bartalis József gyüjtőivén a ny.-szt.-márton—csíkfalvi anya- s hozzátartozó leányegyházközségekből 13 frt 04 kr., Rákosi István 10 frt, dr. Árkosi Gyula 5 frt, Ozsváth Márton 1 frt, Ozsváth Áron 50 kr., Szász Ádám 30 frt, Tana Sámuel 5 frt, Györfi Ferencz gyüjtőivén a) szt.-mihályi egyházközségből 8 frt 28 kr., b) benczédi 1. egyházból 10 frt 67 kr., c) kobát-demerfalvi 1. egyházból 5 frt 34 kr. A ravai egyházközség gyüjtőivén 12 frt, bordosi egyházközségből 2 frt 65 kr., Éjszaky Károly 5 frt, Rend Domokos 3 frt, id. Tana Sámuel 5 frt, Nagy György 1 frt 50 kr., Albert János 5 frt, Gombos Sámuel 4 frt, Sárdi Lőrincz 2 frt, Aradi Ferencz 1 frt, Rőszner Valéria 1 frt, Szóboszlai György gy. ivén 1 frt 37 kr., Dániel Lajos 5 frt. Boér Lajos gy. ivén 10 frt, Májai István és neje Binecz Etelka 10 frt, id Daniel Gábor 50 frt, Pap Mózes 2 frt, dr. Székely Ferencz 25 frt, Kádár József és neje Magyari Amália 5 frt, özv. Koronka Antalné 5 frt, Sándor János 3 frt, Ferencz Gyula és neje Pataki Tinka 5 frt, Székely Miklós 20 frt, Pap Mózes ny. tanár 5 frt, Sárosi József és Hadnagy József gyüjtőivén 10 frt, Pálffi Károly 10 frt, dr. Veress Vilmos 5 frt, Benkő Mihály 41 frt 66 kr, Albert Dénes 58 frt 34 kr., Boér Gergely 5 frt, Nemes Károly 5 frt, Adorján Domokos 1 frt, Gyulai László 10 frt, Gyulay Etelka, Tóth Károlyné 5 frt. Összesen 1041 frt 18 kr.

Az „Ezredéves Emlékalap"-ra 1896. év folyamában befolyt ezen kegyes adományok a „Keresztény Magvető" mult évi folyamának 2—6 füzeteiben már közölve voltak. Szükségesnek láttam azonban összevontan az „Unitárius Közlöny"-ben is közölni, illetőleg nyilvánosan nyugtázni. A f. évi adományokat is részletesen a „Ker. Magvető"-ben fogom közölni, de összevontan hasonlóképpen közölve lesznek az „Unitárius Közlöny"-ben is. Mert az adakozások a f. évben is szépen folynak. S remélem, hogy nem is fognak megszünni, mig egyházunk minden tagja be nem iratja nevét az aranykönyvbe.

Kolozsvárt, 1897. januárius 10.

Ferencz József
unitárius püspök.

— **A nagybányai templomépitési sorsjáték** huzása január 3-ikára volt tervezve, tekintettel azonban a sorsjegyeknek csekély forgalmára, a pénzügyminister 88736 sz. a. megengedte, hogy a huzás márczius hó 2-ikára, hushagyó keddre halasztassék. Az egyház elöljárósága ez uton is tudatja az érdekeltekkel, hogy a huzás márcz. 2-án feltétlenül meg fog tartatni. Az egyházi elöljáróság.

— **Hálás köszönet.** Főt. Ferencz József püspök, Skurka Elek, Nagy Lajos esperes, Thot Elemér, tiszt. Péterfy Dénes, Raffinger Anna 50—50 frt ajándékaikat kidei templomunk számára átengedték. Az abrudbányai testvéregyház presbitériumának és buzgó lelkész tiszt. Mózes Mihály ur a hármoniumot ajándékoztak. Hálás köszönetünk nyilvánitjuk. Fülöp Mózes.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Mély köszönet! Báró Petrichevich Horváth Kálmán, az unitárius egyház főgondnoka ismét meglepte püspökünket egy szép ujévi ajándékkal, hogy jótékony czélra kiossza: 100 frtot adott az Ezeréves emlékalapra, 25 forintot a Keresztény Magvetőnek és 25 frtot az Unitárius Közlönynek.

50 frtot több jótékony czélra. Megbecsülhetetlen összeg az előttünk álló czél és a kezünk alatt levő pénz tekintetbe vételével.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai február és márczius hónapokban fognak megtartatni. Február 7-én felolvasnak: Fanghné Gyújtó Izabella „nők a XIX száz végén"; Nagy Lajos tanár költemény; Boros Sándor tanár: Ének a középiskolában. A következő alkalmakon felolvasnak: Dr. Moldován Gergely egyet. tanár, Éjszaki Károly iró, Dr. Nyiredi Géza tanár, Grátz Mór lelkész. Mindenik alkalommal énekelni fog az ifjusági dalkör Iszlai Márton vezetése alatt.

A hittani intézetben most folynak a colloquiumok Az első félév január 30-án végződik, a második félévi beiratások január 31-én eszközöltetnek.

Meghivó. A „Dávid F. Egylet kereszturköri fiókjá"-nak 1897 febr. 10-én d. e. 10 órakor Sz.-Kereszturon, a collegium nagytermében közgyülése lesz, melyre a tagokat ezennel tisztelettel meghivom. Tárgyai lesznek: alelnökválasztás, a pályázat eredményének a kihirdetése, felolvasások s más folyó egyleti ügyek. A hosszas hallgatásnak eredménye – hisszük — egy jól sikerült gyülés leszen. Az elnök megbizásából Tarcsafalván 1897. január 17. Ürmösi Sándor f. e titkár.

A kereszturi fiók-egylet titkárától az egyleti titkár a f. egyletre vonatkozólag magán levelet kapott, melyből a fiók-egylet érdekében jónak látjuk közölni ezeket: Körünkből, a mint a közlöny több czélzásaiból lehet gyanitani, fiók-egyletünk tisztikarát csaknem mulasztással vádoló czélzások menegettek Kolozsvárra. Azonban, ha szabad megjegyeznem, az a pár évi virágzó, ugyszólva zászlóvivö állapota egyletünk életében — nem azoknak a „többeknek" érdeme, kik most annyira érdeklődnek, hanem kérem szépen, ha felolvasó kellett minden gyülésen felolvasott Jankovich, ha predikátor kellett egymásután két-három izben predikáltam én a többek egy részének gunyos megjegyzései s más részének irigysége között. A mult évben is nem rajtunk mult az ügy teljes pangása. Hiszen hivtunk mi gyülést, de szereplőt nem kaptunk s mondhatni helyiségünk sem volt, a hol megtartsuk. Én egész biztosra veszem azt, hogy a Kereszturra most kihirdetett gyülés sem sikerül főkép a papok és tanitók részvétlensége okán. Éppen azért bárminő czélzások után is mi lelkileg nyugodtak vagyunk, mivel a mulasztás vétke nem minket, hanem másokat terhel. Ürmösi Sándor.

Uj D. F. E. fiókegylet. Örömmel jelentjük, hogy ismét alakult egy D. F. E. fiók-egylet. Gábor Albert martonosi lelkész ur összeszedte hiveit s 30 taggal fiók-egyletté alakitotta az eddigi olvasó társaságot. Van 107 frt alapja. Könyvtára részére számos könyvet rendelt meg.

Olvasóinkat becses ajándékkal fogjuk meglepni. Egyik lesz Dávid Ferencz képe Kriesh Aladártól, másik a budapesti konferenczián jelen volt tagok képei

Az egylet pénztárába 1896. nov. 23-tól 1897 jan 14-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Albert Lőrincz, Bölön 96-ra. D. F. E. Önképzőkör, Csehétfalva 97-re, Kozma Elek A.-Siménfalva 96-ra, Kozma Pál, Kolozs 96—97-re. Engel Gáborné, Ekart Andor 96-ra, Barabás Károly 93-ra, Vári Hermin, Janki Ernő, Árkosi Lajos, Endstrasser Benedekné, Pakey Lajos 96-ra, Póth György 97-re, Jelen Józsefné, Kővári Mihály 96-ra, Vass Domokos 95—96-ra, Kovács Ábrahámné, Timár Ödön 96-ra, Sárdi Lőrincz, Koronka Antalné, Wettenstein Áron dr., Nagy György 97-re Kolozsvár, Füzi Katinka N.-Enyed 97-re, Siménfalvi György T.-Szt.-György 93—94-re. Csegezi László Bágyon 95-re, Fekete Lajos, Selmeczbánya 97-re, Perczel Ferencz Budapest 97—98-ra, Létay László, Benke Elek, Fuchs Béla, Nagy Lajos M.-Lápos 97-re, Bardocz Gyula N.-Ilonda, Vajda József Toroczkó, Nagy Olivér Torda, Péter János Kis-Sebes 97-re, Iszlai Gábor Ötvenes 95—97-re, Zsigmond Ferencz Sinfalva 97-re, Marosi Ferencz Gy.-Fehérvár 95—96-ra, Nagy Sándor K.-Demeterfalva 96-ra, Varga Dénes, Torda 97-re, Fülöp Mózes Kide 92—97-re, dr. Pálfi Gyula Torda 92—97-re, özv. Kelemen Lajosné Alvincz, Bedő Árpád Titel, Elekes József A.-Siménfalva 97-re.

Előfizetési dijat fizettek: Tób Zsigmond Jobbágyfalva 96-ra, Orbók Ferencz Várfalva 95-re. Ugron Zoltánné Fiatfalva, Csiky István Sz.-Keresztur 97-re, Somodi István Kolozsvár 96-ra, Pálfi András Kászon-Altiz 96-ra, Weress Ferencz Torpa, Kisgyörgy Márton N.-Enyed, Kádár József Deés, Jakab Elek Budapest, Lőrinczy Dénes Zilah, Varga Zsigmond Szt-Ábrahám dr. Gspann Károly Lolozsvár, Péterfi Lajos Páncsova, Hajós János, Hajós Gyula Kolozsvár 97-re, Ágh Ferencz B.-Hunyad 96-ra, Gerjovits József Somberek, Simó Fnrencz Budapest 97-re, Balogh Gyula Szombathely 96-ra, Ákosi Béla Selmeczbánya, Sándor Mózes Sz.-Udvarhely, Filep László M.-Szt.-György 97-re, Tóth Albert Varsolcz 96-ra, Weress Ferencz Abrudbánya 97-re, Szász Domokos Kolozsvár 96-ra, Borbély János M.-Ujvár 96-ra, Dániel Gábor id Budapest, Warga Lajosné Sárospatak, Majay Albert Köszv.-Remete, Deák József Sarkad, Szabó Gáborné D.-Szt.-Márton 97-re, Pálfi István Abrudbánya 96-ra, Sidó Károly Radnóth 97-re, Borbély Ferencz Toroczkó, Tornyos Ödön Bpest 96-ra, özv. Szentiványi Károlyné, Baróth, Dombi Géza Körispatak 97-re.

A kereszturköri fiók-egyletbe rendes tagsági dijat fizettek: Derzsi Károly K.-Solymos, József Mihály, Végh Mihály, Unitárius egyházközség Rava, Péter József Xordá falva 96-ra, Incze Dániel Zsákod 97-re.

Az egylet perselyébe ajáneékoztak: Pataki Istvánné Kolozsvár 1 frt, dr. Brassai Sámuel 6 frt., Br. P. Horvát Kálmán 25 frt., Koronka Antalné 50 kr., Deák József Sarkad 20 kr.

Kolozsvár, 1897. január hó 14-éa.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek — **Sz. J.** — M—s. A kolozsvári templom 100 éves jubileuma nem volt megtartva. Mi ezt nem irtuk, hanem tisztünk szerint megemlékeztünk a nagy napról, közöltük a templom és iskola képét. Az egyházi előljáróság tervezi az ünnepélyt és a f. évben — remélhetőleg — meg is fogja tartani. Ugy tudjuk, hogy a tordai templom is, ha a mult évben nem volt, de a jelenben éppen száz éves. — **V. E.**-né őnga. Pd. — Köszönet a szives készségért. Kérjük jóindulatát az egylet részére is. — **M. A.** urnak. R—e. — Köszönjük a tudósitást. — **D. D.** P—i. — Jó! Várjuk az igéretet. A 380 megjött. Az „Édes otthon“ első kiadása fogyatékán van. Gondom lesz rá, hogy önnek is meglegyen, de türelmet kérek, mert most a megrendelőknek kell eleget tenni. Az ekkl. kérdés a tavasz felé fog eldölni. — **F. M.** K-e. A hiányzó számokat küldjük. — **Bétai.** A mennyit lehetett.

TARTALOM: Isten mindenütt. (Költemény) Józan Miklós. 25. l. — Vigyázzanak az őrszemek! 25. l — Májai István. (Arczképpel.) 38. l. — Ujévi fohász. (Költ.) Demeter Dénes. 29. l. — Jótékonyság és jótékony intézetek. (Vége.) Kovácsi Antal. 30. l. — Nők világa. 32. l. — A kézimunka. Mezriczky Szalai Alix. 34. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A miniszter elismerése. Az unitárius szószék. Karácsonyi ajándék. Gyászhir. Nyilvános köszönet. Felhivás. Az „Ezredéves emlékalap“. A nagybányai templomépitési sorsjáték. Hálás köszönet. 36. l. — Egyleti élet és munkásság: Mély köszönet. A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai. A hittani intézetben. Meghivó. A kereszturi fiók-egylet, Uj D. F. E. fiók-egylet. Köszönettel Nyugfázás. Szerkesztői izenetek.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Márczius. 3. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Brassai Sámuel

tanársága 60-ik évfordulójára.

1837—1897. márczius 2.

A XIX. száz csodákat mivelt a magyar nemzettel, mivel önérzetre ébresztetette, függetlenné tette, alkotmányát vissza adta, ezerévi fennállása ünnepét megérni engedte.

A XIX. száz csodákat mivelt az unitárius egyházzal, mert adta neki Augustinovich Pált, ki azt mondotta: unitárius egyház nem volt, hanem lesz és egész vagyonát oda adván, megvetette az egyház életalapját. Koncz János, Dersi János, Berde Mózsa, Gyergyai, Orbán és mások biztositották a szegény tanulók életfeltételeit, Brassai Sámuel újra teremtette az iskola közszellemét, a tanulás és tanitás rendjét, megteremtette tankönyv-irodalmát, teremtett több nemzedéket, teremtett tudományszomjat, hogy tudományával

kielégithesse azt; végül adott az egyháznak önbizalmat. A XIX-ik száznak ezt a csodaemberét az unitárius egyház imába olvadó hála szavaival köszöni a világot kormányzó Istennek és kéri, hogy hosszu éveihez, melyekből 60 jutott a nyilvános tanitói pályára, 70 az iróira, 77 a nevelőire, 97 életére, adjon még sokat megáldva azokat a szellemvilágnak azzal a fényével, a mellyel a maga környezetét mindig derültté, az emberiséget jobbá tette.

Az összes unitáriusok a legmélyebb elismerés nyilvánitásával hódolnak szellemi fővezéröknek, ki márcz. 2 60 éve iktattatott be a kolozsvári unitárius főiskola tanárává. Hála legyen a gondviselésnek, hogy Brassainak megengedte érni ezt az évfordulót. Éljen még sokáig! B. Gy.

A természettudományi társ. üdvözlete Brassai Sámuel e. tanár urnak.

A királyi Magyar Természettudományi Társulat közgyülése igaz örömmel értesült arról, hogy mélyen tisztelt Tagtárs urat immár egy teljes félszázadon át vallhatja Társulatunk a magáénak.

Ötven év az emberi életben nagy idő és csak kevésnek jut osztályrészül, hogy egy félszázad munkája után is friss lélekkel és ép szellemmel érdeklődhessék közmüvelődésünk haladása iránt

Tisztelt Tagtárs úr akkor lépett társulatunk tagjainak sorába, mikor ez egyesület még zsenge gyermek volt, részt vett annak ápolásában és növelésében; látta serdülni, növekedni mind e mai napig, a midőn a gyönge gyermekből virágzó, erőteljes munkás lett.

Fogadja Társulatunk meleg háláját érdeklődéseért és engedje meg hogy félszázados tagságának évfordulója alkalmából a közgyülés nevében és megbizásából üdvözölhessük.

Kelt a kir. Magy. Természettudományi Társulat 1897. évi január 28-ikán tartott közgyüléséből.

Dr Wartha Károly,
a kir. Magy. Term. tud Társulat e. titkára.

Szily Kálmán.
a kir. Magy. Term. tud. Társulat elnöke.

Megnyugvás.

Ne zúgolódj bús sorsod ellen,
Panaszra nincs okod!
Boldogtalan a hitlen ember,
A hivők -- boldogok.

Bú, baj, betegség, sorscsapások,
Mind égi eszközök:
A boldogság legszebb virága
Nő a könynyek között . . .

Nem láttad-é, ha harmat csillog
A rózsalevelen,
Mi szép, mi kedves?.. És az ég is
Mosolygva van jelen.

Ne zúgolódj hát sorsod ellen,
Panaszra nincs okod:
Boldogtalan a hitlen ember,
A hivők — boldogok.

Rédiger Géza.

Egy fiatal lelkésznek.

(4-ik levél)

Újabb leveléből azt olvasom, hogy nincsen megelégedve munkája eredményével, mert hivei nem olyan buzgók, mint remélte; a templom néha csak félig van megtelve; a közczélokra sok buzditás után is keveset adnak; magasabb rendü dolgok iránt nem fogékonyok; önt nem mindenik szereti ugy a hogy óhajtaná; azt is tapasztalta, hogy egymással nem élnek kellő békességben.

Tudósitása nem lepett meg. A mindennapi életet s a mindennapi embereket éppen ilyennek ismertem, s mégis azt mondom, roszul itéli meg helyzetét. Nekem ugy tetszik, hogy az ön hivei között túlsúlyban vannak a jók a gyöngék és a roszak felett. Igaz, hogy a legjobbak is sok kivánni valót hagynak fenn, de kérdem, mi czélja lenne magasztos hivatásának, ha nem volna, mit rontson, gyomláljon, épitsen és ültessen?

Egyszer egy kőfaragó műhelyben jártam. Érdekes volt az,

a mit ott láttam. Elől ki volt téve egy nehány bevégzett szép darab. Mindenik oly sima volt, mint a tükör. Az ember meglátta magát bennök. Elképzeltem, milyen nagyszerü épület lenne az, a melyet mind ilyen darabokból állitanának össze. A műhelyben egyik asztaltól a másikhoz mentem, mindeniket gondosan megszemléltem s mondhatom, hogy azok érdekeltek leginkább, melyek csak félig voltak készen. A kő egyik része még eredeti durvaságában volt meg, a másik részén az érdesség el volt dörzsölve és a kő igazi jellege kezdett kitünni. Meglepett a két rész közötti különbség. Mintha gyökeret vert volna lábam, ugy nem tudtam elmozdulni onnan. Megvártam, mig a munkás négyszer ötször leseperte a törmeléket. Hogy nőtt szemem előtt a kő jelleme, akarom mondani, hogy kerültek felszinre gyönyörü vonásai. Egy egészen új világot láttam kibontakozni kemény börtönéből. Szerettem volna végig járni azoknak a szinvonaloknak száz meg száz utján, de meggyőződtem, hogy minél inkább tisztulnak, annál inkább szaporodnak. A mivelés határtalanul megnöveli a nemesebb vonásokat.

Ne vegye czélzásnak, de fogadja el ezt a kérdést meggondolás tárgyául, vajjon ha nem elég a siker, csak az anyagban kell-e keresni a hibát? Nem gondolja-e, hogy a mester is hibázhatott? Szolgálok egy példával. A faragó műhelyben egyik asztal mellett egy kőfaragó meredten nézte kövét, mely már jórészt ki volt csiszolva, de egyik részén egy mély törés éktelenkedett. A szomszéd munkástól megtudtam, hogy a kőben egy kemény bog volt és a csiszoló elveszitette türelmét, a helyett, hogy lassanként legyalulta volna, egy hatalmas ütést mért rá, hogy megszabaduljon tőle. Ennek köszönhette a csaknem kiköszörülhetlen csorbát.

Mi lelkitanitók csak menjünk el a kőfaragóhoz, mert egy pár óra alatt sok hasznos tudni valót megtanulhatunk tőle.

Boros György.

A gazdasági ismétlő iskolákról.

A vallás- és közokt. Minister úr ő Nagyméltósága egy új tantervet adott ki mult év november 16-án a gazdasági ismétlő iskolák részére. E tanterv bőven van közölve a „Népt. lapja“

mult évi 49., 50. számában, ámde nem mindenkinek juthat kezéhez nevezett lap, kivánatos, hogy egy pár szóban e helyen is említést tegyünk arról, annál is inkább, mert lapunk olvasói közt nagyon sokan vannak, kik gazdasággal foglalkoznak s mint ilyenek közelebbről érdekelve lehetnek ez ügy iránt.

E tantervnek czélja, hogy az ismétlő iskolákban a növendékek ismerjék meg a gazdaság terén tett újitásokat s azoknak hasznát belátva, ők is a szerint gazdálkodjanak az ősi, ma ki nem elégitő földmivelés egyes módjaival felhagyjanak; a helyi foglalkozásokhoz alkalmazkodva, vezettessenek be okosan, helyesen az életmód egyes ágaiba. E szerint ismétlő iskoláink átváltoztatva gazdasági ismétlő iskolákká, szinhelyévé változnak az okszerű gazdálkodás elsajátitásának. Ott fogja megtanulni a növendék, mit jelent: „Becsüld meg az órákat!“ Ott fogja megismerni a munkabeosztás módját, ott fog rendhez, pontossághoz és tisztaságszeretethez szokni s mint ilyen lehetetlen, hogy növendékünk megelégedett, jóravaló polgára ne legyen a hazának, jó vezetője később családjának.

A tanterv magában foglalja a fiuk részére: a talaj és alkatrészei ismertetését, megmüvelését, kertek berendezését; növény-, szőlő- és bortermelés megismertetését. Gazdasági állat-, méhtenyésztést s a gazdaságnál szükséges több dolgokat. A leányok számára: a talaj alkatrészei ismertetése, a kerti földmüvelet, a konyhakerti növények termesztése, szóval egy jó gazdasszonynak szükséges tudnivalók mind benne foglaltatnak. S mindezek ugy elméletileg, mind gyakorlatilag feldolgozandók. Olvasás és fogalmazásból fiuk és leányok részére ugyanazon anyag van felvéve. Ennek czélja: gyakorlás az értelmes és kellően hangsulyozott olvasásban. Hasznos ismeretek szerzése az olvasmányokból. A gondolatok irásban való helyes és szabatos kifejezése.

A mi ismétlő iskoláink általában nagyon el vannak hanyagolva, nem sokat adnak rájok az intéző körök. A nép sem nagyon ragaszkodik azokhoz, mert a tananyag csak a száraz tudomány elemeiből áll, már pedig tudható, hogy a falusi nép nem annyira tudományszomjas, hogy mikor kijárhatta az iskolát 6 év alatt, tovább is jó kedvvel járjon a négy fal közé. Neki a gazdaság lévén a kenyere, igyekszik ahoz ragaszkodni természeti ösztönénél fogva is. Az iskola előtte egy szükséges rosz Nem lehet ezen csudálkozni! Az ő életköréből semmi nem volt azon a helyen meritve. Ilyen körülmények között melegen, lelkesülten üdvözölhetjük közokt. ügyi ministerünk korszakalkotó tantervét. Ezzel az intézkedéssel a növendékek nemcsak hogy a tanitó szeme előtt vannak az iskolán túl is, hanem az

ő keze alatt állanak, az ő alakitásai szerint fejlődnek tovább. Ennek a tantervnek életbe léptetésével felkölthetni az érdeklődést az iskola iránt, ezzel vonzani fogjuk növendékeinket is az iskolához. Önmaguk fogják belátni, mennyire szükséges, hogy eljárjanak az ismétlő iskolába.

Természetes dolog az, hogy a megszokotthoz mindnyájan ragaszkodunk, attól nehezen válunk meg, de mihelyt megismerjük az újnak áldásos és hasznos voltát, örömmel pártolunk ehez. Ha az illetők egész odaadással, lelkesedéssel veszik vállaikra a terhet, nem ismernek fáradtságot, szivükből óhatják a nép jólétét és boldogságát (a mi főkellék a nép között élő vezetőnél), ministerünk ez újabb áldásthozó terve czélt fog érni.

Küzdeni kell, igaz, de az áldás, mit ezzel szerzünk, meg nem fizethető, mert boldogit.

Ifj. Kiss Jakab.

Egy uj teremtmény.

(Williams.)

Habár csak por a sziv,
Azért imád, szeret.
Oh Istenem! ha vágya hiv,
Derits rá szép eget!

Derits rá szép eget,
Setét a bün miatt.
De aldozand hiven néked,
Ha szódra fölriad.

Ha szódra fölriad,
Megreng a néma vár,
Dereng az égi virradat,
Kigyul a lelki láng.

Kigyul a lelki láng,
A menybe fénye hiv,
Imád, szeret, dalol, csatáz,
Habár csak por a sziv.

Józan Miklós.

Tört sugarak.

Nehéz az olyan ember sorja, a ki mindig négy fal között kell, hogy üljön és görnyedjen. Elfeledkezik a világról. Már fiatal korában öreges, nehézkes, zsémbes és beteges lesz. Ha meglátja

gyermekkori játszó társát az erdészt vagy a földmivest, szomoruan győződik meg, hogy azok félkorral ifjabbak mint ő s erejök háromszorta több lehet, mint az övé. Ha egy tavaszi napon a zöldülő erdőbe kijuthat, azt veszi észre, hogy fárad, kimerül, nem birja a járást, s nem türheti az éles levegőt.

Bármily különösnek látszék, ugy van az, hogy az embernek még a jó levegőtől is el lehet szokni.

Itt a négy fal között telik el az élet legnagyobb része, egészen addig, a mig még szükebb négy fal közé jutunk

Hát ha sokaknak ez a sorsuk, mit tehetnek mást, mint hogy ablakjukba tesznek egy-két cserép virágot, a ház falára egy-két képet, hadd pótolja az a kertet, ez a természetet! Mintha kis bogárkák járnának ott a leveleken, mintha egy fehér pillangó állott volna meg amott fenn a padlón! Ugy képzeli s csak későn veszi észre, hogy az ablaküveg homályfoltjain nem hatolt át a nap és foltot csinált a levélre, az ablaktalpán levő tükördarab megtörte a délutáni nap sugarát és az vetődött oda a füstölt falra.

Az a sugár milyen parányi s mégis milyen kedves! Eddig soha sem jött tovább az ablak szélétől, mert az északi soron csak nyár közepén és akkor is alig egy órára hatol be a szoba belsejébe. De ime most itt van! Légy üdvözölve kis tört sugár! Szerény vagy s félénk, mintha nem is számitanál szives fogadásra! Légy bátor, hiszen te nekünk a tavasz hirnöke vagy! Légy bizalommal magad iránt, hiszen te annak az óriási lángtengernek vagy egy paránya. Belőled származhatik meleg, sőt még tűz is, ha lesz ki közelebb tartson szivéhez, oda, a hol melegség és érzés fakad.

Kép nélkül is szólhatok. „Tört sugarak“ van szobámban. Egy szerény, egyszerű könyv, egy ifju, egy nemesen érző szivnek, egy tisztán gondolkozó elménék a szüleményei: szépen megirt költemények, melyeknek mindenike becses, vonzó, vigasztaló, buzditó.

A szerzője az „Unitárius Közlöny“ egyik kedvelt poetája Tarcsafalvi Albert A csinos könyvbe nagyon sok költeményét foglalta belé. Egy sincs azok között, a mely ne mondana valami szépet az anya, az apa, a családfő és a tagok érzelmeiről, olyat, a mi visszhangra talál. Tarcsafalvi igazi vallásos ember. Vallása a szeretet vallása.

Nem utolsó érdeme a könyvnek, hogy Benedek Elek, ez a szeretett iró, látta el egy bájos előszóval. Nem tudjuk elég melegen ajánlani a „Tört sugarak“-at minden ház asztalára. Ára 1 frt 20 kr. a szerzőnél Vargyason, u. p. Baróth. B. Gy.

Nők világa.

*Nők a XIX. száz végén.**

Elmélkedés.

Levélpapirt válogattam újévi köszöntőkhez, midőn a kereskedő a sok tarka doboz közül egyet kiválasztott s fedelét levéve, fontoskodó arczczal tartotta elémbe. „A legújabb, fin d Siècle“ mondá. Az érdes, reczésszélü japán papir egyik oldalát jókora színes kép foglalta el, a mely fiatal nőt ábrázolt, a ki lehető merész positurában, a lehetőnél is decortáltabb öltözetben kis asztal mellett ül, azon megkezdett pezsgős üveg, kezében telt habzó pohár, nevető ajkai közt égő szivar, melynek füstkarikái között férfiak képmásai szállanak fel, a nő tekintetétől követve, a levegőbe.

Ez a csekélynek látszó dolog mély benyomást gyakorolt reám, mélyebbet, mint a mennyire tán érdemes volt. Sietve végeztem vásárlásomat és hazatérőben, sőt még azután is soká törtem rajta a fejemet, minő jelentőséget tulajdonit az a századvégi nő a füstkarikák közt felszálló férfiképeknek? Valjon azon gondolkozik-e, melyiket válassza udvarlói közül, az ábrándos arczu ifjat, a ki szerető szivet, de küzdelmes jövőt kinál, a gömbölyü, közönséges képü középkoru embert, a ki kevés szivvel, de biztos, bár nagyon is hétköznapias élettel biztatja, vagy a kopaszodó, kiélt rouét, a ki sem szivet, sem csendes otthont, de annál több fin de Siècle élvezetet rak lábai elé?

Vagy tán azt jelentik a füstkarikák közt elszálló férfiképek, hogy a századvég emancipált, önerejére támaszkodó leánya mint a füstöt, elfujja magától a férfit, kinek a védelmére ma már nincs szüksége?

Ez is, amaz is szomoru jelenség, kivált reám nézve, kinek a kora ifjusága a század közepetájára, a vallásosság, hazaszeretet, eszmékért való lelkesedés, költészetért való rajongás korára esik. Ezek a dolgok pedig kimentek a divatból, mióta — mint egy szellemes irónk megjegyezte — „a haza az állam nevet vette fel“ s a századvég fiatalsága előtt elavult, nevetséges az ilyesmi.

De valjon igazán a száz végnek tulajdonitható-e ez a nagy, de nem kedvező változás, melyen a társadalmi, a vallásos, az erkölcsi élet az utóbbi években keresztül ment?

* Felolvastatott a Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt, 1897 február 7-én.

Igaz, a mult száz vége is mutat fel hasonló tüneteket. A nagy franczia forradalom aszszonya is, elszakitva a vallás, társadalmi rend, családi hagyományok által kijelölt korlátokat, a szabadság köpenye alatt, a szabadosság határok közé nem szorított, tágas terére lépett, lábbal taposva, a mi azelőtt szent volt előtte.

De bár a rémes forradalom nemes alapeszméje, a szabadság, Európa más népeit is magával ragadta s különösen a mi nemzetünk szellemére is jótékony hatást gyakorolt, a nők szabadossága nem lépte át hazánk határait, a magyar nőt nem zavarták meg azok a téveszmék, az megmaradt annak, a mi volt, a család szeretetteljes, munkás nemtőjének.

És erre nagy szükség is volt. Mert a hazánk körül és belsejében dúló sok háboru idejében a magyar embernek jól fogott a vele jóban, roszban osztozó hü társ, a feleség, a háznak a gazda távollétében a gondos vezető, a gyermeknek a gyöngéd oltalmazó, a reményeiben csalódott honfiunak, a csatákban bénultnak a szelid vigasztaló.

Lassan, lassan, azután visszaszállott a sokat zaklatott hazára a béke. A nemzet annyi küzdés után visszanyerve alkotmányát évtizedek óta élvezi áldását. Ezen — magában rövid idő alatt hihetetlen gyorsan haladt előre. A tudomány, művészet, ipar terén felküzdötte magát régóta virágzó, nagy népek szinvonalára, kiérdemelte a külföld elismerését, tiszteletét.

Hanem ezzel a haladással, a gazdagabb nemzetekkel való könnyebb érintkezés folytán izlésünk, szellemi látkörünk is nagy átalakuláson ment keresztül. A mai kor felvilágosultabb gyermeke nem éri be szülei vagy éppen nagy szülei egyszerü életmódjával. Többre, szebbre vágyik s megteremté az „igény“ szócskát, melyről azok nem tudtak, ez meg folyton a szájában hordja és tehetsége szerint, sőt azon felül is áldoz ennek a telhetetlen uj istenségnek.

A magyar asszonynak is át kell mennie ezen az átalakuláson, ő is megtanulta az „igény“ szó jelentőségét és ettől ösztönözve azon törekszik, hogy a férfiunak az újult körülményekhez mérten is hü társa, az élet terheit megosztó, munkás segitője legyen.

Az ipar mai előrehaladt állapotában, hol gépek végeznek sok mindent, a mihez ezelőtt csak a kéz hosszu, fáradságos munkájával lehetett jutni, nagyban megkönnyiti gazdasszonyi teendőit. A jól szervezett iskolák a nevelés gondjait osztják meg az anyával. Ez által az asszonyban, a lányban is feltámadt a vágy, hogy tegyen, dolgozzék valamit, a mivel könnyebbé tegye

férjének, atyjának a reá való gondoskodást, a mivel magának övéinek kellemesebbé varázsolja az életet.

Hogy a nőknek a keresetképességre való törekvése mekkora arányokat öltött az utóbbi években, a pályázók ama rengeteg száma mutatja, a mely özönnel lepi el mindazokat a pályákat, melyeken bármily csekély módját találják a megélhetésnek, munkakedvük, tehetségeik érvényesitésének.

Ezt figyelembe véve hazánk egy nagy államférfia megnyitotta a nők előtt a komoly tudományok csarnokát, hol a nemesebb ambitioval, magasabb szellemi képességgel biró nők a férfiakkal egyenlő kiképzést nyerhetnek, s ezáltal azokkal egyenlő társadalmi magaslatra emelkedhetnek.

De hát ok ez arra, hogy a nő, lemondva legszebb diszéről, a nőiességről, a férfi munkásságával annak a szokásait, a roszszakat is magára öltse? hogy viselkedésében ne a helyesebb, józanabb résszel tartson, hanem a selejtest, a kicsapongót akarja követni, ezzel versenyezzen üres, sikamlós társalgásban, léha mulatozásban, alkatával megnem egyező sportokban?

De hisz nem is azok teszik ezt a kik komoly életczélt tüztek maguk elé. Azoknak, a kik maguknak önálló fenntartói, családjuk segitői, a tudományok komoly mivelői óhajtnak lenni, nincs idejük az affélére, hanem inkább azok, kik az emancipatiót könnyebb oldalról fogva fel, a nő ez után nyert szabadságát szabadosságra forditva, olyan dolgokat engednek meg maguknak, melyek merőben eltérnek a nőiesség fogalmától s azt hiszik, a századvég asszonyának egyetlen feladata élvezni, mulatni minden áron, olykor még a női erény és becsület kárára is.

Mert ma már nemcsak a tudomány, a müvészet terén és más, eddig csak férfiak által taposott utakon látjuk mozogni a nőt, hanem sajnos! ott látjuk a hirlapok botrány kronikájában, a törvényszék vádlottjainak padján, mint sikkasztókat, váltóhamisitókat a minden áron élvezni akarásnak ezeket a szomoru áldozatait.

S ha már a tárgyalási teremben vagyunk, nem mulaszthatjuk el, hogy egy tekintetet ne vessünk a hallgatóságra is, hol azok közt, kiket hivatásuk szóllit oda, ott látunk egy sereg, a jobb körökhöz tartozó asszonyt, fiatalt is, még fiatal lányokat is, a kik vetélkedve, csupa botrányhajhászásból tolongnak ezekre az idegizgató látványosságokra.

Mert — és ez is a századvégi szellem egy nagyon elszomoritó jelensége — a társadalmi botrányok végzetes vonzóerőt gyakorolnak a közönségre s különösen annak a női részére. Egy-egy oly esemény, melytől azelőtt undorral fordult el a jóérzésü

ember, pirulva hallgatott a tisztességes asszony, melyet fiatal lány előtt szóvá se tettek, most kedvencz társalgási témája a magasabb körök társaságának s a szerény polgárcsaládoknak egyaránt.

A czigány-primással megszökött herczegné, ki a szenvedély egy önfeledt perczében, hátat fordítva női és anyai kötelességének, elhagyta házát, gyermekeit, a ki a helyett, hogy szégyenét a világ valamely félreeső zugába rejtse, a hirlapok utján szemérmetlenül kürtöli világgá életének oly benső részleteit, melyeket más még édes anyjának is csak pirulva vallana be, hónapoktól fogva közbeszéd tárgya országszerte Képét — olykor nagyon merész jelmezekben és állásokban összes képes lapjaink közöltek s nők számára szerkesztett, fiatal lányok kezébe akadható lapok zengenek hozzá dicshymnust a mindent feláldozó szerelemről. Ezeket látják, olvassák, tárgyalják a családok körében, hallják, látják a növendék lánykák, egy-egy példányt elcsenve, magukkal vészik az iskolába s a játszásra, pihenésre szánt perczekben titkon nézegetik, commentálják. S valjon elitélik és undorral fordulnak el tőle, vagy olyan is akad köztük, a ki azon töri a fejét, hogy ha majd ő is felnő, mi uton kelthessen maga is hasonló feltünést a világban.

Az efféle jelenségek nem épen kedvező világot vetnek a századvégi szellemre és abban a nő magatartására. Félő, hogy többre megy manapság azoknak a száma, kik a szabadalom folytán könnyü élvezésre, mint a kik komoly munka, tanulmány árán önállóságra törekesznek.

De hát kétségbeesnünk ezért nem szabad. Minden kezdet nehéz és minden átalakulásnak megvan a maga átmeneti korszaka. Az igazság nem találja meg rögtön utját a forrongó eszmék zürzavarában, olykor hamis ösvényre is téved, mignem végre minden salaktól megtisztulva kerül ki a küzdés tüzéből

Tekintsük hát mi is átmeneti korszaknak azt a pár évet, a mely még a századvégből előttünk áll. Reméljük, hogy ez az idő elég lesz arra, hogy az eszme kiforrja magát s a jövő század kezdetével az igazság tisztult alakban ünnepelje győzelmét A nő ne keresse az egyenjoguságban azt, hogy mennyit dobhat el magától a nyert szabadság révén a vallásos, az erkölcsi törvények által reámért kötelességekből, mennyire szabadithatja fel magát a nőiesség szabályai alól, hanem arra törekedjék, hogy legyen méltó társa a nemes eszmékért küzdő, komoly gondolkozó férfiunak, munkájában szorgalmas segitője, szellemi életének értelmes megosztója.

Fanghné Gyujtó Izabella.

Számrejtvény megfejtése.

A mult számban közölt rejtvény megfejtése: *Hurczoltad a súlyos keresztet, Aztán kajánul rászegeztek, Megfeszitették testedet, Kigunyolták lelkedet.* Helyesen megfejtették: Péter Lenke, Boér Lajos, Gyarmathy Mózes, Balázs Ferenczné, Raffaj Irma Péter Sándor A nyeremény-könyv kisorsoltatván, a megfejtők közül *Balázs Ferenczné* neve került ki, kinek a nyeremény-könyvet: Dézsi Mihály „Vig elbeszélések" elküldöttük.

A Sozzinok családja.

A Leipzig-i (Lípcse) egyetemnek van egy jeles tanára: Socin Albert, ki főleg a keleti nyelvekben jártas. A tanár úr Hocart brusseli unitárius lelkész előtt igy nyilatkozott: „Én unitárius kellene hogy legyek, mivel én a Socin családnak abból az ágából származom, a melyhez a két hires Socin tartozott: Lelius és Faustus. A Socin család eredete Socin Jánosig vihető vissza, ki meghalt 1428-ban. A tanár a Baselbe származott Benedictus utóda, tizenegyedik nemzetség, kinek van egy fia, és a ki valószinüleg vissza fog térni nagynevü ősei hitéhez.

Irodalom.

„*Székelyföld.*" Dr. Hankó Vilmos műve, az „Erdélyrészi Kárpát-Egyesület kiadásában a Lampel Robert nyomdájából megjelent, mint a milleniumi év egyik legszebb terméke. A székelyföld nevezetes vidékeit, helyeit, fürdőit, városait és népét gondosan megirt, tudományos értékü szövegben, és valóban gyönyörü 115 képben ismerteti. A képek Goró Lajos, Huszka József és Tull Ödön rajzai után készültek. Addig is, mig a művel tüzetesebben foglalkozhatnánk, értesitjük olvasóinkat, hogy a könyvet *szerkesztőségünknél a Dávid Ferencz Egylet tagjai díszkötésben* 4 frt helyett 2 frt 60 kr kedvezményes áron rendelhetik meg.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Fekete Gábor** f. ü. gondnok beiktatása lapunk zárta után febr. 27-én fog megtartatni. Jövő számban tudósitást közlünk.

— **A főiskola ifjusága** február 20-án, a főiskola zsufolva telt disztermében szépen sikerült concertet rendezett. Az ifjuság éneke, az Apolló-kör zenéje Létay Á., Nagy P. és Gálfalvi S. szavalata, György János szellemes felolvasása jó hatást gyakorolt. Dicsérettel emlékezünk meg ifjuságunk ezen működéséről.

— **Melanchton ünnepély.** Szépen sikerült ünnepélyt rendezett az ev. ref. és lutheránus egyház 1897. február 16-án az ev. ref. theologiai facultás dísztér-

mében. Az érdeklődők nagy számmal megjelentek. Az ünnepély 6 órakor vette kezdetét a lutheránus iskolás leányok énekével. Ezután Kenessei Béla igazgató, Grátz Mór lutheránus lelkész és Pokoly tanár olvastak fel, mindannyian Melanchtonról. Máthé Samu II-od éves theologus szavalt. E szép ünnepélyen az unitáriusok közül is sokan jelen voltunk.

— **Milleniumi emlékeinket** egygyel szaporitották az 1886. évben főgymnasiumunkban végzett ifjak is. Ugyanis a mult év novemberében összegyülvén 10 éves találkozóra, elhatározták, hogy „milleniumi találkozók allapja“ czimen egy ösztöndij-alapot létesitenek főgymnasiumunk tanulói részére A jelenvoltak mindnyájan szép összeget igértek ez alapra. Igy Dr. Wettenstein Áron és Dr. Wettenstein József orvosok 30—30 frtot, Dr. Erdődi Endre orvos, Vajda Ákos erdész, Lőfi Endre gazdatiszt, Simó János lelkész, Kovács Miklós főhadnagy és Gálfi Lőrinez tanár 25 - 25 frtot ajánlottak fel. Ez összegből már befizetett Dr. Wettenstein Áron 30 frtot, Dr. Erdődi Endre 25 frtot, Gálfi Lőrincz 25 frtot, Lőfi Endre 11 frt 50 krt. A találkozásnál jelen nem voltak közül 5—5 frtot küldöttek Dr. Egyed Balázs orvos, Gál József lelkész és Szabó Mihály kir számtiszt. Igy az alap tesz 106 frt 50 krt. További ndományokat ez alaphoz még mindig elfogad Gálfi Lőriucz tanár Kolozsvárt.

„**A hol van a ti szivetek, ott van a ti kezetek is**“ Erről az igéről szép beszédet irt nyug. lelkész Varga Zsigmond Ime ez az! 170 frtot tevő évi nyugdijából beküldött szerkesztőségünkhöz 7 frt 20 krt, hogy abból az „Ezer éves emlékalépra“ adjunk

1. Varga Zsigmond ny. lelkész nevében	1 frtot,
2. Elhunyt kedves neje Lőrinczi Lidia emlékére	1 frtot,
3. 5 fia és 4 leánya, élőgyermekeiért	1 frtot,
4. 32 élő unokájáért és két dédunokájáért	1 frtot.

Sok ilyen embert adj Istenem!

— **A protestáns lapok meg vannak elégedve** az „Unitárius szószékkel.“ A „Sárospataki Lapok“ igy ir: „Szivesen ajánljuk e müvet egyelőre is, mig átnézhetnők s behatóbban méltathatnók, mint nemes igyekezet, becsületes törekvés termékét t. olvasoink figyelmébe. A béke, haladás, felvilágosodás, szabadság, egyenlőség, igazság és halhatatlanság evangeliumát hirdetik ők is.“ A Prot E. és Isk. lap ezt mondja: „Magyar unitárius lelkész társaink ezen kötetben szép emléket emeltek magoknak is, az ezredéves ünnepnek is. . . . . az elismerés őszinte nyilvánitásával kell tekintenünk a hozzánk képest elenyésző csekély számban levő unitarius lelkésztársaink valóban monumentalis Emlékművére . . . . e kötetnek a tartalma azt igazolja, hogy ők e téren is dolgoznak, sokat dolgoznak és gonddal dolgoznak. A beszédek főtétele és annak részekre osztása a legtöbb esetben nemcsak egyszerü, de egyuttal megnyerő, sokszor frappans. . . . A tárgyalásról a legtöbb beszédnél szintén csak dicsérettel emlékezhetem meg — irja Révész Kálmán. Értelmes, választékos nyelven irott, sok esetben megkapó és magas niveaun álló beszédek ezek — alakilag . . . , Mi is tanulhatunk egyetmást; tanulhatunk egyszerüséget, világosságot, szép irályt, nyerhetünk sok derék példát az inventiosus képekre, hásonlatokra.“

— **Barrows** Sámuel derék barátunk, a „Christian Register“ szerkesztője, meg fog válni lapjától, mivel a Congressusba beválasztatott s következésképpen Washingtonban fog lakni. A kitünően szerkesztett lap pénzügyileg ujra fog szerveztetni azzal a szándékkal, hogy még az eddiginél is szélesebb körben terjesztessék.

— **Nagy Sándor** h.-karácsonfalvi lelkész, lelkészkarunk veteránja február 2 án végelgyengülésben meghalt 78 éves korában. Hü és buzgó szolgája volt nyájának. Nyugodjék csendesen. — Máté Ferencz főiskolai VII. oszt. derék ifju, szép reményü tanuló maghalt febr. 24-én szülői, tanárai és barátai mély fájdalmára. — Lőrinczi Dezső tanár Gizella nevü 12 éves leánya meghalt Fogarasban f. h. 22-én.

— **Gyászhir.** Szentgericzei özv. Gál Zsigmondné, szül. Jakab Ágnes életének 68-ik, özvegységének 14-ik évében folyó hó 6-án rövid szenvedés után meghalt. A megboldogult egyike volt ama kiváló nőknek, a kiknek száma napról-napra mind kevesebb. Vallásos, munkás és takarékos és a mi fő: egész odaadással, önfeláldozással gyermekei boldogitására törekvő. Elhunytát nagyszámu gyermekek, köztük Gál Kálmán és Gál Kelemen tanárok siratják a felejthetetlen jó édes anyát; Kelemen Albert marosköri esperes a gyöngéd lelkületü anyóst, Jakab Elek országos levéltárnok és a m. tud. akadémia tagja tesvérét gyászolja az elhunytban. Legyen álma csöndes, nyugalma háboritlan!!

— **A kidei egyház** hármoniuma kijavitására adakoztak: Ferencz József püspök ur 2 frt., Nagy Lajos esperes ur 1 frt., Csiki Elek 50 kr., id. Csiki László 50 kr., Fülöp Mózes 1 frt, Fülöp Mózesné, Biró Berta 1 frt, Biró Timi 50 kr., Biró Sámuelné 50 kr., Gaál Sándor 1 frt, Gaál Sándorné 1 frt., Biró András 1 frt, özv. Biró Györgyné 50 kr., Udvarhelyi Antal 1 frt., Kováts Lajos 2 frt., Szabó özv. 2 frt., Szőnyi Gábor 2 frt., N N 10 kr., Szász Ferencz 10 frt., Benoczki János 20 kr., Kacsó Sándor 30 kr., Szücs Tivadar 20 kr., D. D. 10 kr., Kocsis 1 frt, Beszteri 50 kr., Vajda Károlina 2 frt., Bánfy 1 frt., Bleiveisz Róza 1 frt, Karácsonyi Gyula 20 kr., Barta Sándor főv. 20 kr., Antal Márton főv. 1 frt., Barta Ignácz főv 20 kr., Farkas Sándor főv. 20 kr, Csegezi Gyula 1 frt., Lévai József 20 kr., Molnár Károly főv. 50 kr., András Károly főv. 56 kr., Sikó Kálmán 2 frt., Török Gyula 1 frt., Csehi Sándor 50 kr., Zoltán Béla 1 frt., Almády Viktorné 50 kr., Török Péter 1 frt, N. N. 10 kr., Zsombori János 1 frt., Balló János 1 frt., Csákány János 50 kr., Csákány Farkas 50 kr. Ezekhez jő még: Ballok Károly épülethez követ 4 frt., Ambrus Endre téglát 6 frtért, Zsombori János pecsétnyomót 3 frt 80 krért. S végül Szász Ferencz főgondnok a fent és alólirtakon kivül, mint az egyház minden ügyét a legnagyobb buzgósággal és odaadással végzi, jelenleg csináltatott a templomhoz a régi ablak helyett ujat 20 fttért, a toronyba egy lépcsőt 8 frtért, egy bordó bársony asztal-takarót „Szász Ferencz és neje Nagy Amália, a ki Istenben bizik, soha sem csalatkozik“ aranyos körirattal, a négy szegletén buzakalász és szőlőgerezd s levél aranyos himzéssel 180 frtért s két évtől fogva az urasztalát kenyérrel és borral látja el minden alkalommal. Egyházam érdekében tanusitott kegyes adakozók byzgóságok és áldozatkészségükért egyházam nevében fogadják hálás köszönetemet. Kide, 1897. január 3-án. Fülöp Mózes lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Az új ezer évben szerencsésen kezdettük meg és jó sikerrel folytattuk a Dávid Ferencz Egylet felolvasásait Kolozsvárt. Az első február 7-én volt. Főtiszt. elnök Ferencz József püspök úr nyitotta meg egy valóban kedélyes szép beszéddel, melyben a kor áramlataiból vett élénk képekkel mutatta meg, mennyire indokoltak a Dávid Ferencz Egylet felolvasásai. Fanghné Gyujtó Izabella „a nők a XIX. sz. végén“ szellemes felolvasásával eleget tett az elnöki kivánságnak. Nagy Lajos tanár az új esztendőről irt érdekes költeményét olvasta fel. Iszlai Márton vezetése alatt az ifjusági dalkör hatással énekelt. Boros Sándor igazgató-tanár a zene hatását meggyőzőleg és buzditólag tüntette fel, első helyen kiemelvén az egyházi, azután a hazafias zenét és éneket. A főiskola diszterme egészen telve volt hallgatókkal, a kik teljes megelégedéssel távoztak. Második felolvasás volt február 21-én Megnyitotta Hajós János alelnök egy terjedelmes és alkalomszerü beszéddel; Éjszaki Károly a „századvégi férfiakról“ elmélkedett szellemesen sok tudással és bőv tapasztalattal Ez a felolvasás a nőkről közöltnek folytatása. Felolvasta Gálfi Lőrincz tanár Rédiger Géza lelkésztől három szép költeményt mutatott be az egyleti titkár. Grátz Mór ev. lelkész ez alkalommal Luthert mint embert ismertette kedvesen és megnyerőleg. Köszönet a derék közreműködőknek. Harmadik felolvasás márciusban lesz.

A fiók-egyletek köréből A kereszturi fiók-egylet február hó 10-én gyülést tartott Kereszturt. Valami népes nem volt, de csak azért, mert a tanitóknak is éppen ezen a napon volt gyülésök ugyanott. Van reményünk arra, hogy f.-egyletünk régi dicsősége helyre fog állani. Jelen voltak ezen a gyülésen Jankovich elnök, Ürmösi titkár, Gábor pénztárnok, Raffaj D. esperes, Raffaj Domokosné, Raffaj Irma, Sándor János ig. tanár, Pap M. tanár, Németh István, Nagy Sándor, Boér Lajos, Geréb S. és Geréb Zs., Belemen Ár, Göncz K. lelkészek, Sándor Gejza isk. főnök. Jankovich elnök jól átgondolt alkalmi beszéddel nyitotta meg a gyülést. Ürmösi S. felolvasta a jegyzőkönyvet; Gábor Albert felolvasta a birálatot a neveléstani pályatételre: „Miként nevelhet a tanító vallásos érzésü embert“ beérkezett 3 pályamunkáról. (Birálók Kozma Dimén és Gábor A.) Jutalmat nyert: Pap Mózes tanár; dicséretet Ürmösi S. titkár. Gyülés elhatározta, hogy a pályanyertes munkát saját költségén kinyomatja. Tiszteletbeli elnöknek megválasztottuk esperes Raffaj D. urat, alelnöknek Németh I. lelkészt. Felolvasó gyülésünk lesz ez év márczius hóban Istentisztelettel összekötve. Sándor János ig. tanár és Raffaj Irma k. a. fognak felolvasni. r. t.

Köszönet a Dávid Ferencz Egyletnek. Véve a kicsiny egyletünkre nézve igazán oly fölemelő és nemesitő ajándékot, kicsiny egyletünk nevében és megbizásából sietünk levélbe foglalni a már jegyzőkönyvünkben is kifejezett köszönetet a központi Dávid Ferencz Egyetnek azon minket megtisztelő figyelméér, mely szerint az uj év alkalmából minket, — mint ujon alakult „Dávid Ferencz Egylet“-et több becses könyvvel megajándékozni kegyeskedett. S midőn ezekért ujra is köszönetet mondunk, egyszersmind kérjük az ég Urát terjessze ki áldását a közmüvelődés terén fáradhatatlan központi „Dávid Ferencz Egylet“-nek működésére. Alázatos tisztelői:

Nagy Dénes	**Kovács Márton**
egyl eln.	egyl. jegyző.

Kérjük lapunk t. olvasóit, hogy reclamálás esetében mindig közöljék a czimszallag számát.

Az egylet pénztárába f. é. jan. 14-től febr 17-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Nagy Elemér Csáktornya, Dr Geley Lajos Ó-Radna, Zöld Mariska M.-Andrásfalva 97-re, Gruber Gyula, Budapest 96—97-re, Mészáros Farkas T.-Szt-György 93—96-ra, Horváthy Józsefné orda 96-ra, Gyöngyösi Lajos Abrudbánya 99—97-re, Dr. Gál Kelemen Kolozsvár 96-ra, Csiky Károly Kolozsvár, M. Farkas Sándor, Buzogány Mariska Bpest, Musnai József D.-Szt-Márton 97-re, Berki József Polgárdi 95—97-re, Székely K József, Szántó György, Gruber K. József, Raffaj Zsigmond Verespatak 97-re, Göncz Mihály Árkos, Kriza Gergely Toroczkó, özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya, Vilonyai fiók-egyházközség 97-re, Végh Mátyás Fogaras 96-ra, Unitárius Egyházközség T.-Szt-György 95—96-ra, Simon János T.-Szt-György 97-re, Biró Elek Kolozs 92—93-ra, Tóth Pál B.-Vécs 95—96-ra.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Egyed József M.-Csapó, ifj. Szénási Ferenczné Deés, László Sándor Ad.-Szabolcs, Ádám Domokos Bözöd, Kiss István M.-Szopor, Szigethi Cs Sándor Torda, Doby Antal Homonna, Gál Lajos Czelna 97-re, Önkép őkör Kis-Solymos 95-re, Chester Dier Frank, Szinte Ferencz Bpest 97-re, Kelemen István Kolozsvár 93—94-re, Lőrinczy Dezső Fogaras 94—95-re, Sikó Géza Medgyes, Gyarmathy Mózes M.-Sziget 97-re, Simonfi Márton Meran 96-ra, Musnai József D.-Szt.-Márton, Ravai Juliánna Verespatak, Sebes Pál, Springmann Ferencz Bpest, Orbók Lajos Héjjasfalva, özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya, Dr. Dombi József H.-Nádudvar 97-re, Bajka Sándor Szt-Mihályfalva 96—97-re.

60 kr kedvezményes díjat fizettek: Szilágyi Sándor, Bogdán Lajos, Szép János, Nagy János, Csipkés István, Gönczy Béla, Szász Miklós tanulók Torda 96-ra.

A küküllőköri fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Kis Samu Széplak 96-ra. Vajna Lajos Ádámos 96-98-ra, Gálfalvi János Harangláb 91—93-ra. Pálfi István D.-Szt-Márton 96-ra, József Dénes, Dalkör, Miklós Sámuel, Székely Sámuel, Székely Márton Dombó 97-re, Székely György Dombó 96—97-re.

A kereszturi fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizetett József János Firtos-Váralja 95—97-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Buzogány Mariska Bpest 1 frtot, Sebes Pál Bpest. 40 krt, Gábor Albertné Martonos 70 krt. Köszönet érte.

Kolozsvár, 1897. február hó 17-én.

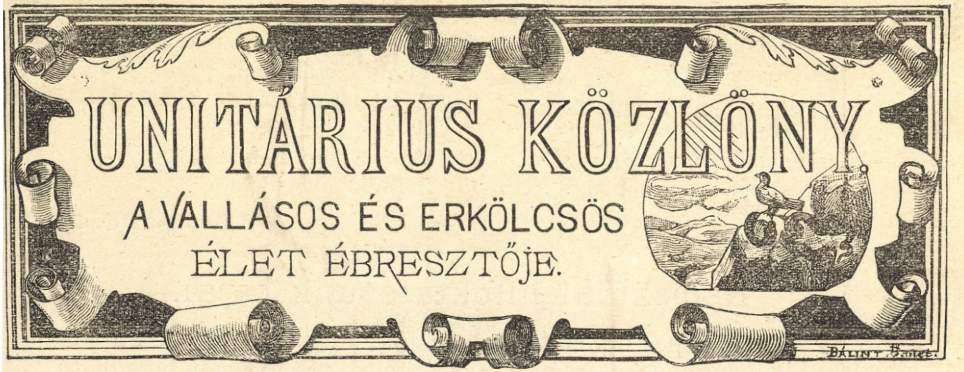
Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. — **O.** Rugf. A megrendelt példányt megindítottuk, két ajándék-képpel elláttuk. Két példányt a jelölt két névre utba indítottunk és a f. évben küldeni fogjuk. Tanitóknak féldijért (60 kr.), kezdőknek egy évig ingyen örömest küldjük az U. K. Állandóan csak olyan szegény egyéneket részesithetünk az ingyen kedvezményben, a kik egyházainktól távol laknak és oly szegények, hogy erre az előnyre igényt tarthatnak. Egyle i tagok és előfizetők is jól teszik, ha ajánlatot tesznek arra nézve, hogy kinek küldhetünk ingyen példányt. — **G M. K—r.** Az igért Dávid Ferencz képet csak később küldjük meg, mert várunk a tagdijak befizetésével. Miután a kép kiállitása tetemes költséggel jár, csakis azoknak fogjuk megküldeni, a kik nem lesznek hátrálékban. Azt hisszük, ebben nekünk t, barátunk is igazat ad. — **G A. Al—s.** Örvendetes. P Miklósnak megy a Közlöny rendesen — **Ego.** „Virrasztásom“ sok kivánni valót hagy fenn. Szép a hűség és dicséretes a hitestársi gond, de hogy vers legyen belőle, kell hozzá legalább is szabályos forma. Jó lesz a költészettan lapjait átnézegetni és még jobb lesz a nagy költőkkel virrasztani egyszer máskor. — **Ibolyka.** Ügyes és hasznos. Jövőkor. — **R. I. k. a.** Az „Édes otthonra“ halmozott dicséretért nagy köszönet. Ugy látszik, mindenki szereti, még a férfiak is A női kezet jól sejti. Itt van az legtöbb helyen A nélkül a Kövlöny is sokban más volna. Egy nehány „Édes Otthont“ még adhatunk, de már alig van. — **Ibolyka.** Jövőkor. Jó lesz addig is a gyakorlati megvalósitáshoz fogni. — **N. L.** Hmv. Köszönet. Jövőre maradt. Sajnálom, hogy leveleire még nem válaszolhattam — **Ü. S.** Tcsf. Későn jött, azért csak utolsó részét használhattuk. Most vagy soha!

TARTALOM: Brassai Sámuel. 41. l. — A természettudományi társ. üdvözlete Brassai Sámuel egyetemi tanár urnak 42. lap. — Megnyugvás. (Költemény.) Rédiger Géza. 43. l. — Egy fiatal lelkésznek. Boros György. 43 l. — A gazdasági ismétlő iskolákról. Ifj. Kiss Jakab. 44. l. — Egy új teremtmény. (Költemény.) Józan Miklós. 46 l. — Tört sugarak. B. Gy. 46. l. — **Nők világa:** Nők a XIX. száz végén Fanghné Gyujtó Izabella. Számrejtvény megfejtése. 48. l. — A Sozzinok családja. 52. l. — Irodalom. 52. l. — **Egyházi és iskolai mozgalmak:** Fekete Gábor. A főiskola ifjusága. Melanchton ünnepély. Milleniumi emlékeinket. „A hol van a ti szivetek, ott van a ti kezetek is.“ A protestáns lapok megvannak elégedve. Barrows. Nagy Sándor. Gyászhir. A kidei egyház 52. l. — **Egyleti élet és munkásság:** Felolvasások Kolozsvárt. A fiók-egyletek köréből. Köszönet a Dávid Ferencz Egyletnek. Kérjük. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 54. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközép-utcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Április. 4. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 4 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

A Megváltó.

Vad tengerár között
Sziklához ütközött
A sülyedő hajó . . .
Kiált a csüggeteg
Reményt vesztett sereg:
Ments meg Mindenható!

Ott zsarnok fejdelem
Uralg a népeken,
Hatalma: bárd, bitó . . .
S a lánczra fűzött nép
Titkon az égre néz:
Ments meg Mindenható!

Égő oltár megett
A bálvány-istenek,
S a vérrel áldozó
Tudatlan nagy tömeg
Térden imát rebeg:
Ments meg Mindenható!

Csillagtalan sötét
A máskor fényes ég
S a *pusztán* utazó
Eltévedt karaván
Imát zeng ajakán:
Ments meg Mindenható!

Ments meg Mindenható!
Igy esd a *földi* szó,
S az ég karéneke,
Angyalok ajkirul
Rázendül válaszul,
Mint mennyei zene.

S a néma éjjelen
Egy csillag megjelen,
Vezérlő, tiszta, ép.
A többinél nagyobb,
Fénylőbb, sugarasabb
S oly vonzó égi szép . . .

S a hol csak sugarát
Láthatja a világ:
Ott béke, üdv fakad . . .
Uj létre kél a nép,
Örvényből partra lép
S a szolga lesz szabad . . .

Te vagy oh Jézusunk
Vezérlő csillagunk
A lét sivatagán . ! .
Rabság, bú elkerül,
Vész, vihar csendesül
Lépteid nyomdokán . . .

Rédiger Géza

Népiskolai hitoktatásunk bajai.

Mindennapos tapasztalat igazolja, hogy népiskolai hitoktatásunkban nagyon sok és mélyreható hiány van. Az sem tagadható, hogy szentegyházunk illetékes tényezői évtizedeken keresztül csaknem állandóan foglalkoztak s foglalkoznak a létező hiányok és bajok megszüntetésének égető kérdésével. Azonban a hitoktatás fellenditése érdekében tett különféle intézkedések még máig sem hozták azt az eredményt, hogy nyugodt szivvel nézhetnénk a jövő idők egyházi megpróbáltatásai elé. Pedig most már tagadhatatlanul benne vagyunk azon időben és viszonyokban, melyek a hitoktatás belterjes reformálását és rendezését továbbithatatlan kötelességünkké teszik. Azok helyett a közelmultban elszakadozott külső kötelékek helyett keresnünk kell a belső kapcsolatok megerősitésének utjait és eszközeit. Mert a jövő idők nagyon sok jajt rejtegetnek számunkra, ha a népiskolai hitoktatást lelkesedésünk egész erejével, kötelességtudásunk teljes mértékével nem igyekszünk jobbá, hatályosabbá tenni. Nincs gondolatomban, hogy kevés igényü soraim valami nagy figyelemben részesüljenek, mindamelett azonban nem egészen felesleges, ha hitoktatásunk bajait nyilvános megbeszélés tárgyává tesszük. S azt a nehány nagyobb bajt, melyeket itt fölemliteni akarok, ismeri minden hitoktatással foglalkozó emberünk. Gondolatom szerint első és főbaja hitoktatásunknak *a tankönyvbeli nagy rendszertelenség* Mert hogyan állunk e tekintetben? Nem mondhatjuk, hogy nincsenek vezérkönyveink. Csak hogy ezeknek használati modozatai rendetlenek. Egyik hitoktató pl. a Simén-féle Szentörténeteket használja már a második osztályban, mig a másik még a harmadikban is nehéznek tartja. Egyik hitoktató a Kriza-féle „Ker. vallás elemeit“ már a második osztályban tanitja, mig a másik a negyedik osztályhoz utasitja. A főt. püspök ur kátéja az egyedüli, mely a negyedik osztálytól kezdve a fokozatos és eredményes hitoktatást lehetővé teszi. Az első – harmadik osztályok tananyagára nézve teljes habozásban és tájékozatlanságban szenvednek a hitoktatók. A Tarcsafalvi „biblia történetek“ czimü könyve a harmadik

és negyedik osztálynak szól. Ez még uj könyv, gyakorlati használhatósága felett jelenleg még nem nyilatkozhatunk.

Egyházi főhatóságunk e hittankönyvi abnormitásokon akart segiteni, midőn egy tantervet dolgoztatott és adott ki az elmult évek valamelyikében. De a czél ez ideig ez uton sem volt elérhető. Mert a tanterv alapján hirdetett pályázatok gyengén ütöttek ki. E pályázati meddőség okainak kutatásba nincs okunk bővebben belemenni, de egy pár megjegyzésünk van. Egyik az, hogy a kiadott tanterv nem a valódi népiskola talaján szerzett tapasztalatokból nőtt ki s igy nélkülözi a kellő gyakorlatiasságot. (Az énekek tanterve ide nem értendő.) Oly egyénnel kellett volna tehát a tantervet kidolgoztatni a ki évtizedek óta a népiskola kathedráján foglalkozik a gyermek hitvilágával, s nem olyannal, a ki csak gyakorlatnélküli idealismussal, madártávlatból -- bocsánat a kifejezésért—szemléli az iskolát. A beérkezett pályamüveket oly vidéki hitoktatókkal kellett volna megbiráltatni, kik gyakorlatilag foglalkoznak az üggyel s nem a kolozsvári tanárokkal, kikről hiszük, hogy főiskolai tantárgyaikat kitünően értik s tanitják, de hogy a népiskolai hitoktatáshoz kellőképpen értenének, azt tisztelettel kétségbe vonjuk. Ebben látjuk magyarázatát annak, hogy a pálymunkák mind sikertelenül és érdemetlenül maradtak Eltekintve különben ettől, maga a pályázati hirdetés is impracticus volt. A ki a tantervet kidolgozta, azt egyenesen megkellett volna bízni a könyvek megírásával is. Igy következetesség, egyöntetüség és fokozatosság is lehetett volna a könyvben, a mi pályázat hirdetés utján soha elérhető nem lesz, hacsak egy ember az egészet meg nem pályázza. Oly hittant kellene készitenia mit a növendék második osztályos korában kezébe vegyen, s onnan egész a hat osztály végéig ki ne ejtse azt. Igy aztán beállana hitoktatásunkban a tankönyvek rendszere s a tanitás eredményessége. De addig soha.

Másik nagy hiánya hitoktatásunknak *a kellő felügyelet.* Mert az, hogy a köri nevelésügyi bizottság az évzáró jelentések alapján a köri gyülés előtt rövidesen beszámol a végzett hitoktatásról s hogy az esperesi vizsgálószék megkérdezi, ha vajjon a hitoktatás gyakoroltatik-é, egyszerüen nem felügyelet. A valódi felügyeletnek az egész iskolai éven át müködésben kellene lenni. A mit ezelőtt egy pár évvel inditványoztam volt, azt inditványozom most is. Állittassék fel körönként a *hittanfelügyelői* hivatal, akár egyesitessék a köri közügyigazgatói állással Hisz ez idő szerint a körközügyigazgatói állás sine cura hivatal s igy a hittani felügyelet az ő ügykörében igen kényelmesen megférne. Ez a hittanfelügyelő aztán rendelkezhetnék a nevelésügyi bizottság tagjainak az iskolalátogatások szorgos betartása felől,

nemcsak, hanem havonként jelentést venne be irásban a hitoktatóktól a kitartott és mulasztott órákról, a feldolgozott tananyagról s az iskolalátogatás megtörténtéről Ő maga pedig a köri gyülésnek nyujtana aprólékos jelentést az egész évi munkásságról, eredményről s lehető hiányokról. Igy lenne hathatós hitoktatás.

Végül egyházi főhatóságunk intézkedést tehetne határozottan és egyenesen, hogy a *hitoktatók legyenek a papok,* kik már előképzettségöknél fogva is erre a leghivatottabbak s kiknek szentvallásunk iránti tartozásuk ezt a kötelességet magukra vállalni. Megsérteném a tanitó urakat, ha el nem ismerném hogy a hitoktatásra ők eléggé képesek, de méltányosnak tartom éppen velők szembe, hogy ők, a kik a reáliák tanitásával oly igen elfoglalva vannak, a hitoktatással is ne terheltessenek.

Népiskoláinkba tehát kérünk rendszeres hittant, kellő felügyeletet, paphitoktatókat. Akkor aztán szentegyházunk veteményes kertjei a hit virágait kellőképpen fogják ápolni.

Simó János, unitárius lelkész.

Méla hangok.*

Elszálltatok, elszálltatok már
Házam köréből kis dalok,
Nem hallom én szárnycsattogástok,
Oly elhagyott, oly bús vagyok . . .
Miért is nem maradtatok meg
Keskeny szobám falán belől?
Mért szakad el a gyönge gyermek
Édes anyjának kebliről?

Sárga rigó száll a bokorra,
Hűs lomb alatt zeng éneket,
Egy méla hang s rákezdi aztán
A vigakat, a szebbeket.
Körül repesve jár a párja,
Minek is más dal most, minek,
Kis falucskának minden lánya
Ha már csupán ezt érti meg?

* Ez a költemény az ifju költő „Tört sugarak" cz. költeményei kötetére vonatkozik A kötetet lapunk mult számában ismertettük. Szerk.

Meg aztán azt a magas égből
Aláhangzó pacsirtaszót,
A melyet bűvös ajakával
A kis madárka légbe szórt.
Hová lett el? Elszállt az égbe
S szivek mélyére itt alatt,
Fönn *háladal*, lent *vallomás* lett,
Örökélet ott s itt *tavasz*.

. . . . Csöndes dalok, fakó dalok ti
Maradtatok volna meg itt,
Hol a természet dús kezével
Nem osztá szét még. kincseit.
Pintyőke száll csak körtefánkra,
A lomb se suttog itt mesét,
Kícsiny fiunk ha összerontja
Haris szavát, csíz énekét.

És mégis, mégis — tudja Isten —
Legszebb nekem az ő dala,
Születésének édes napján
Derült rám éltem hajnala.
Rigó, pacsirta, mit nekem ti,
Ha kis szobámban bent vagyok,
Két piros ajka szóra nyilik,
Két szép szeme reám ragyog.

Az is oly szép dal, olyan édes,
Midőn te szólasz kedvesem,
Avagy te lelkem kis leányom,
Birikém, édes gyermekem . . .
Oly szép . . . és mégis . . . szinte bánom,
Ha sértenélek ezzel én:
Zoltánka az én fénybogárkám
Reményeim zöld levelén.

Három virága életemnek
Tirólatok szállt el a dal,
Lehullt másik virágomért
Egy-egy zokszó, egy-egy sohaj.
Elszállt a dal, de a sohajból
Jól érezem, hogy még maradt,
Elfogy az is, ha egyik órán
Egykor reám borul a hant.

Hanem már mindegy, azt se bánom
Dalaim, hogy elszálltatok,
A táj édes fuvalma is tán
Segiti gyönge szárnyatok.
Nincs helyetek hegyélen, bérczen,
Csupán csak csöndes völgy ölén,
Hol a kunyhókban szent az érzet
S ibolya nyit bokor tövén.

Hol öröm s boldogság tanyázik
Legyen ott édes hangotok,
S hol egy-kettő van, a ki vesztett,
Ott sirjatok, zokogjatok.
Édes a dal — bár sir vagy örvend —
Ha forrása benn tiszta, mély,
Mindegy: a sziv hite, reménye
Örökzöld vagy hulló levél.

Hulló levél . . . Ez jut eszembe
Midőn elbúsulom magam,
S szárnyaszegett kicsiny dalokról
Sohajjá lesz minden szavam.
És azt veszem majd egykor észre,
Hogy illat és dal mind oda,
Nem újul meg többé a szivem
S dalt sem terem többé — soha.

Tarcsafalvi Albert.

Fekete Gábor.

A kolozsvári unitárius főiskola gondnoki kara egy új és lelkes taggal gyarapodott a Fekete Gábor kolozsvári kir. táblai elnök személyében. A közbecsülésben álló férfiut tárt karokkal és nagy örömmel fogadta a tanári kar a tanuló ifjusággal együtt. Ezt az alkalmat felhasználjuk arra, hogy az új főgondnok életrajzát rövid vonásokban bemutassuk.

Nagyfalusi Fekete Gábor született Maros-Vásárhelyen 1845. évi október hó 2-án Szülői voltak Fekete Károly törvényszéki biró és neje Simatics Veronika, boldog és igazi keresztényi erényekkel ékeskedő házaspár. Gyermekeiket, kik közül Gábor volt a legnagyobb, gondos és vallásos nevelésben részesitették.

Fekete Gábor tanulását Segesvárt, az evang. luth. gymna-

siumban kezdette és Maros-Vásárhelyt az ev. ref. főgymnásiumban végezte. A jogot a kolozsvári kir. jogakadémián végezte 1865—1868-ban.

Az ügyvédi vizsgát a marosvásárhelyi kir. itélő táblán tette le 1871-ben, mint általában minden vizsgáit, kitünő eredménynyel. Gyakorló ügyvéd lett Kolozsvárt 1871-ben, de még ugyanazon évben a nagyszebeni kir ügyészséghez alügyésznek neveztetett ki.

Apor Károly br. a marosvásárhelyi kir. itélő tábla elnöke, ismerve tehetségét, szorgalmát és nagy munkaerejét 1573-ban maga mellé elnöki titkárnak neveztette ki. Azután gyorsan lépett elébb, 1877-ben pótbiró, 1882-ben rendes biró és 1890-ben tanácselnök lett.

A birói teendők mellett irodalmilag is munkálkodott s számos jeles szakgolgozata jelent meg jogi tudományos füzetekben és közlönyökben. Méltán érte 1894. évben az a kitüntetés, hogy a király ő felsége a kolozsvári kir. itélőtábla elnökévé kinevezte.

Fekete Gábor unitárius egyházunkban s annak kormányzatában és hitéletében is buzgó és tevékeny részt vesz. Még 1874-ben a főtanácson egyházi tanácsossá választatott meg. A maros-vásárhelyi egyházközség 1880-ban az édes atyja halálával megürült kebli gondnoki tisztre választotta meg, majd pedig 1894-ben Kolozsvárra lett eltávozásával tiszteletbeli gondnoksággal tüntette ki Sok volna e szük keretben feltüntetnünk az egyházközség érdekében végzett munkássága képét, elég ha e helyen megemlitjük, hogy első sorban az ő buzgósága fejlesztette az egyházközséget oly fokra, hogy 1895-ben rendes lelkészi állással véglegesen megalakulhatott.

1890-ben a Dávid Ferencz fiók-egylet elnökségével lett megtisztelve. Szerencsés választást tett a köri gyülés, midőn a Dersi János halálával megürült köri felügyelő-gondnoki állásra 1892-ben megnyerte és megválasztotta. Mindjárt a következő évben, midőn először elnökölt a köri gyülésen, jutalmul 20 s illetőleg 10 koronát adott s igért jövőre is évenként a két legjelesebb néptanitónak.

Házassági szövetségre lépett Balogh Annával Sajó-Szent-

Andráson 1873. évi május 12-én, kivel boldog családot alapitott, mely négy élő gyermekkel áldotta meg.

Éljen családja boldogitására, a hazának és egyházának és a főiskolának hasznára sokáig! K. A.

Nők világa.

Kedves szerkesztő ur! Multkori levelemben igértem, hogy következő alkalommal elmondom, minő kötelességeink vannak nekünk — belső emberek családjának — egymással szemben.

„Ismerkedjünk egymással". Akkor e szavakkal végeztem levelem, most pedig ezekkel kezdem. Hanem egy mulasztásomat helyre kell most hoznom, én t i. papnékhoz és paplányokhoz intéztem soraimat, de a belső emberekhez tartoznak a kántorok is, tehát utólagosan bocsánat a tanitó asszonyoktól és kérem, vonatkoztassák magukra is a mondottakat és ezután mondandókat.

Nagy mulasztást követnek el a belsőemberek, hogy midőn ekklézsiát cserélnek, vagy a fiatalok mikor megházasodnak, nem teszik meg a vidéken a köteles látogatásokat. Itt történik az első és legnagyobb mulasztás. Pedig hányan nem teszik meg. Kezdjük az egyházfejénél, azután a többi kollégáknál, másodsorban a vidék intelligenciájánál, természetesen nemcsak a családfő, hanem neje és esetleg felnőtt gyerekei is. Téves felfogás, hogy a látogatás maga után vonja a nagy háztartást, sok vendéget stb. Az első látogatás csak illemlátogatás, melyet mindenki köteles visszaadni; azután tőlünk függ, akarunk-e és kivel bővebb ismeretséget, barátságot kötni, s a kiket e czélra kiválasztunk, csak azokkal tartjuk fenn az összeköttetést.

Első sorban jó viszonyban kell élni az egy egyházközségben lakó belsőemberek családjának egymással. Fájdalom szinte kivétel számba megy, ha valahol nem áll hadilábon a pap és mester családja. Hogy mi minden hátrány származik ebből, azt szinte fölösleges és igen hosszas volna itt tárgyalni. Pedig első kötelességünk: békesség pap és mester családja között.

Kimondhatatlan édes azt tudni, hogy vannak jó barátaink! Kik legyenek jó barátok, ha nem az egyenrangu emberek? Kössük meg, tartsuk fenn, papnék és papleányok, egymással a barátságot, keressük fel egymást minél gyakrabban, hisz oly sok a közös érzés, közös gond, öröm, jólesik ezt olykor-olykor megbeszélni, egymást vigazstalni, buzditani. Ne tartsuk idő-

vesztegetésnek, ha egy délután elrándulunk valamelyik kolléga családhoz, hanem kötelességnek, még pedig kedves kötelességnek, a melyet teljesiteni istenes dolog. Egyiknek egy üdvös gondolata, másiknak egy jó terve stb. van, melyet egyedül valósitani nehéz, de közös erővel, összetartva, egy akarattal könnyü. Nem lehet azt elésorolni, mily édes, kedves, jó és kivánatos az egymásközti barátság, kisértsük meg, akkor majd meglátjuk. Második és legfőbb kötelességünk egymással szemben: barátság az egyvidéken lakó belsőemberek családjai között.

Ibolyka.

U. i. Nagy köszönettel tartozunk a kedves szerkesztő urnak, hogy lehetővé tette a leforditás által az „Édes otthonnak“ olvashatását Oly élénken, kedvesen festi le az otthont, ugy rajzolja elénk a szerző, mintha közülünk való volna. Minden igaz, rendes magyar nő igy képzeli és ilyennek óhajtja. A forditás oly tökéletes, hogy az olvasó szinte kételkedik, ha valljon nem eredeti munka-e? A hang pedig olyan nőies, bocsánat, hogy őszintén kimondom, de az egész mű forditása női kéznek és szivnek a gyöngédségére vall. Ritka férfi, ki ilyen lágy hangot használna. A legmelegebben ajánlom minden családnak, ne hiányozzék sehol a külsőleg is diszes kötet az „Unitárius Közlöny“ olvasói asztaláról.

Ibolyka

Számrejtvény.

Balázs Ferencznétől.

E nélkül nem élhetnénk. 15. 7. 13 7. 11.
Ezt nehéz elviselni. 21. 14. 19.
A ki ilyen, az nagyon sajnálatra méltó 3. 9. 12.
A pap teszi ezt. 18. 6. 2.
Nagyon sokan foglalkoznak ezzel 1. 5 15. 7. 8.
Egy számjegy. 4. 8.
Világitó szer. 17. 16. 5.
Egy női név. 20. 10. 19. 9

1—21. Az „Unitárius Közlöny“ nőolvasói minden bizonynyal utánnam mondják.

Mi biztositja leginkább a templomba járást?

Feleletek az Unitárius Közlöny 1-ső számában tett kérdésre.

1. „**A jó pap**“ mert: 1-ör a papokban az emberek vallásuk megtestesitőjét keresik és látják, 2-or a jó pap a nép őre és mint ilyen velük van örömük és fájdalmaikban, oktatja, vezeti őket, saját magaviseletével pedig jó példát mutat nekik ahoz,

hogy a hit és erkölcs utain járva, az ember boldoguláshoz jut; 3-or az a nép pedig, amely tudja, hogy papjától sok jót és szépet tanul és ezt, mint a kit jó- és balszerencséje között, mint jól ismert osztályosát szereti, — szivesen megy a templomba, mert tudja, hogy ott papját, az általa megszeretett vallás megszemélyesitőjét és annak hirdetőjét legbiztosabban megtalálhatja.

2. Mint egy hadvezér a háboruhoz, először, másodszor és harmadsvor is pénzt kivánt: ugy, hogy a hivek gyakorolják a templomot; először, másodszor és harmadszor is *a hivek és lelkész közötti őszinte szeretet* szükséges. Gyülölt emberek ajakáról emberi természetünknél fogva, a legszentebb igazságokat sem szeretjük hallgatni. Gyülölt a lelkész, ha olyanokat hirdet a szószéken, melyeket az életben naponta megtagad. Ha a hivek látják, hogy nemcsak hirdeti a pap a jókat, de igyekszik meg is tartani: nagy hatást gyakorol. Készüljön jól, hirdessen életigazságokat, emelje magához a hiveket, valósitsa meg előttük a miket hirdet, s templom üres nem lesz.

3. Ha a pap azoknak nyelvén szól, a kikhez beszél, életével nem hazudtolja meg mit a szószékről hirdet, hitre tanit: ő nem lesz kétkedő, erkölcsről prédikál: ő nem él botrányosan, alázatosságra int: ő nem fogja lenézni a kicsinyeket, szeretetet hirdet: ő a nyomor iránt hidegen nem marad; át hatva papi hivatása szentsége által, Jézus által hirdetett magasztos eszmék szerint, példaadásával szövétnekként világitja meg az utat hivei előtt, akkor — mikép a természet törvénye szerint a kissebb testek a nagyobbhoz, — önkénytelenül fognak vonzodni hivei a szószék köré.

Láng ész mellett, az emberiség iránt a *legmelegebben érző szív* és *példaadás* vonzotta Jézushoz is az embereket.

Hasznos tudnivalók.

Volt urbéres községben lakó pap és mester illetménye.

Volt urbéres községben, a volt földesur által adott erdő- és legelőterületekben a különböző vallásfelekezetek lelkészei- és tanitóinak is részesedése levén, — melyet mi is megkaptunk — első sorban czélszerünek tartom az ide vonatkozó törvényt felmutatni:

Az 1871. évi 53. t.-cz. V. fejezet 31. §. igy szól: „A hol az erdőilletmények kihasitása megtörténik: vallásküloönbség nélkül a lelkészek számára egy egész telki, a tanitók számára féltelki erdőilletmény hasitandó ki, a mennyiben vagy gyakorlatnál, vagy egyezségnél, vagy elvégre külön birtokuknak egy

s illetőleg féltelki állományt meghaladó terjedelemnél fogva, nagyobb illetményre nem jogositvák.“

Az 1871. évi 53. t.-cz. X. fejezet F. 75. §. igy szól: „A lelkészek számára a legelőilletmény hasonlókép birtokuk arányához képest szabandó ki, csakhogy ezen résznek, habár aránylag csekélyebb vagy éppen semmi birtokkal nem birnak is: mindenik egyház községében vallásküloubség nélkül azon helyen, hol az templommal vagy paplakkal el van látva, mindig annyinak kell lennie, a mennyit azon középmérték tesz, mely ugyanazon határban egy külső birtokkal ellátott volt jobbágy számára rendeltetik. Az iskolatanitó számára minden esetben hasonló illetmény hasitandó ki.“

Fennt idézett törvényczikkek annyira világosan szólanak, hogy volt urbéres községben lakó pap és tanitó (felekezeti) társaim felismerhetik, vajjon illetményüket meg- és ugy kapták-e, mint a törvény biztositja? Ilynemü illetményük lehet az egyházközség nevére telekkönyvezve: de annak haszonélvezetéhez — hacsak valami egyezséget nem kötöttek — a papnak és tanitónak van joga a törvény értelmében. Az erdő értéke emelkedik, a legelő illetményre, a mezőrendőri törvény alapján, nagy szükség van, mert egyik jövedelmi forrásunk az állattenyésztés, ezért jó lesz utánna nézni és a jogos illetményeket megszerezni.

Alsó-Rákos. **Ütö Béla.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Felügyelő gondnoki beiktatás.** A kolozsvári unitárius főiskolához a mult főtanácson felügyelő gondnok választatott Fekete Gábor kir. táblai elnök személyében Ünnepélyes beiktatása 1897. febr. 27-én d. e. 11 órakor volt a főiskola dísztermében igen szép számu közönség jelenlétében. Az ünnepély az ifjusági dalárda énekével vette kezdetét. Ferencz József püspök ur Őméltósága üdvözölte az uj felügyelő gondnokot. Beszédében kifejtette a f. ü. gondnoki állás eredetét és azon nehéz teendőket, melyek a hivatallal járnak Örömét nyilvánitja, hogy e teendők végzésére minden tekintetben derék, munkás és buzgó egyént lát az uj f. ü. gondnok ur személyében. Fekete Gábor f, ü. gondnok ur beszédét a tanári kar üdvözlésével kezdette, mert állását azért fogadta el, mivel bizik a derék tanárikar munkásságában és eddig tanusitott lelkesedésében. A jelenlevők, de különösen a tanárikar és ifjuság lelkesen megéljenezte az uj, f. ü. gondnokot. A tanárikar nevében Boros Sándor főisk. igazgató üdvözölte az uj gondnokot biztositván, hogy ők mindenben segitségére lesznek, hogy könnyebb legyen a teher, melyet ez állás elfogadásával magára vállalt. Üdvözöljük az uj f. ü. gondnok urat, ki már eddig elé is számtaian jelét adta munkásságának, hazája és egyháza iránti lelkesedésének. (n b.)

— **Az angol unitáriusoknak** Sheffieldben tartandó konferencziájára E. K. Tanácsunk Boros György tanárt a D. F. E. titkárát kiküldvén, mult hó 24-én el is indult Angliába Ürmössy Jenő egyh. tanácsos atyánkfiával, ki szintén az egyház képviseletében útazik. Útjukban hozzájuk csatlakozik ifj. Ferencz József, püspökünk fia is, ki jelenleg Berlinben tanul.

— **A márcz. 15 eszmék szobra.** Kolozsvárt ezelőtt 24 évvel alakult egy bizottság, mely azóta évről-évre megünnepli márcz. 15-ét. Ez a bizottság működése első éveiben elhatározta, hogy tőkét gyüjt egy a márcz. 15. eszméket megörökitő szobor létesitésére. A bizottság e czélra már gyüjtött tőkéje több ezer frtot tesz ki. A bizottság most azzal a kérdéssel fordul a haza különböző pontján rendezett ünnepélyek bizottságaihoz, hogy az idei ünnepélyek alkalmával e szobor alap növeléséhez hozza járulni kegyeskedjenek. Az adományok Hory Béla Kolozsvármegye árvaszéki elnöke, a márcz. 15. biz. pénztárnoka Kolozsvárt czim alatt küldendő be. Minden adományt köszönettel nyugtáz a bizottság.

— **Missioi levél.** Nagytiszteletü szerkesztő Úr! Megvagyok gyözödve arról, hogy az „Unitárius Közlöny" olvasói érdekkel viseltetnek az alföldi Unitáriusok iránt. Sietek egy pár nevezetesebb mozzanatról — közlés végett — a nagyt. szerkesztő úrat értesiteni. Az alföldi Unitárius egyházak, mint csemeték, bár a legnagyobb kincset, a létjogosultság erős hitét birják, s bár sok győzelmet kivivtak az elfogultság és kigunyoltatás fölött — de mégis a kezdet nehézségeivel küzdenek. Ezen nem lehet csudálkoznunk, mert bizony ezeknek, semmiből teremteni a mai viszonyok között igen nehéz, Ámde a küzdelemhez, a létért való küzdelemben, a létért való harczban izmosodik az erő, fokozódik a lelkesedés, ezt mondja a tapasztalás. Ha semmink sem volna, a tapasztalati igazság elég nekünk arra, hogy egy szép jövő elé teljes bizalommal tekintsünk.

A mint emlitém, legnagyobb ellenségünk, az elfogultság vallásunk iránt, — miután látta, hogy a legszentebb igazságok ellen küzd, — lerakta fegyvereit. Az emberek kezdenek gondolkozni, hirdetett eszméinket kezdik bonczolgatni, s minél tovább vizsgálódnak annál nagyobb a tisztelet, melyet a kicsiny sereg iránt tanusitanak. Nem birom a jövő titkát, de mégis van okom megjosolni azt, hogy a jövő a miénk. Lassan bár — mert igen nagy volt ellenségünk, az elfogultság hatalma — de mind nagyobb és nagyobb tért hodit az eszme, melyet magunkénak nevezhetünk, s melyet, mint egy jobb jövő talizmánját őriztünk meg száz évek küzdelmei árán.

Egy évi közgyülésen tett lelkészi jelentés elég hü képet nyujt az egyházak állapotáról, viszonyairól, miért rövid kivonatban bár, a mult 1896-évről szóló s.-lelkészi jelentésből álljanak itt a következők:

A vallás erkölcsi élet jó Az Isten-tiszteletet látogatók száma, — tekintve a helyi specialis viszonyokat — elég kedvező. Habár az alföldön uralkodó socialismus hatalmasan megtámodta a vallást, megnyugtatásul jelezhetem, hogy az unitárismus eszméjének nem fog ártani. A socialismus ez irányú mozgalmát a régi és új hit közti oly harcznak tekintem, melyből ez utóbbi, mint győztes fog kikerülni. A socialismusról és annak a vallás erkölcsi élet és az unitarismusra való befolyásáról egy más alkalommal fogok tüzetesen irni, tehát ne vegye rosz néven a nagytiszt. szerkesztő úr, hogy e rendkivüli fontos kérdésről most csak említést teszek.

Iskolánk Vásárhelyen és M.-Berényben van, mindkét helyen okleveles tanitóval. Vásárhelyen a tanitót 500 frtban a város fizeti. A tankötelesek csaknem 50 %-a — a helyi viszonyoknál fogva más iskolába jár. A mult évi vizsga eredménye mindkét helyen kitünő volt. 1896-ban kereszteltetett 19 fiu- 7 lány; együtt = 26. Temettetett 11 fiu,- 7 nő; együtt = 18. Tölünk áttért 4 lsz: hozzánk tért = 321; évi lélekszám szaporodás = 329 H.-mvásárhelyen lélekszám = 601; Orosházán 465; M.-Berényben = 166; együtt = 1232. A vidéken szétszorva élő unitáriusok nincsenek ide számitva.

A hmvásárhelyi egyh. számadásai szerint, a mult évi

bevétel volt	1968 frt	64 kr.
kiadás „	1911 frt	94 kr.
1897-re áthozatal	56 frt	70 kr.

A lelkészi alap vagyona 1675 frt 05 kr. évi szaporodás 279 frt 34 kr.

Az egyház vagyona	15267 frt 19 kr.
teher	4491 frt 68 kr.
Tiszta vagyon	10.775 frt 51 kr.

A teherből 1000 frt alapitvány, de adományozó haláláig 5%-os kamatát az egyház fizeti.

Az 1897-ik évre előirányoztatott:

Bevétel;	2000 frt 62 kr.
kiadás;	1788 frt 31 kr.
1898-ra átvitel;	212 frt 31 kr.

A számadásokból egy igen elszomoritó dolog tünik ki, s ez az évenkint fokozodó egyh. adó hátrálék. Az 1897-ik évre mint hátrálék 354 frt 74 kr. hozatott át. A f. egyházak számadásai nem lévén kezemnél, azok kivonatát nem közölhetem.

Egyházunk arany könyve igen szép képet mutat. A mult év folyamán Konta Mátyás ev. ref. iparos hagyományozott 200 frtot. Zsoldos István és neje megváltották egyh. adojukat 200 koronában. Kovács József áldozatkész buzgó gondnokunk meszelésre, javitásokra 40 frtot urvacsorai kenyeret és bort adott Kovács Józsefné, Czimmermann Anna urhölgy egy igen csinos kelyhet ajándékozott a nők számára 35 frt értékben: az imaház ablakait uj függönyökkel látta el. Hermann Béla egyh. jegyző egy igen szép urasztalát csináltatott 20 frt értékben, Gál Piroska k. a. (ev. ref.) egy értékes urasztali teritőt ajándékozott 15 frt értékben. Dr. Ormos Jenő ügyvéd úr egy klenodium és értékpapir tartó szekrény csináltatására 20 frtot adott. Fogadják a nemes szivü adakozók e helyen is az egyház nevében hálás köszönetemet.

A M.-berényi f.-egyh-ban Nagyt Gál Miklós bpesti lelkész úr és alolirott 5 alkalommal tettünk látogatást, mindannyiszor Perei Mihály buzgó hitrokonunk házánál élveztük igazi vendég szeretetét.

Az orosházi f.-egyházban Nagyt. Gál Miklos lelkész úr egy, alolirott 17 alkalommal tettünk látogatást. Itt az Isten tiszteleteket minden alkalommal Nagy Sándor gondnok úr házánál tartottuk igen nagy számu hallgatóság jelenlétében.

Márcz. 15-én, máj. 9-én és 10-én ünnepélyeket tartottunk. Utobbi napon imaházunk a hallgatóságot nem fogadhatta be,, s igy, mint őseink, a természet nagy templomában imádkoztunk Istenhez. A lelkészi iktató hivatalos száma 266 volt. Postára tétetett 140 hivatalos levél.

Ime rövid kivonatban egy év történelme. Van benne elég lelkesitő, szép jövővel kecsegtető körülmény. Adja Isten. hogy egy jobb jövőben vetett reménynünk megvalósuljon. A napokban 39 nagyszénási —(község orosháza mellett) áttérő jelentkezett, de miután meggyözödtem, hogy érdek inditotta nevezetteket az áttérésre, nem fogadtam el öket. Hadd ismerjék el, hogy egyházunk nem asilum, de igaz eszmék gyözelméért küzdők lelkesült serege,

Fenti igeretemet — mikép a socialismusról legközelekbről irni fogok — fentartva, vagyok a Nagytiszteletü szerkesztő Úrnak

Hmvásárhely 1897 febr 12. alázatos tisztelője

Nagy Lajos

unitárius s. lelkész

— **Medesér** községünkben 1896. nov. 15-én nő-egylet alakult tanitónk Biró Domokos fáradozásai következtében. Van férfi-egylet is, mely hetenként 3 este, a nő-egylet hetenkint két este gyül össze. A nő-egylet elnöke Szabó Gizella. Minden este 3—4 erkölcs nemesitő olvasás és egyházi- meg műének tanulása a tárgy. Szellemi munkálkodásunk mellett a házi-ipar minden ágát folytatjuk. Fonunk, varrunk, kötünk stb. csendesen, hallgatva a felolvasót vagy szavalót. Ezzel felrobbantottuk a fonókákat elenyésztettük annak az erkölcsiség

határain alul álló társalgását. Összetakaritott félléreinkkel a szegénységen segitünk, mivel pedig községünkben anyagilag az Egyházunk a legszegényebb, pénzünket az Ur asztalára tesszük, hogy Egyházunk sorvasztó szegénységén segitve legyen legalább kicsinyben. Legközelebbről a kegyelet és hála jeléül egy gyászlobogót készitettünk, de hogy filléreinket Egyházunknak adjuk, a zászló árát egymás között felosztottuk és rovatalból szereztük be kellékeit és magunk készitettük el. E zászló felavatási ünnepélye február 21-én volt. A köri Vizsgáló hivatal tagjaihoz szivreható magasztos alkalmi beszédet Raffay Domokos Esperes Ur tartott, a mi után a szeg beverés következett. Az első szeget az Esperes Ur verte be, a másodikat helybeli lelkész Ur, azután jöttek a zászló anyák, Szabó Gizella és Derzsi Ilona, ezekután pedig a nő-egylet egyes tagjai korszerint, a kik a zászló anyák körül a templom piaczán csoportosultak. Megható jelenség volt, midőn egy őszbe borult ember a székből kiballagva letett a zászló javára egy koronát s könnyezve kért szeget, hogy beverésével ő is örökitse meg nevét. Az imát Ferenczi Áron helybeli lelkész ur tartotta. Ez ünnepély után tánczmulatságot rendezett az egylet, a hol két szólamu énekeket énekeltek nagyon szépen a nők tanitónk vezetése mellett és öt nő szavallt, a mit a közönség tapsvihara tüntetett ki. Az ebből bejött tiszta jövedelmet Egyházunk szükségletei fedezésére adtuk. **Sz. G.**

— **A csehétfalvi unitárius egyházközség** tagjai buzgóságuknak szép jelét akarják felmutatni azzal, hogy nagyobbára saját erejükön, saját áldozataikkal uj diszes papi lakot kivánnak épiteni. Az E. K. tanács a felhatalmazást megadta, mi a hiveket előre is üdvözöljuk és sikert kivánunk.

— **A tarcsafalvi unitárius egyházközség** tagjai uj templomot kivánnak épiteni, mivel a régi, mely talán a honfoglalás előtti időből való, már szétrepedezett. Egyetértéssel és örömmel fognak a munkához, a mi annál kedvesebb, mert eddig némi belviszály lappangott közöttük. Az épitő bizottság élén Pálfy György birtokos, Vas Sándor gondnok s Ürmösi Sándor lelkész állanak.

— **H. Keményfalván** az unitárius egyház hivei a buzgóságban szép példával járnak elől. A 360 lélekből még mives napokon is jut a templomba 40—50, vasárnap telve a templom Az ezer év emlékére egy 400 frt értékü harangot öntettek a templomot kőfallal vették körül, mely 200 frtba került és mindet sok más dologgal együtt a hivek saját zsebéből. Most Dávid Ferencz fiok-egylet alakitásán dolgoznak. Isten segitse mind a hiveket, mind derék lelkészüket Kovács Imrét.

— **A kükülői** unitárius esperesi vizsgálat 26-án nyert befejezést. Mindenik egyházban alkalmi beszédet az esperes, imát a jegyző mondott. Ugy az egyházakban mint az iskolákban előhaladás és rend találtatott a mi sokban esperesünk éber figyelmének tulajdonitható, ki olykor- olykor soron kivül is meglátogat egyes egyházat és iskolát. Örvendetes jelenség hogy bár mustármagnyira is, a kepemegváltási alap mindenik egyházunkban megvan vetve.

— **Halálozás.** Lászlóczky Sámuel kolozsvári lakós atyánkfiát sulyos csapás érte. Neje Macskási Zsuzsánna febr. hó 27-én élete 60-ik évében meghalt. Elhunytát a bánatos férjen kivül nagyszámu rokonság is siratja.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid F. egylet f. fehéri fiok köre rendes gyülést tartott 1897. február 27-én Ürmösön az állami iskola helyiségében. A gyülés fényesen sikerült s a kik jelen voltak, kellemesen emlékeznek vissza a szebbnél-szebb mozzanatokban gazdag órákra. A tárgysorozat 9 pontból állott. Énekkel és Imával kezdődött. A gazdag hazafias és vallásos szellemü elnöki megnyitó után Osváth Gábor köri esperes olvasta fel tanulságos munkáját, melyben egy „Elpusztult családot“,

a milyent nem egyet, de többet ösmerünk társadalmi életünkben mutat be e hallgatóságnak, mint a részegeskedés, a pálinka tulságos használatának szomoru áldozatját Ütő Béla saját szive fájdalmát sirja el s lelkével vallásos hitéről tesz bizonyságot Tompa Mihály „Isten akaratja“ czimü költeménye elszavalásában s ugyan akkor vallásos hitre tanit mindnyájunkat. A biráló bizottság a pályázat eredményéről tesz jelentést. Deák Miklós, ismert elbeszélő, két müvével a „Hálátlan“ és a „Nem esküszöm“ ezimüekkel nyert dicséretet. Ebből „A hálátlan“ czimü — mely a szerkesztőség szivességéből az Unitárius Közlönyben kiadatik — a gyülésen a pályázati feltételek értelmében, felolvastatott. Igazán mondom, a körülbelől 200 résztvevő közül 150-nek könny gyült szemébe s voltak a kik még zokogtak is. Ez a legigazabb kritika. Másik müve a jövő ülésen kerül felolvasásra. Gyülésünk külsű terjedelmében is növekedett: 7 uj taggal szaporodott f. körünk, Czirmay Lajos, Kis Sámuel, Koronki János, Imre Sándor, Bodi András, Szilágyi Sándor és ifj. Székely Miklos tagtársak személyében. Jövő gyülésünk A.-Rákoson lesz. **Lőrinczi István**, f. k. jegyző.

A Kereszturi fiók-egylet t. tagjait kérem: sziveskedjenek tagdijaikat befizetni alólirott pénztárunkhoz Martonosba U. p. Kobát-Demeterfalva. Gábor Albert pénztárnok.

A felső-rákosi ifjuság mitegy 24 tagja egy nehány értelmes és haladni tudó házas emberrel egyesült a helybeli tanitók és pap buzditására. Czirmay Lajos elnöklete mellett „Olvasó és Önképzőkör“ czimen egyletet alapitott. Hetenként két este van gyülés, a midőn olvasás, ének s más hasznos foglalkozásokkal foglalkoznak. Hisszük hogy nem sokára számban tetemesen megszaporodnak a tagok, mert nem tételezhetjük fel azokról az ifjukról kik még nem jelentkeztek tagoknak, hogy a szép és nemes iránt érzéketlenek lennének; hogy meg ne ragadnák az alkalmat, mely müvelődésekben hasznosnak mutatkozik. Az Olvasó és Önképző kör már is szép jelét adta életre valóságának. Elhatározta, hogy ez évben ő rendezi a községünkben már 1893-tól gyakorlatban lévő márczius 15-iki ünnepélyt. Márczius 15-én 10 órakor Isteni tisztelet volt, midőn az Úr háza alig fogadhatta be az ünneplő közönséget. d. u. 3 órakor kezdődve az iskola helyiségben a polgári ünnepély, felolvasások szavalatok, és kar énekek tették változatossá, széppé és a nagy emlékéhez méltóvá ez ünnepélyt. A szereplők csaknem mind az „Olvasó és Önképzőkör“ tagjai voltak. Az iskolai növendékek Czirmay Lajos tanitó vezetése alatt szépen énekeltek. Legyen érte elismerésünk. Este a kör javára tánczvigalom volt, mely jövedelmezett a körnek 27 frt 10 krt. a miből tiszta jövedelem 13 frt 07 kr. Az „Olvasó- és Önképző kör“ tagjaihoz csak anynyi mondani valónk van: „Előre.“

Az egylet pénztárába f. é. febr. 17-től márcz. 19-ig 1 frt. rendes-tagsági dijat fizettek: Krizsik Ferencz, Augstein Gyula, 96-ra, Lászloczky Dániel, Mikó Imre, Mikó Imréné, Müller Gyula, 97 re Fekete Gyula 96—97-re Abrudbányai Béláné, Filep István. Boér Gergely, Lengyel Dánielné, Benkő Mihály. Finta József, Mina János, Kozma Ferencz, Puskás Lajosné, Ádámek Jánosné, Darkó Domokos, Kupeczné Vári Hermin, Czakó József, Magyari Géza, Orbók Ferencz, Engel Gáborné, Létay Gábor, Gyulai Árpád, Kővári László, dr. Veress Vilmos, Sárdi Sámuel Gyulai László Kolozsvár 97-re, Kádár Lázár 96—97-re és más három tag Korond 97-re Májai Istvánné Torda Puchmann József Szigetvár. Bartha Ferencz Verespatak, Szentmártoni Bálint Buzaháza 97-re.

1 frt. 20 kr. előfizetési dijat fizettek: Szász Ferencz Kolozs-Borsa 95-re, Kelemen István 95—96-ra, Deák Farkas, Nemes Kálmán, Lászlóczky Sámuel 97-re Böckel Károlyné 95—96-ra, Strobel Károly, Borsos Imréné 97-re Kolozsvár, Puchmann József Szigetvár, Márkus Ferencz M.-Vásárhely 97-re Kedvezményes előfizetési dijat fizetett a Tanitóképző intézet ifjusága Sz.-Keresztur 97-re.

A marosköri fiók-egylet pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Gál Ferencz Sz.-Gericze, Nagy Zsigmond Náznánfalva 95-ra, Kelemen Albert, Kelemen Albertné. Schuller József M.-Vásárhely, Filep Domokos, György Albert 97-re, Lőrinczy Dénes 96—97-re Ikland, Szakács Ferencz, Nagy Imre Kaál, Szénási Ferenczné Deés, Hadnagy József, Faluvégi Gergely, Hadnagy Dénes, Bóka András, Sárosi József Csóktalva 97-re, Simó József Haraszkerek 96-ra, iklandi, nagyernyei, kaáli, ny.-szentmártoni, ny.-szentlászlói, sz.-kárzmsági csokfalvi, m.-szentkirályi, ny.-gálfalvi unitárius egyházközségek 97-re.

A kereszturi fiók-egylet pénztarába fizettek Raffaj Domokosné, Raffaj Irma Uj-Székely, Geréb Zsigmond Fiatfalva 97-re, Boér Lajos Bözöd 92—96-ra, Kelemen Árpád Nordátfalva. Pap Mozes Sz.-Keresztur 97-re, Tamási 6ózsef 92—95-re Nagy Sándpr 92—96 Kis Solymos, Dr. Jankovich Pál, Dr. Jankovich Pálné Sz.-Keresztur 97-re.

Az udvarhelyköri fiók-egylet pénztárába fizettek: Tibáld József, Deák Mózes H.-Ujfalu, Unitárius Egyházközség, Pal Ferencz, Sándor Márton, Bedő József H.-Okland, Mátyás János, Zsakó János, Muzsna, Unitárius Egyházközség, Sándor Gergely, Szathmári Miklós, Farkas József, Derzs, Unit. Egyh. község, Vári Albert, Vida Sándor, Sándor Mózes Kénos, Vida Géza 97-re Deák István 96—97-re Lókod, Kádár Lajos, Nagy Sándor Gyepes, Kovács Imre. Lőrinczi Béla Keményfalva, Sándor Gergely, Kis Mózes, Gergely Mózes Abásfalva, Dombi János, Unit. Egyh, község, Gál József Becsenyéd, Unit. Egyh. Község, Egyed Ferenczné, Szabó Mózes, Bencze Dénes, Dimén Domokos, Dimén Sándorné 97-re, Török József 96-ra H.-Szentpál, Dr. Egyed Balázs Darócz, Unit Egyh. község, Vas István, Nagy Gyula H.-Szentpéter, Unitárius Egyh. község, Máté Lajos Városfalva Unit Egyh. község, Kiss György Jánosfalva, Unit, Egyh. község, Ajtai János, Péterfi Áron, Kriza Sándor, Szabó László, Gothárd Pál, Gothárd János, Barra Lajos, Sándor József kicsi 67-re, Józsa Dénes 96—97-re, Siménfalvi Sándor H.-Almás. Unit. Egyh. község, H.-Karácsonfalva, Unit Egyház község, Kisgyörgy Sándor, Kiss Tamás, Tarcsafalvi Albert, Máthé János, Lőrinczy Berta Vargyas, Bedő Irma Városfalva 97-re

Az egylet perselyébe 1 frtot ajándékozott Gyulay László úr, Kolozsvár.

Kolozsvár 1897 márcz. 19-én **Gálfi Lőrincz**
pénztárnok

Szerkesztői izenetek. R. G. Szd. A választ Albionból fogom megküldeni. — **F. A.** Vs. A méla hang borongó. Nem volna szabad. A csel 23. r. 11. v. önnek szól. Köszönet a kedves ajándékért! — **G. K.** Kr. Sajnáljuk, hogy igy történt. Ujból intézkedtünk. — **D. D.** P-i. Miután ilyen dolgozatokat nem szoktunk közölni, nehezen igérhetünk helyet számokra A gyűjteménybe tettük — **Cs. S.** Ás. Sajnálom, hogy akadályozva voltál a korábban beküldésben. Már egészen készen van. Nem várhattam vele. — **J. M. T-o.** A könyv maholnap utban lesz.

TARTALOM: A Megváltó. (Költemény.) Rédiger Géza. 57. lap. — Népiskolai hitoktatásunk bajai. Simó János. 58. l. — Méla hangok. (Költemény). Tarcsafalvi Albert. 60. l. — Fekete Gábor. K. A. 62. l. — Nők világa: Levelezés. Számrejtvény. 64 l. — Mi biztositja leginkább a templomba járást? 65 l. — Hasznos tudnivalók. Ütő Béla. 66. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Felügyelő gondnoki beiktatás. Az angol unitáriusoknak. A márcz. 15. eszmék szobra. Missioi levél Medesér. A csehétfalvi unitárius egyházközség. A tarcsafalvi unitárius egyházközség. H.-Keményfalva. A kukullói unitárius esperesi vizsgálat. Halálozás. 67. l. — Egyleti élet és munkásság: A Dávid F egylet. A kereszturi fiók-egylet. A felső-rákosi ifjuság. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 70. l.

Nyomatott Gámán J örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Május. 5. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

Levél Brassai Sámuel úrnak.*

Tisztelt és szeretett bölcs tanitó-mester,
kinek tanitványa szép Székelyországon
s ideát is majdnem minden művelt ember, —
levelem jókedvben, erőben találjon.

Valahányszor képed felötlik énnékem,
a fölmagasodó havasra gondolok,
mely áll mozdulatlan, nyugodtan, fehéren,
mig lábánál jönnek-mennek az évszakok,
s lombot hoz, lombot visz az idő folyása, —
csak a vén hegy, az áll, s nincsen változása.

Te születni láttad ezt az agg századot,
s térdeden ringattad öregapáinkat.
A halál azóta négy termést aratott,
s az első termésből fűszál sem maradott.
Te meg ringatod most az unokáinkat.

Egy század! Micsoda irdatlan nagy pálya!
A gondolatnak is megfárad a szárnya,

* A „Pesti Hirlapból“ vettük át. Szerk.

amig átrepüli, s lankadtan száll hozzád,
hogy bámulja a te agg, eleven orczád.

Egy század! Mennyi viz folyt a Tiszán, Dunán,
s mennyi vér a földön!
Te láttad, amikor Napoleon után
a hollók ezre szállt át a Székely-földön.
Láttad nemzeteknek szine-változását,
fölemelkedését, térdre lebukását.

Mikor te születtél, még e földön jára
Byron, Schiller, Goethe s a mi Csokonaink;
a vidám Gvadányi verseket irkála,
s a nagy testőr búsan kószált jószágain;
Dugonics még akkor mondásokat gyüjtött,
s Révai éhezve irta nagy nyelvtanát;
Kölcsey gyermek volt, pillangókat űzött
s Berzsenyi még zárva tartotta asztalát,
Erdélyben azidétt dörgött Wesselényi:
»Nem tanithatott meg József császár félni!«

Te hallád ébresztő szavát Széchenyinek
s láttad a legelső gőzhajót a Dunán;
láttad Magyarország mi volt s aztán mi lett,
mint virágzott a föld az ő lépte nyomán.
(Pozsonynál végződött akkor Európa.
Oláhországig nyúlt határa azóta.)

Te láttad halovány arczát Kazinczynak
s olvastad szent lánggal égő leveleit,
Tapsoltál te is a két Kisfaludynak,
s új könyvül lapoztad Himfi Szerelmeit.
A Szózat költője bátyámnak nevezett.
Úr korában láttad a magyar nemzetet.

Egy göndörhaju és nagyfejü legényke
járogatott hozzád akkortájt ebédre.
Hóna alatt mindig egy göngyöleg kóta;
maga-csinálgatta mindenféle nóta.
Ottan probálgatta a te zongorádon,
s te rá-bolintál: Ez jó itt, barátom.

Már akkor ott volt az ifju irásában
az a tiszaparti szép furulya-nóta,
amit elbájolva hallgatunk Bánk-bánban,
Ez az Erkel, — ez is érczczé vált azóta.

S ércz immár Kazinczy, Kölcsey, Berzsenyi . . .
Szobrok itt e földön, csillagok az égen,
S a kit üstökösként láttál megjelenni,
s a Küküllő mellett lehullni, eltünni,
káprázatba ejtő fényes csodaképen, —
Petőfi is immár érczszoborrá vált,
S az idő uj század küszöbére hágott.

Oh mondd te, százéves időnek tanuja,
ki emberkorában láttál egy réteg port,
vak véletlen-e a sors, vagy Isten ujja?
jobb-e igy, ahogy van, vagy jobb ahogyan volt.
Merre megy e nemzet száz esztendő óta?
Fakul-e vagy virul hármas lobogója?
S ahogy egy hosszú út Nébó-hegyén állasz,
mi az, amit láthatsz?

S óh mondd, te mindenben-tudós, bölcs aggastyán,
aki száz esztendőn át folyton tanultál,
s ki a földet, eget egyaránt vizsgálván,
mélyben és magasban legtovább jutottál,
érdemes-e élni?
Ha visszasiklana az időnek lába,
s Isten megkérdezne születésed előtt,
igent-e vagy nemet válaszolnál rája,
végig élnéd-e még egyszer a jövendőt,
mit felelnél neki?

Mennyi egy század, ha magad mögé nézel:
hosszu zürzavar-e, vagy csak rövid álom.
S megmondhatod-e már száz esztendős észszel
miért él az ember ezen a világon?
S melyik él hát bölcsen itt; a hangya-lelkü?
vagy pedig a másik: a pillangó lelkü?
A szent vagy az állat? A búvó? A bátor?
A gaz vagy a jámbor?

Melyik ér többet: az arany vagy a rózsa?
a paloták terme? — vagy a füves róna?
a mosolygó lány? — vagy a mosolygó király?
a dicsőség? — vagy a tavaszi napsugár?

Melyiknek jobb itt: a bölcsnek vagy butának?
Kinek higyjünk jobban: Jézusnak — Budhának?

Ezek szavâ szent-e vagy Darwin tanai?
Állatok vagyunk-e vagy Isten fiai?

Mi jobb: tudni mindent, és nem hinni semmit?
avagy hinni mindent, és nem tudni semmit?

S megtudjuk-e vajjon, ha vénségbe estünk:
testünké-e lelkünk, vagy lelkünké testünk?

Mi a legszebb, amit életedben láttál:
a csillagos ég — a nap kelte és szállta? —
a szerelmesére mélázó virágszál? —
a megbocsátó arcz? — a boldog kis árva? —
vagy az anya képe,
mikor rámosolyog a csecsemőjére?

S mondd: mindétig nyilló virág-e a remény,
ez az örökké zöld, ritkán termő növény?
vagy ez is a korral, — gondolom szomoru, —
emlékké szárad, mint az asszony-koszoru?

De te még máig se tetted le a könyvet.
Mi az, mit még nem tudsz? Mit tanulhatsz többet?
Mit kutatsz-keresel? Tudni mit kivánsz még?
Micsoda homályok oszlására várasz még?

Vagy nincs partja, nincs, a tudás tengerének?
A miriád csillag mind hiába lángol,
hogy megvilágitsa a nagy sötétséget,
amelyben zalámbol!?

Oh mond: ki megéri a századik évet,
hajnalt érez-e vagy közeledő éjet?
S ahogy elfáradván, lassabbodik lépte,
hova néz az ember: a földre? — az égre?
Oh mondd: úgy vagyunk-e, mind az erdő fája,
mely aggon visszadől a földnek porába;
vagy úgy, mint ama nagy égitestnek fénye:
remegve szállongók, minden sötétségbe';
s nem tudva: mi élet, mi halál, mi álom,
csak csüggünk a hiten, mint a pók a szálon.

*

Kérdezek, kérdezek, de nem azért kérdek,
hogy felelettel is fáraszszalak téged;

csak ahogy orczádat eltünődve nézem,
egy százesztendős nagy mult tűköreképen,
lelkemben a kérdés buborékként támad . . .
De mindnek mögötte áll a jó kivánat:
teledet az Isten tartsa napsugárban:
boldog vidámságban!

Gárdonyi Géza.

Luther, mint ember.

Olvastatott a D. F. Egylet 1897. évi február 21-ik napján tartott felolvasó ülésén.

Tisztelt közönség!

Múlt csütörtökön múlt egy éve, hogy a lutheri reformáczio hivei mindenütt megülték a nagy hitbajnok halálának 350-ik évfordulóját. Nyilvánvaló lett ismét, hogy a nagyok s dicsők, ha meghalnak is — élnek. Luther is él! Igaz ugyan, hogy a római egyház sokszor azt hitte róla, hogy immár agyon verte, de hasztalan!

1522-ben, tehát akkor, midőn még dicsősége tetőpontján állt, egy csehországi bányavárosban a fanatizált bányászok egy fabábot, mely Luthert ábrázolta, máglyán égettek meg, melyet 28 szekér tüzifából raktak össze. Kár a jó tűzi fáért! Midőn Luther ezt megtudta, nagyot nevetett és azt mondotta: Nosza, mivel oktalanságból cselekedték s tűzükkel sem nékem, sem tanomnak nem ártottak, legyen hát Isten nevében elfelejtve!"

Luther még élt, midőn egyszer egy olasz ember könyvet irt róla, melyben örömmel hirdette a világnak, hogy a reformátort biz el vitte az ördög. Luther ismét nagyot nevetett s az olasz ember könyvéhez előszót irva, kinyomatta azt saját költségén 1545-ben Wittenbergában. Ne csodálkozzunk ezen; hiszen nem rég történt, hogy Majunke, egy porosz királyi tanfelügyelő és plébános-jezsuita, lenből kötelet font s azt Luther nyakába akasztva igy kiáltott föl gunykaczajjal ajkain: Itt függ Luther, az öngyilkos! Azonban Luther harmadszor is nagyot nevet s azt mondja: Itt állok, Róma mond meg, hogy meghaltam-e?

Luther élt s él ma is s nem volt szörnyeteg, mint ***ember*** sem, mint szeretnék ellenei elhitetni az emberekkel s mi több *mint ember is bármiként torzitsák el emberi alakját csodálatra, tiszteletre s sok tekintetben követésre méltó.* Mivel azonban ép mint ember, kivált napjainkban, nagy megtámadtatásoknak van kitéve, legyen szabad őt ez alkalommal, mint ***embert*** bemutatni a tisztelt közönségnek.

A nagy és komoly reformátor tehát mint ember is nagy és tiszteletre méltó, mert mindenkor fogékony vala szive az *élet szépségei* és *örömei* iránt. Egész lénye ama keresztény s igazán ev. vidámságot lehellé, s szeme előtt tartva Istenét, amaz apostoli szóra is jogot formált, hogy: „*Minden a tiétek!*“ Ő tehát nem idegenkedett semmi emberi dologtól; nem a föld vigasságától sem. *A virágot* meg nem veté, hanem lehajolt hozzá s leszakitotta azt, hogy alkalmilag csokrot kössön belöle. S ugyanazon ajkakkal, melyekkel családját Isten tiszteletére buzditotta, nem átalotta kimondani: „*Örvendjünk és vigadjunk!*“

Természet és *művészet*, *élet* és *tudomány*, *földi* és *mennyei* dolgok tiszta és nagy öröm forrásaivá lesznek. A teremtő dicső munkáit nem győzi szemlélni és csodálni! Csodálja a *méhecskét*, „mely oly tiszta munkát végez s oly példás rendet tart;“ és a madárkát, „*mely gondtalan ül az ágon*“; gyönyörködik a *rózsa* szépségén, „*melynek pompáját egy festő még akkor sem volna képes előállitani, ha érte egy mennyországot adnának néki*“; csodálva tekint az *égi napra*, „ *mely hősiesen futja meg pályáját!*“ Mi megható, ha igy kiált föl: „Nézzétek csak, mi gyönyörüen virágoznak a fák! Mily kedves a tavasz, milyen rég nem látttam! *Ó csak tudnánk bizni az Istenben.*“ Már ezen néhány idézet is mutatja nekünk, mi szivesen lapozgatott e nagy férfiu a természet csodakönyvében, s testben, lélekben üdülve tér vissza kis tanuló szobájába, könyveihez, a természet dicső templomából s ha aztán ujra elfáradt a szellemi munkában jámbor öreg famulusával, *Sieberger Farkassal*, az esztergához ül; vagy kezébe veszi lantját s majd vig, majd komoly dalt zeng rajta.

Zene és *ének!* ki számlálhatja meg az örömórákat, melyeket e kettő nyujtott néki és egész háza népének. — „*Muzsika asszony*“ — igy nevezé a zenét — csodás hatással volt reá. Fiatalabb éveiben a zene hangjai mély ájultságból is felköltötték és késő aggkoráig barátnője volt, mely vigasztalta őt, élete minden küzdelmei közt. „*A zene Isten adományainak egyik legszebbike* — ugymond — *a Sátán nagy ellensége, a zene sok gonosz gondolatot üz tova; fegyelmezi s neveli az embereket, szelidebbekké, okosabbakká és erkölcsösebbekké tévén őket. Isten adománya és ajándéka, s nem emberé; elüzi az ördögöt s megvidámitja az embereket; a zene elfeledteti velünk a haragot, kevélységet és sok más vétséget, bűnt. A theologia után az első hely őt illeti és a legnagyobb tisztelettel neki adózom. Egy iskolamester kell, hogy a zenéhez értsen, mert különben rá sem nézek. Ha a szomoruság erőt akar venni rajtatok, akkor zengjetek egy dalt, miként Dávid és Elizaeus tevé.*“ Igen, a zene és ének valának Luther kisérői, öröm és bánat, jó és rosz napokban. S ha falura ment ki, uta-

zás közben a menny kék boltozata alatt versenyt énekelt az erdő dalosaival.

De nemcsak a zene országában, de általában a *művészet minden ágában* keresett üdülést s buzdult fel lelke. A *költészet* hive maradt teljes életében; s a *festészetnek* remekein örömmel pihennek szemei s a túlbuzgók ellenére nem tartja bálványimádásnak, midőn lakását Mária képe ékiti vagy midőn a *templomok* oltárát nem fosztja meg az azt ékitő képtől. *Kátéját* és *bibliáit* fametszetekkel látja el. Nagyon is megtudja érteni az *olasz* festők szinpompáját, a *hollandok* ügyességét; habár *Dürer* egyszerü festészete tetszik neki leginkább. Oltalmába veszi a *táncot*, melyet bizonyos részről korlátoztak, s öröme van benne, ha az ifjuság gyakorolja magát abban, mert ez — ugymond — alkalmat ad az ifjaknak, hogy illedelmet tanuljanak, tisztelettel viseltessenek a nőnem iránt. Sőt nevezetes még az is, hogy a későbbi idők tulzott *puritanismusa* és *pietismusa* ellenére, a *drámai* müvészetre is szelid itéletet mond, a mennyiben kijelenti azt, hogy szindarabok előadása nemcsak megengedhető, hanem erkölcsileg épitő hatással is bir.

Igy tehát a vidámság hajléka lett Luther háza, mely egykoron zárda volt, mihez nem csekély mértékben járult számtalan barátja és vendége, kik ott ki- s bejártak. Mert a nagy férfiu sohasem volt barátok hijával. Volt valami Lutherünkben, mi az embereket hatalmasan vonzotta a nagy férfiuhoz, tiszteletet parancsoló, minden tekintetet félretevő jellemével. Ritka módon letudta környezetét bilincselni; egy Melanchthon, Bugenhager, Jonás, Amsdorf, Cruciger, Cranach, Spalatin és stb. teljes életében hivei maradtak, sőt egy Staupitz is, egykori zárdafőnöke, ki nem csatlakozott ugyan a reformáczió nagy mozgalmához, szeretettel emlékezett Lutherről élte fogytáig. Ezek nem egyszer fordultak meg Luthernél s voltak az ő kedves vendégei, valamint Lenke néni, neje nagynénje, nehány diák, köztük nem egy szegény ifju gyült asztala köré. Ez volt ám az asztalkerek, mely derekasan neki esett a szorgalmas háziasszony által izletesen elkészitett vacsorának, melyet naggmértékben fűszerezett a házi úr majd komoly, majd pedig tréfás beszédje, imitt-amott talán kissé durva élcze is.

(Vége következik.) **Grátz Mór.**

Az angol unitáriusok között.

Lapunk mult számából értesültek olvasóink, hogy az E. K. Tanács alólirottat és Ürmösy Jenő egyháztanácsost kiküldötte Angliába képviselőkül a Sheffildben tartott „Nemzeti unitárius konferencziára". Utunkban Berlinben hozzánk csatlakozott püs-

pökünk derék fia ifj. Ferencz József, ki velünk volt angliai egész utunkon. Angliába április 1-én érkeztünk meg s onnan április 13-án indultunk vissza.

Két hétnek sok és kedves tanulságáról és emlékéről beszámolni vajmi nehéz feladat. Egy-két dolgot megemlitek, előre bocsátván, hogy szervezetünk meglehetős próbára volt téve, mert a tengeren, Ostende-Dover között, sanyaru vad szél és dühös hullámok hánytak-vetettek ide s tova, azontul pedig legtöbbször hideg eső és szél kisért. Londonban a szerencse csakhamar Bowie Copeland urral, a Brit és külföldi unitárius Társulat titkárával hozott össze, kinek szivességét több irányban élveztük. Bowie titkár 40 év körüli férfi, erőteljes, munkás ember, ki a titkári állandó munka mellett még lelkészi teendőket is teljesit. A titkár az angol unitárius egyház képviselője ugy Angliával, mint a külfölddel szemben. Titkári működéséről a választmánynak (committee) tesz jelentést a havi gyüléseken. A bizottságnak s illetőleg a Brit és Külföldi Unitárius Társulatnak van egy elnöke, ki egy évre választatik az évi közgyüléseken. Egyedül a titkár állandó hivatalnok, tehát a titkári állás sok tekintetben a mi püspöki állásunknak felel meg. Az angol unitáriusoknak is meg van az a kiváló szerencséjök, hogy ezen a magas és fontos álláson egy tapintatos, előzékeny és lelkes férfiu áll, kinek vezetése alatt az angol unitárius egyház szépen gyarapodik. Rendes szószéke nincsen, de az üresedésben levő és kisérleti állomások igen gyakran az ő gondja alatt vannak. Az irodában egy könyvárusitó működik egy segéddel, kiknek két külön helyiségük van. A titkárnak külön irodája van, hol vendégeit is fogadja. A titkár mellett állandóan alkalmazva van egy irnokot helyettesitő nő, ki részben a fogalmazványokat, főleg a másolatokat végzi. Bowie titkár az iskolaügyben erős küzdelmet fejtett ki az utóbbi években azért, hogy a londoni iskolaszékekbe liberalis gondolkozásu egyének jussanak be és hogy az államilag segélyezett iskolákban ne az anglikán papok, illetőleg tanitók tanitsák a vallást, hanem tanitsa minden felekezet a maga növendékeinek.

A Manchester városi theologiai intézet és az oxfordi Manchester College felügyelő bizottságai abban a nagybecsü kitüntetésben részesitettek, hogy egy közös meghivón összehivták a Manchester vidéki papságot április 1-re, hogy nekem alkalmat nyujtsanak az angol unitárius papság egy részével megismerkedésre és a magyar unitárius papság megismertetésére. Fájdalom, a sürgönymeghivó már nem talált Kolozsvárt s csak három nap mulva ért utol Berlinben, honnan a gyülés napjára, április 1-ére eljutnom nem volt lehetséges.

Londonból, hol utitársaimat Löfi Endre akademitánk gondjára biztam, Bolton városba mentem és ott április 4-én d. e. prédikáltam, estve az istentisztelet első részét, az ima, ének és bibliaolvasást végeztem, egy nagyon szép gyülekezet előtt Street Kristóf barátom és egykori osztálytársam helyett. Bolton egy 130.000 lakossal biró gyári (főleg gyapotgyártás folyj) város, hol a leggazdagabb gyárosok mind unitáriusok. Azt tapasztaltam, hogy Boltonban az unitárizmusnak olyan szerepe van, a milyen volt hajdan Kolozsvárt. Unitáriusainknak két nagy és gazdag berendezésü templomjuk és két vasárnapi iskolájuk van. Tailer Frank barátunk és neje, kik a mult évben Conferentiánkon voltak, boltoni lakósok, s házuknál élveztem szives barátságukat. A sheffieldi konferenczia az angol unitáriusok zsinatja volt. Az ország mindenik részéből nagy számmal vettek részt. A jelen voltak száma az 1500-at meghaladta, kik közül 5—600 volt a képviselők száma, kiket az egyes gyülekezetek, vasárnapi iskolák vagy más társulatok küldöttek, s a kik mint ilyenek szavazati joggal birtak.

A konferenczia április 6-án d. u. 4 órakor a külföldi követek fogadásával kezdődött. Rajtunk kivül csak egy indus külföldi volt jelen, mivel az ámerikai és hollandi követek nem jöhettek el.

A konferenczia elnöke Beard Jakab, a ki egy nagy miveltségü és vagyonos világi ember, a konferencziát terjedelmes, magvas, szép beszéddel nyitotta meg, melyben megemlékezett egyházunkról és kifejezte mély sajnálatát a felett, hogy főt Ferencz József püspök úrhoz, kit predikálni vártak, nem lehetett szerencséjök. A hozzánk intézett szivélyes üdvözletre e sorok irója válaszolt. Válaszomban indokoltam a püspök úr elmaradását, mit a távolságon és nehéz uton kivül, gyengélkedő egészsége is igazolt, átadtam az E. K. Tanács, illetőleg egyházunk és a budapesti egyház meleg üdvözletét, ismertettem helyzetünket. Beszédemet a kitüzött rövid 15—20 perczre kellett szabnom. Az elnök és a konferenczia szivélyesen és nagy melegséggel fogadta a magyar követeket.

A konferenczia lefolyásáról már csak a jövő számban értesithetem olvasóinkat.

Boros György.

Mi biztositja leginkább a tempomba járást?

4.) Csak anyagi jólétnek örvendő nép lehet erkölcsileg is nemes, a jó erkölcsü nép pedig szorgalmas templombajáró. A mely községben szegénység gyalázat és feslettség harapódzik el, azt tanusitja, hogy elöljárói nem felelnek meg hivatásszerű kötelességüknek s nem mennek elől jó példával. Ez alkalmazható az egyházközségekre is.

— Ha a pap tulságosan sokat nem beszél s nem keresi nagyon a feltünést, megelégszik hivei társaságával, — leereszkedő s nyájas modoru; ha névszerint ismeri hiveit egytől-egyig, ismeri azok szenvedélyét, szeszélyét és kedélyhangulatát; s egyházi beszédeit ahhoz alkalmazza, és igy mindég szivből egyenest szivhez szól. Az ilyen papnak templomi tanitásai olyanok, mint a füzetekben hetenként megjelenő érdekfeszitő regény olvasása; — hivei nehezen várják a jövő vasárnapot, hogy ismét hallhassák az érdekfeszitő prédikácziót, mely tudósnak s tudatlannak egyaránt élvezetül szolgál. Az ilyen papnak hiveit, tudóst és tudatlant, csak nagy ok tarthatja vissza a templomba menéstől; — a ki egyszer vagy máskor elmarad az alig várja a találkozást, hogy alkalma legyen megkérdezni, milyen volt a prédikáczió vasárnap? — Tehát a hivatását igazán értő pap példás élete és lelkitehetsége által, biztosithatja gyülekezetében a templombajárást; mert ott az anyagi viszonyok is rendezettek. Ám de mindenre születni kell; — erre pedig kevés pap születik korunkban, azért van a hanyag templomozás a legtöbb ekklézsiában.

—

5.) Hogy a hivek lelkük egész örömével siessenek az Úr házába, ha erre szólitja őket a harangok érczhangja, arra a legnagyobb befolyással van az illető lelkész egyénisége, mert igen sok függ attól, hogy a lelkész mily hatást tud gyakorolni hiveire a templomban szent beszédeivel és künn a mindennapi életben tetteivel. Ha ugyanis a pap erényes életet él s kötelessége pontos teljesitésével jó példát mutat hiveinek, és lélekre ható vonzó tanitásaival igyekszik a hivek lelki épületének megszilárditására, szóval ha megnyeri azoknak bizalmát és szeretetét ez által leginkább biztositja a templomba járást, mert a hivek szinte várva várják az alkalmat, hogy hallhassák lelki pásztoruknak vonzó tanitásait E legfontosabb tényező mellé kétségtelenül hozzájárul a templom lakályos volta és más tényező is.

—

6.) A mely épületnek szilárd alapja biztos talajon van, az nem inog meg minden kis rázkodásra. A templomba járásnak alapja a gyermekkorban kezdődik. Itt kell biztos, erős alapot adni a gyereknek a lélek követeléseinek kielégitésére. Itt kell betanitni lelkét, hogy előálljon követeléseivel. Ki kell találni a módját, hogy az iskolás gyerek ne csak szokásból avagy kötelességből menjen a templomba, hanem, hogy szive, lelke sugallja neki az ottani megjelenést. Föl kell tárni, meg kell ismertetni a gyerekkel a templom szentségét, nagyszerüségét, hogy ez iránt legyen minden javak felett a legnagyobb vonzalommal,

hogy ezt tekintse második otthonának. Ha megszokta valaki a gyerekkorban a templomba járást, nem fogja ezt nagy korában sem elhagyni és igy bizonyára nem lesznek üresek az egyszerüségtől nagyszerü temlomaink

T. olvasókhoz. *Kérjük olvasóinkat szíveskedjenek szavazni* a szerkesztőséghez beküldendő *levelező lapon május 25-ig Melyik feleletet tartják legsikerültebbnek.* A szavazó lapon elég lesz csupán a felelet számát emlitni meg. A szavazatok és a pályanyertes neve a *jövő számban közöltetik.* Szerk.

Nők világa.

Az angol nők munkásságáról.

Angliai utamban sok nagyon örvendetes jelenséget észleltem, de semmi sem lepett meg annyira, mint unitárius nöink munkássága. A konferenczia hosszu tárgysorozatában egy délelőtt a nőknek volt adva és a nők remekül megfeleltek a várakozásnak, nemcsak, hanem azt tulszárnyalták a felmutatott sikerrel. Kedves nőolvasóink — remélem — örömmel veendik, ha a „Nők világában“ röviden értesitem az angol nőknek a vallásos és erkölcsös élet érdekében kifejtett munkásságáról.

Először is azt jegyzem meg, hogy a Sheffieldi Conferenczián kezdettől végig oly nagy számban voltak jelen a nők, hogy egyszeri áttekintésre nem lehetett volna eldönteni, a nők vagy a férfiak vannak-e többségben.

A nők napja a negyedik volt. Ekkorra engedték át a munkát számokra. Az udvariasság gondolata, ugy látszik, teljességgel nem zavarta a rendezőséget, mert külömben legalább egy nappal elébb adott volna helyet számokra. Ez külömben azt mutatja, hogy a jogegyelőségért még Angliában is sokat kell küzdeniök, de, merem állitani, hogy nem sokáig, mert ezen a gyülésen oly férfiasan megállották helyöket, hogy teljesen meggyőztek arról mindenkit, hogy a kezökbe vett munkát józan megfontolással, páratlan kitartással és oly ügyességgel végezik, a milyenre a férfiak aligha képesek.

A nők gyülését „Unitárius munkások uniojának“ nevezték. Elnöke volt Manning sheffieldi lelkész neje. Az elnöknő egyike a legkedvesebb nőknek s értelmi fensőségéről megnyitó beszédével meggyőzött mindenkit. A beszéd nehány tételéből megértjük mi czélja van a nők uniojának. Az unitárius egyházban mindig voltak és vannak oly unitárius nők, kik ernyedetlen

buzgósággal segitették a gyülekezetekben a társadalmi munka előmozditását Ez az unio az ugynevezett postai missionak köszöni létrejöttét A mult évben alakult oly módon, hogy az egyház összes nőmunkásait, tanitónőket, felügyelőket stb. az unio szövetségébe bevonták. Az eddigi helyi társulatok megmaradtak régi szervezetükben, de az Unio támogatására és gyülésein megjelenésre kötelezték magukat. Az elnöknőnek következő megjegyzése kiváló figyelmet érdemel a magyar unitárius nőknél is: az unitárius nők még nem látták át kellően a szövetkezés, együttmüködés és szervezkedés fontosságát. Ha ezt átlátnák az egyházi élet roppant sokat nyerne, a szenvedő és tévelygő emberek jobb sorsra jutnának.

Az elnöknőn kivül hat nő beszélt: Dawsing k. a. jelentést tett a birminghami nők barátságos társulatáról. Pritchard k. a. a nők vallási és társadalmi munkássága érdekében tartott lelkes beszédet. A k. a. hibáztatta a konferenczia rendezőségét, hogy a nőknek nem juttatott semmi részt egy ily nagy gyülés sok munkájából. Vajjon nem volna-e jobb, kérdé a szónok, hogy ha mindnyájan együtt müködnének? Melegen ajánlotta, hogy a vasárnapi iskolai tanitóknak több előkészitést adjanak. Lucas k. a. a felnőttek oktatását és megnyerését sürgette beszédében. Johnson k. a. a mértékletesség érdekében Liverpoolban kifejtett munkálatok eredményéről tett lelkesitő jelentést. James k. a. ki nem unitárius, a nők nemzeti munkája fontossága érdekében tartott szép beszédet, melyben kimutatta mennyi jót tehetnek a nők a társadalomban nemcsak a rosz szokások kiirtása, hanem a veszélyes eszmék meggátolása érdekében is. Tagart k. a. a magyarok nagy barátja, mély őszinteséggel sürgette, hogy a nők is, a férfiak is igyekezzenek védelmére lenni a társadalom elhagyott, nyomorult tagjainak s főleg a fiatal leányoknak, kik kenyér keresetre lévén utalva, ki vannak téve a csábitásnak és az erkölcsi sülyedésnek.

A konferenczia a derék nők lelkes beszédét nemcsak tapsokkal, hanem jegyzőkönyvi köszönettel is igyekezett méltányolni Olvasóinktól reméljük, hogy igyekezni fognak megérteni e nehány sorból mennyi irányban lehetne és kellene segédkezni a mi nőinknek is. Én megvagyok győződve, hogy ott, a hol a papné a papnak, a tanitóné a tanitónak és a község mivelt női mindenkinek barátságos jó indulattal segitségére vannak, az egyházi élet, a vallásos és erkölcsi buzgóság is jóval nagyobb eredményeket tud felmutatni. Angol nőink szelleme szálljon a magyar unitárius nőkre, kik annyi szép jelét adták hitöknek buzgóságuknak a multban s kik annyit tehetnek a jövőben is!

Boros György.

Beküldött új könyvek.

Fenyőváry Iholyka, eredeti székely regény, irta *Péterfi* Tamás, kiadta Adi Árpád M.-Vásárhelyt, ára 2 korona.

A *Millenium* lefolyásának története s a millenáris emlékalkotások. Irta: *Kőváry* László. Kiadta az Atheneaum Budapest. Ára 4 korona. Budapest Atheneaum részv. társulat

(A szerkesztőségünkhöz beküldött könyveket mindig megemlitjük és alkalmilag ismertetjük.)

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Dr Brassai Sámuel.** Olvasóink is, a magyar mivelt közönség nagy sokasága is, bizonnyal nagy érdeklődéssel kiséri egyletünk elnökének és a tudományos világ büszkeségének, Brassai Sámuelnek hogylétét Teljesen jó hirt nem mondhatunk, mivel még mindig ágyban fekszik és némelykor vannak kisebb-nagyobb bántódásai, de most mégis jobban és könnyebben van, élénken és kedvesen beszélget, kérdezősködik. Jelenleg készül kirándulni Tordára Csegezi Mihály táblabiró családjához, hol az év egy részét rendesen tölteni szokta. Brassai bácsi mindnyájunkké s reméljük, hogy az az őszinte szeretet, melyet annyi ezeren érezünk iránta, megnöveli nemcsak lelki, hanem testi erejét is, mert Brassai bácsinak még sok tenni valója van mind a tudomány mind az emberiség érdekében.

— **A főt. püspök úr** kinevezte Iszlóba Fekete József volt csókfalvi lelkészt, Firtos-Váraljára Máté Lajos bethlenszentmiklósi lelkészt, Alsó-Járába Székely András kaáli lelkészt, Haragnlábra kántortanitónak Nagy János sárosi tanitót. Mindannyian ismert emberek lévén, csak azt kivánjuk, hogy az új helyen kisérje jó siker munkájokat.

— **Az oxfordi Manchester College-nak** f. évi márcz. hó végén szükebb körü ünnepe volt. Ekkor leplezték le ugyanis, a könyvtár kelet felőli nagy ablakába helyezett üveg-festményeket. E festmények a Warringtoni unitárius egyházközség adománya, a hol a jelenlegi Manch Coll. a mult században, 1754-től 1783-ig „Warrington Academy“ név alatt küzdött és fejlődött a szabadabb vallásos eszmék szolgálatában.

Ez ünnepségen több unitárius társulat és egyház képviselői, valamint szép számu érdeklődő közönség jelent meg, kik a terjedelmes szép könyvtárépületet egészen megtöltötték. A Warringtoni, mint adományozó egyház küldöttségeül Drummond H. fiatal lelkész (a College jelen principálisának fia) és meg két előkelő egyháztag jelent meg.

Az ünnep Drummond lelkész rövid alkalmi imájával vette kezdetét. Ezután szép beszédben ecsetelte az Academy keletkezését, fejlődését és nehéz küzdelmeit. Rövid vázlatának több megkapó vonása volt. Abban az időben, a mult sz. közepétől kezdve, — az angliai unitárizmusra is mostoha idők jártak, részben saját maguk számbeli csekélysége miatt. Ez Academy volt az értelmi központ, honnan a ma már rohamosan fejlődő szabadelvü theologia alapigazságai szárnyra keltek. — Igazgatói és tanárai közül többen szép hirnevet szereztek maguknak, mindamellett is, hogy a sors és emberi elfogultság csapásai igen sokszor akadályozták nemes buzgóságukban.

Többek közt Dr. Aikin, a szónoklat terén szerzett széles hirnevet a fejlődő új eszmének. Dr. Barnes, korának egyik legjobb mathematikusa, nehány éven keresztül teljesen egymagára volt utalva, hogy a tanulóknak theologiai és más tudomány-ági dolgokban előadásokat tartson, — mit kiváló szorgalommal és képzettséggel is teljesitett. — De mindannyiok fölé emelkedett a hires Dr.

Priestley, kinek munkái teljesen új alapot vetettek a bibliai józan kritika terén. Az ő előrehaladott eszméiből nyert legtöbb táplálékot a mai vallásos fölvilágosodás.

A College nevében Dr. Drummond principális vette át a festményeket, és egy tartalmas beszéd kiséretében megköszönvén az egyház szép ajándékát, a hirneves elődök hűséges követésére tett fogadást és buzditotla a jelenvolt hallgatóságot. Még egy pár köszönő beszéd után, a principális imája zárta be az ünnepséget, melyet végül a College étkező termében kedélyes hangulatu bankett követett.

A festmények a könyvtár keleti, széles nagy ablakába vannak elhelyezve. Apróbb virág- és egyébféle diszitések között két sorban vannak a Warrington Academy egykori tanárainak és igazgatóinak hű arczképei; Allattok pedig a hit, szeretet, vallás, szabadság, tudomány stb. allegorikus képei, melyeknek változatos szini hatása adja meg az egész mű művészies jellegét. Müvészi kivitelükben nagyban emelik úgy az épület, mint a könyvtár belső berendezési szépségeit. Ez ablak előtt fog állani nemsokára a Dr. Martineau életnagyságu márványszobra, melyet, megelőzőleg egyik londoni muzeumban fognak közszemlére kitenni.

A Sheffieldi Konferenczián járt magyar küldöttségnek, élén e lap t. szerkesztőjével, volt alkalma az egész College-ot megszemlélni. Az egész berendezés, de különösen a müvészi érzékkel földiszitett imaház, teljesen elragadták figyelmüket,-s remélhető hogy tapasztalataik a nálunk is e részben már fölkeltek közvéleményre jótékony hatást fognak gyakorolni.

Oxford. Április 1897. L. Ö.

— **Nyilt kérdés**. Tisztelt Szerkesztő Úr! Nagyon óhajtanék felvilágositást szerezni valahogyan egy pár dologról, melyek az Unitárius Közlöny ez évi 4. számában fel vannak emlitve s melyeket röviden a következőkben foglalhatok össze:

1. Igaz-e, hogy vallástanitásunk tantervét egyházi főhatóságunk oly egyénnel dolgoztatta ki, a ki csak gyakorlatnélküli idealismussal, madártávlatból szemléli az iskolát?

2. Van-e része abban, hogy a pályázatra beérkezett pályamunkák sikertelenül és érdemetlenül maradtak azon körülménynek, hogy ezeket kolozsvári tanárok birálták meg?

Mivel pedig e kérdésekre megfelelni többen lehetnek hivatalosak, tisztelettel kérem a Nagytiszt. Szerkesztő urat, sziveskedjék lapjában e két kérdésnek helyet engedni. **Tudnivágyó.**

— **„A Magyar Hirlap“** a „budapesti társulat“-ot több czikkben ismertetvén rátér a protestans főpapokra is. Kinek kinek a maga érdemeit megadván a mi szeretett püspökünkről ezeket irja: Az unitáriusok — még kevesen vannak fővárosunkban, de már elegen arra, hogy külön templomban dicsérjék egy urukat, Istenüket. Hiveik száma folyton nő, tanitásuk mind szélesebb körben terjed, hisz nem csoda, mikor olyan püspökük van, mint Ferencz József.

Ő az összas főpapok lirikusa, lágy, édes szava a lélek legtitkosabb rejtekeibe is behatol, lelkesit, elbájol és felemel hozzá. Egy ideig képviselő volt de leköszönt erről az állásról, nem való ez a hely olyannak akiben van még poézis. Törhetlenül teljesiti fontos misszióját — a mellett a társaságban is igen kedvelt ember, egy-egy ünnep a fővárosba szorult erdélyiek részére, akik mindig visszavágynak bérczes hazájukba, hol tisztább a levegő, hol melegebben süt a nap (szerintük) — ha meglátják, hogy megjött a szeretett főpásztor.

Ő felsége a király is szereti „névtársát“ — ahogy őt kolozsvári látogatása alkalmával mosolyogva elnevezte.

A főgondnokuk, Dániel Gábor képviseli jelenben ezt az egyházat a törvényhozásban és szavaz igaz érzéssel a liberális eszmék érdekében a főrendiházban.

— **Háztartás** a magyar háziasssonyok közlönye, egyedüli magyar háztartási lap egyik közelebbi száma a következő rovatokkal és gazdag tartalommal jelent meg: Más idök más viszonyok. (Cz-kk.) Irta Mezricsky Elekné Szalay Alix, Gyermekszoba. Egészség, 2 közlemény. Szépség ápolása, Gerster Miklóstól. Lakás. Kezimunka, 6. közlemény 11 képpel. Szabás és varrás, Margitay Maristól 4 képpel. Háziipar és művészet 4 képpel. Pecséttisztitás. Maradékok fölhasználása. Kártékony állatok Háziszerek. Háztartás. Éléskamra Konyha, 5 közlemény. Konyhanyelvészet. Irta: Szegény Tamás. Lakomák. Étlapok 10 napra. Ételek, 11 leirás. Sütemények. Italok. Kenyérsütés. Baromfiudvar. Méhes. Kertészet, rovatvezető Kardos Árpád. Diszkert, képpel, konyhakert 2 képpel. Gyümölcsös, képpel. Nőkről a nőknek. Irodalom. Szinészet. Zene. Képzőművészet. Családi rovat: Eljegyzés. Nász. Gyász. Humor Rejtvény Rejtvénymegfejtés és sorsolás. Szerkesztői posta. Megbizások. Szépirodalom. Regény. Apró hirdetések, az előfizetők részére díjtalanul. Hirdetések. — Ezen hézagpótló igazi magyar családi lapnak egyetlen háztartásban sem volna szabad hiányoznia. Időnkint pályadíjjakat tűz ki olvasói közt fontosabb háztartási kérdésekben. Megjelen havonkint háromszor s előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Mutató-számokkal a kiadóhivatal (VIII., József-utcza 45.) szivesen szolgál.

— **Az Unitárius szószék** szerkesztője kéri, hogy a kik a könyv árával még el nem számoltak, sziveskedjenek a megfelelő összeget beküldeni. Egyben jelzi, hogy a szegényebb ekklésiák 2 frt 20 krért a művet megkaphatják.

— **Halálozások** Ar.-rákosi Székely Elek, belügyminiszteri oszt. tanácsos márcz. 23 án meghalt Nagy-Szebenben. Az egykor kitünő tehetségü férfiu lelki életének egére az utóbbi időben sötét felhő borult volt, nemcsak a mélyen lesujtott család, hanem mindnyájunk fájdalmára. Székely Elek a tordai jeles unitárius Székely család tagja volt. Több évig volt országgyülési képviselő, azután szolgált, mint osztálytanácsos a belügyminiszteriumban. Részvéttel vagyunk a lesujtott család iránt. — Bágyi Kálmán, a Dávid Ferencz Egyletnek első pénztárnoka és lelkes tagja rövid ideig tartó szenvedés után meghalt. A még csak 42 éves munkás férfiu halála váratlanul jött és fájdalmasan érintette ismerőseit, mert benne egy kiválóan pontos és lelkiismeretes munkás veszett el. Neje és egy gyermeke gyászolja. Nyugodjék csendesen! — Kozma Ferencz tanfelügyelőt, főiskolánk gondnokát érzékeny veszteség érte 4 éves kis leánya Iréneke halálával. Az általános részvét enyhitse a szülői fájdalmat. — Beczkay János, a helybeli tudomány-egyetem kitűnő növendéke hosszas gyengélkedés után április 25-én váratlanul meghalt. Még a halála előtti napon is megjelent az egyetemen, hogy azzal is emlékét hagyja annak a nemes ambitionak, mely rövid életét a munkásságban és szeretetben oly hosszuvá és dicsőségessé tette. Szülői egyetlen gyermeköket siratják. Vigasztalja fájdalmukat mindnyájunk részvétele és az a tudat, hogy a jók élete a halál után is megmarad!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A „D. F. Egylet keresztúrköri fiókja" Sz.-Kereszturon 1897. márcz. 25-én fényes eredményü felolvasó gyülést tartott. Jelen volt a helybeli és vidéki intelligentia s a köznépből is sokan. Kovács Sándor buzgó hitrokonunk egy lelkes kis sereget vezérelt Segesvárról. Az istentiszteleten imát és egyházi beszédet köri esperes tiszt. Raffaj Domokos úr mondott. Emelkedett szellemü imája, s Ezs. 45. 19. alapján remekül kidolgozott s művészileg előadott beszéde méltán ragadta magával a nagyszámu templomi közönséget. Istentisztelet után a gymnasium nagytermében Dr. Jankovics Pál lelkesitő megnyitója után, Sándor János gymnásiumi ig. tanár ismertette Stein Lőrincz bécsi jogtudósnak: A nő a nemzetgazdászat terén cz. értekezését. A valóban megszivlelendő tanuságokban gazdag felolvasást a gyülekezet végig nagy figyelemmel hallgatta. Német István Ábrányi Emil: Keresem az Istent cz. költemé-

nyét szavalta hatásosan. Ezután Raffaj Irma k. a. foglalt helyet a felolvasó asztal mellett. Nagyon csinosan és czéltudatosan szól, mint papleány — mit büszkén ismer el — a papnék és papleányokhoz, hangsulyozva az összetartást. Majd beszél a nők körében előforduló, különböző téves szokásokról, helytelen czimezésekről s végül az Egyletet a nők pártfogásába ajánlja. Közreműködött templomozáson: Tóth Vilmos szentábrahámi tanító férfi dalegyletével, a gyülésen Katona Sándor a gymnasium dalkörével. Az ezt követő tarsas ebéd után Tóth Vilmos a f-egylet tiszteletére dalegyletével gyönyörü hangversenyt rendezett a „Korona“ vendéglőben. Nagy, önfeláldozó ügyszeretetre vall, a mit ott hallottunk attól a teljesen ismeretlen 12 szentábrahámi atyafitól! A legszebb népdalokat, bordalokat, indulókat adtak elő nagy praecisitással, élvezetet szerezve a szép számu közönségnek. Valóban dicséretre s követésre méltó Tóth V. barátunk müködése. Gratulalunk! Gondolom, f.-egyletünk érzelmeit tolmácsolom, midőn hálás köszönetet mondok buzgó müködéséért minden szereplőnek.

arcsafalva, 1897 ápr 15. Ürmösi Sándor, f.-e. titkár.

A háromszéki fiók-egylet május 12-én fog gyülést tartani, melynek egyik főczélja a lelkeszkör megalakitása lesz.

A David Ferencz Egylet pénztárába f. é. márcz. 19-től ápril. 29-ig rendes tagsági dijat fizettek: Fekete Ilka Torda, Vécsei Sámuel, Farkas Vilmos, Kovács János, Ferencz József, Ferencz Józsefné alapitó tagok, Ejszaki Károly, Sárdi István, Molnár Sándor al. 97-re, Ulár Pál al. 96—97-re, Pataki Istvánné, Debreczeni Sándorné, Dr Nyiredi Géza, Dengyel Jánosné, Szász Ádám al., Zsakó István al. t. 97-re Kolozsvár, Csegezi Árpád Torda, Özv. Darkó Mihályné, Dávid Istvanné, Balázsi Ferenczné Torda 97-re, Gál Lajos Kövend 96—97-re.

Előfizetési dijat fizettek: Oborzil Gyula 96—97-re, Kardos Kálmán, Bleha Jánosné, Palázs Ferencz Kolozsvár 97-re.

Kedvezményes dijat fizetett Simó Áron Csik-Szereda 97-re.

A sz.-kereszturi t. e. pénztárába fizettek: Gróf Lajos B.-ujfalu 95—96-ra, Sándor János 97-re, Sándor Jánosné 96—97-re, Barabás József Sz-Keresztur, József Mihály. Végh Mihály Rava 97-re, Jakabházi Gábor Sz.-Ábrahám 95—96-ra, Vári Domokos A.-Simonfalva 92—95-re, Kovács Sándorné Segesvár, Györfi Ferencz, Sz.-Mihály 97—re.

Kolozsvár 1897 április 30-án **Gálfi Lőrincz**
pénztárnok

Szerkesztői Izenetek. Kaál. „Egy jelenvolt előfizető“ aláirással levelet kaptunk közlesre. Nem kételkedünk, hogy a levélben foglaltak valók, de olyan közleményt, melynek irójának neve előttünk ismeretlen, nem adunk ki. Kérjük az illető t. előfizetőt, hogy az ekklesia haladasáról mondottakat még egyszer irja le és küldje be neve aláirásával. A nevet a lapban nem fogjuk közölni, ha úgy kivánja — **D. D.** P—i. Az ujabb küldeményt vettük, a korabbit illetőleg a mult számban ment izenet. „Nem esküszöm“ czikket a jövő számban egész terjedelemben közöljük. **R. I Usz.** Nagyon kedves levelére nem válaszolhattam ez ideig, mivel megérkeztekor már a vilagban voltam. Tudositás jő. Nagy örömmel látom, hogy a felolvasó gyülés oly szépen sikerült.

TARTALOM: Levél Brassai Sámuel urnak (Kőln.) Gárdonyi Géza 73. l. — Luther mint ember. Grátz Mór 77. l. — Az angol unitáriusok között. Boros György 70. l. — Mi biztositja leginkább a templomba járást? 81 l. — Nők világa: Az angol nők munkásságáról. Boros György 83. l. — Beküldött új könyvek. 85. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Dr. Brassai Sámuel. A főt. püspök úr. Az Oxfordi Manchester College Nyilt kérdés. A „Magyar hirlap“. Háztartás. Az Unitárius szószék Halálozás 85. l. — Egyleti élet és munkásság: A Dávid F egylet kereszturi fiókja. A háromszéki fiók-egylet. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 87. l.

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Junius. 6. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

Uram, ne büntess!

Ne büntesd meg Uram, ne büntesd,
Ki ellened küzd, perbe szállva,
Derüs, mosolygó kék egünknek
Ne adj vihart csillagzatára.
Karod ha egy ellen kinyújtod,
Sok milliók reményit sujtod.

Ne büntesd meg Uram, ne büntesd,
A kit a gőg hatalma vett meg,
S kegyed ha mást fölébe ültet,
Remeg a lelke, teste reszket.
Csapásidon vessződ ne törjék,
Hanem alázd meg durva gőgjét.

Ne büntesd meg Uram, ki álnok,
S álutakon halad koválygva,
Mérget kever békés családok
Enyhitő, édes italába.
Azzal láss törvényt csak fejére:
Kezed ezéljában ne segélje.

Ne büntesd meg Uram, ki bünnek
Örvényei felett haladva,
Törvényt, erkölcsöt ugy kerül meg:
Hitét, vallását megtagadja.
Uram, ne büntesd szent kezeddel,
Inkább az örvényt, azt fedezd el.

Jöjjön csak *áldás* szent kezedből,
Igaz uton csak légy szövétnek.
Villámokat borult egedből
Arra se szórj, ne, a ki vétett.
S megismerünk, mig jók itt lesznek,
Irgalmasnak, tökéletesnek.

Legyen a bünnek büntetése
A vádoló szó szivek mélyén,
Kétágu törként vágja, vésse,
De pihenésre sose térvén.
A régi sebre jöjjön uj, más,
A mig beköszönt a — *javulás.*

Akkor hajolj rá Istenem te,
Gyógyirt a szivre osztogatva,
Öleld át gyermeked szeretve,
S parancsod ird a csillagokra.
Igy, mig e földön tart az élet
Szent utadon jár s majd — *tiéd lesz.*

Tarcsafalvi Albert.

Egy láthatatlan hatalom.

Egy szelid tavaszi szellő meglebben, egy-két fénysugár melege érezhetővé lesz és íme a rügy dagad, külső, barna leple szakadoz. A szellőt vad keleti szél váltja föl, a nap, vastag, szürke felhő alá rejtőzik, olykor olykor fázunk és mégis a rügy dagad, fesledezik. Egynehány sötét éjszaka elmúlik és az erdőnek addig barna képét egy-egy zöldülő fa tarkitja be. A napokat nem is számláltuk és ime a vándor madár megérkezett a fülmile szól és egy felséges zöld lepel borit be mindent hová a szem tekint.

Honnan és minő kéz hozta létre ezt a nagy, ezt a kedves változást? Kérdezd a hívőt, kérdezd a tudóst, mindenik meg-

egyezik abban, hogy a mi ezt miveli az egy láthatatlan hatalom, nagyobb, erősebb, igazabb és szentebb mint mi, mint minden valamivel mi vagy a fák, kövek, vizek vagy a csillagok rendelkezünk. Az, a ki csak tudni szeret, de hinni nem akar, megelégszik azzal, hogy e hatalom erő, melyet ő ismer, lát és érez. Az, a ki tud és a ki a mellett hiszen is ezt a hatalmat Istennek nevezi és ugy a maga, mint a mások kedvéért ellátja mindazokkal a tulajdonságokkal, a melyekkel azokat illeti, a kiket szeret, bámul és tisztel.

A hívő előtt a hatalom: jóságos atya, szerető anya, áldó, megszentelő, felmagasztaló és idvezitő ur. Az tanulmányoz, növeli ismereteit, szélesbbíti saját hatalmát, ez hiszen, engedelmeskedik, alázódva meghajol és viszi Isten elébe mindenét a mi kedves neki. Mindkettő ugyanattól a hatalomtól él és táplálkozik, de mégis mennyire eltérők. Nemcsak hogy mindig eltérnek, hanem csaknem mindig ellenkeznek is egymással. Ott látjuk őket viaskodni a tudomány és a hit útválasztójánál.

Egy beláthatlan messziség, hegyek, rónák, mezők és pusztaságok, a folyamok gyors áradata, a tenger vészes örvényei állanak előttem. Nem tudom hová jutok, csak sejdítem utam czélját, félek a küzdelmektől, de követem az irányt és íme a távolság elenyészik, a hegyek elmaradnak, a fáradság erővé változik, a hit uj országot teremt, az emberek ajka beszédes lesz, a sziv felmelegszik, tüzet gyujt oltárán és áldozik azon a szeretet, a bizalom, az öröm és jóság jó illatu füstjével.

Ez a hit varázsa, ez a szeretet műve. Ez az a mi észrevétlenül, zaj nélkül, nyomtalanul indul és ellenállhatlan hatalmával egyszerre uj életet, uj világot, szeretetet és boldogságot varázsol körültünk. Én a hivő ilyen tapasztalatokra jutok és a mellett, hogy hitem mindig erösödik, tudásom világa is tágul, mert látom, hogy Isten áldó keze van minden munkámon, látom, hogy az ő lelke van kitöltve mindenekre.

Ez a pünkösti jelenet az ember életében.

A ki azt hiszi, hogy ő reá a lélek még nem töltetett ki; a ki tudja, hogy nála a lelki élet, mely a testet megdicsőiteni van elhíva, még nem kezdődött meg, keresse első helyen Isten társaságát; szakitson magának egy napot, abban egy órát, me-

lyen megválva a világi élet gyötrelmeitől: éljen az Istennek erős hittel, teljes odaadással és a lélek kitöltetését érezni fogja. A ki azt hiszi, hogy e világon meglehet élni Isten nélkül, csupán az emberekkel, az keressen fel olyan társaságot, a melynek tagjai ismerik az Urnak utait és azon járnak mind éjjel nappal. A tiszta szivü és nemes lelkü emberek társasága éreztetni fogja a lélek átszállását.

Buzgó szív, hivő lélek, tiszta öntudat! Ezek a vallásos és kegyes élet láthatatlan hatalmai. Mindeniket az Isten táplálja a maga lelkének gazdag tárházából, mindenik külön külön is erős és boldogitni tud egy embert, de a kinél mindenik megvan azt megszentelik és Isten országa tagjává teszik már itt e földön. Lássátok, érezzétek meg ezt a láthatlan hatalmat és érezni fogtok pünkösdi örömet és szólani fogtok tüzes nyelveken, minek hallatára ezerek fognak követni! **B. Gy.**

Luther, mint ember.

(Vége.)

Luther ellenségei minden időben nagy káröröm- s gyülölettel hozzák fel, miszerint háza eszeveszett dobzódásnak vala szinhelye, s nagyon természetes, hogy mindenekelőtt a háziurra kenték a legtöbb rágalmat, ugy állitván őt az olvasó elé, mint a ki élvhajhászó, bonvivant és a mértéktelenség példányképe volt. Pedig bizony nincs igazuk! Luther koránt sem volt szent és nem is akart az lenni, de bátran mondhatjuk, hogy pazarló s dőzsölő sem volt, valamint jó mestere sem volt az, holott ellenségei őt ís annak mondották. A reformator mindenben kedvelte az egyszerüséget — igy pl. „drágálja“ a választofejedelem által neki ajándékozott posztókelmét; nadrágját nem egyszer sajátkezűleg javitotta ki, — egyszerü volt életmódja, evés- s ivásban is. Mit Isten ajándékozott neki, azt örömmel költötte el, hiszen ugymond ő maga — Isten azért adja javait, hogy azokat élvezzük, értékesitsük; s lelki barátja Melanchthon is a mellett tanuskodik, *„hogy tulajdonkép keveset evett s ivott!“* Egy jó falatot s a frissen tajtékzó sört meg nem veté, hisz — ugymond — „eleget kinoztam az Ur Istent miseolvasással, azért most jámbor emberekkel gyönyörüségemre és az ő tiszteletére ihatom egyet.“ Igy beszélhetett ő, de annak tudatában, hogy Isten adományaival soha vissza nem élt; de hozzá is tehette: „A világ magyarázza magának ugy, a miként tetszik.“

Azon beszédek is, melyeket Luther barátai körében foly-

tatott, nyilatkozatai és élczei, melyeket ily alkalommal mondott, hasonlóképen csipős és éles megitéltetésben részesülének. Igaz, nem mindig finomak, sőt nem ritkán durvák s épen nem melodikusok, de nem szabad azokat korunk álláspontjáról birálgatni. S ámbár Luther erős szólamokat használ, melyek fülünknek szokatlanok, még sem szárnyalja túl e tekintetben kortársait! Mily szavakat használ 50 évvel Luther után egy *Shakespeare*, kinek drámáit oly nagyon szerette a szüzies Erzsébet királyné, s mily tónus uralkodott akkoriban a legmagasabb világi, sőt egyházi körökben is! Mig itt a trágár beszéd uralta a társadalmat, addig a reformator legmerészebb szavai erk. komolyságot lehellenek, elannyira, hogy egyik asztaltársa, a tizzeletreméltó Mathezius Luther biografiájában jó lelkiösmerettel elmondhatta: „*Mig körüle forgolódtam, szájából szemérmet sértő szót nem hallottam.*“

Ezen észrevételek és nyilatkozatok, melyeket Luther mintegy házi köntösben tett s melyek sokszor a legjobb füszer- és és ételnél is értékesebbek voltak, összegyüjtötték s „*asztali beszédek*“ czim alatt *négy* kötetben láttak napvilágot. De az ismert vigtársaságokban is sokszor idézett szót: „Wer nicht liebt Weib, Wein und Gesang, bleibt ein Narr sein Lebenlang!“ v. magyarul mondva, ki nem szeret bort, asszonyt, éneket, bolondul használja az életet — hasztalan keresnök Luther asztali beszédei között. Sőt a Luther élete tudós buvárai azt is mondják, hogy hiába keresnök a reformátor összes munkáiban, habár nem lehetetlen, hogy ajkairól röpültek először a világba.

És az öröm és vigasságból, mely Luther házát uralta, kijutott nemcsak a baráti körnek, hanem az *idegenek*, *üldözöttek is részesülének benne*, hiszen a nagy férfiu meleg szivével legfőbb boldogságát mások boldogitásában kereste és találta. Talán soha sem teljesitette valaki nagyobb mértékben az apostoli parancsot: „*Vendégszeretők legyetek, zugolódás nélkül*“, mint épen ő. Luther ajtaját senki sem kopogtatta meg hiába, ő valóban kész volt mindenkor az adakozásra. sokszor nem csekély bosszuságára gondos, takarékos nejének, bárki is fordult légyen hozá; utazó diákot, a zárdából szökött szerzetest és apáczát, fejedelmi személyeket, mint p. o. a hite végett üldözött Brandenburgi őrgrófnőt, Erzsébetet egyaránt támogatott; sőt még ellenfeleit is, mint p. o. *Karlstadt*, kit hónapokon keresztül látott el teljesen. A szegénynek, ki alamizsnát kért töle, sokszor utolsó tallérát nyomta kezébe, sőt készpénz hiányában még neje keresztapai ajándékát sem kimélte s odaadta egy szűkölködőnek, hisz jó és gazdag az Isten, mást ad helyébe, ez volt az ő bizodalma, mely soha sem szégyenült meg.

Luther kebelében meleg, emberbaráti sziv dobogott, mely örvendeni tudott az örvendezőkkel és sirni a sirókkal, és ha valaki, ő tapasztalta e szó igazságát: „*jobb adni, mint venni!*“ A jótéteményről soha sem feledkezett meg és a hol sokfelé igénybe vett anyagi ereje fogyni kezde, vagy ha jóságával visszaéltek, ott nagy tekintélyét veté a latba egy-egy szerencsétlen javára. Mi megható látni, midőn az, ki maga kevéssel érte be, értékes ajándékokat s jövedelmező bányarészeket egész határozottsággal elutasitott magától, minden perczben kész volt másokért, kik vagy szőkölködének, vagy üldöztetének, tenni, áldozni.

S mennyire kimagaslik ez áldott férfiu a nagy csapások, szenvedések napjaiban! Egy gonosz vendég, a pestis, látogatta meg Wittenbergát; félelem és rettegés szállotta meg a barátjait, kik a világ minden tája felé széledtek szét; az egyetem Jenába tétetett át; mindenki futásnak eredt, csak *Luther* és *Bugenhagen* lelkész nem távozott a választófejedelem sürgetése ellenére. Megrenditő halálesetek történtek, tulajdon háza egy kórházhoz hasonlitott, de ő, mint a jó pásztor, wittenbergi hivei közt maradt s szóval s tettel segitségökre vala.

Valóban rendkivüli és a közönséges mértéket tulhaladó tüneményt kell, hogy lássunk Lutherünkben, mint *emberben* is. Hozzátéve még azt is, hogy ő külsőleg is imponált későbbi erőteljes testalkata, egyenes, mondhatni fenséges járása, szelid tekintete, melancholikus komolyságu arczvonásai, ősz haja, fürtei által; nem csudálhatni tehát, ha kegyelettel adóztak nemcsak a *hitbajnoknak*, hanem az *embernek* is, a ki a sziv s kedély kincseiben oly dúsgazdag volt, mint kevés ember, és épen azért megérdemli, hogy róla, *emberi nagyságáról* is szeretettel emlékezzünk meg.

Ime ilyen volt Luther mint ember. S midőn köszönöm a tisztelt közönség szives figyelmét, bocsánatot kérek egyszersmind, hogy ismét Lutherről szóltam. Nem elfogultságból történt, mert hiszen, ha elfogult volnék, ha azok közé tartoznám, a kik — mint mondják — Luthernél is lutherebbek akarnak lenni, akkor nem is lennék most itt, kedves unitárius szomszédaim körében. Tiz éve már, hogy Luthert mint családatyát mutattam be ép itt, e helyen. Akkor az unitár. vallásközönség általam is oly mélyen s igazán tisztelt főpásztora felolvasásom végén e szavakra fakadt: Vajha házas életünkre nézve mi is mindnyájan olyanok volnánk, mint Luther volt! E szép, kedves s örökké emlékezetes főpásztori szavakat nem felejthetem s ezekből meritettem ujra bátorságot, midőn Luthert mint *embert* mutattam be, kire e részben is illenek kedvencz zsoltára szavai: „*Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Urnak dolgait.*“ (Zsoltár 118, 17.)

Grätz Mór.

Nem esküszöm! . . .

Szálas Mihály egyetlen fia volt K . . . faluban az öreg Szálas Lajosnak. Hanem gazdasága, szántója, rétjei annyi holdat tettek ki, hogy a Nyikó mentén más székely ember olyan telekkönyvet nem tudott volna felmutatni. Szép kőháza, galambbugos kapuja már messziről mutatták a jómódot, hogy ott igazi vallásos, jámbor ember lakik, Isten segitette, Isten áldotta keze munkáját.

Ha idegen kérdezte, hol kaphatná meg a Szálas Lajos lakását? — minden megszólitott azt mondotta: menjen csak addig ez utczán, mig egy nagy galamb-bugos kapun ilyen felirást lát: *béke a bejövőre, áldás a kimenőre!* A hol a ház homlokzatán ilyen verset talál:

„Ha jó szived, lelked E' házhoz bejöhetsz, Ha álnok vagy pedig: Alá s fel elmehetsz", — oda menjen be bátran, ott lakik Szálas Lajos.

És Szálas Lajos házát még nem érte semmi szégyen. Vajjon fogja-e érni valaha? Attól függ, hogy családja tagjai meddig tartják meg az öreg jelszavát:

„Éltem a munkának, s becsületnek szánom,
Tetteimet tudom, soha megnem bánom".

Hejh! hogy megdobbant minden lány sziv, midön a Szálas Mihályék háza előtt elment. Istenem! ha én e házban lakhatnám, ha én lehetnék Mihálynak párja! — mondogatták magukban a falu gazdag leányai.

És a szegények? . . . A szegények remélni sem mertek, pedig Szálas Mihálynak egy szegényen, egy özvegy anyának árva leányán akadt meg a szeme: Nótás Katának hivták. Hajdan — mig apja élt — az ők zsellére volt. Most is özvegy anyjával az ők házában lakik az öreg Szálas Lajos szivességéből.

Szálas Mihálynak csak Nótás Kata kellett. Csak ő utána járt egyedül. És mintha eltanulta volna az eresze alatti fecske pártól a hüséget, a nagy kapun turbékoló galamboktól az örök szerelmet: beszélt neki hűségről, elnem muló szerelemről, boldog jövendőről; igérte, hogy gazdaggá teszi, feleségül veszi, hogy ebből a kis házból abba' a nagyba viszi, ha — haza jön a katonaságból.

De, édes Mihály, nem vagyok én magához való — mondotta a szép jövot igérőnek a szegény, ágról szakadt leány. Hát ugyan mit szeret rajtam? szegénységem, árvaságom rosz ajánló levél. Egyebem nincs. Ha ezt vinnén magához, nem lenne-e

sötétebb boldogságának világa, nem hervadna-e hamarább örömimek szép szinü virága? — s aztán még szégyenlé is magát miattam, ha hallaná beszélni: a gazdag Szálas Mihálynak a szegény Nótás Kata lett a felesége! . . .

Mit szeretek rajtad? . . . Hát . . . szeretem szemedet, rózsás ajkadat, karcsu derekadat . . . szeretem szegénységedet, mert gazdaggá tehetlek, . . . szeretem árvaságodat, hogy gyámolod lehetek . . . és szeretem munkára termett kezedet . . . szeretem nevedet . . . a Nótás Kata nevet.

Nó az igaz, hogy csak nóta lenne az én menyasszonyi hozományom. Nótával mondom hát meg, hogy én ajánlatát elnem fogadhatom.

Árva csalány nött az udvaromon,
De szép legény van a szomszédomban,
Rá sem merem a szememet vetni,
Szegény vagyok . . . nem szabad szeretni.

Kata! nem igaz a nótád! apámtól tartassz ugy-e? Ő nem fog bele szólani házasságomba. Megmondotta még a mikor besoroztak, hogy a mikor haza jövök a katonaságból, olyan leányt vegyek el, a milyent én akarok. Szegény lesz-e; gazdag-e? neki mindegy; csak egyet köt ki, hogy a kit elveszek, igazán szeressen és igazán szeressem. És én tégedet igazán szeretlek Nem azt akarom én, hogy Szálas Mihályné a leggazdagabb leány legyen; azt akarom, hogy Szálas Mihályné legyen a legszebb asszony K . . . faluban Ezt akarom Kata! Ezt! És neked nincs párod széles-e világon. Áldom az Istent, ki teremtett, anyádat, a ki fölnevelt; de boldog igazán csak akkor leszek, ha ide tüzhetlek szivemre: ha veled a pap elé állhatok, hogy megesküdjem igaz esküvéssel: hogy ezt a szegény árvát, özvegy édes anyjának egyetlen gyámolát, az én Nótás Katámat igazán szeretem. Látod Kata! e boldogságomnak utját állja a katonaságom. Ma-holnap mennem kell, de rövid lesz nekem a három esztendő, ha tudom, hogy itthon egy hü sziv, a te hü szived imádkozik értem.

És Nótás Kata szivében a bú, ajakán a nóta nem volt olyan fájó soha, mint mikor Szálas Mihályt vitték katonának. Hogy megátkozta a közkocsi hat erős kerekét, a kaszárnyát . . . de imádkozni sem imádkozott oly buzgón:

„Ha te elméssz édes rózsám, kivánom,
Hogy az ut előtted rózsává váljon.
Még a fü is édes almát teremjen . . .
A te szived engem el ne felejtsen".

Sok áldás szállhat a Szálas Mihály fejére. Ki tudná meg-

mondani, mennyi imádság száll érte a Nótás Kati szivéből az égre. Annak kiván minden jót. Önmagának csak egyet . . . egyet: hogy őt elne felejtse. És erre nagy oka volt, mert érezte, hogy a kire naponként az ég áldását leimádkozta: Szálas Mihály, neki több a szeretőnél — ma-holnap gyermekének apja is.

De, hát vajjon lesz-é? . . . Lehetetlen, hogy megcsalja, hiszen százszor is fogadta, ezerszer is mondta: akkor leszek boldog, ha veled a pap elé állhatok!

És Szálas Mihály három év elteltével csakugyan haza jött. Nótás Kata gyermekének apját látni akarta még az első napon. Várta, de hiába várta. Nem ment el hozzájuk. Gondolta, hogy a rokonoknak szenteli az első látogatást, s ha azt megtette: szalad és megsem áll kicsiny házokig, hogy lássa azt ott, kivel az esküdött szerelem már régen összekötötte, hogy lássa ott azt, kit még sohasem látott; de a kit látni az apai szivnek biztosan jólesik, hogy lássa angyal szelid gyermekét!

Az anya várt, . . . és hiába várt . . . . Az apa nem jöt . . . az anya ment el hozzá karján gyermekével.

Jó napot, Szálas Mihály! . . . Vartalak már régen. Vártam, hogy beváltod fogadásod, esküvésed; vártam, hogy megnézed gyermekedet, vártam, hogy visszaadsz az emberi társaságnak, melyet kerülnöm kell, vártam, hogy kinyitod előttem Isten házának ajtóját, melyet két év óta bezártál előttem. Vártalak és nem jöttél. És elsem jösz ugy-e? Minek is jönnél! Én szegény vagyok . . . te gazdag. Most még szegényebb mint akkor, mikor szerelmet igértél, hüséget hazudtál. Akkor még meg volt becsületem, ártatlanságom . . . ma . . . most letépve, sárba tiporva szüzi koronám!

És tudod-e, ki tépte le? Te! a ki őrvendeztél egykor szegénységemnek, hogy gazdagságoddal megvedd erényemet, te, a ki őrvendeztél árvaságomnak, hogy gyámolul igérkezvén, könynyebben letéphesd szüzi koronám, te, ki szépségemet kincsnek nevezted, de most, mint tövéről lefejtett virágot eldobod magadtól! ! . . .

Ugy-e, hogy most beesett szememnek nincsen ragyogása; hervadó ajkamnak rózsa mosolygása; karcsu derekamnak ölelő karodra olyan nagy hatása? . . . Nincs! Tudom. De te tépted le arczomnak rózsáját, te oltottad ki szemem ragyogását, te tetted, hogy száradt koró vagyok! És én nem kellek neked. Nem! Te szépet akartál . . . s én . . . csak voltam . . . régen . . . . akkor, mig megnem gyaláztál! Ne félj, nem árulom magam; de gyermekem a tied . . . s erről neked gondoskodnod kell!

Ki és mi kényszerit erre? — kérdi Szálas Mihály. A tör-

vény . . . esküvésed, . . . fogadásod — feleli a bánatos anya . . . és még egyéb is . . . ez az élőtanuság, melyet keblemen tartok! —

A törvény előtt is eltagadta egykori szerelmét, megtagadta gyermekét, de nemcsak, hanem még fenyegette is Nótás Katát, hogy őt a gazdagot, e rongyos folt szégyenbe akarja hozni az emberek előtt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nótás Kata édes anyjával, midőn elhagyta Szálas Lajos házát, nem azért sirt, hogy hajlék nélkül áll, hanem, hogy e házban temette el az a hűtlen az ő szüzi koronáját, az ő boldogságát.

— — — — — — — — — — — — — — —

K . . . faluban az első leány volt V . . . Juliska, a gazdag biró leánya. Ahoz kezdett járni Szálas Mihály. Öllel fogták a szülők. De tartózkodva a Juliska leány. Annak is igért szerelmet, nem muló hűséget . . . és a gazdag fiu megtartotta a gazdag leánynyal kézfogóját.

Ki volt tűzve már a lakodalom napja. Büszkén tette kalapjába Szálas Mihály vőlegényi bokrétáját. Szomorúan tüzte fejére V . . . Juliska menyasszonyi koszorúját. Inkább menne temetőbe a halottak közé, mint Szálas Mihálylyal esküvőre; de szülői parancsolták . . . s ő megy, ha szive megszakad is.

Ott álltak a pap előtt a templomban. Ritkán volt együtt ily nagy gyülekezet. És Szálas Mihály esküdött szerelmet, fogadott hűséget. Vajjon immár hányszor? . . . V . . . Juliska azonban, midőn reá került a sor — kivevén kezét jegyese kezéből, az egész gyülekezet előtt felkiáltott: *Nem esküszöm!* . . . Eddig engedelmeskedtem szülőimnek, mint gyermeknek a kötelességem volt; de itt csak lelkiismeretemnek tartozom engedelmességgel s ez azt mondja: *Ne esküdjél hűség szegővel, az ártatlanság megrontójával, ne esküdjél hamisan, mert a megcsalt átka és az Isten csapása méltán száll reád!* . . . Tisztelendő atyám! Lelkismeretem súgja, hogy az Istennek inkább kell engedelmeskednem, mint az embereknek. Bocsásson el az úr szine elől! . . .

Megszégyenülve távozott az Isten házából a büszke Szálas Mihály. És ez volt az első szégyen a Szálas Lajos házán. Vajjon utolsó-e? Ki tudhatná előre? . . .

És, mint Nótás Katát szégyene, elzárta Szálas Mihályt is e nem remélt kudarcz az emberek közül. Otthon ült. Magába zárkozott És úgy tetszett neki, mintha hangokat hallana, melyek átkozzák a gőzkocsi hat kerekét, hogy őt viszi katonának, mintha im a hangok ütnék meg a fülét, melyek reá áldást kérnek; mintha egy angyal szelid gyermek nevén szólitaná, apjá-

nak nevezné . . . A lélekvádolása elébe állitja Nótás Katát, kinek annyiszor igért szerelmet, fogadott hűséget, ki gyermekének benne apát kért, de a kit ő hűtlenül megcsalt, elhagyott. És Szálas Mihály megy, hogy azt a lerázott rongyot, Nótás Katát, felvegye, hogy kiengesztelvén őt, nyugtot szerezzen a maga háborgó lelkének is . . .

Nótás Kata szótlanul fogadja egy faluvégi házban, hová meghuzódott. Nem tesz szemrehányást, ajka nem szór átkot. Nézi, bánatosan nézi, hogy Szálas Mihály megcsókolja gyermekét, a kit megtagadott. Mindent elnéz és vár, várja, hogy miért mehetett hozzá ez az ember; kiért egykor feláldozott mindent, a mivel birt, sőt többet annál, fel még boldogságát is, mit megszerezni akart.

És Szálas Mihály megmondta miért ment. — Kata! ide hajtott hozzád a lelkiismeret. Ez a szív, melyre egykor fejedet hajtottad, ez a szív beszél most, s azt beszéli, hogy bocsáss meg nekem. Eltagadtam mindent . . . . hogy szerettelek . . . . hogy megrontottalak . . . . el, hogy gyermekednek apja én vagyok. Jóvá akarom tenni hibámat. Vissza akarlak adni a társaságnak, melyből kilöktelek, vissza akarlak vinni az Isten házába, honnan kizártalak; azt akarom, hogy légy az én feleségem s hogy én lehessek gyermekemnek apja! . . .

Ezt akarom. Ezt beszéli szivem. Elfogadod-e ajánlatomat; eljösz-e velem a paphoz, hogy sirig tartó hűséget esküdjem neked?! . . .

Elmegyek, Mihály, elmegyek. Tartozom elmenni, ha esküvőre hív, hisz én az én gyermekem apjának és az egész gyülekezetnek adós vagyok s azt ott az Isten szine előtt akarom megadni.

És elmentek a pap elé az Isten házába. Szálas Mihály az Úr szolgája és az egész gyülekezet előtt ismételte azt az esküt, melyet Katának annyiszor elmondott, annyiszor fogadott.

Kata következett és nem vonta ki kezét a Szálas Mihály kezéből, hanem minden erejéből szoritván azt, felkiáltott: Nem esküszöm! . . . nem, ez embernek felesége nem leszek soha! de ide álltam vele, mert szükség volt nekem, a bukottnak, hogy megkövessem a tiszteletes szent ekklésiát, melyet e csábító szavára hajolva, mélyen megsértettem. Azt akarom, azért álltam ide, hogy bocsássanak meg nekem, fogadjanak vissza az emberi társaságba; engedjék, hogy jöhessek el ide az Úr szine elé imádkozni és ne szégyeljék leülni mellém, mert én . . . én is megesküszöm, hogy többé elesni nem fogok, szégyent e gyülekezetre nem hozok.

Nótás Kata lefizette tartozását. A gyülekezet megbocsátott. Ő bebizonyitotta, hogy szegény létére becsületes akar maradni.

* * *

Másodszor szállott szégyen a Szálas Lajos házára. Ime! a gazdag legénynyel nem esküszik senki. Miért? Kinek volna kedve, bátorsága, olyan romlott szive, hogy esküre lépjék hamis esküvővel! . . . Volna-e áldás olyan házasságban?! . . .

* * *

Szálas Lajos házán a régi vers helyett csak e felirat van:

„Alá, s fel elmehetsz!“

Azt mondják, hogy a fiának szól.

— — — — — — — — — — — — — — —

Farsang lévén, e kis történetet figyelmetekbe ajánlom székely ifjaink s hogy leányainkra se legyen hatástalan, ide irom a Nótás Kata tanácsát: „Mindent igérni és semmit sem adni az oltárig!“

Deák Miklós.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Máté Sándor** szentmihályfalvi énekvezért a főt. püspök úr kinevezte Kövendre énekvezérré. Jó sikert kivánunk.

— **Firtos-Váralyai eklézsiánkba** április 29-én érkezett meg Máté Lajos ujonnan választott lelkész, kit a határszélen az ekklézsia férfi és nőtagjainak szép száma, a községi tüzoltó egyesület, az iskolai növendékek serege lelkesen fogadott s József János tanitó melegen üdvözölt.

A lelkész meghatottan válaszolt s biztositotta, hogy igyekezni fog, ezt a melegséget továbbra is ápolni a viszonzó szeretet és a papi ügybuzgalom tüzével.

Május 2-án volt az uj ékességekben diszlő templomban az ünnepélyes beiktatás az egyház jó hirnevéhez méltó fénynyel.

A templom zsufolásig meg telt s az enlaki tanitó orgonával vezette a szép éneklést. Az uj lelkész beköszöntő beszédében Csel. 10.29 alapján azt a papi hivatást tárgyalta, mely a lelki vezérlésben és a cselekedetek által való utmutatásban áll. A beszédnek póriasság nélküli szép egyszerüsége az előadásba öntött lelki melegség dicséretet biztositottak az uj lelkésznek. A templomi ünnepélyt megkoronázta Kozma Dimén enlaki lelkésznek iktatója a szivnek teljességéből szól az embernek szája

Kellemes érzést keltett mindnyájunkban az a szép bársony szószék takaró melyet f. váraljai Bálint Mihály és neje László Mártha 18 frt értékben — és az a bársony Urasztaltakaró, melyet Márton Sándor és neje Jánosi Anna 15 frt értékben az egyháznak adományoztak s a melyek épen ezen ünnepélyes alkalomra lettek illő helyeikre téve. **Gy. F**

— **A jóltevők** emlékére rendezett ünnepély éppen lapunk zártakor fog tartatni a kolozsvári unitárius főiskola dísztermében. Jövő számunkban értesitést adunk.

— **Kolozsvárt** áldozó csütörtökön volt az ifjak konfirmálása. 49-en voltak. Péterfi Dénes lelkész mindeniknek egy evangeliumot adott emlékbe.

— **Nagy Enyeden** junius 7-én urvacsora osztással egybekötött istenisz teletet tart Siménfalvi György unitárius lelkész mire a városon és vidékén lakó unitáriusok figyelmét felhivjuk.

— **Dávid Ferencz kép Angliában.** A Kriesh Aladár kápének hű fénynyomatát Boros György tanár londoni látogatása alkalmával a Brit és külföldi unitárius társulat tanácstermének ajándékozta, A társulat kebli tanácsa köszönettel fogadta, az oly érdekes és tanúlságos képet.

— **Az angolok rólunk.** Light on the Way, az angol unitáriusok képes havi folyóirata közölte a Sheffildi conferenczián szereplők arczképét, a conferencziáról adott számában. Ugyanaz a lap Burghes ur tollából közli a magyar unitárius egyház történelmét Ferencz József püspök ur és Boros György theol. tanár arczképét s mindkettőnek rövid életrajzát. Nemcsak az unitárius lapok, hanem általában a napi lapok is külön rovatokban, részletes tudositásokat közöltek a konferencziáról.

— **Felelelet** „Tudnivágyó úrnak“ nyilt kérdésére.

A Közlöny 4-ik számában a hitoktatással foglalkozó sorokat én irtam s igy Tudnivágyó úr nyilt kérdéseire a feleletet én óhajtom megadni. Örvendek, hogy Tudnivágyó úr szives volt elolvasni azt az igénytelen czikkecskét s még hozzászolani is kegyes volt Csak azt sajnálom, hogy hozzászólásán nem annyira tárgyilagosság, mint inkább személyi érzékenykedés látszik. Azt is sajnálom, hogy sorainak nyilt kérdés czimet ad s mégis álnév alá rejtőzik, holott én nyilván szólottam. Már mindegy, kérdéseire röviden felelni óhajtok.

Első kérdésére igennel felelek. Erre késztet újolag is a kiadott és kezeim között levő tanterv. Abból itéltem előbb is, abból itélek most is, a szerző kilétének tudása nélkül. Hogy a gyakorlat ezt a tervet nem igazolja készitőjére még nem kisebbség, egyházi főhatóságunkra pedig a legtávolabbról sem sérelmes. Egyszerüen practikusabb terv kell s rendben leszünk. Eddig is állitottam, most is állitom s jövőben is állitani fogom, hogy az a tanterv nem az ösmert népiskola talajából nőtt ki. Ezt nem egy hitoktatótól hallottam. Egyébiránt Tudnivágyó ur nagyon lekötelez, ha felvilágosit, hogy első kérdését minő czélzattal vetette fel? Mert én valóban nem tudtam kitalálni.

Második kérdésére feleletem ez: lehet! Mert ki áll jót arról, hogy hitoktatással foglalkozó birálók vajjon nem minősitették volna-é azokat a szerencsétlen pályaműveket, melyeket a kolozsvári birálók sikertelennek nyilvánitottak. Arról azt hiszem, Tudnivágyó úr meg van győződve, hogy midőn nézetemnek őszinte kifejezést adtam, az általam igen nagyrabecsült biráló urakat semmi irányban sérteni nem akartam. Azon kijelentésemmel sem akarom kellemetlenül érinteni hogy a czikkemben irottakat fenntartom s e tárgyban megfelelő niveaun álló eszmecserét, szivesen folytatok.

Még egy megjegyzésem van. Előttem mindig megfoghatatlannak látszott s annak látszik most is, hogy azon kolozsvári derék tanár urak közül, kik szivesek voltak birálatra vállalkozni, miért nem pályáztak a tételekre. Mert a kik e téren tervet készitени s birálatot mondani tudnak, azoknak tudni kell, akarni kell könyvet is irni ám! Végül kifejezem abbeli hő óhajtásomat, hogy „tudnivágyó“ úr nevét változtassa „tennivágyóra“ s a nagy mértékben szűkölködő iskolákat lepje meg nehány derék tankönyvvel s könyveit biráltassa meg ezekkel a rusticus falusi hitoktatókkal, hátha ők biblicusan a követ kenyérrel dobnák vissza.

Mint mondám is, az ügyhöz tárgyiasan továbbra is szivesén hozzászólok, de a személyi érzékenykedések elől félreállok. Fogadja „Tudnivágyó“ uram szives üdvözletemet.

S. Kőröspatakon 1897. május 15-én.

Simó János
s. kőröspataki lelkész.

— **„Az édes otthon“** irója Gannett amerikai lelkész Angliában is nagy népszerűségnek örvend Az „Édes Otthonhoz“ hasonló kedves kis könyvei minden könyvkereskedésben, az olcsó könyvárusoknál, ezernyi ezer példányban árusittatnak el Leghiresebb könyve: „A munka jutalma“ Általában ezek a kis könyvek olyan népszerüségnek örvendenek, mint a leghiresebb regények. „Az édes otthonból“ még egy nehány példánynyal rendelkezik szerkesztőségünk 1—1 koronáért.

— **Halálozás.** Böckel Árpád M. Á. V hivatalnok Böckel Károly kolozsvári kereskedő fia élete 25-ik évében meghalt. Nagykiterjedésü család gyászolja.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Nemes verseny. „Fiatalság Barátja“ szerkesztősége *10—10 korona díjat* ajánl fel irói jutalmúl. Irandó I.) egy *elbeszélés ifjak számára* Terjedelme az Unitárius Közlöny három oldalánál (120 nyomtatott sornál) több nem lehet. Az elbeszélés vallásos vagy erkölcsi irányu kell, hogy legyen. II. Irandó *egy költemény ifjak számára.* Terjedelme tetszés szerinti Előnyben részesül az a mely egyházi vagy vallásos ünnepélyeken szavalható lesz. A dolgozatok *junius 26-ig* beküldendők lapunk szerkeszstőségéhez (rózsa utcza 2. sz.) a szerző nevét rejtő levéllel együtt. A jutalmazott müvek a „Fiatalság Barátja“ juliusi számában fognak megjelenni.

Két jutalom a nyári vasárnapi iskolai tanitóknak. A Dávid Ferencz Egylet Választmánya ezenne! egy 15 és egy 10 koronás jutalmat tűz ki azon lelkészek, vagy lelkészhelyettesek részére, a kik f. év nyarán a vasárnapi iskolai tanitást legjobban és legczélszerűbben fogják végezni. Feltétel hogy a pályázó mindenik tanitás tárgyát ugy a mint azt az iskolában eltanitotta híven irja le és f. évi október első napjáig küldje be az egyleti titkárhoz. A jutalmak az egylet közgyülésén az aránylag legjobb két dolgozatnak fognak kiadatni.

Tisztelt lelkész urak! A vasárnapi vallásos oktatás unitárius egyházunkban 300 éves intézmény, de soha nem volt rá nagyobb szükség, mint ebben az erkölcstelen, vallástalan, önző és rendfelforgató időben. Az ifjuság, a jövő, az önök kezében van Isten nevében föl! Mind a százan teremtsenek egy-egy vasárnapi nyári iskolát és lássák meg mire vihetik a fogékony ifjui sziveket az evangelium igéivel, az isten kijelentésével. Ne hidjék, hogy nem lesz kit tanitsanak, csak hivják őket melegséggel és fogadják tárt karokkal. Kövessék mesterük példáját! Az új ezer év kezdetén végezzünk olyan dolgot a milyent nem látott az ó.

„Fiatalság Barátja“ A nyári időre, mikor a gyermeksereg nem lesz iskolában a tanitó nem lesz közelökben, mi fogunk küldeni hozzájuk egy jó barátot a „Fiatalság Barátját“ a ki órákig el fog játszani velök és elmesél nekik egy és más dolgot. A gyermekek és ifjak legjobb barátai fognak irni verseket szép és kedves olvasmányokat, talányokat. Azt szeretnők, hogy minden olvasni tudó unitárius ifjunak küldhessünk egy „Fiatalság Barátját“, ezért a fiók egyletek t. Választmányait a lelkész és tanitó urakat felkérjük, hogy a kis lapot ajánlják szerezzék meg maguknak és minden gyermeknek. Ára csekélyebb lesz mint valaha: **csupán 5—5 kr.** mindazoknak, a kik legalább 10 példányt rendelnek. Egy példány ára mint rendesen 10 kr. A D. F. E. Választmányai hasznos munkát fognak végezni, ha körükben minden ifju megszerzi a „Fiatalság Barátját.“ A szegényeknek vegyék meg a gazdagok, a kiknek nincsen gyermekök küldjenek a gyermekes szegény családoknak Ha mindenki megteszi kötelességét 5000 példány kell hogy olvasóra találjon. Megrendelést csak készpénzzel fogadunk el jul. 1-ig. A lap jul 10-én készen lesz.

Pályázat. Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanitásánál stb. pályatételre három dolgozat érkezett be. A dolgozatok kiadattak birálatra.

Dávid Ferencz Egyleti ünnepély Bölönben. A háromszéki fiókegylet szép és sikerült vallásos ünnepélyt tartott a bölöni gyülekezet impozáns uj templomában. Az egyházkör belső emberei s a bölöni nagy gyülekezet hvei a diszes templomot megtöltötték. Más gyülekezet tagjai a messziség okán korlátozott számban jelenhettek meg. Május 12-én délelőtt 10 órakor kezdődött az ünnepély közénekléssel, Albert Lőrincz bölöni énekvezér vezetése mellett. Imát Simó János lelkész mondott tavaszi hangulattal Egyházi beszédet Eseiás 52. r. 7. vers alapján Vaska Béla sepsi-szentkirályi lelkész, hirdetvén szég szónoki erővel a békesseg és szabadság evengeliomát. A beszédnek némely részlete felett az ünnepény után is élénk eszmecsere folyt, a mi mutatja, hogy a beszéd jóhatast tett a hallgatóságra. Az Istentisztelet bevégzése után Lőfi Áron esperes-elnök, helybeli lelkész tartott nagyszabásu üdvözlő-megnyitó beszédet, melyben a tapasztalatok nagy bőségével mutatott reá korunk vallás-erkölcsi hiányaira, büneire s azoknak felfejtése utan igen találóan fejezte ki, hogy a Dávid Ferencz-Egylet, mely első püspökünk nevének fénye alatt müködik, mily szép és áldásos missiót teljesit, midőn ünnepélyei tartásával felkéri a gyülekezeteket s olykor-olykor felújitja a hitnek, buzgóságnak, szeretetnek, egyházhoz való ragaszkodásnak szent lángjait.

Kádár Lajos laborfalvi községi tanitó és énekvezér az elemi népoktatásnak a nép közérzületére és a társadalomra való hatásáról értekezett paedagógiai tapasztalatainak bőségével és közetlenségével.

József Lajos kilyén-sepsi-szentgyörgyi lelkész Omár Chajjámról a csillagvizsgáláról szavalt. A költemény tartalma szerint Omár vizsgálódásai közepett kijelentette, hogy az Istent nem találta meg sehol. Ezért a papok bevádolták a királynál s kérték kivégeztetését, mert ugymondanak„ Romlásunk nekünk.“ A király itélet helyett azt felelte: de hát ki áll jót arról, hogy ki eddig az Istent meg nem találta, ezután sem fogja megtalálni? Mert Omár eddig csak az Esz szemével kereste s ezért nem találta, de mihelyt a Sziv szemével kezd vizsgálódni, azonnal megtalálja. Ezért hát hagyjátok hogy éljen s keresse az Istent, mert megfogja találni. A vers ügyesen szavalva, igen jó hatást tett.

Lőrinczi Dénes kökösi lelkész tartott egy csinos és terjedelmes történelmi felolvasást, ismertetve Luther, Zwingli, Kálvin és Dávid Ferencz vallásos nézeteit. Hangulata buzditást adott, hogy mi kik Dávid Ferencznek vagyunk hitbeli örökösei, szentegyházunkban legyünk mindig szószólói az ő tisztult eszméinek s őrizzük gondosan a lelkiismeretbeli szabadság áldásait. A közönség a felolvasást figyelemmel hallgatta s megéljenezte. Tana János bölöni ifju tanitó szépen szavalta, Jakab Ödön „egy kolostor templomában“ czimü költeményét, Végül az elnöklő esperes egy rövid beszédben az ünnepélyt bezárta s az érdeklődőket meghivta az iskolai diszterembe a gyűlésre, hol az egylet adminisztrativ és belügyei beszéltettek meg.

Elismerésünket fejezzük ki Kisgyörgy Tamás bölöni igazgató tanitónak. A vezetése alatt álló iskolás növendékekkel oly szépen énekeltetett, hogy mindnyájunknak s láthatólag a jelenlevő szülőknek is nagy gyönyörüséget szerzett. Igy vonatnak be a kis gyermekek a Dávid Ferencz Egylet munkakörébe s igy teljesül be a Zsoltáriró szava, hogy Isten a nagyokat még a csecsszopók által is tanitja. Többi tanitóinkat is kérjük, hogy Kisgyörgy Tamás derék tagtársunk példáját kövessék. (A lelkészkörről szóló tudósitást a jövő számban adjuk.)

Ni biztositja leginkább a templomba járást? 1. Az olvasók közül egy nehányan beküldvén szavazatukat, a szavazatok 4-ik és 5-ik számban megjelent feleletek között megoszlanak következőleg: 2-lk feleletre Szentmártoni Bálint (2-ik díj), Kelemen György (1-ső díj), Bölöni Vilmos (1-ső díj). — 3-ik. Vaska Béla (1-ső díj), Nagy Gyula. — 4-ik Simó János, Simonfi Márton, Téglás, Szentmártoni Bálint Buzaháza (1-ső díj), Csizmadia János Székes-Fehérvár, dr. Nyiredi Géza, Sárdi Samu, Nagy Gyula, Dombi Géza,

Kelemen Árpád (2-ik díj), Bölöni Vilmos, Takács János, Berki Ferencz, Csizmadia Imre, Dekány Mihály, Nagy József, Szalai Imre Polgárdi. — 6-ik Imreh József Balázsfalva, Simó János (1-sö helyen), Vaska Béla. A szavazatok eredménye szerint az 1-sö díjat a 4-ik felelet irója Berki József úr Polgárdiban nyerte. A második díjat a második felelet irója Fazakas Lajos lelkész nyerte Ny. Szt-Mártonban.

Felhivjuk a figyelmet az „Egyleti élet és munkásság“ cz. rovat első közleményeire.

Az egylet pénztárába f. é. ápr. 29-től máj. 25 ig rendes tagsági dijat fizettek: Mózes András, Némethy Józsefné, Kanyaró Ferencz, Timár Ödön, Sigmond Dezső, Fekete Mihály, Endstrasser Benedekné, Rácz Mihályné, Janki Ernő 97-re, Ptacsnik Mihályné 95-re Kolozsvár, Szuhay János Verespatak 95—96-ra, Gál Miklós Budapest 93—94-re.

A székely-kereszturi f. e. péntárába rendes tagsági dijat fizettek: Göncz Károly Sz-Miklós 97-re, Önképzőkör Firtos-Váralja 94—96-ra. Miklós György Szent-Mihály 94—96-ra.

A háromszéki fiók-egylet pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Bedő Sándor nyug. rector, Imre Györgyné, Bedő András ifj., Szinte Lászlóné, Kosa Áron, Imre József 96-ra, Bedő Gyuláné, Biró János 97-re, Pál Sándor, Barabás Ferencz 96-ra, özv. Gábos Mihályné, ifj. Tana Sámuel 97-re, özv. Boncza Györgyné 96-ra, Péterfi Lőrincz, Kisgyörgy Tamás, Pál Eerencz 97-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Dr. Brasssai Sámuel 6 frtot és Hajós János 15 frtot pályadijra.

Kolozsvár 1897, május hó 25-én. **Gálfi Lőrincz**
pénztárnok

Szerk. üzenetek S. G y. Tszgy. ugy a beiktatásról mint a konfirmálásról a jövő számba kérünk tudósitást. — **A nyári tanitás** megkezdéséről kérünk egy pár sor tudósitást minden lelkésztől.

Az „Unitárius Közlöny“ mindenik évfolyama kapható. Egy évfolyam ára 1 frt 20 kr. 3 frtért három évfolyam bérmentve. Mindenik kiadvány megrendelhető Boros György egyleti titkárnál Kolozsvárt, rózsa-utcza 2. sz., vagy Gálfi Lőrincz pénztárnoknál Kolozsvárt, viz-utcza 5. sz.

A fejedelem és papja elbeszélő költemény Tarcsaralvi Alberttől. János Zsigmod fejedelemről és Dávid Frencz püspökről. II-ik kiadás. Egy pld. 10 kr., 25 pld 2 frt 25., 50 pld. 4 frt, 100 pld. 6 frt, 200 pld. 10 frt, 300 pld. 12 frt. Népszerü, tanuságos, kedves s mégis olcsó!

TARTALOM: Uram, ne büntess! (Költemény). Tarcsafalvi Albert. 89. l. — Egy láthatatlan hatalom. B. Gy. 90. l. — Luther mint ember. Grátz Mór 92. l. — Nem esküszöm . . . Deák Miklós. 95. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Máté Sándor. Firtos-Váralyai ekklésiánkba. Nagy-Enyeden Dávid Ferencz kép Angliában. Az angolok rólunk. Felelet. Az édes otthon. Halálozás. 100. l. — Egyleti élet és munkásság: Nemes verseny. Két jutalom. Tisztelt lelkész urak! „Fiatalság Barátja.“ Pályázat. Dávid Ferencz Egyleti ünnepély Bölönben. Mi biztositja leginkább a templomba járást? Emlékül. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 102. l.

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Julius. 7. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Dr. BRASSAI SÁMUEL.

Dr. Brassai Sámuel meghalt.

Öltsd fel gyászruhádat Unitárius Sion leánya, mert a bölcs pátriárka, a nagy próféta, Brassai Sámuel, örökre lehunyta szemét az Ur jelen esztendeje junius havának 24-ik napján. Ölts gyászruhát Dávid Ferencz Egyletnek minden tagja, mert leesett a mi fejünk koronája, meghalt a ki egyletünknek erőt, tekintélyt, önbizalmat és növekedést adott. Az a bölcs ajak, a mely ifjui hévvel tudott lelkesiteni lezárult, nyissátok meg ajkatokat ti, kiket gyászban hagyott és ontsátok könnyetek záporát!

Már hatvan éve diszíti Brassai Sámuel fényes neve az unitárius egyház évlapjait A hol ez a név előfordul, ott mindig és mindenütt látszik messze fönn szárnyaló lelkének hatása a bölcseségben és előrelátásban. Ő nemcsak bölcs, hanem reformator is volt közöttünk. Ő nem egyszer adá a kolozsvári unitáris főiskola oltárára egész évi jövedelmét, tehát vagyonát, mindig kérés nélkül azért, hogy megvalósithassa páratlan terveit az iskola felvirágoztatása és a tudomány ujra teremtése érdekében.

Az ő munkás vezérszellemének, jó szive kiapadhatlan áldozatkészségének köszöni az unitárius vallásközönség hogy kolozsvári főiskolája, mely oly sokat veszitett és egy évszáznál többet sínylődött, a jelen száz elején kezdődött uj időszakban nemcsak megállotta helyét, hanem vezér szerephez jutott a tiszta tudomány, a romlatlan és szép magyar nyelv tanitásában és megbecsülésében.

Dr. Bassai mély és sokoldalu tudományával azt tette meg a mit más nem tehetett, hogy mindig azt a tárgyat tanitotta a minek tanitására az intézet mást nem tudott alkalmazni. 1837-ben a földrajz és történelem tanitásával kezdette és a héber nyelvével végezte. Ő mindent tanitott és mindent ugy, a hogy csak az ő nagy lelkének adatott tanitani, mert ha nem került sor arra, hogy a tanulók osztályába személyesen, minden tárgyra eljárjon, a tanitókat, önzetlen nagy lelke világosságával felvilágositotta és megtanitotta a tudásra és a tanitásra is.

Brassai az elmult hatvan év alatt, a tanitás érdekében, több szolgálatot tett kolozsvári főiskolánknak, mint bárki más és

mint mások együtt véve, mert mikor tényleg nem is tanitott akkor is mint gondnok szüntelenül irányitott, a vezér messzelátásával és körültekintésével. Gazdag és változatos könyvtára: az ifjuság érdekében, esetről esetre bőkezűleg nyujtott áldozatai és az intézet irányelveiben megtestesült szelleme örökké vezérelni fogja az egymásután következő nemzedékeket.

Brassai érdemei hasonló arányban á.lanak a hazai oktatás és tudomány ügyével szemben is. Ő mindenkinek tanitó mestere volt. Az ő neve és szelleme mindig irányitó és világitó fáklya lesz a magyar nemzetnek. Nekünk, a Dávid Ferencz Egyletnek van legnagyobb bánatunk, mert mi vagyunk a Brassai legifjabb növeltje. De vigasztal, hogy ő az utat megmutatta szünetlenül munkás életével. A tanácsot megadta ezelőtt tiz évvel. Ő akkor az első tanitványokra gondolt. kik elveszitették volt mesterüket, és igy szólott:

„Pünkösd napja betelvén
Jeruzsalemben lévén
Apostolok valának
Egyenlő akarattal.“

„Im itt a rejtvény kulcsa: Legyünk mi is egyenlő akarattal.“

Ezt ő mondotta elnöki levelében, melyhez végezetül ezeket a szavakat adta:

„*Eszménykép marad-e gondolatom, vagy életbe léphető tény, a jövendő mutatja s legközelebbről az kezdheti meg valósitását, ha a fő- és fiók-egyleteink tagjai lelkesen felkarolják, a mit kér és reményl Dr. Brassai Sámuel.*“

Vajjon csalódott-e reménységében? Vajjon méltók leszünk-e hozzá ezután? Tagtársak, barátaim: **legyünk egyenlő akarattal!**

Boros György.

Brassai Sámuel.

Mint nagybirtokos élt a határtalan eszmevilágban.
És ép oly dúsan birta az élet időt.
Benne egy évszázad küzdött s évszázad enyészett.
Mennyei szikra helyett most örök életü név!

(B. J.) **P. Thewrew Emil.**

Brassai utolsó perczei.

Minő iszonyu az élőnek a megválás utolsó percze! Ha csak néhány napra távozik is tőlünk az a kit szerettünk, elszorul a sziv, aggódás fátyola borul a lélekre.

Ez a tehetetlen gyöngeség gyarló tusája az örök idő és a megmérhetlen tér meghódithatlan erejével.

Midőn a változhatatlan valóság megkezdődik, midőn a látóhatár széle ráboritja a ködfátyolt a távozóra, azt a ki elnémultan itt maradt, csak az idő orvos keze téritheti vissza gyarló önmagához.

Midőn a válás órája megérkezett, mily édes vigasztalás, ha, bár egy-két perczet, késik az indulás. Ilyenkor még azt is örömmel vesszük, ha a zsarnoknak látszó intéző kéz elhibázza tervét és egy-két perczel tovább maradhatunk itthon.

Mindnyájan tudtuk, hónapokon keresztül, hogy kedves betegünk már memsokáig lesz miénk. Sokszor sohajtva mondoták ki az itéletet: már nem tarthat soká. És mégis reménykedtünk. Csodát vártunk, mert szerettük, bámultuk őt roncsaiban is.

Bizonyos volt szemünknek, elménk könnyen megértette, hogy a mi földből vétetett az a földbe fog visszakerülni. Nem lehetett azzal ámitani magunkat, hogy betegünk ereje növekvőben volna.

Ma nem kivánt táplálkozni, csak pihenni vágyott!

Holnap elfordult attól, mit máskor kellemesen elhasznált. Gyakran vette ajkára a fájdalom jajait. Sokszor órákig, egész napokig néma volt ajka.

Ha szólott sem hozzánk, hanem a régiekhez beszélt. Ugy látszott mintha mindenkit ujra fölkeresett volna a régi jó barátok közül.

Lélekben ujra átélt mindent abból a mérhetetlennek látszó hosszu időből.

Nagy lelke nem tudott, nem akart pihenni. Szép terveit szőtte, eszméi rendben voltak. Nagy gondolatai bámulatba ejtették környezőit. Ha ajka megmozdult és megszólalt nyelve, fájó érzés fogott el, hogy miért oly gyenge a test, a melybe az a fönséges lélek helyeztetett.

Mind hiába. Az utolsó percznek következni kellett. Nála ez is nem ugy történt, mint másoknál. Az utolsó nap (szerda) estvéjén még oly szép volt az a dicső homlok. Nyugodtnak is látszott. Azt hittük uj erőt fog adni az éjszaka csendje!

Erőt adott, de nem az élethez, hanem a meghaláshoz

Reggel öt órakor egy megrázó erős kiáltás tört ki ajkán. Többé nem hánykódott. Fokozatos lassusággal gyengült lélekzete.

Hat és hét óra között állott az idő, midőn ujból és utoljára láttam életben. Bizonyos voltam, hogy ez az utolsó jelenet. Az a kinek kedves halottja volt már, ezekben a jelekben nem szokott csalódni!

A lélekzet gyorsult, gyengült. Egyszer megakadt. A szörnyü gondolat arczomba üzte a vért, de megvigasztalódtam. Ismét hallható volt a lélegzés.

Még van 10 - 15 percze, szólt az egyik ápolónő. és ezzel mindketten kiindultak.

Egyedül maradtam mellette én, és az órája.

Hét óra előtt öt perez volt még.

Szemei kinyíltak, égfelé tekintett és azonnal, erősen, mintha fájdalmat érezett volna, lecsukta szemét, összeránczolta a szem és homlok közötti idegeket.

Egy erősebb, egy sóhajszerü lélekzés hallatszott.

Néma, szörnyü néma csend lett! . . .

Egyszer az óra hetet ütött. A szomszédban levő kakasok megszólaltak.

Ez volt a kiséret az eltávozott lélek nagy útjára!

Eltávozott! . . .

Arcza sápadt, halovány.

Azok a sötétvörössel tarkázott szörnyü jelek itt-ott elé állottak.

Az ápolónő visszatért, kimondotta a valót és megjegyezte: „Beh sok jó szót hallottam tőle.“

Tovább nem tudtam viselni. Elindultam, hogy utat engedjek a fájdalom és bánat keserves könnyeinek.

Szivrázó volt, de mégis oly jol esett, hogy az utolsó perczekben mellette voltam annak, a ki nemes lelkének gazdag tárházát annyiszor nyitotta fel gyarló híve előtt.

Áldott légy szent öreg! Köszönöm, hogy kicsiny szolgádat jóságos barátságoddal boldogitottad. Tartsd közöttünk szellemedet ezután is, hogy követhessünk hiven! Isten veled!

Boros György.

Gyászjelentések.

Az unitárius vallásközönség Egyházi Képviselő Tanácsa a maga és az egész vallásközönség nevében a fájdalom és kegyelet legmélyebb érzelmével jelenti, hogy *Nagysáyos dr. Brassai Sámuel úr*, a kolozsvári unitárius főiskola egykori tanára,

felügyelő gondnoka, egyházi tanácsos, bölcsészettudor, a M Tud. Akademia tiszteletbeli, a regensburgi k. növénytani társaság tagja, a m. kir. természettudományi, a bécsi cs. kir. állat- és növénytani s a nagyszebeni term. tud. társulatok rendes, a bécsi cs kir. birodalmi földtani intézet levelező tagja, a kolozsvári Ferencz József tud. egyetemnek 1872/3-ban volt prorectora és a math. és term tud. karnak 1875/6-ban volt dékánja, 1879/80-ban volt rectora és 1880/1-ben volt prorectora, nyug. r. tanára, az Erdélyi Muzeum és Erd. Irod. Társaság alelnöke, a Dávid Ferencz Egylet elnöke stb. f évi junius 24-én reggeli hét órakor meghalt. Egy évszázig lobogott szellem lángját oltá ki a halál szele az elhunytban. Nincs az ismereteknek oly köre, a tudományoknak oly ága, a mely ritka életkort élt halottunk előtt el lett volna rejtve; sőt azok közül nem egyen munkásságának megbecsülhetetlen nagy és maradandó emlékeit hagyta hátra. A miként élete alkonyát a legfelsőbb helytől kezdve a szerencsekivánatok és üdvözletek végtelen sora megaranyozta: méltán tisztelettel hajlik meg koporsójánál is az egész magyar nemzet tudományos világa. De nagyobb kegyelettel senki sem áldozhat emlékének, mint az unitárius vallásközönség, melynek a dicsőült, szellemi fényével ez évszázban legnagyobb büszkesége volt s emlékében örökre is az marad. Földi része f. évi jun. 26-án d. u. 4 órakor fog az unitáriusok belmagyar-utczai templomából, gyászima után a köztemetőbe kikisértetni s a végnyugalomra elhelyeztetni. Emléke áldott marad! Legyen nyugalma csendes! Kolozsvárt, 1897. junius hó 24-én.

—

A Dávid Ferencz Egylet választmánya aggódó bánattal tudatja, hogy érdemes elnöke, az egylet örökös alapitó tagja *Nagyságos dr. Brassai Sámuel úr*, a kolozsvári Ferencz József tudomány-egyetem nyug. tanára, a kolozsvári unitárius főiskola gondnoka, számos tudományos társnlat tagja f. hó 24-én reggeli 7 órakor megszünt élni. Szavával lelkesitett, példájával irányt adott, szive melegével ápolt, böv áldozataival erösített. Az Egylesnek főoszlopa, mindnyájunknak büszkesége volt. Legyen emléke áldott! Hült tetemei f. hó 26-án d. u. 4 órakor fognak örök nyugalomra elhelyeztetni az unitárius templomból a köztemetőbe. Kolozsvárt, 1897. junius 24.

Gyászlapot adott ki a család; a kolozsvári Tudomány Egyetem; a bölcsészeti kar; az Erdélyi Muzeum Egylet; a 48-as történelmi muzeum.

Apró dolgok Brassai életéből.

Brassai bácsit a Kovácsi Antal családja és azután az enyém is, családtagnak tekintette. Ő is úgy érezte magát közöttünk. Estve 6 és 7 óra között nagyon gyakran megtisztelte szerény házunkat. Volt öröm először is a kis gyermekek között. Mihelyt letelepedett, a mi az utóbbi években lassan ment, lába gyengesége miatt, azonnal meglepték a gyerekek. Brassai mindig a legkissebbiket tüntette ki leginkább. Azt szokták mondani, hogy a kis gyermek tudja ki a nem jó ember. No hát Brassai bácsi ő szerintök is kitünő jó ember volt, mert még azt sem várták meg, hogy a nagy szürke köpenyeget letegyük, már ott voltak mellette.

Brassai bácsinak az volt a szokása, hogy mikor a gyermek közeledett feléje, kezét utána nyújtva éneklő hangon ezt mondotta: „pityiko, pityiko, pityiko.“ Mikorra észrevettük magunkat a kis gyermek már oda volt simulva térdéhez s szüntelenül nézett a szemébe.

—

Az ilyen estvéken gyakran bekalandoztuk hosszu életét. Néha jó kedvvel és bőséggel beszélt el egy-egy epizódot életéből. En rendesen magamnál tartottam jegyzőkönyvemet és titokban följegyeztem szavait. Az utóbbi években nyilt kérdésekkel ostromoltam és előtte irtam le, a mit mondott. Ezekből a jegyzetekből közlöm olvasóinkkal a következőket.

—

1834-ben midön az erdélyi főurak köre elhatározta a Vasárnapi Ujság megindítását, felszólitották Balogh Pált és Brassait is, hogy mily föltétellel vállalnák el a lap szerkesztését. Balogh Pál nagy garral irt levélben kijelentette, hogy senkivel sem szövetkezik. Brassai szerényen válaszolta, hogy igen örvend, hogy ily jeles tudóssal esett össze. A szerény levél tetszett és Brassait megtették szerkesztőnek, egyedül. A kötelezés tiz évre szólott. Cautiora tettek 1000 frtot, a szerkesztőnek fizettek 500, a kiadónak is 500 frtot. Ekkor Méhes Samu, a ki nagy speculans volt, azt ajánlotta, hogy ő az 500 frtért kiállitja és kiadja a másik lapja az „Erdélyi Hiradó“ mellett. Rábizták a kiadás összes munkáját A V. Ujságra külön is fizettek elő sokan. Brassai később elvált a Hiradótól. 1848-ig külön adta ki lapját s jól kijött.

—

Brassai 1834 őszétől 1835 végéig Bécsben szerkesztette a V. U.-t onnan küldötte le a czikkeket Ugy tudta vinni a dolgot, hogy az akkori swarzgelbek is nem találhattak benne kifogásolhatót. Jósika Samu megdicsérte milyen pompásan van szerkesztve.

Mikor Brassai saját kezére adta ki a lapot Varga Zsiga diák, ki most is él, mint nyugalmazott lelkész, volt az expeditora.

—

1848 november havában Urbán üldözni kezdette Brassait, mert sokszor bevádolták mint rebellist a Vas. Ujság miatt. Egyszer valaki azzal állott elé Urbánnak, hogy Brassai megszökött — mi nem volt igaz, de nagyon jól fogott, mert igy Brassai szépen elmenekülhetett nov. 17-én mielőtt Urbán beérkezett volna Kolozsvárra. A Vasárnapi Ujság utolsó ive készen kiszedve, a nyomdában maradt.

—

Midőn az országgyülés Pestről Debreczenbe ment, Brassai is a táborral vonult oda. Üllőig gyalog ment 17 fok hidegben. A tisztek jól tartották. Az ő asztaluknál ett. Perczel 1849. január közepén forspontot adott s avval Brassai, miután Bem visszafoglalta Erdélyt, visszajött Kolozsvárra

—

Kolozsvárt a nemzetőrségnek tagja volt Brassai is. Egy csapatot vezényletére biztak. Mikor Brassai a csapat előtt állva parancsolt: Székely Sándor (talán Miklós?) igy szólt a mellette álló Berde Áronnak: „nehéz időket élünk.“ A tanár kollegák között nem lehetett nagyon meleg barátság.

—

1897. május 8. Egy nóta áll elé mindegyre. Nem fájdalom ugyan, de nem valami kellemes dolog. Mindenkinek van néha oly pillanata, hogy egy nóta, vagy egy gondolat elé áll s úgyszólva üldözi. Ez a megjegyzése talált arra is, hogy a lábában gyakran érzett rheumatikus görcsöt, a mi néha erősen fájt.

Közli: B. Gy.

Ki legyen a felelős?

A D. F. Egylet buzgó választmányának f. év, junius hó 3-án kibocsátott felhívását véve — alkalomszerünek tartom — a választmány lelkes és lelkesitő fáradozásáért magam s gondolom minden tisztán gondolkozó — s a jövőbe betekinteni óhajtó hitsorsossal együtt elismerő, hálás köszönettel adózni.

A választmány aggodalma mindnyájunké, mert hiszen mi a közvetlen szemlélők napról napra még inkább látjuk, hogy a vallás iránti közöny jobban és jobban terjed s igy félni lehet, hogy ha ideje korán kezet fogva, a Krisztus vallásának tiszta erejével s szinarany igazságaival védgátakat nem emelünk, a mult alkotása, s az erkölcsöket nemesitő hitbuzgóság semmivé lesz.

Erre irányúl, ennek megmentésére czéloz az előttem levő

„felhívás," melyet én gyors és a lehető legjobb intézkedésnek tartok arra nézve, hogy ifjaink még romiatlan keblében — a tiszta érzést — megóvni minden más külbefolyástól — nevelhessük. A felhivás szerint a választmány eszközt ad a „Fiatalság Barátjával" a nevelendő és nevelő kezébe.

Oly csekély az ár (5 kr.), hogy azt minden családnak meg lehet szerezni, s vétkes mulasztást követ el az, ki az alkalmat meg nem ragadja.

Van azonban még egy eszköz, melynek felhasználását a maga egészében tovább elodázni nem lehet. És én erre hívom fel a választmány figyelmét. Ugy tapasztalom és ugy is van hogy még ma is, mikor már felekezeti iskoláink legnagyobb része községivé vagy államivá változott át, igen sok helyen a vallás tanitás még azok kezében van, kiket nem az egyház nevel emlőjén, s a kik nem hivatásból, hanem rideg kötelességből végzik szerintők is a pap kötelességét.

Eljött már az ideje annak, hogy egyszer kimondassék, hogy a vallás tanitása a pap kötelessége. Nem akarok én ezzel újabb terhet róni a lelkészi kar vállára. De hogy ismerhetí fel a lelkész a tanitás valódi eredményét, ha az iskolát, még vallás tanitáskor sem látogatja? Hogy gyakorolhat szigorú kritikát a tanitó müködése felett, ha nem ismeri annak módés rendszerét.

Hogy jár a tanitó előtt lelkesítő példával, ha ő nem veszi kezébe a vallásos oktatást? A lelkész példája buzditó, s bizonyára ha a tanitó pontosan ott látja az iskola szentélyében, ő is buzgóbban teljesíti kötelességét.

A lelkésznek jó keresztényt, és mondjuk ki, unitárius keresztényt kell nevelni; már pedig ha ezt nem az iskolában kezdi meg, nem tudja elvégezni század részben sem. Itt kell felismerni a hajlamot, itt kell letenni az alapot, itt kell megnyerní a bizalmat, itt kell a nagy család: az egyház tagjaivá tenni az ifjakat!

Csak igy tudja a lelkész, hogy a gyermek meddig haladt az iskolában, s tehát mit kell tanitni a vasárnapi iskolában? És mondjuk, csak igy lehet erős és biztos tapasztalata arról is, hogy egyházi beszédeit minő értelemben dolgozza fel hivei részére is. Igy ki lesz kerülve az a kellemetlensége is. a mit a vizsga biztosok nem egyszer tapasztalhatnak, hogy a nem sikerült vallás vizsgáknál a tanitó a nem kielégitő eredményt, nem is a maga hibájának, hanem a pap mulasztásának jelenti ki.

Hasson hát oda, — lelkes és fáradhatlan választmányunk, hogy legyen a vallásnak hivatalos és köteles tanitója a pap s tartozzék felelősséggel a vallásért önön magának és egyházának is ő. — Abrudbánya. **Mózes Mihály.**

Az iskola bezárása után.

(*Egy pár szó a szülőkhez.*)*

Most az iskolai év végével elmondok egyet-mást, azokról a teendőkről, melyek a szülőkre hárulnak.

Nem mondom, hogy mig a gyermekek iskolába járnak, a szülőknek semmi kötelességök, semmi gondjuk nincs gyermekeik iránt, mert igenis van s éppen sok.

De mennyivel több s mennyivel nagyobb gond fordítandó a gyermekekre akkor, midőn az iskolai év beteltével, az iskola, mondhatni, teljesen üresen maradt, mert a gyermek-sereg most a szélrózsa minden irányában szétoszlott s az a nagy utánjárás az a nagy gond, mely ez ideig a tanitót terhelte, most teljesen a szülők kezébe van letéve.

Hogy a szülők gyermekeiket minden romlástól sikeresen megóvhassák, mindenek fölött szükséges, hogy gyermekeiket az erkölcstelenségtől, az elfajulástól védjék meg, legelsö helyen úgy, hogy a gyermekek előtt ne használjanak rút, goromba szavakat. Ne szitkozódjanak, ne káromkodjanak.

Továbbá ügyeljenek, hogy gyermekeik olyan játszótársakat keressenek, kiktől semmi rosszat, semmi megvetendőt ne halljanak s ne tanuljanak,

Hiszen ha egy kosár jó alma közé, véletlenül, egy rothadt is vegyül: az az egy rosz, pár hét alatt, az egészet megrontja.

Kötelességök hát a szülőknek az, hogy gyermekeiket úgy a háznál, mint künn a szabadban, az utczán s még a mezőn is folyton szemmel kisérjék s figyelmeztessék szüntelenül, hogy távozzanak a rosztól s keressék a jót.

Továbbá kötelességök, hogy a mikor csak tehetik, járjanak el velök a templomba, ne mondjanak a templomról soha semmi sértő, kissebbitő szót, — mint teszik ezt, manapság, némely alávaló kicsiny hitüek, kik a helyett, hogy az Ur házába mennének imádkozni: kerülik a templomot, inkább nagy szemérmesen, fejlesütve bújkálnak s nem mernek a nyilvánosság előtt, társaságokban megjelenni, mintha Isten az embert nem társas életre teremtette volna

* Felolvastatott Dombón az iskolai év bezárásakor.

Igy az egyháznak vallásos, buzgó, a társadalomnak jóravaló polgárokat nem lehet nevelni, már pedig a mely községben a vallásosság hanyatlik, az a község erkölcsileg a tönkrejutás, az elzüllés szélén áll.

Tiztelt közönség! Községünkről nem egyszer hallottam e szép jelzőt „mintaközség“ Ez azt jelenti, hogy mások elismerték beunünk a jóravaló hajlamot, a tudomány és miveltség terén való haladást. Ha már ez el van ismerve, akkor erkölcsi kötelességünk oda törekedni, hogy ezt a szép jelzőt el ne veszitsük, hanem azt ezután is megérdemeljük. Ezt pedig másképpen nem fogjuk megérdemelni, csak úgy, ha elődeink hagyományos erkölcseit, buzgó vallásosságát fentartjuk, sőt gyarapitjuk s ha gyermekeink szivében idejekorán ezeket meghonosítjuk. A mai kor többet vár tőlünk, mint a régiektől s ha nem igyekszünk minden téren haladni, úgy félő, hogy a „minta“ jelzőt elveszitjük. Csepegtessük hát gyermekeink szivébe az Isten iránti félelmet, az emberbecsülést és az egymás iránti szeretetet

Most még csak egyre hivom fel az igen tisztelt közönség figyelmét . . . . . Tapasztaltam, hogy a mikor az utczán járok s gyermekekkel találkozom: közülök egy-egy, némelykor már előre befut, hogy a velem való találkozást kikerülje. Tapasztaltam egy párszor, hogy midőn az iskolai év beálltával a szülő, gyermekét, az iskolába küldi, a gyermek semmiképpen nem akarja lábát az iskolába tenni. Én tudom tisztelt közönség, hogy miben rejlik ennek az oka. Abban, hogy a szülők gyermeköket a tanitóval íjesztik. Ha sír a gyermek az anya azzal fenyegeti, hogy „jő a tanitó a pálczával és megveri.“ Szabad-e, helyes-e ez? Igy nem lehet jó gyermeket nevelni.

Arra kérem a kedves szülőket, hogy most, mig kezökben vannak a gyermekek, óvják az erkölcsi rosztól s ébresztgessék bennök a bizalmat iránt unk tanitók iránt, hogy igy karöltve nevelhessünk egy jó erkölcsü, és józan vallásos új nemzedéket!

Dombó. **József Dénes,**
énekvezér-tanitó.

Nők világa.

Kedves szerkesztő úr! Remélem, lapunk tisztelt olvasól megbocsátanak, ha elhagyva az igért sorrendet, nem kötelességeinkről a társadalmi életben, hanem a nyári menházakról és az ez iránybani teendőinkről beszélek.

A nyári menházak célját, azt hiszem, mindnyájan tudják. Azt is gondolom, hogy a gondnokság választmányában mindnyájan ott vannak a helybeli papnék, esetleg papleányok, tanitónék és intelligens urinők is.

Mi, a kik a nép között élünk, tudjuk, mennyire szükség volt ez üdvös intézmény, azt is tudjuk, mily ellenszenvvel volt a nép első időben iránta, mert ujabb megterheltetést, adót látott benne. Ez az ellenszenv e pár év alatt eloszlott. az eddig vonakodók is örömmel küldik kis gyermekeiket a biztos felügyelet alá és nyugodtan végzik teendőiket. Hogy a menház ügye nem tud teljes felvirágzásra jutni, annak, nézetem szerint, most már egyedüli oka a gyermekek élelmezése nehézségeiben keresendő.

Ez engem arra inditott, hogy kisérletet tegyek ez állapot megváltoztatására a mi községünkben. E nagyon egyszerü és könnyen kivihető tervemet közlöm a kedves olvasókkal.

Tervem egyszerü: *közös asztalt kell a gyermekeknek teremteni, a hol mindenik egyforma ételt, egyidőben és egyforma adagokban kapjon.*

Megvalósitását következőkép gondolom: minden szülőt, kinek menházba járó gyermeke van, rá kell venni, hogy vállalja magára, mikor a sor rá jön, egy ebéd készitését és feladását a menházban. Tegyük fel, hogy van 30 köteles gyermek, a menház fennáll 4 hónapig, tehát 120 napig,* jut egy asszonyra a főzés rendje négyszer. Nem könnyebb neki négyszer sok ételt csinálni, mint mindennap gondoskodni és aggódni gyermeke élelmezése miatt? Ezt a legszegényebb is könnyebben megteheti.

Az evőeszközök, asztal stb. beszerzését következőkép gondolom: minden szülő ad gyermekének egy tányért, kanalat és egy kis ivókannát, a dajka számbaveszi és felügyel rá. A választmánynak van bizonyos összeg utalványozva berendezésre, ebből szerez a szükséghez képest egy vagy két hosszu asztalt, ha pedig ebből nem teheti, vannak könyörületes emberek, azokhoz kell folyamodni. Abrosz felesleges, sőt egyelőre, a mig azt is lehet beszerezni. a szék is nélkülözhető.

A választmány házszám szerint felosztaná, ki mikor következik a főzésre, a heti felügyelő választmányi tag pedig felügyelne, hogy pontosan vigyék az ebédet a kicsikéknek.

Ez volna az én tervem, kedves szerkesztő úr! Egy újabb megterheltetés a belső embereknek, de hát a nép iránti kötelességeink között azt tartom egyik legfontosabbnak, hogy minél többet érintkezzünk velük. bizalmukat, szeretetüket és ragaszkodásukat nyerjük meg és hogy ezt elérhessök, még kis gyer-

* A vasárnapók leszámitandók lévén, marad 103 nap. Szerk.

mek korában kell az alapot letenni s ez legkönnyebben érhető el, ha a gyermekeket pártfogásunkba vesszük, kis szivüket még most megnyílni engedjük előttünk és gyermeki hálára kötelezzük. Egész életére befolyással van az, a mi kicsi elméjében most megfogamzik, azért a valláserkölcsi élet alapját is most kell megvetni náluk. Különben is olyan gyönyörüség az apró népség között lenni, hogy a rájuk forditott időt szórakozásnak vehetjük. **Ibolyka.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Üdvözlet** dr. Brassai Sámuelnek. Egy jel adatott, hogy Brassai Sámuelnek születésnapja van és azonnal megnyilatkozott Magyarország szive. A király: minisztere, a tudomány és a nép emberei egy kivánsággal járultak az ország csodás alakja, a tudományok atyja, a tanitók mestere, az ifjuság maecenása, Dr. Brassai Sámuél elébe. A táviratok, levelek és hirlapi nyilatkozatok mind arról tanuskodnak, hogy Dr. Brassai Sámuelt nemcsak hosszu életéért, melyet az isteni gondviseléstől nyert, hanem a hazának tett határtalan szolgálataiért is az ország tisztelete és szeretete környezte. Fájdalom, hogy az öröm után gyorsan következett a gyász. Dr. Brassai Sámuel junius 24-én meghalt.

— **Dr. Brassai Sámuel** temetésén klasszikus szépségü ima és szónoklatok tartattak. Imát mondott Ferencz József püspök úr a templomban. Búcsubeszédet a sirnál: a M. Tud. Akadémia nevében Dr. Finály Henrik, a kolozsvári Tud. Egyetem nevében Dr. Farkas Gyula bölcs kari dékán, az Erdélyi Muzeum nevében Gr. Eszterházi Kálmán elnök, az unitárius főiskola nevében Kozma Ferencz gondnok. A beszédeket az E. K. Tanács külön füzetben fogja kiadni.

— **Dr. Brassai temetésén** egyházköreink nagy részvétet tanusitottak, Kolozs-Doboka körből jelen volt Nagy Lajos esperes, Szentiványi Gyula gondnok. Aranyos-Torda körből Csegezi László esperes, Szigeti Sándor, Csegezi Mihály, Székely Miklós gondnokok, Maros-körből: Kelemen Albert esperes, Küküllőkörből Gyidó Béla Esperes, Keresztur-körből Raffaj Domokos esperes, Végh Mihály ravai lelkész.

— **Emlék Brassainak.** Ugy értesülünk, hogy Kolozsvár legelőkelőbb köreiben mozgalom indult meg egy Brassai-emlék létesitése érdekében. A kezdeményezőket az az országos tisztelet és részvét buzditja, a mely a Brassai érdemeit halála előtt és halálakor oly páratlan módon kitüntette. A sirnál tartott beszédekben a szónokok már czéloztak erre. Brassai nagyszámu tanitványai, számtalan tisztelői és a magyar társadalom közóhaja szülte ezt a gondolatot és az fogja megteremteni az emléket.

— **Részvétnyilatkozatok.** Dr. Concha Győző egyet. tanár Budapestről a következő táviratot küldötte Boros György tanárhoz: Kérem szivesked jék benső részvétemet a nagy halottért Csegezyéknek tolmácsolni. Végtelenül fajlalom, hogy ennek, a nemzetünkben egyetlen embernek, a tüneményszerü tudósnak, a páratlan tanárnak, a bőkezü felebarátnak, az igaz lelkü férfiunak a magam és enyéim hűséges barátjának, végtisztességén jelen nem lehetek. Concha.

Hermann Ottó a következő express levelet küldötte Boros Györgyhez. Budapesten, 1897. junius 24-én. Igen tisztelt tanár úr! Legyen oly kegyes és teljesitse a következő kérésemet:

Mellékelve küldök egyetlen egy gyopár virágot, melyet magam szedtem az erdélyi havasokon, tegye a ma már ravatalon fekvő jó mesteremnek, Brassai

Sámuelnek szive tájára, mint utolsó üdvözletet, attól az embertől, a kit örök hálára kötelezett. Ugy-e megteszi?! Tisztelettel és üdvözlettel, híve

Herman Ottó.

A koporsó már le volt zárva, de ujból felnyittatott és a gyopárt lapunk szerkesztője elhelyezte.

— **B. e. Brassai bácsi** volt ismerőit, barátait, tanitványait tisztelettel kérem sziveskedjenek közölni velem a nagy férfiu életére, tetteire, gondolkozására, jellemére vonatkozólag, mindazokat az adatokat, epizódokat, szavakat, vagy iratokat, a melyekről tudomások van. Kolozsvár. Boros György.

— **Dr. Brassai Sámuel** koporsójára koszorut küldöttek 1897. jun. 25. és 26 án: Brassai Sámuelnek: „A kolozsvári áll. tanitóképző intézet". Hálás szeretettel": Rigó Anna és Mari. Az erdélyi Muzeum-egylet: „Szeretve tisztelt alelnökének". A Magyar Tudományos Akadémia: „Brassai S. tisztelt tagjának". Sigmond Dezső és neje: „Igaz tisztelői". Veres Ferenczné. A Dávid Ferencz Egylet: „Első elnökének hálás kegyelettel". Az unitárius vallásközönség: „Nagy halottjának". Siménfalvi Berta: „Brassai bácsinak". Báró Petrichevich Horváth Kálmán: „Nagytisztelete jeléül". Kővári László és neje: „Hűlája, tisztelete jeléül". Steinék: „Brassainak". Nagy Gábor: „A zenetársaság elnökének". A tordai unitárius iskola: „Nagy jóltevőjének Dr Brassai Sámuelnek". Ilka és Iván: „A jó Samu bácsinak". Id. Dániel Gábor: „Egykori kedves tanárának". Marlin Molly „Sirod fölött virraszt hálás szeretetem." Boros György és neje: „Emléked közöttünk örökké élni fog" A kolozsmegyei tanitó testület: „Tiszteleti tagjának". Az unitárius főiskola ifjusága: „A nagyérdemü felügyelő gondnoknak". A mathematikai és természettudományi kar: „Brassai Sámuelnek, volt nagyérdemü tagjának". Brandt József és családja: „A jó rokonnak". Jolánka (Gál Elekné): „Kegyelete jeléül." A küküllői unitárius egyházkör: „A magyar haza és unitárius vallás halottjának." Dr. Farkas Lajosék „Dr. Brassai Sámuelnek". A székelykereszturi unitárius gymnasium igazgatósága: „A nagy tudós Brassainak". Sándor János és családja: „A jó nagybácsinak". A kolozsvári angol kör: „Kiváló tagjának". Az unitárius collegium tanárai: „Hervadó koszoru hervadhatlan érdemekért". A kolozsvári Ferencz József egyetem tanácsa: „Dr. Brassai Sámuelnek". Gönczy Béla: „Brassai bácsinak". A székely-kereszturi unitárius egyházkör: „Dr. Brassai Sámuel emlékének" Az erdélyi Irodalmi társaság: „Tiszteleti tagjának". Kolozsvár szabad kir. város közönsége: „Tudós polgárának". A kolozsvári tudományos egyetem növénytani intézet: „Brassai Sámuelnek, a magyar botanicai műnyelv nagymesterének". Bedő Albert: „Hálás tanitványa".

— **A kolozsvári unitárius kollégium Értesitője** igazg Boros Sándor szerkesztésében megjelent. A nagy terjedelmü füzet közli Dr. Gáll Kelemen értekezését: Schiller kritikai és költészettani munkái. Fekete Gábor gondnok székfoglaló beszédét; a hittani intézet ötvenéves multjának történelmét és az iskolai rendes tárgyakat.

— **Változások.** A főt. püspök ur Karácsonfalvára kinevezte Demeter Dénes polgárdii s. lelkészt. Polgárdiba segéd lelkésznek kinevezte Pálfi Ferencz lelkészjelöltet, kiknek munkásságához szép reményeket fűzünk.

— **A jóltevők emlék ünnepét** tartotta az unitárius főiskola május hó 29-én szép számu hallgatóság jelenlétében. Az emlékezés tárgya a Dániel család két kiváló tagja Daniel Ferencz és Daniel Péter főgondnokok voltak a mult száz elejéről. Az életrajzot Boros György theol. tanár irta. Megnyitó beszédet Kozma Ferencz f. ü. gondnok, záró beszéget Boros Sándor igazgató mondottak. Oratiot Bölöni Vilmos papn., költeményt Máté Domokos VI oszt. lanuló mondott. Énekelt az ifj. dalkör

— **A hittani intézet** önképző egylete junius 20-án egy jólsikerült évzáró ünnepélyt rendezett, mely egyszersmind ötvenéves jubeliuma volt az egyletnek. Elnök Deák Ferencz az évi jelentést, Ekárt Andor az 50 év

törtvnelmi képét ismertette röviden és hiven. Gálfi Zsigmond és és Nagy Béla szavaltak szép sikerrel, hatással. Iszlai Márton vezetése alatt a dalárda énekelt szépen és szabatosan mint mindig. Az Apollókör zenedarabja is tetszésben részesültek. Szép közönség volt jelen.

— **Kik a papjelöltek?** Érdekesnek tartjuk a tanév bezárása alkalmából megirni, hogy a papjelöltek sorában levők közül papi szigorlatot tett Ekárt Andor 1893 ban jó, Sándor Géza 1893-ban jeles, Löfi Ödön 1894-ben jeles, Deák Ferencz 1895-ben jeles eredménynyel. A papi szolgálatban levő segédlelkészek: Demeter Dénes és Nagy Lajos szintén szigorlott papok. Szigorlat előtt állanak: Simonü Márton, Ürmösi Károly, Pálfi Ferencz, Székely Ferencz és Varga Dénes, kiknek a szigorlatra engedély adatott és az irásbeli feladatok ki vannak tűzve.

— **Uj templom Kolozsvárt** Az ev. ref. egyház buzgó püspöke főt. Szász Domokos ur a millenium emlékére Kolozsvárt a nagy (vasut) utczában egy imaházat épittet az egyhásközség és főleg Kolozsvár város áldozatkész támogatásával. Az imaház össze lesz épitve a papi lakkal. Az alapkő letét ünnepélye junius 13-án volt.

— **Székely András** járai lelkész beiktatása junius 23-án ünnepélyesen megtörtént. Beiktató lelkész Siménfalvi György volt.

— **Tarcsafaivi Pálfi Ferencz** a kereszturi kör gondnoka meghalt junius 15-én Székely Udvarhelyt, Nemcsak a Tarcsafalvi Pálfi családot, de az egész Udvarhelymegyei társadalmat s különösen unitárius egyházunkat sulyos veszteség érte Pálfi Ferencz halálával. A kezdet nehézségeivel küzködő sz. udvarhelyi unitárius egyházközség élén mint gondnok, önzetlen lelkesedéssel és tappintattal dolgozott. Nagyszámu család gyászolja.

Orbók Ferencz várfalvi nyugalmazott lelkész, kitől lapunk is több izben közölt czikket, meghalt f. hó 8-án végelgyengülésben. Fia Orbók Mór képezdei igazgató és nagy számu rokon gyászolja. Nyugodjék csendesen.

— **Deák Ferencz** papjelöltünk, mint örömmel értesülünk a kolozsvári Ferencz József-tudomány egyetem bölcsészeti karánál a magyar nyelv és irodalom latin nyelv és irodalomból az alapvizsgát igen sikeresen letette.

— **Felvilágositásul** azoknak, a kik egyik másik közlemény alá irt egy-két betüből egész nevet olvasnak, becses tudomására kivánom hozni, hogy az Unitárius Közlöny 6-ik számában a firtosváraljai lelkészíktató ünnepélyről Gy. F. aláirással megjelent értesitést — i l y e n a l a k j á b a n és t a r t a l m á b a n nem én irtam. **Győrfi Ferencz**

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Hány „Fiatalság Barátja" kell egy helyre? Annyi, a hány gyermek és ifju van a községben 8—20 év között. Ezt a számot legjobban tudja a lelkész meg a tanitó és nagyon jól teszi a gondnok, ha végére jár, hogy mindenikről van-e gondoskodva. Nem kell e jó barát nélkül hagyni egyet is.

A Fiatalság Barátját mult számunkban és a felhivásban julius 10-re igértük, de a nyomda nagyon túl lévén halmozva, ha a lap egy pár napot késik legyenek a megrendelők szives türelemmel.

Szerkesztői üzenetek. Érdeklődő. Mindig nagy örömet okoz, ámbár egészen természetes, ha egy világi ember érdeklődik az egyházközségek sorsa iránt. Ennek másképpen lenni nem is volna szabad, mert az egyházközség egy nagy kiterjedésü család, melynek a világi emberek a férfitagjai. A lelkész ellen lehet kifogást keresni, lehet találni is, de az ön helyében sokkal jobb volna magának a lelkésznek mondani meg. Ennek sok módja van és egy tapintatos

ember olyan jól eltalálhatja a módot és az alkalmat is, hogy a lelkészt hálára kötelezi. Az oly miveltségi fokon álló egyén, a milyen ön, átlátja, mily nehéz a lelkész helyzete. Neki száz meg száz izlést kell kielégiteni, s ugyanannyi izléstelenséget eltürni. Ha az egyházközség miveltebb tagjai jóindulatulag támogatják, kétségen kivül jó szolgálatot tesznek az egyháznak és a lelkésznek is **M. lelkész urnak**. Derekasan megtette kötelességét ha egyházközségében minden ifju számára megrendelte a Fiatalság Barátját, de még nem tett meg mindent. Hivei között vannak oly jó módu emberek, a kik a más egyházakban levő nagyon szegény ifjakra gondolhatnának. Egy forinttal **husz ifjut tehetnek boldoggá**. G. L. Helyt. A Simo ur czikkére küldött választ a rendkivüli körülmény miatt csak a jövő számban adhatjuk.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

TARTALOM: Dr. Brassai Sámuel arczképe. 105. l. — Dr. Brassai Sámuel meghalt. Boros György. 106. l. — Brassai Sámuel. P. Thewrew Emil. 107. l. — Brassai utolsó perczei Boros György. 108. l. — Gyászjelentések. 109. l. — Apró dolgok Brassai életéből. Közli B. Gy. 112. l — Ki legyen a felelős? Mózes Mihály. 112 l. — Az iskola bezárása után. József Dénes. 114. l. — Nők világa. Ibolyka. 115. l — Egyházi és iskolai mozgalmak: Üdvözlet. Dr. Brassai Sámuel. Dr. Brassai temetésén. Emlék Brassainak. Részvétnyilatkozatok. B. e. Brassai bácsi. Dr. Brassai Sámuel. A kolozsvári unitárius kollegium. Változások. A jóltevők emlékünnepe A hittani intézet. Kik a papjelöltek? Uj templom Kolozsvárt. Székely András. Tarcsafalvi Pálfi Ferencz. Orbók Ferencz, Deák Ferencz. Felvilágositásul. 117. l. — Egyleti élet és munkásság: Hány „Fiatalság Barátja“. A Fiatalság Barátja Szerkesztői izenetek. Hirdetés 119. l. —

RÁTH MÓR BUDAPEST

HAAS-PALOTA

a központi és vidéki könyvtárak legnagyobb részének udvari szállitója

figyelmezteti a nyilvános, nép-, önképző-, iskolai-, ifjusági könyvtárakat, Casinókat, Olvasó és közmüvelődési egyleteket stb. hogy általa **minden bár ki által és bárhol hirdetett mű,** — az Antiquariusok catalogusaiban levők is — **uj** példányokban a **legjutányosabban,** lehetőleg **leszállitott áron is, a leglelkiismeretessebb kiszolgáltatás** biztositása mellett, beszerezhetők.

Jutalomkönyvekül approbált jutányos és alkalmas művek jegyzékével készséggel szolgálunk.

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Augusztus. 8. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

Dr. Brassai Sámuel halálára.

Kidőlt a tölgy, az erdő óriása,
S körötte búsan hajlongnak a fák,
Zizegő lombok suttogása hallszik:
Jó éjszakát, csöndes jó éjszakát!
Ezer szeme mezőnek, rétnek, völgynek
Síratja azt a jó királyi tölgyet.

Az emberek körülte összegyűlnek,
Mérik, latolják, mily magas, derék.
Bámúlva nézik törzse átfogóját,
Koronáját, mely fellegekbe ért.
Évgyűrüin körökbe osztva látják
Évek múlását, évek újulását.

. . . El, itt hagyál az évszáz elmúlásán
Viharedzett erős tölgy, jó öreg,
Mégis, mi élted szép emlékét őrzi,
Élő szív lesz az, nem a sirköved.
Ki két évszáz mesgyéjén úgy megálla,
Nem sírba lép — az örök ifjuságba.

Szent csarnokán munkálva folyt le élted.
Szép lobogója tisztes ősz hajad.
Nap-napra részed munka, lázas munka,
S virasztasz mindig egyedül magad.
Tudvágyó lelked itt-ott szertejárván,
Ugart hasítsz a tudomány határán

Törtetve mész előre vad bozót közt,
Habár kietlen ott a táj, setét
És ezereknek tartod fel magasra
A tudománynak szent szövétnekét,
Elismerést jutalmúl nem sovárgva —
Hisz a tudás jutalom önmagába.

Vizsgálsz, keressz, kutatva itt is, ott is,
Nyíló virágok, búja gyom között,
Miként a kertész, gondos két kezeddel
Ezt kigyomlálod, amazt öntözöd.
S ha közbe-közbe éles tüske vérez
Nem sir a lelked, csak magába mélyed.

Ha vadhajtás nőtt szép hazánknak nyelvén.
El messze. messze hangzott szavad:
A könnyüvérű hadd prédálja kincsét,
De a nemzetét — azt már nem szabad!
S édes nyelvünknek drága kincse, drága
Szeplőtlensége, szűzi tisztasága.

»Nyelvében él a nemzet«: elfogadtad,
S e szent igazság lett a jelszavad,
Kimutatád, hogy nemzeti örökség:
Sajátos styl, sajátos gondolat.
A fejlődés törvényit nem tagadtad,
Gátat vetél csak léha áradatnak.

Mint mulatál magyar dalok zenéjén,
Vigalmain és síró bánatán,
S e dalt hogy egykor eltagadták,
Az fájdult úgy meg a lelkedbe tán? . . .
Hódító útján — hol szivekre száll még
Magyar néven említi öt világrész.

Miénk valál, e nemzeté egészen,
És egyebütt is mégis van hazád,
Tudásod híre messze földre szárnyalt,
S honunk határit ezzel elhagyád.
Ki kellett a barbár nevet cserélnünk —
Te voltál, egyik, a mi büszkeségünk!

Müvész valál és bölcs is egymagadba,
Hármoniában álló ép, egész,
Két emberöltőn küzdve, egybehordtad
A tudománynak minden levelét.
Száz évedet magas czélokra adtad —
Rejtett világok egyre hivogattak.

A titkok-titkát sokszor mérte lelked,
A véges ész fönn, lenn a végtelent,
Sújtó karod azokra fölemelted,
Reményitől kik foszták a jelent.
Alakjait száz változásba láttad,
Megújulásnak és feltámadásnak.

Bölcsek, tudósok legbölcsebbjeképen
Vígasztalád kicsinyke népedet:
Ne félj! Bocsásd tengerre kis hajódat,
Majd fúni fognak kedvező szelek!
Próféta lettél s mi hiszünk szavadnak,
Már látjuk is — vitorláink dagadnak.

Megjósolád, idők méhébe nézvén,
»Jövő vallása« egykor hogy mi lesz,
Ez édes és vígasztaló reménység
Háromszáz év keserveiért fizet.
S ha lenne majd, a mi sajogna, fájna,
Ez édes csepp hull az ürömpohárba.

. . . . Nem búcsuzunk Tetőled nagy halottunk,
Habár porod sirhantja elfödé,
Teremtő, munkás, dicső szellemeddel
Eljársz közénk s az ifjuság közé.
Az évszáz, mely Téged ölelt magához,
Rád csokolá — *a halhatatlanságot.*

Tarcsafalvi Albert.

Jakab Elek.

1820—1896.

A kiket a válságos XIX. száz első fele sokat zaklatott unitárius egyházunknak adott, mindazokat rendre vissza is veszi, hej pedig jó lenne a 20-as, 30-as évek puritán szellemét, nemes idealismusát átvinni abba a bizonytalan jövő százba, melyben lehet, hogy a légben fogunk hajókázni, de az égiekkel keveset fogunk törődni.

Alig hogy eltemettük Dr. Brassait, ime már nincs többé Jakab Elek, a legerösebb unitárius. Sokan voltak mellette jó és nagy unitáriusok, de a ki annyira élt és halt volna mindazért, a mi unitárius, nem volt talán egyis. Ő másokhoz képest tulzó unitárius volt, szive vágyához képest gyenge unitárius volt, mivel egymagára nem tudott elvégezni mindenütt mindent, a mit az unitárius érdek megkivánt.

Jakab Elek Szent-Gericzén székely nemes családból származott 1820-ban. Székely-Kereszturt és Kolozsvárt végezte tanulását Jakab Józseffel, a szintén kitünő tehetségü ifjuval, ki külföldön halt meg 1849-ben.

Jakab Elek 1873-ig Kolozsvárt lakott mint az erdélyrészi országos levéltár hivatalnoka, azután Budapesten, hol az egyház megalakitásában nagy odaadással munkálkodott.

Közszolgálata az irodalomban volt feltünő nagy és becses. Nem emlitve számtalan történelmi munkáját, egy szép koszorut köthetünk unitárius tanulmányaiból, melyeknek központja a Dávid Ferencz-Emlék és a körül csoportosulnak: János Zsigmond, Blandrata, Enyedi György, Szentábrahámi, Agh István, Kelemen Benő, Kriza János és még számos kisebb-nagyobb hasonló jellegü dolgozata. Szenvedélylyel, gyorsan és sokat irt. Legnagyobb müve Kolozsvár város története három vaskos kötetben, két kötet okmánytárral és egy kötet rajzzal.

Az Uzoni-Kozma kézirati egyh. történelmet senki sem használta és méltatta annyira, mint Jakab Elek. Elmondhatjuk, hogy az újkori unitárius egyháztörténelem irásának ő az alapitója, mivel a Székely-féle nem készült elég önállósággal.

Jakab halála felett az E. K. Tanács mély résvétét fejezte ki jegyzőkönyvében. Azt érezünk mindnyájan.

Temetése julius 24-én ment végbe Budapesten. Gál Miklós lelkész mondott imát a koporsó felett, melyre az E. K. Tanács, a M. Tud. Akadémia és még sokan tettek koszorút. Neje, négy gyermeke, több unoka és számos rokon gyászolja.

Munkássága és kitartása legyen példa az ifjabb nemzedékeknek.

Boros György.

Az egyházkörökből.

A maroskör évi rendes közgyülését julius hó 13-án tartotta Szent-Gericzén a lelkészi és tanitói kar majdnem teljes és a világiak szép számu részvételével. Idegenek közül ott voltak Kelemen Árpád tordátfalvi lelkész, Gombos Sámuel sz.-keresztúri és dr. Gál Kelemen kolozsvári tanárok.

Megelőző nap d. u. 4 órától kezdődőleg tartatott a *Dávid Ferencz fiókegylet közgyülése,* melyen szivesen láttuk volna a községben szép számmal összesereglett idegen női közönséget. Kelemen Albert esperes-alelnök üdvözli a megjelent tagokat s jelenti, hogy a mult évben megválasztott elnök, Schuller József, hivatalos elfoglaltsága miatt nem vehet részt a gyülésen. Fájdalommal emlékszik meg az egylet alapitójának s örökös elnökének Dr. Brassai Sámuelnek haláláról s inditványozza a kör részvétének jegyzőkönyvben való kifejezését és megörökitését.

A pénztárnok jelentése szerint az egylet bevétele volt a mult évben 44 frt 92 kr., kiadás 42 frt 36 kr., takarékpénztárban elhelyezve van 57 frt 53 kr., várandóság 1897-re s hátrálék a mult évekről 109 frt. Ezután a könyvtárnok tette meg jelentését, melyből örömmel láttuk, hogy a könyvtár évről-évre gyarapodik s mind fokozottabb mértékben használtatik a tagok által.

Ürmösi Kálmán jelentése következett most, a mely szerint a mult évben a Budapesti Szemle teljes példánya nagyon olcsón (120 frt) megvásároltatott. Ezután Sárosi József csókfalvi lelkész olvasta fel értekezését: *A példaadás a vallás-erkölcsi élet ébresztésére és az egyházak autonomiája* czimmel, mely sötét, de talán igaz, hű szinekkel festi a vallás-erkölcsi állapotokat s javulást attól vár, ha az egyházak igazgatásába a világi elemek minél nagyobb számban vonatnak be s a különböző ügyek vezetésére külön hatáskörrel gondnoki állások szerveztetnek. Fekete József iszlói lelkész szavalta azután Ábrányi *A kastély küszöbén* cz. költeményét nagy hatással, Tóth Károly szt.-lászlói tanitó *Oktató nevelés népiskoláinkban* czimmel fejtegette Herbert, Ziller elveit s czélul a kosmopolita szellem ápolását tüzte ki. A felolvasásokat élénk vitatkozás s az esti 9 órakor bevégződött gyülést közvacsora követte.

Másnap reggel 8 órakor kezdődött a kör közgyülése Filep Albert köri gondnok és Kelemen A. esperes vezetése alatt. Elnöki megnyitó után olvastatott az esperesi jelentés, a mely szerint a lélekszám mult évi szaporodása 100, vagyoni szaporodás 9440 frt, mit az 54926 frthoz adva, az egyházkör vagyona jelenleg 64.366 frtot tesz. Lőrinczi Zs. szabédi második tanitó feleskettetett. A Fekete Gábor köri gondnok lemondásával megürcsedett állásra Csongvai Lajos, Rédiger G köri jegyző betegeskedése miatt lemondván, helyébe Ürmösi K., Ürmösi közügyigazgató helyébe pedig Fazakas Lajos választattak meg. Rédiger tanügyi bizottsági elnök lemondván, helyébe Ürmösi, Rédiger és Fazakas helyett fegyelmi birákul Ürmösi és Szász A. vadadi lelkész választattak.

Az esperes, belső emberek nyugdijintézete és a köri pénztár számadásának megvizsgálására kiküldött bizottságok teszik meg jelentéseiket. A Fekete Gábor főgondnok által kitűzött 10 frt jutalmat Bartalis J. csikfalvi és 5 frtot Lőrinczy Zs. szabédi tanitók nyerik el.

10 órakor istentiszteletre gyültek össze. Szász A. tartalmas beszédet mondott János VIII. 46. v. alapján: „Kicsoda győzhetne meg engemet tiközületek a bünről? Ha igazságot szólok nektek, mért nem hisztek nekem? Az igazság terjedésének akadályait az önhittségben és önérdekben látja. Kelemen A. esperes szólt ezután a gyülekezethez. Oktatott, atyai tanácsokat adott, életelvül a vallásosságot tüzi ki és ajánlja.

Istentisztelet után Nagy János szt.-lászlói lelkész olvasta föl tanügyi jelentését, melyből szomoruan győződtünk meg az iskoláknak uagy részben hiányos felszereléséről s különösen az iszlói iskolázás tarthatatlan állapotáról. Másfelől jól esett hallanunk, hogy a tanitó urak a hiányok mellett is lelkiismeretesen és megfelelő eredménynyel végzik nehéz munkájukat.

Ezután az E. K. Tanács leiratai s inditványok tárgyaltattak. A lelkészi fizetés összeirására az eddigi alap fogadtatott el. Anyaegyházzá változtatható filiát nem talált a kör. Az E. K T. léiratára, mely véleményt kér az esperesek és jegyzők 5 évi választására, az a határozat hozatott, hogy az ezután választandók 5 évre választassanak, de, minthogy a jelenleg müködők élethosszig választattak, e törvénynek ne legyen rájuk visszaható ereje. A lelkészkör alapszabályai elfogadtatnak a 7. pont törlésével Ezután Gál Elek ny gálfalvi lelkész inditványa tárgyaltatott, a mely szerint állittassék meg egy bizonyos minimális lelkészi fizetés s az államsegélyből első sorban a minimumra egészittessék ki a fizetés s csak azután kaphassanak magasabb fizetéssel biró lelkészek is segélyt A gyülés 2½ órakor bevég-

ződött s ezután a mintegy 60 teritékü ebédre gyültünk, a mely kitünő hangulatban, sürü köszöntők között $^1/_2$6-ig tartott.

G. K.

Brassaia.

Augusztus 5-én 58 éve lesz, hogy a halhatatlan érdemü *Endlicher*, néhai nagytudósunk *Brassai Sámuelt* nagy tudománya és a növénytani tudomány előbbrevitele körül kifejtett munkássága elismerése jeléül, abban a megtisztelésben részesitette, hogy egy újonan felfedezett növénynemet Brassaia névvel jelölt meg és igy állandóan megőrökitette tudósunk nevét.

Nem lesz érdektelen, ha e növénynem egyik képviselőjét, a „*Brassaia actinophilla Endlicher*“, melynek öt példánya Waltz Lajos egyetemi főkertész lelkiismeretes gondozása következtében a kolozsvári tud. egyetem növénykertjében természetben is látható, azokkal is megismertetem, a kiknek nem lesz alkalmuk e növényt természetben látni.

Brassaia actinophilla hazája ausztráliai Uj-Hollandia. Molle szigetén terem, a hol nagyobb területeket foglal el.

Fitzalan leirása szerint magas, sudar termetü fa, a törzs tetején hatalmas lombos koronával.

A koronát tömötten egymás mellett váltakozóan álló hosszu nyelü levelek alkotják.

A *levelek* összetettek, hosszu nyelüek. Egy közös nyelen 7 levélke van, melyek ernyőt alkotnak. A nyelek hengeresek, alant elszélesedők, megvastagodottak. A levélkék a közös nyélen tenyeresen vannak elhelyezve, hosszu tojásdadok, tompitott csúcsuak, épélüek, bőrnemüek, rendkivül fényesek, örök zöldek, nyélczések. A nyélczék hengeresek, kissé kiszélesedő végüek. A hol a levelek a szárral izesülnek, rendesen két *pálha* van. A pálhák kétszer olyan hosszuak, mint a milyen szélesek, hegyes csúcsuak. Felületük alól homoru, felül domboru. A pálhák hátához vannak nőve a levelek.

A virágzás ideje junius-julius hónapok.

Virágzata fűzér. A fűzérek egyszerűek, alapjuk a szélein bevágott, a szalmaszáréhoz hasonló hüvelylyel van megerősitve.

A fűzérek tengelye körülbelöl mutatóujj vastagságuak A fűzéreket alkotó egyszerü virágok a borsóéhoz hasonlók, pompában diszelgő haragos vörös szinüek, hüvelyknyi hosszu száruak és a száron tömötten egymásmellé nőttek.

A virágok *kelyhe* négylevelü, levélkéi tojásdadok, kissé hegyesek, kúposok, korán lehullók. A süvegalaku hullatag *párta* kissé bőrözött, kissé félkörös, a középponton köldökszerüleg benyomott és a levelek varrataiból hosszirányban futó 13 csikkal van ellátva.

A *porzók* száma 13, melyek a maghon korongalaku peremének belső széléhez vannak nőve, virágfüzér módjára. Az egyes porzók szabadok, a párta varrataival ellentétesek, kezdetben hozzá hasonló hosszuak, de későbbi fejlődésükben azt meghaladják. A porzók szálai áralakuak, hengeresek, emelkedettek, aljuk szélesebb, mint szabad végök. A porzacskók vastagabbak, mint a szár s közepük táján vannak azokhoz hozzá nőve. Kezdetben felállók, később majdnem harántfekvésüek, megéréskor rendesen a hátoldalon repedeznek fel. A porzacskók belseje több rekeszü A rekeszek ellentétesek, közel szomszédosok, belül az egész hosszuságukban meghasadoznak

A *bibe* ülő, törpe, sugaras, közepén összenyomott, kerületén lebenyes, a lebenyek rövidek s ezekkel van a maghon bordáihoz odanöve. A bibe előbb csöves, később a csúcsa több szálra oszlik.

A *maghon*, melynek az alapján a székkel hasonló koru görge van, kissé forgatogason kúpalaku, szabad hegye 13 hosszirányu bordával van ellátva. E bordák a porzószálak tapadásának benyomása által létesitett hegekkel a petefészket lebenyekre osztják, melyeknek teteje tája kezdetben egyenletes, lenyomott, később fölemelkedett s a csonkitott, kissé tágult hegyök hegyes. A maghon 13 rekeszes. A rekeszek ékalakuak, keskenyek.

A *peték* szerfelett kicsinyek, középrészük vastagabb, mint a két végük, harántmetszési lapjuk elliptikus. A peték a rekeszek falaihoz tapadók s a rekeszek központi részéből keletkeznek, lemez lebenyekből. Számuk igen nagy.

Nálunk e növénynemnek egyedüli rokona a *repkény* vagy *borostyán* (Hedora helix), mely árnyas erdőkben fordul elő, kapaszkodó cserje. Külleme után itélve nem is hasonlit a Brassaia actinophillához. A Brassaia actinophillát megtalálta már Banks és Solander azon a tájon is, a hol Cooknak a hajóját javitották és most a tropikus keleti Ausztráliának sok erdős-hegyes vidékén

is ismeretes; de a tengerparti hegysort nem lépi át, a nyugati száraz lejtőkön messze benn a belföldön is lelhetni. A Brassaia genus a tropikus övbeli keleti vidékek más tartományaiban is messze elterjeszti a Brassai bácsi nevét. Igy pl. a B. macrostachya új Guineában terem. B. sessilis Holland-Indiai faj. A Brassai név dicsőitve van még az *Araliaceák* rokonos neme a *Brassaiopsis* eddigelé 8 faja által is. E genust Decaisne és Planchon állitották fel.

Kolozsvár, 1897. jul. 5. **Dr. Nyiredy Géza.**

Nők világa.

Papnék és papleányok teendőiről.

(Felolvastatott a Dávid Ferencz Egyletben Székely-Keresztur 1897. május 25.)

Itt vidéken kissé szokatlan a nő a felolvasó asztalnál; de czélom nemes, és véleményem szerint, hasznos. Vajha megértenének, méltányolva pártolnának és szives figyelmükkel buzditanának a további működésre!

Szükségesnek látom itt egy pár szót előre bocsátani. Én is, mint most annyian a lányok közül, nagy lelkesedéssel és azzal a szilárd elhatározással jártam iskoláimat, hogy a társadalomnak hasznos és számottevő tagjává küzdöm fel magamat, de gyenge természetem nem birta a testi és szellemi túlerőltetést s én szárnyaszegetten, testben megtörve tértem szülőim körébe a nyugalmas magányba vissza. Testben megtörve, de nem lélekben és miután erős optimista vagyok, hittem és vártam, hogy az én számomra is eljön az idő, midőn én is lehetek majd hasznára valakinek. Eljött . . . sok tétovázás, tapogatódzás után megtaláltam a munkakört, hol tehetek valamit, ha többet nem, buzdithatom a lankadókat, a mostani, már letaposott, uton az arra haladni akarókat. Ez lesz egyik kisérletem,

Papleány vagyok, a mi az én legnagyobb büszkeségem Sokat gondolkoztam a mi helyzetünkről és kötelességeinkről és nézeteimet szeretném közölni az érdekeltekkel és érdeklődőkkel, arra pedig e helyet találtam legalkalmasabbnak. A „Dávid Ferencz Egylet“ tagja vagyok, a ki szivvel, lélekkel, de tettel is akarom szolgálni ez egylet nemes czéljait. Ez a munkakör, hol magamat hasznossá tehetni remélem.

Mint papleánynak törekvésem oda irányul, hogy velem együtt minden papné és papleány mondhassa és mondja el, hogy büszke az állására. Eddigelé nem voltunk elég önérzetesek.

Nem voltunk és nem vagyunk, legalább is a nagyobb rész! Ennek pedig nem mi, hanem inkább a körülmények az okai, melyek nem engedik azt tenni, a mit kellene és szerntnénk. Másik oka pedig, hogy nem tudja a papné, mit is kellene tenni neki állása méltó betöltésére, nincs, a ki tájékoztassa, hanem csak ösztönére, belátására és tapintatosságára van bizva, mint kezdjen bele szerepébe. Nem kis dolog az, egy olyan nőnek, ki nem egyházi ember családjában és körében nőtt fel, a milyenből a legtöbb papné lesz. Ismeretlen körbe, ismeretlen viszonyok közé lépik. Igen természetes, hogy csak bajosan találja fel magát, kivált ha nincs ki tájékoztassa és bevezesse teendőibe. A papot hosszu éveken keresztül készitik hivatására, tudja előre, mi a kötelessége, teendője, de a papnét ki készíti elő pályájára? Férje nem, vagy csak fölületesen, mivel nem tudhatja ő sem a női kötelességeket, a jóakarók egyik része még elijeszti, talán tulságos sok tanácsával. Csuda-e, ha ily tájékozatlanul nem találja el a helyes utat, e miatt kedvetlen, később egykedvü lesz? Ezen csak egy módon lehet segiteni, ha már tapasztalt, idősebb papnék társaságát keresik fel a fiatalok, az ők tanácsai és utmutatásai után indulnak nehéz, de gyönyörüséges utjokra. Legelső teendönk egyesülni, egymás társaságát felkeresni, hogy itt minden oldalról megvitatva helyzetünket, egymástól tanácsot, biztatást kérjünk és kapjunk; hogy jelen és jövendő teendőinket megbeszéljük; vitatkozzunk egyes dolgokról; kipanaszoljuk magunkat; egymást megvigasztaljuk.

Kimondhatatlan az a sok jó, a mi az egy testülethez tartozók összetartásából, egyetértéséből származik. Önérzetünket ez uton fejleszthetjük leginkább, pedig mindenekdlőtt önérzeteseknek kell lennünk, ha nem akarunk lenézésben, kicsinylésben részesülni, a mire pedig nagy hajlandóság mutatkozik. Az önérzetesség a legnagyobb, legerősebb bástyája mindenkinek, a melyről a gúny és kicsinysés nyílai visszapattannak, mint falról a ráhányt borsó. Önérzetességünk nyilvánuljon a czimzésnél és tartsuk magunkat boldogoknak, hogy a mai czimkórságos világban van egy olyan czimünk, melyet senki tőlünk el nem vehet, hozzá nem tehet semmit és a mely csak a lelkészt és családját illeti meg, t. i a tiszteletes, tisztelendő czim. Ezzel kapcsolatosan legyen szabad elmondanom egyet-mást a mostani divatos czimzésekről

A mai demokratikus világban tulajdonkép leghelyesebb volna mindenkit állása után czimezni, nem csak egyháziakat, hanem a világiakat is, pl.: elnök úr, biró úr, kereskedő úr, lelkész úr stb., épigy elnökné, lelkészné, tanitóné asszony stb. Ez volna a legegyenesebb és legigazságosabb; megmentene a tul-

zásoktól és tévedésektől; e helyett azonban jobbnak látják azt a sok nagyságolást. Ma egyáltalán a jelszó: mindenkit legalább egy fokkal magasabban czimezni, mint a hogy társadalmi állása után követelheti, sőt már többre mentünk, mert ma mindenki nagyságos és nagyság, e tekintetben elértük a netovábbat. A tekintetes úr és asszony ritka, a teinsasszony és leányasszony pedig téli álmot alusznak, de felébrednek nemsokára, mert mindennek van határa, a czimzésekkel már fennebb nem mehetünk, igy következik a visszaesés s eljön még az az idő, mikor feltámadnak a régi jó világ most elavult megszólításmódjai. Már is kezdik hangadókörökben elhagyni a „nagyságát", miután szerintük már nagyon közönséges, de itt is, a helyett, hogy alább hagynának a nagyzolással, fennebb mennek egy fokkal s már minden jó társaságbeli nőt kezdenek tisztán nagyságos asszonynak és nagyságos kisasszonynak szólitani, a mely megszólitás jelenleg még új, de mi lesz pár év mulva, ha ez is ugy elközönségesedik, mint ez idő szerint a nagyság? Természetesen újat hoznak divatba, de mit? Szeretném tudni, ki az az okos ember, ki erre megtudna felelni!

Mily nyereség e divatos czimzésekkel szemben birni egy olyan állandó és senki másra nem alkalmazható czimmel, mint a „tisztelendő". És látják kérem, mégis megeshetett a következő kis epizod az én fülem hallatára. Egy társaságban voltunk többek között és egyik úr mindenkit nagyságnak szólitott, csak a papnénak mondotta „Tisztelendő asszony". Ezért az illető megharagudott, nekem panaszolta, hogy őt is megilletné talán a nagyság czim, mint a társaságban levő többi hölgyeket.

Itt mutatkozik a legnagyobb önérzethiány, szerencsére ez csak egy eset. Isten őrizzen, hogy sok előforduljon, ezt akadályozzuk meg azzal, hogy a ki nem tudja, azt is világositsuk fel, hogy a mi czimünk „tiszteletes", nem pedig, hogy megharagudjunk, ha igy szólitanak.

Én itt mindig többes számban, tehát magamról is beszélek, pedig fájdalom, ránk, papleányokra, nem alkalmazzák a Tiszteletes czimet. Természetesen nem ugy szeretnék szólittatni: tiszteletes nagyság, hanem tiszteletes kisasszony. Én egyáltalán nem tartom kitüntetésnek magamra nézve a nagyságát. Leginkább szeretném, ha mi lányok kezet fogva visszaállitanók a régi kisasszony czimet. Nagy kitüntetésnek vettem, midőn nem rég egyletünk buzgó titkára egy levélben igy szólit meg: „kedves Irma kisasszony", tovább pedig azt mondja: „ugy szólitom meg, a hogy egy angol kisasszonyt szólitanék „dear miss Raffaj" és én e megszólitásnak inkább örültem, mint nagyság és nagyságodnak. Meg aztán ez is mutatja, hogy csak mi

magyar lányok lettünk hűtlenek a minket megillető és közelebbről megjelölő czimünkhöz. Ha mindeu lány szivesen fogadná a kisasszony czimet, lassan-lassan kimenne a nagysád az általános használatból.

Sokat el tudnék mondani álláspontom megvédésére, de a kik megértenek, igy is belátják, mily nagy előny egy határozott egyszerü czim. Ha már ez előnyünk megvan, igyekezzünk ennek megfelelni, legyünk önérzetesek. Egymás társaságát keressük fel minél gyakrabban. Hogy erre kedvet kapjunk, hogy egymást megismerjük, legjobb alkalom a Dávid Ferencz Egylet gyülésein összejönni. Ezeken a gyüléseken tartsuk erkölcsi kötelességnek mindnyájan megjelenni, ezzel kötelességet is teljesitünk. Itt alkalmat kapunk egymást megismerni, megszeretni, a többi aztán magától jön és mennyi üdvös dolog származhatik a közös barátságból!

Belőlem a jóakarat szól. Gyenge tehetségemről elnézést kérek. Akarjunk mindnyájan és higyjük meg, hogy jó és hasznos dolgot mi is tudunk végezni ama szent czél érdekében, a mely apáink és férjeink, a papok előtt, állanak. **Raffaj Irma.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Főtiszt. Ferencz József** püspök úr családjával a tusnádi fürdőn időzik, hogy egy munkás év fáradalmait kipihenje.

— **Brassai-emléktábla.** Toroczkó-Szent-György község megelőzte mind azokat a helyeket, melyek Brassait magukénak mondották. Egy csinos márvány emléktáblát állitott az unitárius papilak homlokzatára és azzal biztositotta a maga nevezetességét. Dr. Brassai Sámuel TorockóoSzent-Györgyön a papilakban született. Édes atyja a toroczkói rektor, édes anyja a Koncz Gergely toroczkó-szt.-györgyi pap leánya volt, ki igen gyakran időzött a szülőknél. Ott volt akkor is, midőn fia született. Id. Brassai Sámuel Toroczkó-Szt.-Györgyre ment át mesternek s ugyanott 1811-ben apósa halálával pap lett, tehát Brassaink gyermekévei legnagyobb részét Toroczkó-Szt.-Györgyön töltötte. — Az ünnepélyt Toroczkai Lajos nagybirtokos vezetése alatt egy rendezőség intézte szép renddel és jó előrelátással. A meghivott hatóságok közül képviselőiket kiküldötték: a m Tud. Akadémia Dr- Szádeczky Lajost és Dr. Márki Sándort, és a kolozsvári Ferencz József Tud. Egyetem Dr. Szádeczky Lajost, Szabó Dénes tanárokat. Az unitárius egyház Nagy Lajos esperes-főjegyzőt, az Erdélyi Muzeum-Egylet Dr. Apáthy Istvánt, a Kolozsvári Unitárius Főiskola és a Dávid Ferencz Egylet Boros György theol.tanárt, a tordai iskola Varga Dénest és Derzsi Károlyt küldötte ki.Jelen voltak Kolozsvárról Szabó Dénesné, Szádeczkyné, Apáthyné, Nagy Lajosné, Nagy Piroska, Boros Györgyné, Pákey Lajos, neje és leánya, Buday Kálmán egyet. tanár. Geréb Márton tanár és családja, Br. Rudnyánszky Béláné. Tordáról: Székely Miklós egyh. gondnok, Székely László ny. lelkész, Dr Pálffy Gyula, Nagy Albert, Röder bányatanácsos. Kornya bányatiszt, Sándor Kálmán táblai biró, Csongvai Béla, Budapestről: Sebess Pál posta- és távirda főigazgató és családja, Telegdi Roth Lajos királyi főbányatanácsos. Fiumeből Killyéni Endre tanár. Selmeczről Zalányi János tanár. Sinfalváról Dindár István és Dindár Lújza, Létay Domokos lelkész, fia és leánya. Toroczkóról Pálfi János, Fodor András és a to-

roczkói hivek nagy sereggel. Járából Székely András lelkész. Nagy-Enyedről Albert István és neje stb. Az ünnepély magasztos volt és méltó a nagy névhez. Templomozással kezdőtött, hol Nagy Lajos esperes mondott szép alkalmi imát. A papiház mellett felállitott emelvényről Toroczkay Lajos r. elnök mondott lelkes megnyitó beszédet. Azutáu Dr. Márki az Akadémia, Dr. Szádeczky az Egyetem, Dr. Apáthy az Erd. Muzeum, Boros György a kolozsvári főiskola és a Dávid F. Egylet nevében mondottak alkalmi szónoklatokat. Józan Miklós szavalt egy szép ódát. Ezután közebéd volt 120 teritékkel és nagyszámu szép pohárköszöntővel.

— **Brassai emlékünnep.** A dicsőszentmártoni unitárius templomban julius 11-én Brassai emlékünnep rendeztetett, melyen emlékbeszédet Gvidó Béla ottani lelkész-esperes tartott.

— **Brassai gyász.** A b. e. Brassai bácsi halála alkalmával a küküllői egyházkör meghatóan adott kifejezést kegyeletének. Az egyházkör összes ekklésiáiban az esperes telefon értesitésére junius 25. és 26-án harangozás volt s mindenik toronyba gyászlobogók voltak kitüzve.

— **Csehétfalván** Folyó hó 22-én érkezett meg Ekárt Andor, elfoglalandó lelkészi állomását. Fogadtatása igen szép volt. Két diszkapn volt felállitva, az egyiknél a kurátor, a másiknál Ambrus János tartott beszédet. A tűzoltók testületileg vonultak ki. K papot hozó szekér mellett fehérruhás leányok haladtak. Beköszöntő ünnep pedig f. hó 25-én tartatott meg. Soha ennyi embur még a csehétfalvi templomban nem volt. A beiktató lelkész a tarcsafalvi Ürmösi Sándor volt, kinek rövid beszéde és kinevezési okmány felolvasása után az új lelkész elfoglalta a szőszéket és megtartotta Kronikánk I. k. 11. r. 2. v. alapján igen szépen megirt beköszöntő beszédjét, melyben különösen a papról, mint vezérről és pásztorról beszélt igen sgyesen és sikerülten. Ezután Ürmösi S. s beiktató pap beszélt és ezen beszédével eddigi mük désére feltette a koronát.

— **Az „Ezredéves Emlékalapra" tett** kegyes adományok. (Második közlemény.) Benkő Mihály 2-szor 33 frt 33 kr. Gál József 2 frt. Kőváry László 20 frt. P. Horváth Kálmán 100 frt. Haller Rezsőné 10 frt. Engel Gáborné 5 frt. Létai Gábor m. kir. erdőszámellenőr és neje Nagy Berta 20 frt. Keresztély Lajos 10 frt. Faluvégi András 2 frt. Varga Zsigmond 4 frt. Székely Sámuel 1 frt. Péterfi Lajos 2 frt. Gál Lajos 5 frt. Szigethi Cs. Sándor 20 frt. Simonfi Márton 2 frt. Nagy Balázs gyüjtőivén Tordáról: Weress Ferencz 5 frt. Dr. Szentpéteri Lajos 2 frt. Nagy Olivér 2 frt. Timbus Albert 2 frt. Osztián Géza 2 frt. Borbély Máté 2 frt Nagy Albert 1 frt. Létai Károly 1 frt. Karsa Elemér 1 frt. Székely Dénes 2 frt. Amberboj Miklós 1 frt. Bardocz László 2 frt. Fodor Domokos 1 frt. Gadó István 1 frt. Czakó László 1 frt. Bergay József 1 frt. Csongvai Domokos 2 frt. Kondort Mózes 1 frt. Csongvai Béla 1 frt. Fodor Imre 1 frt. Fodor Pál 1 frt. Sófalvi Sándor 1 frt. Fodor László 1 frt. Velics Ilona 1 frt. Nagy Balázs (gyüjtő) 5 frt. Hajós János 20 frt. Pálfi Sándor ny.-szt.-mártoni tanitó gyüjtőivén ny.-szt.-mártoni, csikfalvi, jobbágyfalvi és buzaházi hivektől 8 frt 80 kr. Péterfi Áron 2 frt. Ajtay János 4 frt. Gál Lajos lelkész 2 frt. Domokos Árpád 2 frt. Derzsi Károly 37 frt 65 kr. Dr. Gál Kelemen tanár és neje Fekete Ilona a magok részéről 10 frt., fiok Ernő nevére 2 frt. Fekete Pálné 5 frt. Szentiványi Gyula 25 frt. Gálffi Lőrinez tanár 10 frt. Összesen 404 frt 78 kr. A mi az első közleményben foglalt 1041 frt 18 kr-hoz adva, teszen 1445 frt 96 krt.

A midőn ezen adományokért köszönetemet nyilvánitanám, legyen szabad remélnem, hogy még nagy sora van hátra egyházunk azon buzgó tagjainak, a kik ez alapitványt becses figyelmökre méltatják s ahoz adományaikkal maguk is hozzájárulnak, a mit kérek is.

Kolozsvárt, 1897. junins 22.

Ferencz József,
unitárius püspök.

— **Az egyházközségek gondnokait** s mindazokat kiket illet, tisztelettel és bizalommal kérem, szíveskedjenek az „Unitárius Szószék“ árát czimemre beküldeni, hogy az ügygyel kapcsolatos követelésnek én is eleget tehessek. Egyuttal jelzem, hogy a műből példányokkal még rendelkezem s igy a pénz előleges beküldése mellett, vagy utánvéttel bárkinek megküldöm.

Simó János.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Vallásos énektanitásra hirdetett pályázat eredményeképpen beérkezett három pályamüvet a kiküldött bizottság, mely Boér Gergely, Boros György és Iszlai Márton egyleti tagokból állott, megbirálta s ámbár mindeniknek szerzője nagy igyekezettel látott a dolog után, de egyiket sem találta a pályadíjra érdemesnek, ugyanazért a Dávid Ferencz Egylet a pályázatot f. évi október 15 napja határidővel újból kitűzi, mely igy hangzik: Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanitásánál ugy az iskolában, mint a gyülekezetben, azon czél elérése szempontjából, hogy az éneklés az Istentisztelet emelésére minél hathatósabb befolyással birjon. Jutalma 30 korona.

Az imádság édes mint a méz, enyhitő, mint a harmatcsepp, tápláló mint az anyai tej. A jó Isten a gyermekimát inkább szereti, mint az angyalok zenéjét. Ezt a magasztos gondolatot egy rajzoló és egy költő. Végh Mátyás, lapunk legendaköltője, gyönyörüen megteremtették és a „Fiatalság Barátja“ homlokán viseli.

Dr. Brassai Sámuel és Ferencz József. Egyházunk és hazánk legnagyobb nevelőjét kedvesebben még nem méltatta senki, mint Ferencz József unitárius püspök abban a beszédben, melyet a „Fiatalság Barátja“ legujabb száma közöl a Brassai és Ferencz József képével ellátva

Egy ifju költő Ifju mint a hajnal, derült, virágteljes, mint a tavasz: ez **Tarcsafalvi Albert**, ki legujabban a Fiatalság Barátja költői versenyén a pályadíjat elnyerte „Emlékezés“ czimü költeményével, melyet reméljük, mindenik vasárnapi iskola záró óráján el fog szavalni egy-egy ügyes ifju.

Simó János a lelkes ifju pap szereti a bibliát is, az ifjakat is és a bibliából egy szép leczkét irt a „Fiatalság Barátja“ olvasóinak.

Szép, szelid kis gyermekek szeretnek templomba járni és imádkozni és boldogok. Ezt a kedves gondolatot versbe öntötte Sangster kisasszony, magyar versbe Józan Miklós derék toroczkói lelkész és kiadta a „Fiatalság Barátja“.

Hős és furcsa nép valának régentén a székelyek A fellegek szárnyán jöttek Erdélybe, meséli Dr Hankó Vilmos a „Fiatalság Barátjá“-ban.

Edmée, Bessie, Ruth három angol papleány életét az édes anyjuk Manningné asszony oly vonzólag irta le a Fiatalság Barátjának, hogy a ki egyszer elolvassa, el nem feledi őket.

Áfrikában az emberek feketék mint a korom, de ha az evangelium szelid szellője szivöket megérinti ők is jó keresztények lesznek, a mit élénken megvilágit a Khama esete, mit Johnson kisasszony élénk tollal irt meg a „Fiatalság Barátjá“-ban.

A mesét nagyon szeretik az ifjak és a Fiatalság Barátjában ilyent is kapnak nem egyet.

Ne törd a fejedet haszontalan dolgon, hanem azokon a talányokon, melyeket a Fiatalság Barátja feladott.

A Fiatalság Barátja két teljes ívre terjed van benne 6 kép és mégis egy példány csak 10 kr., 10 pld. egy korona. Azonnal meg kell rendelni.

Az udvarhelyi egyházköri D. F. f egylet jun. 17-iki gyülése minden tekintetben szépen sikerült. Az almási nagy templom zsúfolva közönséggel, s ha a jelenlevők számát 700—800-ra tesszük, inkább kevesebbet mondottunk. A lehető legnagyobb érdeklődés és emelkedett lelkesült hangulat, mely a szereplőkre nézve is hatással volt, teszik kedves emlékűvé jelen gyülésünket. Hadd legyen itt is kifejezve elismerésünk Almás közönsége iránt! Imát és egyházi beszédet Tibáld József ujfalvi pap mondott, még pedig teljes sikerrel. Jel. 3, 15—16 versei alapján. Emelte a gyülés értékét az elnöki megnyitó. Darkó esperes szabad előadásban U r n a p j á r ó l beszél, megmagyarázva keletkezése történetét, czélját és jelentőségét, A valódi urnapja a vasárnap, ezt kell ünnepelni de lelkesebben, mint a hogy a legtöbb helyen teszik Ez után az o l v a s á s r ó l tartott hatalmas felolvasást Derzsi Jézsef. Az életből beszélvén nagyhatást ért el és nagy elismerésbeu részesült Sándor Gergelyné derzsi papné szavalta Vörösmarty — I n d u l a t r o h a m czimű költeményét s rá az U r f e l e l e t e, nagyhatással megkapó szinezéssel, méltán érdemelvén ki a nagy gyülés teljes elismerését. Ezt követte Győrfi István emlékezése néhai Tóth Zsigmond abásfalvi tanitó felett. Igen ügyesen idézte föl emlékét nevezett tagtársunknak — elmondván élettörténetét s megemlékezvén szép alapitványáról. A lelkészkör ügye egy összehivandó értekezletre hagyatott. Gyülés 5 frtot szavazott meg a készülendő „Fiatalság Barátja“ és 5 frtot a Derzsi mostani felolvasása terjesztésére. Felolvastatott egyleti titkár levele, sajnálattal vette tudomásul gyülés, hogy akadály gördült lejövetele elé. Almási pap és tanitók iránt elismeréssel volt a gyülés a gondos rendezésért, és azon igazán buzgó törekvésért, melyet az énektanitás mezején felmutat. Minden szám közben egy egy harmonikus énekben gyönyörködtünk. Megemlitjük még, hogy gyülésünk hálás érzelemmel emlékezett meg nagynevű s példás életü egyleti elnők dr. Brassai Sámuelről századik születési napja alkalmából. Gyülés után vidám hangulatban folyt közebéd volt Ajtai barátunk házánál, melynek folyamán felköszöntettek az egylet központi elnökei és titkára stb.

Gondnok és egyháztanácsos urak könnyü és jó szolgálatot tehetnek ifjuságunknak, ha a F i a t a l s á g B a r á t j á t megrendelik és a legjobbnak gondolt módon kiosztják. Lám e g y f o r i n t é r t 20 példányt adunk, tehát 20 ifjunak szerezhetnek örömet és egy hasznos emléket. 350 egyháztanácsosunk van, milyen könnyen ellehetne látniok nemcsak saját gyermekeiket, hanem azokkal együtt 7000 gyermeket. A hol akarat van, mód is van! Tegyünk kisérletet.

Konfirmácziói emlék. A dicsőszentmártoni ekklésiánkban áldozó csütörtökön 12 fiu és 18 leány, összesen 30 növendék konfirmált, kik között mint kedves emlék, 30 drb kis biblia osztatott ki a D. F. Egylet adományából.

Meghivó. A D. F. Egylet küküllőköri fiók-egyletének Küküllő—Széplakon augósztus 9-én gyülése lesz, melyre a tagokat e helyen is meghivja az e l n ö k s é g.

Van kit kövessünk. A Dávid Ferencz Egylet perselyébe Kolozsvárt Gyulay László egyh. gondnok 2 frt 50 krt tett, hogy abból az egylet kiadványai költségét fedezzük. 10 pld. Fiatalság Barátját kiadtunk a gondnok urnak, hogy kiossza. Polgárdiba Berki József úr 2 pldt; Péter Sándor M.-Szt-Benedek 10, Mózes Mihály Abrudbánya 40; Bölöni iskola 200·

József Dénes Dombó 100 Gróf Lajos B.-Ujfalu 10. Létai Máté A.-Rákos 40. Fazakas Lajos Ny.-Szt-Márton 50. Kiss Aladár Datk 34 A perselybe ajándékozott a főt. püspök úr 2 frtot Dr. Nyiredi Gézáné 1 frtot. Pataki Istvánné 1 frt. Csak kövessük a szép példákat és a czélt elérjük. Előre!

A felső-fehérkörí „Dávid Ferencz Fiók-Egylet“ pénztárába tegsági díjaikat 1897. évre befizették: Deák Sándor (Kobátfalva), Ütő Béla. Antal András (Alsó-Rákos), Korondi János (Homoród pályaudvar), Lőrinczy István Ferenczy Lajos, Unitárius egyház (Felső-Rákos), Osváth Gábor, Zoltán Miklós (Héviz), Tibáld Margit, Bedő Ferencz (Fogaras), Deák Miklós (Ürmös) Czirmay Lajos (Felső-Rákos), Kiss Aladár (Datk).

Datk, 1897. julius hó 2-án. Kiss Aladár f. e. pénztárnok.

A Fiatalság Barátja pályázatára beérkezett öt költeményt Nagy Lajos tanár és a szerkesztő megbirálván, ugy találták, hogy az „Emlékezés“ czimü lendületes szép és jó költemény, „A székely kivándorlókhoz“ czimü szintén jó költemény, de az előbbinek mögötte áll. „A hitszabadság évfordulóján“ kifejezései darabosak. rithmusai sánták, „Fel magasra“ nagyon alant jár, gyenge dolog „A hit iskolája hosszu, híg lére van eresztve, nem használható Ezekhez képest az „Emlékezés“ jeligéje felbontatván Tarcsafalvi Albert neve tünt ki. Övé a díj, övé elismerésünk. minek jeléül arczképét is bemutatjuk a Fiat. Barátja olvasóinak. „A székely kivándorlókhoz“ szerzője Péterfi Albert, kié a dicséret. Költeményét közölni fogjuk az „Unitárius Közlönyben“ megfelelő honorarium mellett

Szerkesztői izenetek. R D Ujszékely és B. Gy. Zalaegerszeg fogadják hálás köszönetemet a Brassaira vonatkozó adatokért, melyeknek egy részét az „Unitárius Közlönyben“ érvényesiteni fogom. Kérek mindenkit, ne sajnálja beküldeni, ha valami jellemzőt tud a b. e. nagy férfiuról. — **A szabad kömivesség** terjed még papjaink között is Erről ir nagy megütközéssel egyik tudósitónk. Nekünk is van tudomásunk egyről-másról. Egyet ideirunk. Egyszer egy előkelő unitárius embert a szabad kömivesség apostolai kerülgetni, csábitgatni kezdettek. A férfi igy válaszolt: Én barátom unitárius vagyok és az a meggyőződésem, hogy az én egyházamban oly tiszta és teljes szabadság van a gondolkozásra, hogy én innen sehova sem vágyom Ezt a helyes felfogást magáévá teheti minden unitárius. Mi buzgalommal tudakozódtunk az iránt, hogy most mi indokolja a szabadkömivességet. Ez ideig csak olyan felvilágositást kaptunk, a mely érdekszövetkezetnek tünteti föl. Köszönettel vesszük, ha valaki az ellenkezőről meggyőz. Mig ezt meg nem kapjuk mi is osztozunk tudósitónk felfogásában s—r. A „Fiatalság Barátja“ miatt mi is eleget aggódtunk, de a megjelenés után már a második napon annyi méltányló nyilatkozatot hallottunk, hogy a reménységünk kezd vissza térni. A jónak mindenki előtt meg van az értéke. — Gálfi L. válasza a tördelésnél kimaradt.

TARTALOM: Dr. Brassai Sámuel halalara. (Költemény). Tarcsafalvi Albert. 121. lap — Jakab Elek. Boros György. 124. l. — Az egyházkörökből. G. K. 125. l. — Brassaia. (Képpel). Dr. Nyiredy G. 127. l. — Nők világa. Papnék és papleányok teendőiről. Raffaj Irma. 130. l — Egyházi és iskolai mozgalmak: Főtiszt. Ferencz J. püspök úr Brassai-emléktábla. Brassai emlékünnep Brassai gyász. Csehétfalván Az „Ezredéves Emléka'apra“. Az egyházközségek gondnokai. 132 l. — Egyleti élet és munkásság: Vallásos énektanitásra hirdetet pályázat. Az imádság A Fiatalság Barátja Az udvarhelyi egyházkör. Gondnok és egyháztanácsos urak. Konfirmácziói emlék. Meghivó. Van kit kövessünk. A Felső-Fehér Kör. A Fiatalság Barátja. Szerkesztői izenetek. 134. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Szeptember. 9. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

Részvétirat Jakab Elek haláláról.

(Özv. Jakab Elekné asszonynak.)

185—1897.

E. K. T. K. i.

Nagyságos Asszony!

Egyházi Képviselő Tanácsunk mély megilletődéssel értesült a Nagyságos asszony szeretett férje, Jakab Elek országos levéltárnoknak f. hó 22-én bekövetkezett szomoru haláláról. Kérjük, fogadja el a Nagyságos asszony egyházunk őszinte részvétnyilvánitását. A boldogult halála egyházunkra is felette nagy veszteség, mert a boldogult, évek hosszu során keresztül kiváló nagy szolgálatokat tett főképpen egyházi irodalmunknak azzal, hogy egyházunk történelme főalakjai, különösen pedig egyházunk alapitója Dávid Ferencz életrajzát megirta és azzal a mostani és későbbi nemzedékek kegyeletét és hálás tiszteletét az elhunyt nagyok iránt, ragaszkodását és szeretetét az egyházhoz nagymértékben biztositotta.

A megboldogult emlékét egyházunk lapjai hiven fogják őrizni. Az ő érdemei elévülhetlenek. Vajha a Nagyságos asszony és kedves családja bánatát némileg enyhitené Egyházi Képviselő Tanácsunk szomoru részvéte és egyházunk tagjai nagy számának mély tisztelete és hálás elismerése.

Mi kérjük a jó Istent, nyujtson enyhületet a Nagyságos asszony bánatos szivének.

Az Unitáriusok E. K. Tanácsának Kolozsvárt 1897. julius 23-án tartott üléséből.

Nagy Lajos,
h. elnök.

Boros György,
jegyző.

Válasz a részvétiratra.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

Boldogult férjemnek közelebbről történt elhalálozása alkalmával tisztelői, barátai, tisztviselő társai stb. tömegesen siettek részvétöket kifejezni. A nagy veszteség lesújtó tudatával visszamaradott élőket felkeresték vigasztaló részvétükkel; a megboldogult ravatalát elhalmozták koszorúikkal.

Felette jól esett ennyi részvét látása, enyhitőleg hatottak bánatos szivemre, de sehonnan, egy részről sem jött az oly kedvesen, a megemlékezés olyan enyhitőleg, mint az *Unitárius* egyháztól, *attól* az egyháztól. melyet szive utolsó dobbanásáig annyira szeretett, a melynek három szazados küzdelmét annyi szeretettel tudta az utókor számára megörökiteni.

A koporsóját elboritó koszorúk özöne alatt a rajongásig szeretett egyházának, vallása közönségének koszorújától talán még egyszer megdobbant szive a lezárt koporsó alatt, hogy annál édesebben pihenhessen az áldott anyaföldben. — Mintha hallani véltük volna még egyszer hangját: „Ne félj én kis népem . . . veled vagyok“

Méltóságod látta, ismerte közelről ennek az örökké forrongó szellemnek lelkületét, tudja, érzi, hogy *mit* és *kit* vesztett az unitárius vallásközönség.

Méltóságodat kérem fel, hogy ugy is, mint egyházának főpásztora, legyen a méltóságos és főtisztelendő Egyházi Képviselő Tanács előtt szószólója az én gyenge szózatomnak, a veszteség súlya alatt fuldokló hangomnak, és tolmácsolja úgy a magam, mint gyermekeim hálás köszönetét a kegyeletes megemlékezésért. Köszönöm bánatos szivem mélyéből a részvétet, a koszorút, s azt kivánom, hogy az Isten minden unitáriust egyháza, vallása iránt azzal a *szeretettel*, azzal a lelkesedéssel áldja meg, a melylyel az én boldogultam életében tündökölt.

Fogadja Méltóságod is igaz szívből jövő bánatos tiszteletem.

Budapest, 1897. aug. 6.

Özv. Jakab Elekné.

Nők világa.

Az unitárius nők feladata.

Nagy és nehéz feladatra vállalkozom, érzem, mert nőkről akarok irni.

Először is azt nyilvánitom, hogy minden tiszteletem mellett, melyel egyházunk derék férfiai iránt viseltetem, én az unitárus vallás jövőjét az unitárius nők kezében látom letéve. Kérem ne értsenek rosszúl. Megkülönböztetem az egyházat a vallástól, s azt hiszem az egyházat még száz év mulva is férfiak fogják kormányozni, püspöknek is csak férfiut választanak még legalább is a jövő században, de a mi a vallást illeti — újból is azt mondom, annak a jövőjét nők kezében látom.

Hiába! Mi férfiak tudunk szeretni, tudunk áldozni, tudunk buzgólkodni, de a mi szeretetüuk nem olyan, mint az anyáké.

Csak egy pár példára hivatkozom. A Jézus, anyjának Máriának sokat köszönhetett abból a határtalan szeretetből, a mely minden cselekedetét áthatotta.

Channing ez a méltó tanitványa Jézusnak, szintén anyjának köszönhette, hogy ennek az új időnek legnagyobb apostola — szerintem — evangelistája lett.

A ki ezzel a két példával nem volna megelégedve, az forduljon az evangeliumokhoz, s a mult és jelen idő igazi nagy embereihez s meglátja, hogy nagyságok főtitkát anyjoktól nyerték.

Én tehát fentartom azt az állitásomat, hogy az unitárius vallás jövője a nőktöl függ.

Egy oldalról már bebizonyítotttam állitásomat, s abban, remélem, megis tart engem mindenki, hogy a gyermekek vallásos nevelése tőlük függ. Másfelől azt mondom, hogy az egyházban a vallásos életet buzgóvá, pezsgővé és hatékonynyá csak nők tudják tenni.

Nem tudom felejteni az angol nőket, a kiket ezelőtt nehány évvel a budapesti unitárius konferenczián láttam volt. No már ha azok sem érdemlik meg az apostol nevet, akkor ki érdemelte meg azt? Ugy vettem észre, hogy ők minden embernek a szemét nézték s az üterét vizsgálták. Nem sokat járt az ők eszők az öltözeten, sem a termeten, hanem azon, hogy mi lakik az emberek szivében és elméjében. Mindnyájan jól tudjuk, mi lett itt járások eredménye. Az, hogy ma leányaink mehetnek Londonba, hogy élvezzék mind azt az előnyt

a mit a vagyon és a tudomány ifju leányoknak megadhat. Ha itéletem nem csal az a női akademitaság egy új korszak kezdetét jelenti, ha nemis egyházunk, de legalább nőink munkásságában, mert azt hiszem, ma már többen vannak ifju leányaink között is, a kik vágynak Londonba. Ennek igy is kell lenni!

De azért ne higyjük, hogy az angol nők valaha eltudják végezni azt, a mi egy magyar unitárius nőre vár. Sőt éppen most, a mikor már meg van kezdödve ez a viszony, a mi nőinknek egy eddig meg nem kisérlett tevékenységhez kell kezdeni, mert az idő oda haladott, hogy a nők lelkes buzgósága nélkül a vallásos élet mezején ránk várakozó munkát nem tudjuk elvégezni. A vallás jövője a nők kezében van!

Miért? Azért, mert a mint már nyilvánitottuk a gyermekeket, igazán vallásossá, csak az anyák nevelhetik.

Azért, mert a gyülekezetekben (ekklésiák) a vallásos buzgóságot a nők tartják fenn, mint a kik az Isten házának legszorgalmasabb látogatói. Ha a papnak míves nap reggeli estvéli könyörgésén két-három hallgatója van, azok kizárólag nők. Vasárnap is az ők soraik vannak jobban megtelve, a minek nem elég magyarázata az, hogy a férfiakat elvonja a munka, mert itt a velök született vallásos buzgóságnak van a legfőbb szerepe. Az ő szeretni tudó, gyöngéd szivök sokkal inkább vágyik az Isten felséges jóságáért hálát adni, mint a férfié.

A nők befolyásának tetemes része van abban is ha a férfiak a templomba járnak, egyfelől azért, mert az ők kedves kérdései: „te fiam nem mész ma a templomba?“ „Apjok is eljő ma ugy-e? több ehez hasonlók nem tévesztik hatásokat. Azt hisszük minden ekklésiában van egy nehány olyan nő, a kik éppen olyan jól számon tartják kik járnak a templomba s kik nem, mint maga a pap. Ez a kedves vonás is mutatja hogy *a nők vallásos missiót teljesitenek az ekklesiában*

Mi nem is féltjük sem gyermekeinket sem unitárius ekklésiáinkat mindaddig, mig az anyák és a nők teljesitik azt, a mit eddig oly hiven teljesítettek, de az idő változik s azzal együtt az emberek is s a viszonyok is. Még csak erről kivánok szólani!

Azt hiszem nincsen egyetlen egyházunk, a melyből az unitárius híveknek egy tekintélyes része el ne lenne költözve *munkára* vagy a városokba, vagy valamely uradalomba — szolgálatra. Ha mindenik olyan szokásu volna, mint a toroczkaiak nem félteném őket mert ezek az anyaegyházat nem hagyják, mikor csak lehet legalább imádkozni haza mennek, de vajjon a többi egyházak tagjainak meg van-e az a jó szokásuk? Vaj-

jon azok, a kik Háromszék és Udvarhely-megyéből Oláhországba mennek? — azok, a kik fiatalon 15—20 éves korukban szolgálatba lépnek — kérdem — ezek ki gondja alatt vannak?

Képzeljük el magunknak, hogy a jó nevelésü székely leány tapasztalat nélkül, fiatalon lépik egy nagy városba, hol a csábitás és kisértés karjai száz meg száz felől integetnek feléje, képzeljük el, hogy a csekély módu unitárius család összes vagyonkáját eladva belépik egy községbe, a hol nincsen hitének egyetlen sorsosa, nincsen templom a hol Istenéhez imádkozhatna hitében való megbotránkozás nélkül, mi lesz ezeknek sorsuk? Nemde biztos elsodortatás, elveszés! Az ekklesiáktól távol levő unitárius hivek száma a mai napon 4—5 ezerre bizvást tehető ide nem számítva a magasabb müveltségü, hivatalt viselőket a kiket az elsodortatás kevésbbé fenyeget.

Oriási nagy szám ez a mi kicsiny számunkhoz arányítva. De nagy szám főleg azért, mivel tudtunkkal csupán Kolozsvár az a letelepedési hely, a hol anyaegyház van, s Brassó a másik. a hol leány egyház van s igy tehát nem lehet arra számitani, hogy a mit elveszitünk a réven azt visszanyerjük a a vámon.

Ez nagy baj és komoly veszedelem a mai világban a mikor a felekezetek hóditó hadjáratot viselnek egymás ellen, mert több mint bizonyos, hogy a rövidebbet mi gyengébbek fogjuk húzni.

A védelemhez kell látni és pedig gyorsan! De hogy? Ugy hogy azok is lépjenek be a védők közé a kik eddig csak a tűzhelyet és a templomot védelmezték. *A nök segitségére van szükség.*

A Dávid Ferencz Egylet alakitson nőbizottságot Budapest, Kolozsvár, Torda, Toroczkó, Abrudbánya, Verespatak, Székely-Keresztur, Székely-Udvarhely, Maros-Vásárhely városokban és mindenik fiók egyletben. A nőbizottságok feladata legyen a hívek kiköltözésének figyelemmel kisérése, *s a kiköltözötteknek vallásos ujságokkal, énekes ima s más vallásos könyvekkel ellátása*, azonkivül és főleg az érintkezésnek levelezés utján közetlen, a rokonok utján, közitett fenntartása. Legyen feladata oda hatni, hogy az illetők necsak vallásokat hanem erkölcsüket és nyelvöket is megtartsák s főleg az idegen ajkuakkal való összeházasodást kerüljék, minthogy ez úgy a vallásról mint a nemzetiségekről lemondást könnyen maga után vonhatja.

Talán nem sértjük meg a Főt. püspöknénk szerénységét, ha rá hivatkozunk, mint olyanra, a ki ezt a missiót hivatva van megteremteni. Mi ő méltóságát tartjuk hivatottnak arra, hogy egy női missziót szervezzen is és vezessen is. Ha ő méltósága a

kolozsvári nőválasztmánynyal karöltve megtalálja a vidéki nőket a mozgalom meg fog indulni s aránylag nagyon szerény eszközökkel becses és szép eredményt fognak elérni!

Ez lesz az unitárius vallásnak igazi missiói munkája az új ezer év küszöbén. **Boros György.**

Az egyházi énektanitás ügyében hirdetett pályázat eredménye.

— Birálati jelentés a D. F. E. választmányához. —

Tekintetes választmány!

„*Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanitásánál ugy az iskolában, mint a gyülekezetben, azon czél elérése szempontjából, hogy az éneklés az istentisztelet emelésére minél hathatósabb legyen?*“ cz. tételre beérkezett 3 pályamunkáról szóló birálatunkat megbizatásunk értelmében a következőkben van szerencsénk előterjeszteni.

Az 1. sz. pályamunka szerzője „Istenem a te nevedben kezdem“ cz. jeligével ellátott munkájában elég terjedelmesen foglalkozik a kérdéssel. Nagy baja azonban a nagyon is „bőbeszédü“ szerzőnek, hogy a sok szóval sem tudja magát kellőleg megértetni. Kifejezései homályosak, kétértelmüek. Azt mondja, hogy „az utóbbi időben az egyházi ének veszitett hatásából.“ Mindjárt utána kijavitja magát, mert egész meggyőződéssel állitja, hogy „énekeink nagy része, jól énekelve, szép és lélekemelő.“ Hát az természetes dolog, hogy a hatás az énektől és az énekléstől függött és fog függeni minden időben. Dolgozatának további részében az éneklési hibákat illetőleg azonban vannak a szerzőnek sok figyelemre méltó észrevételei is. Igen helyesen azt tartja legnagyobb hibának, hogy „sok helyen nem énekelnek!“

Ezután feszegeti a kántorok hiányos képzettségét, szemrehányást tesz az állami tanitóképzőknek, hogy a fősulyt a tanitóképzésre fekteti s csak mellékesen képesiti a tanitókat az ének-vezérségre. Ily körülmények között „egy énekvezér-képző intézet“ felállitását tartja szükségesnek s addig a mig ez megtörténhetnék „póttanfolyammal“ akar segiteni a dolgon. E jámbor óhajtásokra nem is teszünk ez uttal semmi észrevételt. Az ének tanitásra vonatkozólag megint volnának itt-ott helyes nézetei, de alapjában véve nagy tájékozatlansággal és avult nézetekkel szól a kérdéshez. Hangjegy tanitását feleslegesnek tartja, nem adva semmit az E. K. T. által kiadott ide vonatkozó tervre és utasitásra.

Ezek mellett is, kilátszik a munkából, hogy szerzője egy buzgó tanitó, ki lelkesen végzi munkáját, de tanácsai, tervei nem elfogadhatók, azokkal nem lehet az ügyet előbbre vinni, mert nem gyakorlatiak. Dolgozata különben a 3 munka közül a legterjedelmesebb, de nem áll irodalmi szinvonalon és igy felesleges azzal tovább is foglalkoznunk.

A 2. sz. pályamunka, — melynek jeligéje: „A ki énekel kétszeresen imádkozik“ — már sok tekintetben helyesebb elvekkel küzd a pályadíjért. Ennek szerzője helyes megfigyeléssel foglalkozván az e téren mutatkozó bajokkal és közönynyel, rátér arra, hogy az énektanitás terén kellő sikert csak a hangjegy szerénti tanitással lehet elérni. Idáig nagyon helyes uton jár a munka szerzője, de ez ügygyel kapcsolatban oly kérdés taglalásába fog bele, a mi nem tartozik a dologra, de a melylyel különben sem tudott megküzdeni. Ugyanis fölhozza, hogy nekünk unitáriusoknak van énekkönyvünk kettő is, de nincs hangjegy-gyakorló könyvünk, minélfogva azon töri a fejét, hogy ezen miképpen segitsünk? Hát uramfia! hiszen tudni kell azt, hogy nekünk unitáriusoknak, külön *tantervünk* sincs népoktatásügyi intézeteinkre vonatkozólag, mint más felekezeteknek! Még pedig azért, mert az a „ministeri tanterv“, mely az állami és községi iskoláknak jó, nekünk is jó. A mi tanitási rendszerünk ép mint az állami és községi iskoláké, ehhez alkalmazkodik, vagy legalább kellene, hogy alkalmazkodjék. Ez a tanterv gondoskodik is a hangjegytanitásról. Az E. K. T. által a vallásos ének tanitására kiadott terv és utasitás is ennek szem előtt tartásával készült. Vannak is ily czélra szolgáló gyakorló könyvek bőviben, a melyekkel az állami képzőkben a növendékek megismerkednek. E tekintetben tehát nekünk, mint vallás-közönségnek semmi sürgős teendőnk nincs. Ez is szinte oda megy ki, hogy állitsunk fel kántor-képzőt, a mi magában véve okos beszéd, de a jelen körülmények között az ilyen természetü kivánságokat megmosolyogják.

A jelen körülmények között még az is kárba veszett buzgóság, hogy az E. K. Tanács pályázat utján összes énekeinket hangjegyekkel ellátva megiratta és kiadatta, mert bizony a könyv ott nyugszik és a vidék — tisztelet a kevés kivételnek — nem keresi.

Mint emlitők, a dolgozatnak azonban nagy érdeme, hogy a hangjegy szerénti tanitás mellett száll sikra s meggyőzően fejti ki, hogy ennek tanitása semmivel sem nehezebb, mint egyéb tárgynak a módszeres feldolgozása, mert az bizonyos, hogy e tárgyat is módszeresen kell kezelni. Itt szerző csak abban téved, hogy ezt nem a fekete táblán végezteti, hanem

az egyh. énekek tanitásához „külön gyakorló könyv szerkesztését“ kivánja. Hát az a gyakorló könyv miért nem jó, a melyet világi énekek gyakorlásához s a müének tanitásához használunk? Hát a ki semmi gyakorló könyvet nem használ, csak a fekete táblát és a gyerekek 6 krros kóta-füzetét s mégis szépen olvassák a gyerekek a jegyeket! Sőt az egyszerü egyházi énekeket az első látásra le is éneklik?! A pálya kérdésnek ép az a czélja, hogy deritse ki, hogy a jelen körülmények között s a jelenlegi eszközök felhasználásával minő eljárást kövessen a tanitó? S ime a pályázók kisütik, hogy a jelenlegi körülmények között nem lehet a helyzeten változtatni, a tanitók nem tehetnek semmit, hanem gondoskodjék az egyház előbb külön gyakorló könyvről, mert az énekkönyvből a mellett, hogy mindeniknek ott van a jegye, nem lehet gyakorolni. Ilyet beszélni szerzőtől nagy tájékozatlanság! Az már igen helyes nézete szerzőnek, hogy a több szólamu éneklés czéljából a mindkét nemü ifjuság köréből alakitsanak a tanitók énekkarokat. De a helyett, hogy ennek magasztos czélját fejtegeti, a mit mindenki tud: el kellett volna mondania, hogy e tekintetben *minő eljárás követendő*? Mert az ily énekkaroknak ép az a szerencsétlenségök, hogy nincsenek egészséges alapon szervezve. Például legelőször, mikor még nincs sehol semmi, szabályokat dolgoznak ki, tisztviselőket választanak stb. Ez forditott eljárás. Első dolog ily egylet alakitására előbb kellőleg előkésziteni a talajt. Az iskolában kell először nehány éneket, 3—4-et legalább szépen duetben betanitani s azt a templomban orgona kisérettel előadatni.

Ez úton lassan, de biztosan haladva, pár év alatt az iskolás gyerekek énekének a templomban oly hatása lesz, a mi a hivek érdeklődését kiváló mértékben fel fogja kelteni. Most már módjával ki kell terjeszteni a tanitást az ismétlő tanulókra is és a templomban kapcsolatosan szerepeltetni kell közülök is az alkalmasokat az iskolai énekkarban. Midőn igy az érdeklődés az ügy iránt a hivekben is mindinkább nő, valamely nagy ünnep alkalmából föl kell kérni a felnőttek közül is nehány jobb hangu énekest, hogy az iskolai énekkarban. mint vendégek vagy bármely czim alatt, vegyenek részt. Ha ez sikerül, akkor másokban is fölébred a vágy, hogy e szép dologban részt vegyenek. Midőn igy nehány év alatt bele szoknak a karéneklésbe, akkor kell külön énekkart, vagy dalárdát szervezni. De az iskolai énektanitást hangjegyek alapján akkor sem kell elhanyagolni, mert különben nehány év mulva, nem lesz anyag és a „dalárda“ szépen megbukik, a mire már sok szomoru példa van.

Szerzőnek azt az inditványát, hogy a D. F. Egyleti fiók-

körökben énekkarok szerveztessenek, igen üdvösnek de részünkről nehéznek találjuk. Hogy alkalomadtán az ily gyüléseken soloban, duetben, vagy akárhogy vagy egy szép egyházi éneket halljunk, az mindenesetre kivánatos, de rendes énekkarok szervezésére gondolni, ma még korai dolog. Erre csak akkor következhetik a sor, midőn a hangjegyolvasás megszokott dolog lesz és minden nagyobb összejöveteleknél egy óra alatt az illetékesek elkészülnek egy pár összhangzatos ének előadására. Ezt esetleg, ha vannak alkalmas egyének, ma is meg lehet tenni énekkar szervezése nélkül, mint történt ez eddig is zsinatok s más nevezetes összejövetelek alkalmával. Maradnánk tehát egyelőre a helyi énekkarok szervezésénél, mivel ez is sok nehézséggel jár. Ha már egy ilyen testület oda kválifikálta magát, ez is müködhetik a D. F. E. gyülésén s bizonyára müködik is. De ezek nem olyan dolgok, melyek rövid idő alatt nyélbe üthetők.

Első dolog legyen tehát az iskolai éneklés föllenditése, mert ez szolgálhat alapul arra, hogy a kérdést társadalmi téren tovább fejlesszük. Hogy ez ügy tényleg általánosan el van hanyagolva, azt jól tudjuk, de ugyancsak megerősitenek ebben minket a kezünk alatt levő pályamunkák is. E szomoru állapoton segiteni tehát czélja e pályázat hirdetésének is, nem az a mit a szerző sejt, nogy „többek véleményének meghallgatása után megirható legyen az egyh. énektanitás módszere.“ Csodálkozni vagyunk kénytelenek azon, hogy szerző ugy beszél, mintha nem tudná, hogy az énektanitás módszere, mint más tantárgyaké, meg van irva tekintélyes zene-paedagogusok által, mint Bartalus, Ernyei, Kapi Gyula stb. Most már tankönyvünk is van. Még is ugy látszik, hogy még mind csak sohajtozunk, a helyett, hogy a cselekvés terére lépnénk. Az ének-gyakorló- és tankönyvek alapján mindenki maga kell hogy fölépitse saját tapasztalata alapján azt az egyedüli módszert, melytől a tanitás elmaradhatlan sikere függ!

Világosabban szólva, a pálya-tétel kitüzésének czélja csak az volt, hogy a tapasztaltabbak és a dologban jártosabbak, mondják el, hogy ugy az iskolában, mint a felnöttek körében minő utakon és módokon lehet az éneklés iránt a vágyat felkelteni, azt ápolni, hogy állandó hatással legyen az istentisztelet emelésére. Végezetül a jelzett hiányok és kifogások mellett is elismerjük, hogy szerző mindenesetre méltánylásra érdemes munkát végzett, és dolgozatának van irodalmi becse is, a mennyiben nyelvezete választékos, gondolatait kellő logikai rendben tudja kifejezni. De e mellett nagy hiánynak marad, hogy a tárgyat nem meritette ki, nem elég körültekintéssel

fogott annak megirásához. De ne csüggedjen el, mert egy második átdolgozás mindent helyre hozhat!

A 3. sz. pályamunka, melynek jeligéje: „Nem szeretem a tanitót, a ki nem énekel," szintén jó dolgozat a maga nemében, de nagy részben oly általánosságokkal foglalkozik a miből okulni bizony nem sokat lehet Először is szerző igen szépen fejtegeti a zene és ének hatását. Rátérve a kérdésre, ismerteti, hogy az énektanitásra a vélemények elágazók, egyik rész hangjegy szerint, másik hallás után kivánja tanitani az éneket. Szerző hangjegy szerint kivánja tanitani a III. osztálytól kezdve, de vitatkozik a rendszerek fölött, hogy melyik a jobb? A *do re mi* rendszernek adva az elsőséget, körülményesen és igen ügyesen előadja annak tanitási módszerét. Hát ez szerintünk mind kárba veszett fáradság, mert a mint a 2. sz. pályamunka birálatánál tüzetesen kifejtettük, a pályakérdés kitüzése nem a tanitási módszer javitására czéloz, hanem arra, hogy fejtessenek fel ama teendők, melyekkel az éneklésnek az iskolában és a gyülekezetben némi lendületet adhatunk. Dolgozata további folyamán igen szépen és szakszerüleg fejtegeti szerző az iskolai énektanitás czélját, de ebből is igen kevés az, a mi a dologra tartozik,

Végezetül a gyülekezetbeli vagy is a felnöttek körébe tartozó teendőkről már sok hasznos megfigyelni valót mond szerző, melyek megvalósitását a pap és tanitó együttes működéséhez köti. De hogy összhangzatos éneket is tanitsunk, azt csak úgy oda veti; pedig ép ennek módjáról kellett volna, hogy gyakorlati tapasztalatait elmondja. Azt óhajtja, hogy az egész gyülekezet énekeljen, habár egyhangon, de hogy ezt micsoda eszközökkel és miféle eljárással lehetne elérni, arról semmit sem mond, csak folytonosan buzdit és lelkesit, a mi a dolgon egyáltalában keveset segit.

Irodalmi becse e dolgozatnak is van, szerző jól forgatja a tollat és teljesen alkalmas egyéniségnek tartjuk arra, hogy munkáját sikeresen átdolgozza és diadalra juttassa. Ez alkalommal egyhangu itéletünk szerint a pályadij egyik munkának sem adható ki.

Ajánjuk azért a tek. választmánynak, hogy ez évi október 15-re hirdessen a tételre uj pályázatot.

Kolozsvárt, 1897. jul. 2.

Boér Gergely, **Boros György,** **Iszlai Márton,**
bir. biz. tagok.

Válasz*

Simó János sepsi-kőrispataki lelkész urnak.

Édes Barátom!

Egyéni gyengeségem, mit tán te is hibáztatsz, hogy mindenért nem ütöm meg a divatos nagy dobot, sőt némely dolgokat nem is tartok panaszra valóknak, melyeket mások ott nagy hangon kinálgatnak. Mégis én voltam az, ki állitásaidat Tudnivágyó név alatt még egyszer az olvasó közönség elé vittem lehető hű másolatban. Lehetnek élesebb szemek is, mint az enyéim, melyek ebben „*személyi érzékenykedést*“ látnak, de tőlem ez távol volt s nevemet is azért hallgattam el, hogy senki ilyet ne olvasson ki kérdéseimből.

Mikor válaszodat elolvastam, már bocsáss meg őszinteségemért, Bodóné jutott eszembe, ki mindig mást beszél, mikor a bor áráról van szó. Miért kell a tantervről beszélni, mikor szerzője forog kérdésben, és miért kell a szerzőről beszélni, mikor a tantervről van szó? Ha első czikkedben a tantervet biráltad volna, tán semmi szavam nem lett volna hozzá, de mivel szerzőjéről beszéltél, és pedig oly módon, mely kevesek előtt tünhetik fel akár szellemesnek, akár helyesnek, bátor voltam mégegyszer kérdezni, hogy igaz-e állitásod Feleleted a kérdést félreteszi s beszél a tantervről. Gondolom, hogy itt még olyan gyönge látásuak is, mint jó magam, könnyebben felfedezik a személyi érzékenykedést és a circulus vitiosust is. Ha praktikusabb terv kell, és ilyen fölött rendelkezel, hiszem, hogy vallásközönségünk szivesen fogadja. Azt azonban ajánlom, hogy az új és praktikus terv ne „az ösmert népiskola talajából“ vétessék, mely lehet Sepsi-Kőrispatakon egy és Piripócson más, hanem a törvény által tervezett népiskola talajából.

Kérdezed, hogy mi volt czélom e kérdéssel. Hát bizony azt bajos „kitalálni“. Kérdést azért tesz az ember, hogy feleletet kapjon reá, s ha kérdésem az volt: igaz-e? czélom ennek megtudása volt és egyéb semmi. Csak kétkedő, gyanakodó ember találgat s hidd el elvem volt és lesz: amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica Veritas.

Második kérdésemre feleleted az, hogy: „lehet“. Hát ugyan miért nem irtad ezt legelőször is? Hiszen ha ezt mondod: lehet, hogy holnap nem fog felkelni a nap, még azt sem kifogásolom. Különösen papi embernél azonban hit és bizalom ajánlatosabb oly dolgokban, melyeket nem tud, mint gyanusitás, kétkedés és bizalmatlankodás. Még feleletedben is „szerencsétlen pályamüvek“-nek nevezed azokat, melyeket a kolozsvári birálók siker-

* A megelőző számokból tér szüke miatt maradt ki.

telennek (sic) nyilvánitottak. Vajjon nem lehettek szerencsétlenebbek azok a birálók, kiknek azok fölött véleményt kellett alkotniok és mondaniok? Ha valaki azt állitja, hogy a pályázat eredménytelen voltának okai a birálók és nem a pályamunkák, annak mindenekelőtt ismernie kell a munkákat, kimutatnia, hogy a birálatok hibásak és valótlanságot állitanak. Ezek nélkül a gyanusitás rágalmazás számba is vehető, mit azonban én nem veszek tekintetbe, mert a szerencsétlen birálók között én is ott voltam s az igazság megállapitásánál érdekelt fél volnék.

Megengedj, ha nem kis mérvü makacsságnak itélem kijelentésedet, hogy még ilyen körülmények között és ilyen dologban is fenntartod az általad irottakat. Hogy megfelelő niveaun álló eszmecserét folytassunk erről, én képtelennek érzem magam reá, mert arra a niveaura, melyet nem ismerek, sem felemelkedni, sem esetleg leszállani nem tudok.

A mi a többit illeti, azok nem tartoznak a dologra. Óhajtásai minden embernek vannak, de csak saját maga felett rendelkezhetik s még nem is mindig. A „kolozsvári“ és „rusticus falusi“ jelzők ily hangu összehozását vagy *személyi érzékenykedés*nek tartom, vagy pedig izléstelennek. Minek való ezeket az örökké gyülöletes megkülönböztetéseket mindig hangoztatnunk?

Kérlek tehát, ha felelni akarsz és tudsz kérdéseimre, tedd azt egyenesen és hozz érveket támogatásul. Ne bajlódjunk azzal, hogy miért kérdem én, vagy miért nem kérdek egyebet, vagy hogy mi a szükség az iskolákban, hanam azzal, hogy igaz-e állitásod? Erre kértem feleletet személyem megnevezése nélkül s ezt várom most őszinte jóakarattal.*

Legszivélyesebb üdvözlettel maradok

Kolozsvárt, 1807. junius 15. barátod

Gálfi Lőrincz

Irodalom.

„*Esperanto*“ nevet adott dr. Zamenhof a legujabb és legtöbbet igérő világnyelvnek Ezt a nevezetes és rendkivüli fontos uj nyelvet, Dr. Bálint Gábor egyet. tanár úr jeles tanitványa Barabás Ábel tanárjelölt a tanár úr utmutatásai mellett a magyar közönség számára ellátta nyelvtannal és gyakorlókönyvvel, szókönyvvel. A müben a legjelesebb irók müveiből vannak mutatványok. A hires nyelvész Dr. Müller Miksa az „Esperanto“ nyelvről igy nyilatkozott: „Határozottan kijelentem, hogy az Esperanto felülmul minden eddigi kisérletet.“ Dr. Bálint Gábor ezt irja: „a nyolcz éven át kinosan deklinált latin és német

* Az eszmecsere előtt nyitva áll lapunk, de nagyon kérjük t. dolgozó társainkat kerüljenek minden személyes vonatkozást. Szerk.

nyelvnek azt a gyakorlati hasznát láthatja a magyar ember, hogy a Zamenhof logikus konbinacziójával. a latin, német, görög és a közbeszédből ismert olasz, franczia és angol szókból olyan levelet állithat össze, melylyel ismeretségbe léphet emberiársaival a föld kerekségén akárhol.“ Az Esperanto nyelvnek csak 16 szabálya van, tehát nagyon könnyen és gyorsan megtanulható. A Barabás könyve a jelen évben megjelenik. Előfizetési ára csuk 1 frt 80 kr., mit a szerzőhez kell küldeni Kolozsvárra az „Ellenzék“ szerkesztőségébe. Az érdekes müre fölhivjuk olzasóink figyelmét.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Uj tanárok.** Az E. K. Tanács helyettes tanároknak megválasztotta a számtan és mértan tanitására Kaufmann Dezső, a latin és német nyelv tanitására Pálfi Márton tanárjelölteket Az elsőt, ki nem tartozik egyházunkhoz, jeles bizonyitványai, az utóbbit bizonyitványain kivül még a főiskolánkban szerzett tanulói érdemei ajánlják. Mi nagy reménnyel nézünk müködésük elébe.

— **Tordán** az unitárius gymnasium épületét a polgári fiuiskola számára az állam ujabb öt évre bérbe vette.

— **Papi bucsúzó és beköszöntő.** A polgárdii leányegyházban julius hó 11-én tartotta kibúcsúzóját három éven át volt lelkésze Demeter Dénes s. lelkészt s a mint ő végezte megható beszédét, azután n. t. Gál Miklós budapesti lelkész ur lépett a szószékre s egy eszmékkel telt szép beszédet mondott ugy a volt, mint az uj lelkészhez és a püspöki rendelvény felolvasása után felhivta Pálfi Ferencz uj lelkészt a szószék elfoglalására. Az uj lelkész szószékre lépvén, nyugodt, csendes és kellemes előadással mondta el figyelmet érdemlő beköszöntőjét Jeremiás I. rész 6. és 7. verse alapján. 1-ször beszélt az uj papi hivatalról. 2-szor az igéről, melyet hirdetni akar, fejtegetvén az emberi sziv ős eredeti vallását; a Jézus Krisztus vallását, a lelki szabadság vallását és az emberi méltóság vallását Beszédével nagy hatást gyakorolt a szép számmal összegyült hivekre és más vallásu hallgatóira. — Adja az Isten! hogy szorgalmas és lelkiismeretes munkása legyen az ur szőlőjének — Demeter lelkész urat is kisérje szerencse és áldás a nyert uj állomásán. **B. J.**

— **Karácsonfalván** julius 18-án köszöntött be Demeter Dénes, megelőzőleg polgárdii segédlelkész. Ez alkalomra diszt öltött Karácsonfalva s diszbe öltöztette templomát és annak környékét is A templom zsufolásig telve néppel, kiknek sorában számos értelmiség a vidékről is. Megjelent az egyházkör több lelkésze és tanitója élükön az esperrssel. Az ifjusági dalkör tagjai, falusi legények és leányok, zászlókkal várták az új lelkészt, a ki az iktató papokkal érkezett a templomhoz s ugy kisérték a templom ajtóig. Köz- és harmoniás éneklés után Darkó esperes üdvözölte az egyházközséget és új lelkészt. Rokonszenvesen szólott a vallásos türelemről. A kinevezési okmányt felolvasta Pál Ferencz lelkész.

Demeter a szószéken nagy figyelem közben mondá el imáját s utána gondosan kidolgozott, szónoki erővel előadott beszédét. Luk. 9, 33. alapján épitette szilárd alapra a v a l l á s o s s á g, h a z a s z e r e t e t és á l d o z a t k é s z s é g hármas hajlékát

Jól esett látnunk karácsonfalvi hiveink lelkesült örömét. A lelkész megnyerte hivei szeretetét, bizodalmát. Beigtató beszédet Pál Ferencz ok-

lándi lelkész mondott, intve a gyülekezetet, hogy a hitben erősek, a szeretetben állandók, az akaratban és elhatározásban egyek legyenek. l. cz.

— **A „küküllői unitárius egyházkör"** folyó évi rendes közgyülését Széplakon aug. 9-én tartotta meg. A belső emberek csaknem teljes számmal, de a világi részről csupán Iszlai László és id. Vajna Lajos köri gondnokok, Buzogány János széplaki ekl. gondnok voltak jelen. Több buzgóságot várunk világi hiveinktől. A közgyülést megelőzőleg d e. 10 órakor istentiszteletet tart ott Gálfalvi István harangláb lelkész. Esperesünk lelkes és buzditó beszédében meghatóan emlékezik meg a Petrichevich Horváth családról, mint egyházunk régi pátronusáról és a széplaki egyház föntartójáról. Az énekvezéri teendőt Szinte Sándor deésfalvi új énekvezér végezte. Templomozás után tiszteletünket tettük a Petrichevich Horváth családnál, hol az esperes úr egy, nála már megszokott, talpraesett beszéddel üdvözölte a kedves családot. Igen szives, vendégszerető fogadásban részesültünk.

A közgyülésen Gvidó Béla esperes és Iszlai László főgondnok elnököltek. Esperesünk részletes jelentéssel nyitotta meg a gyülést Szent vallásunk keletkezését és fejlődését vázolja nagy szakértelemmel. Már átléptük a 2-ik ezer év kezdetét: új törvények, új alkotások alatt kell folytatnunk egyházi munkálkodásunkat, még pedig több lelkesültséggel, több akaraterővel, mint valaha. Osi erényünk: a hagyományos unitárius összetartás sikert igér, azt kell, hogy arasson. Felemlitésre méltó, hogy a dicső-szentmártoni ekklézsiában a téli hónapok alatt, fütött teremben a gyermekek részére külen istentisztelet tartatott Örvendetes, hogy a polgári törvények alatt is hiveink nagy szeretettel kérik az egyházi áldást a szövetség kötésénél; a keresztelés és temetés is megtartja régi jellegét Egyházkörünkben van 10 anya- és 9 leányegyház, eeperesi uton a lépés meg van téve, hogy Nagy-Tereme leányegyházunk ujból visszaállittassék az anyaegyházak sorába Az egyházkörben ma 4146 lélek van. Dombón meg van téve az első lépés arra. hogy még egy tanitói állomás szerveztessék. Egyházkörünk összes ekklézsiáinak bevétele: 8371 frt, kiadása: 6372 frt. Az összes pénzvagyonból takarékban van: 2882 frt 34 kr. A jelentés megemlékezik végezetül Egyházunk nagy halottairól, nevezetesen: Dr. Brassai Sámuelről és Jakab Elekről, kik egyházunknak főoszlopai valának. Előbbinek koporsójára — a temetésen jelen lévén — cserkoszorut helyezett az egyházkör nevében e felirattal: „A magyar haza és Unitárius vallás halhatatlanjának, a Küküllői Unitárius Egyházkör."

„Az unitárius lelkészkör" alakitása tárgyában a szabály elfogadtatott, Erzsébetváros és Medgyes részére egy lelkész-állomás hozatott javaslatba, mivel mindkét helyen számos unitárius lakik. A belső emberek jövedelmének régebbi összeirásán a kör változtatni nem akar. A papi fizetésbe a leányegyházak után járó jövedelem bele nem számitandó. Az esperesi és jegyzői hivatalok betöltésére vonatkozólag a gyülés a régi szokás mellett marad. A tanügyi jelentés, mivel a tanügyi jegyző otthon feledte a jelentést: elmaradt, hanem egy bizottság neveztetett ki annak hitelesitésére. Megtartatott a „Dávid Ferencz egyleti gyülés", melyen Ütő Lajos és Szinte Sándor felolvastak. **J. D.**

— **Petőfi Regék.** Évek óta fáradozom a „Petőfi Regék" gyüjtésén, s mielőtt sajtó alá rendezném, felhivom mindazokat, a kik a nagy dalnokról bármilyen mesét, regét vagy mondát hallottak, hogy azt lejegyezve nekem elküldeni kegyeskedjenek. Gyüjteményem nagyobb regéi: „Szibériában"; „Petőfi a Kárpátok szelleme"; „A székely leány kedvesse": „Pásztorfiu a költőről"; „A vén borvizes meséje" stb A följegyzéseket 1897. szeptember végéig kéri Péterfi Tamás Marosvásárhely.

— **Iskolatársak találkozása.** Tisztelettel felkérem mindazon barátaimat, kik az unitáriusok kolozsvári főtanodájában az 1886—87. évben érettségit tettek, hogy a nálam levő egyetlen baráti szerződés értelmében f. szeptember hó 5-én vasárnap d. e. 10 órakor a főtanodában megjelenni sziveskedjenek. Hadházi Sándor kolozsvármegye pénztári ellenőre.

— **A népiskolai énektanitás** érdekében felhivjuk a tanitók és iskolaszékek figyelmét. Azt tapasztaltuk, hogy az éneket mindenki szereti, de azért egy lépést sem kiván tenni. Az Isten adott hangot, adott éneket is, de azt mivelni, ezt tanulni kell. Mindenkit meglepne, ha közölnők hány iskolában nem ismerik az egyházi énektanitás új könyvét melyet az E. K. Tanács adott ki nagy áldozattal· 1 frtért megrendelhető Iszlai Márton úrnál Kolozsvárt

— **Jakab Elek temetése** Jakab Eleknek, budapesti egyházunk kiváló tagjának, a jeles történetirónak temetése julius hó 22-én ment végbe. A temetés a Döbrentei-utczai lakásról történt és helybeli lelkész Gál Miklós végezte. A temetésen jelen volt Perczel Dezső belügyminister, Széll Ignácz államtitkár, Szily Kálmán, a m tud. akadémia főtitkára, az akadémia képviseletében, az elhunytnak kartársai és több egyháztag A ravatalt az E. K. Tanács és az orsz. levéltári tisztviselőkén kivül számos koszorú boritotta be. A sirnál az E· K. Tanács nevében Kovács János kolozsvári főgymnasiumi tanár megható szavakkal búcsuzott el a halottól, mint az egyháznak lelkes tagjától és kiváló történetirójától. Kivüle még Dr. Gál Kelemen tanár volt jelen a temetésen, mint az E K. Tanács képviselője.

— **Sárdi Sámuel,** a kolozsvári unitárius főiskola helyettes tanára augusztus 1-sö napján, rövid ideig tartott súlyos betegség után, elhunyt. Kiváló szorgalmu, jeles tehetségü ifju ember volt Szép tervekkel, nagy eszmékkel nézett a jövő elébe Pályájának élt, s ime a munka kezdetén végezte be futását Öreg édes anyja s három leánytestvére, kiknek támaszuk s minden reményük volt, siratják korai halálát Szerető tanitványai bánatos szivvel fogják körülvenni tanszékét Nyugodjék csendesen! A halottas háznál Péterfi Dénes lelkész imát, a sirnál Gál Kelemen beszédet mondott.

— **Damonkos Károlyt**, főiskolánknak több éven át szorgalmas, derék tanárát a vallás és közokt. minister kinevezte a szamosujvári főgymnasiumhoz rendes tanárnak. Gratulálunk az előléptetéshez

— **Köszönet.** Sándor Mózes kénosi körjegyző és neje Czirják Verona a mult években „kepeváltsági és harang-alapra" összesen 70 kor. összeget, közelebbről templomunk belső szépitésére 40 koronát és „Templomjavitási alapra" 10 koronát ajándékoztak Szép cselekedetük dicséretre nem szorul. Fogadják hálás köszönetünket. Kénosban, 1897. julius 23-án Vári Albert lelkész. Imre András gondnok.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A „Fiatalság Barátját" az E K. Tanács körlevélben melegen ajánlotta az Esperes urak figyelmébe.

Szerkesztői izenetek. Sepsi-Szt.-György. Egy előttünk ismeretlen kéztől levelet kaptunk a sepsi-szent-györgyi postáról. A levél fizetve volt, mi nagyon kiváncsian bontottuk fel, mivel sejtelmünk női kézre magyarázta a vonásokat. Azt hittük, egy aggódó anyai szív jó indulatu támogatást kér a közelgő javitó vizsgálatra. Csalódtunk. Nem anya irta, más sem irta, hanem „Egy szabadkőmives". El voltunk álmélkodva, mert ilyen szerencsére nem számitottunk. Belül szerkesztőnk hivatalos czimére szólott a levél és főtartalma szószerint ez: „Ha nem tud az úr arabusul, ne beszéljen arabusul." Ez,

átlátjuk, nagyon okos beszéd, kár, hogy nem „egy szabadkőmives“ találta ki. A kedves iró, — igy nevezzük, mert már-már hisszük is, hogy a tollat gyöngéd női kéz fogta, a ki bizonnyal nem szabadkőmives, mert nem volt szabad azt irnia, a mit ő gondolt, hanem azt, a mit mondottak tolla alá — a kedves iró olvasta lapunk mult számában a szabadkőmivességre tett szerkesztői izenetünket és védelmébe veszi azt a papot, a kit mi nem vádoltunk, s ezzel elárulja, hogy csakugyan ismer olyan unitárius papot, a ki a „szabadkőmives“ táborhoz tartozik. A kedves kéz igy végzi szavait: „én pap nem, de azért erős és igaz unitárius vagyok s ezért szégyenlem az ön szerkesztői izenetét, mert ebből az tünik ki, hogy ön még lexikont sem olvasott.“ Ezt a kemény beszédet kár volt a gyöngéd és még a mellett — soraiból itélve — ifju női kéz alá adni tiszt sz. k. m. Nekünk van lexikonunk, de mi sem abból, sem ebből a levélbel nem tannltuk meg azt, a miben nyilvánosan kértük a felvilágositást. Ha nem szabad megmondaniok, hogy mire, mily föltételek alatt szövetkeztek, akkor csakugyan föltehető — a mit mondottunk — hogy érdekszövetkezet. Ezt a föltevést a levél eltitkolt irója nem oszlatta el. — **I. Ilona.** Köszönjük az érdeklődést. Az „Édes otthon“-ból kapható még egy nehány példány a rendes árban (50 kr.). Szándékunk hasonló könyvek kiadása, de még csak annyi bizonyosat mondhatunk, hogy „Edes otthon könyvtára“ lesz a czim Anyag bőven áll rendelkezésre. — **A D.** Torda. Levél ment. — **Sz. Zs.** Elküldöttük. Nem kellene annyiban hagyni. — **M. G.** Sz-cze. A felszólító ürlapokat elküldöttük. Egyébben várjuk az eredményt — **A fiókegyletek pénztárnokai** sziveskedjenek a hátralékok felhajtásában buzgólkodni. A Választmány készitette fölhivó ürlapokból, ha kivánják, küldünk. — **Olvasóinkat** kérjük a Közlöny múlt havi számához mellékelt fölszólitást vegyék becses figyelmökbe és rendezzék a hátralékokat. Nem mindenkinek küldöttünk kimutatást tartozásairól, de mindenki tudhatja, mióta nem fizetett. Inditson meg 2—3 vagy 5 frtot s azonnal meglátja, hányadán van a fizetők sorában — **M. L** Firtos alatt szép dal szokott teremni, ha van, ki a hárfát hűen pengeti. Várjuk. — **Egy ismeretlen kéz** éppen lapunk zártakor megtisztelt a „Székely Nemzet“-nek három számával a mult évből Azt gondoljuk, hogy a lapból „A szabadkőmivesség hazánkban“ cz. czikkeket kell elolvasnunk. Szakitunk rá időt, mert szeretünk tanulni. Köszönjük. — **Gv. B** Elküldöttük a négy számot és F. B.-t is. — **F. L.** Helyt. Az uj püspök ur ő mélt Abrudbányán fogadta volt az unitárius küldöttséget, de a látogatást csak hiveinek adta vissza. Ez felfogás dolga lévén, nem lehet sokáig vitatni. Legkihivóbb — értesülésünk szerint — templomi beszéde volt, melyben „sajnálatát fejezte ki, kogy a felekezetek az Isten irgalmában nem részesülhetnek.“ Ez ismét hit dolga. Minket ettől eltérőleg az a hit táplál, erősit és munkára lelkesit, hogy Isten mindnyájunknak közös atyja, a ki nem nézi, hogy süveg van-e fejünkön, oltár előtt térdelünk-e vagy egyenesen állunk. Ő a lélek gondolatjait és a szív érzelmeit vizsgálja. A kinél ezek tiszták, az előtte kedves, akár hogy hirdesse Gr. Majláth püspök ur. — **s. ly.** A—a. A rövid tudósításokat mindig szivesen vesszük. Lelkészeink bizony megtehetnék, hogy egy levelező-lapon értesitsék az Unitárius Közlönyt minden nevezetes mozzanatról. Lapunk megörökiti az egyházi és iskolai mozgalmak havi krónikáját az utókor számára. — Több czikk jövőben

TARTALOM: Részvétirat Jakab Elek haláláról. 137. l. — Nők világa: Az unitárius nők feladata. Boros György. 139 l — Az egyházi énektanitás ügyében hirdetett pályázat eredménye. 142. l. — Válasz. Gálfi Lőrincz. 147. l. — Irodalom 148. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Uj tanárok. Tordán. Papi búcsuzó és beköszöntő. Karácsonfalván A küküllői unitárius egyházkör. Petőfi regék. Iskolatársak találkozása. A népiskolai tanitás. Jakab Elek temetése. Sárdi Sámuel Damokos Károly. Köszönet. 149. l. — Egyleti élet és munkásság: A Fiatalság Barátja. Szerkesztői izenetek. 151. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Október. 10. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Jókai-utcza 9. sz.)

A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz.

Tisztelt és kedves tagtársaim!

Egyletünk érdemes és nagyrabecsült elnökének Dr. Brassai Sámuelnek fájdalmas halála következtében nekem jutott az a megtisztelő kötelesség, hogy Önöket folyó évi közgyülésünkre, *október hónap 23-ra, Kolozsvárra* meghivjam. Remélem, hogy ezen közgyülésünk fontos tárgyai, különösen pedig boldogult elnökünk érdemeinek elismerése mellett, helyének betöltése a t. tagtársakat az eddiginél is nagyobb számban fogja vonzani ezen közgyülésünkre.

Közgyülésünk tárgyai közül még megemlitem a központi választmány kibővitését, a vidéki választmányok és fiók-egyletek működését és pénzügyét.

A fiók-egyletek t. elnökségeit kérem sziveskedjenek a fiók-egyletök évi működéséről szóló jelentést, a tagok díját, a választmány teljes névsorát az egyleti titkárhoz legkésőbb *október 10-ig* beküldeni.

Szivélyes tagtársi üdvözlettel

Ferencz Józsefné,
alelnök.

10

Miniszteri engedély.

Az unitárius papnövendékeknek az egyetemre leendő beiratkozása tárgyában.

Az unitáriusok egyházi képviselő tanácsához.

Folyó évi 27. szám alatt kelt nagybecsü előterjesztésére hivatkozva, megengedem, hogy az unitárius vallásközönség kolozsvári papnevelő intézetének I., II. és III éves rendes hallgatói a kolozsvári tud. egyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karán, féléveik teljes beszámitására való jogosultsággal rendes hallgatókul olykép iratkozhassanak be, hogy a tanulmányi-, fegyelmi- és leczkepénz szabályzat 49. §-ától eltérőleg csak heti 10 óra hallgatására kötelezteссenek, s az egyetemi rendes hallgatókat megillető összes jogokban és kedvezményekben — az ösztöndíjak elnyerésére való jogoséltság kivételével — részesedjenek.

A három évi tanfolyamot elvégzett, szigorló unitárius theologusok az egyetemre csakis a kötelező teljes heti óraszám mellett iratkozhatnak be rendes hallgatókul, s mindenben oly elbánásban részesülendenek, mint a többi rendes hallgatók. Az unitárius theologusok az egyetemi tanfolyamnak a fenntebbiek értelmében leendő végzése után külön ministeri engedély nélkül bölcsészerdoktori szigorlatra bocsáttathatnak.

Van szerencsém erről a méltóságos képviselő-tanácsot tudomás és további eljárás végett azzal a hozzáadásssal értesiteni, hogy a fenntebbieket a kolozsvári tud.-egyetem tanácsával egyidejüleg közlöm.

Budapesten, 1897. augusztus hó 31-én.

Dr. Wlassich Gyula.

A papnevelés ügye.

Az a ministeri irat, melyet fennebb egész terjedelemben közlünk, egy pár szót követel tőlünk. Első helyen érzelmünkről szólunk. Teljes és nagy öröm nekünk, az, az egész unitárius egyháznak, hogy a második ezerévet ily nagy vívmánnyal nyithatjuk meg.

A vívmányt nem tulajdonitjuk magunknak, hanem a kor ellenállhatlan követelésének, a mi első helyen megadta

ugyanezt a helybeli ev. ref. theol. fakultásnak, azután a f. évben a helybeli r. kath. Calasantheumnak és most nekünk. Nyilvános hirdetése ez annak az elvnek, a melyet az unitárius egyház a maga kis körében, háromszáz éves életében, tettleg megvalósitott, avagy megvalósitani óhajtott: hogy a lelkészeket minél magasabb rendü mivetséghez kell juttatni. Előttünk talán semmi sem igazolhatta volna jobban, hogy, hazánk közoktatási kormánya, feladata magaslatán áll, mint ez az engedély.

Mi mindig teljes meggyőződésből hirdettük azt, hogy az értelmi világosság a hitéletnek nincsen ártalmára, hanem javára.

Vajjon ha az exact tudomány bebizonyitja, hogy földünk és az ismert világrendszer csak egy része az Isten határtalan birodalmának, nemcsak azt fogja-e visszhangozni. a mit az egyházi költő már régen megénekelt

Boltozatján az egeknek
Sok ezer világ. (Énekes könyv 49. l.)

Hihetőleg vannak olyan aggódó lelkek is, a kik az öröm helyett bánatos töprengéssel fogadják ezt a hírt, mert hitök szerint vajmi kevés az, a mit a mi egyszerü falusi népünk kiván lelkészétől. Ezeknek is van igazuk, hiszen valóban semmi sem lenne kevesebb haszonnal a falusi Siónok szegény munkás népének, mint az a tudomány, a melyet az egyetem hirdet, akár a filozophiai, akár a nyelvtudományi karnál. De hiszen ezt az aggodalmat hasonló mértékben táplálhatnók jóval közönségesebb dolgokkal szemben is. Nem pazarlás-e az a határtalan meleg, a mellyel a nap meg van áldva? Valóban az, ámde mily bölcsen van gondoskodva, hogy az áldott csak a nappal délszakában, és akkor is csak egy pár hónap alatt emelkedik föl arra a magaslatra, honnan teljes erejéből tör alá a földre sugarainak melege. A téli pihenők kedvéért hosszu hónapokra félre vonul s csak egy-egy órára jelenik meg, ekkor is inkább világit, mint melegit. No hát gondoljuk, hogy a lelkésznek a maga kis világában olyan szerepe van, mint a napnak az óriás világegyetemben. A mikor megjelenik, inkább csak világitni óhajt, hadd ébredjenek föl a szendergők, hadd erősödjenek a sinylődök. Idő multával kibocsátja kebele sugarait, melegitni, hevitni, tüzelni kezd s fölpezsdül minden élet, izmosodni kezd

a gyönge sarj, virág lesz a rűgyből s a virágból gyümölcs. Ennyiféle munkához már nagyon sok és sokféle erő szükséges. Ha nincsen elég bő forrás, kiapad, vagy a mit termel: színtelen, vér- és izomnélküli gyönge báb lesz.

Mi a hitet nem féltjük a tudástól. Az Isten szerető, de egyszersmind bölcs is, ki mindent tud, mindent lát. Lehet-e valaki olyan tudós, hogy az isteni bölcseség elrejtett titkainak csak egyik legkisebb zugában is megismerjen mindent.

A paptól ott a falun keveset várunk, de azért szeretjük, hogy mindent tudjon, mindenhez értsen.

Mi hisszük, hogy leendő papjaink a Ferencz József Tudomány-Egyetem jeles tanáraitól csak olyant fognak hallani és tanulni, a mi tudásoknak és hitöknek épületéhez egy-egy jól elkészitett követ fog juttatni. Hadd épitsük hát azt az épületet együtt.

Szerintünk, az ilyen szempontból eredő aggodalmak mind nagyon könnyen elenyésznek. Még az is megoldást nyer, rövid idő alatt, hogy a lelkésznek ne kelljen az anyagi gondok miatt eltérni magasztos feladatától. Ez iránt kellő biztositék a kormány legujabb törekvése a fizetés rendezése ügyében.

Ha baj van, az itthon van a közetlen közelben. Ha aggódnunk kell, a magunk belső bajai miatt aggódjunk.

Az Unitárius Közlöny olvasói előtt ismeretes, hogy a mi papnevelő intézetünk nagyon szegényes és rendezezetlen állapotban van még mindig, holott a kolozsvári főiskola arra volt rendelve, hogy az egyház részére papokat növeljen. 1847-ig a reformatio idejéből maradt állapotok szerint a theologia egy volt a gymnasiummal. A philosophus osztályok (a két felső) egyszersmind theologiát is tanultak, ha togatusoknak jelentkeztek. 1847-től—1857-ig két osztály, 1857-en innen 1884-ig három s azon innen négy osztály vagyis négy éves tanfolyam volt. A millennium évében egészen önnálló szervezettel láttuk el. Máris érezhető e lépés jó hatása. De a szervi tényezők mellé sok kell még, hogy kellő mennyiségü vére és izma s ezek utján mozgása és élete legyen.

Első helyen a tanár hiányt kell megemlitenünk. Egyik tanárunk a püspök úr. Tudtunkkal egyedüli eset hazánkban,

hogy a püspök tanár is legyen. Nekünk, kik az intézetben működünk, csak öröm és jó szerencse, mert püspökünk itt is az a lelkes és fáradhatlan munkás férfiu, a ki minden más téren. Mi mindig elfogadjuk egy tanár helyett, s tudjuk, hogy ő sem vágyik el közülünk, de az egyház szempontjából mégis az volna természetes, hogy egyetlen embere, a püspök, legyen egészen az övé, s az iskolában legyen csak főfelügyelő. Két helyet a kolozsvári lelkészek töltenek be, de őket régi szokás szerint „féltanároknak" nevezik, bizonnyal azért, hogy ezzel is biztositva legyen egyházuknak hozzájuk való joga. Csak egy embert mondhat teljesen magáénak a papnevelő intézet, a kinek tanári feladatairól, mint egyszersmint lapunk szerkesztőjéről, nem szólunk, hanem azt a jövő érdekében megemlitjük, hogy a papnevelő intézet szakbizottságában már fölvetteteti az eszme egy új tanszék rendezése iránt s hisszük, hogy rövid idő választ el ettől. Addig is Gálfi Lőrincz gymn. tanár ifjui buzgósággal áll segitségünkre. A tanári létszám mellett bizonnyal gondolni fog az egyház arra is, hogy a tanárok fizetése ugy rendeztessék, a hogy azt állásuk és fontos elhivásuk megkivánja. Valóban egyetlen felsőbb intézetünk mintaszerü kellene, hogy legyen.

Tanulóink száma most éppen akkora, a mekkora szükséges, mert van 12 rendes és egy rendkivüli theol. tanuló. Ezeknek első csoportja előtt nyilt meg az egyetem. Őket az egyh. főhatóság kiváló kedvezményben részesitette, mert egyetemi tandíjaikat kifizette. Másnemü segélyhez ez időszerint csak munkásságuk után juthatnak.

Ettől a munkától nem féltjük őket, mert tanitván, egyszersmind tanulnak is, s mert a munkával fűszerezett kenyér mindig a legízletesebb, de az unitárius egyháznak mégis el kell készülnie arra, hogy a papnövendékek nevelési költségét előbb-utóbb egészen magára kell vállalnia. Mi ennél jóval inkább várjuk azt az időt, midőn egyházunknak módjában fog állani, hogy legalább a jelesebb papjelölteket segitse arra, hogy bár egy évig gyarapithassák ismereteiket külföldi szakintézetek látogatásával.

A haladó idő sok jót meg ad annak, a ki fölhasználja

kinálkozó alkalmait, de még több vágyat ébreszt föl benne. Ez a haladás törvénye. Mi most a haladás utján egy biztos nagy lépést tettünk, mely után a többi rendre következni fog. Ha ezek nyomában ujabb áldozatra lesz szükség, az Isten nevében és az ő dicsőségére kész szivvel megfogjuk tenni azokat is „oltári ez egyháznak, hadd füstölögjenek " Hadd árassza szét a józan ismeret, a felvilágosult tudás az egyszerü hit világát, a tiszta erkölcs magvait rónákon, bérczeken, a nép között és mindazoknak, a kiknek szivét az uj idők szele rideg közönybe száritotta össze, idegeit a létért küzködés kifárasztotta, beteggé tette.

Örvendezzen minden jó unitárius velünk és kérje Isten áldását az új idő új vívmányaira, hogy a reánk bizottakban hivek lehessünk ezután is, az Isten dicsőségére, a Jézus evangeliuma terjedésére és a haza fölvirágzására! **Boros György.**

Szent Péter a hegyalji szüreten.

(Krisztusmonda.)

A Hegyalján áll a szüret,
Vigadó nép mindenünnett
Összegyül,
Mustot szűr.
Az örömnek zajos árja
Felhat a meny kapújába,
Honnan Péter
— Uram, nézd el —
Letekint a szép vidékre
S forró vágy kel kebelébe
Lejőni a Hegyaljára
Rokonai látására.*
Nó meg aztán — szó a mi szó:
Megízlelni mind a mi jó,
Kiváltképen Tokaj borát,
Milyet maga a meny sem ád.
— Egyet gondol s tettre készen
Krisztus előtt megáll szépen
S kéri, tenne jót ma véle:
Egy pár napra engedné le.
Krisztus urunk elbocsátja,
Jó tanácscsal el is látja:
»Rendén egyél, rendén igyál,
Ha rokon, vagy barát kinál,
S jegyezd meg jól, ha engemet
A boldog nép még emleget!«
Örül Péter s egy-kettőre
Felül egy nehéz felhőre,
S mint a villám lent terem
A tokaji hegyeken.
Van nagy öröm - szinte röpül, —
A rokon-had Péter körül
Sürög-forog mint az orsó,
Kézről kézre jár a korsó.
Ez is hivja, az is hivja,
Jó életnek semmi hija.
Részt is vesz ám a menybeli
— S Uram, bűnül ne tudd neki —
Hogy a feje
Nehéz leve.

* Tokajon az a hit, hogy Szent Péter ott született.

De ám a nép is vétkezék:
Nem említé Krisztus nevét.
— Ezért vagy tán más ok miatt
Péter oda hagyá Tokajt.
S hogy felére a menyégbe,
Elmegy Krisztus elejébe,
Bús panaszát kiöntve szól:
Uram, tudom, hogy haragszol;
Rosz voltam én és rosz a nép,
Nagy neved nem emlegeték,
Az áldástól
Ránk se gondol,
Feledi mind, mi menybeli,
A föld bőven elég neki.
S vádolna még tovább minket,
Ámde Krisztus egyet intett
S mintha mi sem történt volna,
Tovább folyt a világ sorja.

* * *

Teltek napok, múltak évek
S Péterben a vágy felébred:
Földre jőni, vigan élni,
Egy pár napot elfecsélni.
A hajdani tapasztalás
Nem volt elég,
Több kelle még . . .
Krisztus urunk elbocsátja
S Péter leszáll Hegyaljára.
Haj de nincs most sürgés-forgás,
Szüreti hang, vendéglátás.
Bús levertség, néma bánat
Az arczokban, a mit láthat . . .
Fogaras, 1895. okt. 7.

A hegyeken
Bor nem terem;
A tőkéje mind kiveszve,
Rút bogárka mind kiette.
Sohajt váltig a szegény nép
S Krisztust sűrün emlegeték:
Könyörülne, segítene,
Nehéz sorsán enyhítene.
— Péter a sok panaszt hallva,
Maga is csak megsokallja
S igéri, hogy lesz rá gondja,
Nagy bajukat majd elmondja.
Egyet fordul, kettőt térül
S fel a menybe vissza készül,
Hol Krisztusnak elbeszélte
A bajt, mi a népet érte:
Furcsa nevü kis bogárka*
A borágát mind leragta:
»Uram, kérlek, tedd meg érte,
Tedd meg az Isten nevébe',
Pusztitsd el azt a rosz férget,
Küldj áldást a szegény népnek.
Hiszen oly jó, neved áldja,
Gyakran megy a szentegyházba.«
— Ugy van fiam, hogy ne volna,
— Krisztus urunk igyen szóla —
Jó most a nép,
A szegénység
Hozzám küldi segitségért;
De ha áldást küldünk rája,
Rút feledés csak a hála.
Igy volt hajdan,
Igy van mostan,
Nem egyforma jóban, roszban.

Végh Mátyás.

Az egyházkörökből.

Az udvarhely-egyházkörben julius 15-én Keményfalván tartatott az évi közgyülés. A hivatottak kevés kivétellel jelen voltak. Elnökölt László Domokos f. gondnok és Darkó esperes. Közben templomozás tartatott. Predikátor volt Göncz Mihály lokodi pap, ki e tisztet közmegelégedésre töltötte be. Ez év folytán körünkben meghalt Nagy Sándor karácsonfalvi pap és Deák

* Tán a phylloxera.

István lokodi nyúg. tanitó, kiknek elvesztése feletti fájdalom jegyzőkönyvben nyert kifejezést. Ugyszintén jegyzőkönyvre vétetett az unitárius vallásközönség nagy halottja Dr. Brassai Sámuel iránti részvétünk

A tárgyalás alá került ügyek élénk érdeklődés mellett intéztettek el. Ezek rendjén örömmel láttuk nevelésügyünk kedvező voltát, mely a nevelésügyi bizottság gondos jelentésében terjesztetett gyülés elé.

Szintén érdeklődést keltett a kepeösszeirás ügye Körünk véleménye: hogy az összeirás ujból eszközöltessék, még pedig szoros ellenőrzés mellett egyenlő elvek szemelőtt tartásával, a helyi viszonyokról meg nem feledkezve. Való és igaz adatok csak ily úton nyerhetők.

A conferens adósságok ügye borongós hangulatba ejtette a gyülést, mert látja, hogy ez Damokles-kardként függ egyházközségeink élete felett A kibontakozásnak útját megtalálni nem tudta s igy kimondva, hogy e kérdés az egyes adós egyházközségek ügye, felhivatott elnök esperes, hogy azokkal közölje.

Felolvastatott a lelkészkörre vonatkozó leirat s kapcsolatosan az alapszabály. Nyomban hangok emelkedtek, jelezve, hogy ez nem a pártiális hatáskörébe tartozó ügy s kérte az elnökséget e tárgynak a napirendről való levételére. Csinálják a lelkészek e dolgot önállóan. Megindult a szó-ár ellene, mellette. Eltelt egy rakás idő eredmény nélkül. A mennyiben a gyülés a végén is a lelkészek külön ügyének jelentette ki. Az alakulás tehát későbbre maradt. Várjuk, hogy az esperes úr külön értekezletre hivja a papokat. Sietősen kellene tennie, mert a felszólalások mind a lelkészkör szükségessége mellett hangzának el s igy halogatása kár volna.

Inditványok során meghatároztatott, hogy az egyházkormányt keressék meg, hogy az egyházpolitikai uj törvényeket összkiadásban közköltségen szerezze be s minden egyházközség számára egy példányban küldje meg.

Esperesi jelentés szerint hiveink vallásos buzgósága több helyen üdvösön gyümölcsöző. A szükség mindazonáltal nagy. Erre mutat a segély iránti kérések sokasága is.

Késő délután volt már, midőn a gyülés bezáratott.

Jelenvolt.

A kereszturi körből. Aug. 25-én Körispatakon tartatott rendes közgyülésünk. Szentkirályi Árpád sajnálatos lemondása és Pálffy Ferencz gyászos elhalálozása miatt csak egyházi elnök Raffaj Domokos esperes vezette a gyülést, tapintatosan megküzdve

a nehézségekkel. Nagy nehézségnek mondom, ha 2—3 órával később gyülünk össze a kitüzött időné[1], s ha a zöld asztal melié szükséges rövid tárgyilagosságtól, kevés kivétellel, távol vagyunk. Szokott mesterségünk lévén a beszéd: ebben nem korlátozhatott az egyetlen egy jelenvolt világi tanácsos aa.

Istentiszteleti szónok volt Geréb Zsigmond fiatfalvi lelkész, ki „*Nem szégyenlem a Krisztus evangeliumát*," igék alapján alkalmi beszédet tartott szép, nyugodt előadással. Esperes aa. szokott kitünő üdvözletét elhallgatom. Hiveink és ev. ref. hitrokon aai tisztes ősz papjok vezetése alatt a kis templomot szorongásig megtöltötték.

A hivatalos gyülés tárgyai közül elmaradhatna a megelőző ülés jegyzőhönyve felolvasása, miután az bizottság által rendszerint hitelesitve s a lényeges dolgokban végre is hajtva, a felolvasással csak időt veszen el. Esperes aa. inditványára jegyzőkönyvileg adtunk kifejezést Pálffy F. buzgó gondnokunk halála felett érzett fájdalmunknak. Örömmel hallgattuk Esperes évi jelentését, melyből látszott, hogy mindent figyelemmel és pontossággal végezett. Köri jogügyésznek Dr. Kovács Móricz sz.-udvarhelyi ügyvéd urat kértük fel. A köri segély pénztár alaptőkéje 3263 frt melynek kamatából 160 frt osztatott belső ember és özvegy aainak. A tanügyi jelentést Gábor A. terjesztette elő 13 felekezeti, 12 községi és 6 állami iskolába járó 2580 unitárius tankötelesről. A lelkészi jövedelmek összeirásánál jövőre a kataszteri jövedelem vétetett alapul a canonica portió bejegyzésekor. Az esketési stola a hivek szabad tetszésére bizatván, az ezután járó nyugdíj illetéket sem követelhetjük. A köri tisztviselők időhöz kötött választása elvben elfogadtatott s 10 évre véleményezzük, de a mostaniakra visszaható erő nélkül. Utolsó előtti tárgynak volt hagyva a két gondnoki állás betöltése. Először a Szentkirályi helyére, s azután a Pálffy Ferencz helyére választottunk. Előbbi helyére Gálffy Kálmán kobátfalvi birtokos és kereszturi főszolgabiró helyettest, utóbbiéra Dr. Demeter Lőrincz udvarhelyi főszolgabirót nyertük meg. Az inditványokra kevés idő jutott, pedig itt lett volna több vitára tér. Nekem ezek ismertetésére e lapot igénybe vennem aligha lehetne: az inditványozóktól ezért bocsánatot kérek.

A magam részéről nem hallgatok el két tárgyat: a néhai dalkör ujraszervezését és a köri lelkészkör megalakitását. Az előbbi nem akarásunk miatt önmagára bizatott. Felkel, ha megunja. De mi, látom, szájjal gyászolunk, szivvel talán örülünk a sikertelenségnek. Hogy senkit ne sértsek: magam is igy vagyok. A lelkészkör húzódása szintén szomoru bizonyság arra, hogy papjaink ennek megalakitásával a társulási szellem iránt közö-

nyösök, az önmivelésre és tudományos haladásra nem törekednek, s ez által sok üdvös intézmény létrejöhetését nem tartják hivatali teendőnek. Már pedig a mai időben csakis a szószék egy papnak nem elég munkatér. A mint pedig némelyek mondják, a Dávid F.-Egylet erre nem alkalmas, mert ebben az egyletben csak valósitani kellene, a mit amabban elméletileg tisztába hozunk. **Omikron.**

A háromszéki unitáriusok közgyülésüket a kökösi egyházközségben september 7-én tartották meg. A közgyülési tárgyalásokat megelőző istentiszteleten az éneklést *Albert* Lőrincz bölöni énekvezér vezette, az Ur igéit pedig *Kiss* Sándor laborfalvi lelkész és köri jegyző hirdette. Ezt követte Lőfi Áron esperes üdvözlő beszéde, mondván az imádkozásról egy derék beszédet. A közgyülésen az esperesi megnyitó után, mely az egyházkör statistikai adatait s egyéb ügyeit magában foglalta, élénken tárgyaltatott a kör nevelésügye. Felsőbb leiratok s másnemü ügyek is behatóan megbeszéltettek. Egyházkörünk az esperes választással kapcsolatosan a régi rend mellett állott. A papi fizetések összeirásának mikéntje ugy állapittatott meg, hogy a földeknek csak kataszteri tiszta jövedelme veendő fel s egyébb járandóságokat a pap mutasson ki, levonván minden kiadásait Felsőbb segélyezésre többen ajánltattak. A nevelésügyi bizottság és lelkészkör megalakulása után a közgyülés véget ért.

Jelenvolt.

A család hivatása.

Azt mondják, hogy a paradicsom elveszett. Nem veszett el, az ma is létezik, mert a hüséggel, szorgalommal, vallásossággal párosult családi élet még ma is a földi paradicsomot alkotja Nem boldogság-e birni egy lényt, kiről tudjuk, hogy csak érettünk érez és munkál, kinek óhajtása ellesni gondolatunkat, s egyetlen vágya boldogságunk munkálhatása? Nem boldogság-e birni egy hü társat, ki lelkünkkel rokon lélekké vált, s el nem hagy akkor sem, ha mindenek elhagytak is e földön, sőt a sziv édes szeretetével igyekszik enyhiteni, gyógyitani azt a sebet, melyet az irigyek, a bosszuállók mérges fogai ejtettek Az ily családi életben ma is fellehet találni a paradicsomot. De birni egy hajlékot, melyet a házastársak kölcsönös szeretete a család templomává szentelt, mely édes otthonunk nekünk s melyben a világ üldözései elől szerető karok fedeznek, nem boldogság-é az? Hát ha még a boldog családi élet megtermi gyümölcsét, látva törekvéseink jelző oszlopait: gyer-

mekeinket s látva ezeknek szelidségöket, jóságokat, szeretetöket s tudva, hogy ezek a mi vérünkből valók, nem találjuk-e az életet még szebbnek, drágábbnak és becsesebbnek? Az ily családi élet több a földi paradicsomnál is.

De hogy a családi élet a boldogság paradicsoma legyen szükséges, hogy a családfők egy akarattal munkáljanak, szükséges, hogy életök minden cselekvését a vallásos érzés, a hűség és szeretet hassák át; mert ellenkező esetben csakugyan elveszett a „paradicsom".

A családfők legfontosabb kötelessége, hogy neveljék gyermekeiket a tudományban, Isteni félelemben és a jó erkölcsben, mert csak a helyes nevelés adja meg a családok örömét és boldogságát. A nevelés egyik hathatós eszköze az iskola, hol a gyermek értelme fejlődik, a szív és lélek nemesedik. Mulhatlan kötelesség tehát a gyermekek pontos iskolába járatása. Azonban az iskolai nevelés, mely legfőbb képen az értelmet fejleszti, nem elégséges, nagy szükség van a házi nevelésre. Nagyon tévednek s helytelenül fogják fel hivatásukat azok a szülék, kik gyermekeiknek iskolán kivül megengedik tétlenül ülni, az utczán helytelenkedni. Nem szabad a nevelésnél figyelmen kivül hagyni „helyeztessétek az én beszédemet a ti szivetekbe megtanitsátok, azokra a ti fiaitokat." 5. Moz. 11., 18., 19. A jól nevelt gyermek szülőinek reménysége. „Busulására vagyon az ő atyjának a bolond fia és az ő szülőjének keserüségére." A milyen a szülő, legtöbb esetben olyan a gyermek, mert „nem cselekedhetik a fiu magától, hanem ha látandja az atyját cselekedni." Ján. 5. 19. A mily mértékben teljesiti a szülő a gyermek nevelést, a mily lélek nyugodtsággal mondhatja el: „imhol vagyok én és a gyermekek, a kiket adott nékem az Isten" Sid. 2. 19., oly mértékben tesz szolgálatot nemzetének és vallásának.

Neveljétek ti szülők a ti gyermekeiteket!

Osváth Gábor.

Székely Juliska.

(Népballada.)

»Edes jó leányom,
Karcsu tulipánom,
Jere haza, azt üzenem,
Ülj itthon a nyáron.«
. . . . . .
De hiába várja,
Nem jön a leánya.
Ki is vágynék palotából
Szegényes kis házba
Drága öreg anyja
Imába foglalja,
Úgy kéri a jó Istentől,
Lányát el ne hagyja. —
Idegenbe védje,
Semmi baj ne érje,
Nehogy szégyen, nagy gyalázat

Szálljon ősz fejére. —
Kicsi falucskában
Nádas ócska házban
Székely Pálné a levelet
Oly régóta várja. —
Pénz se jött, levél se
Hónap elsejére,
Még csak hirt se hallott
Az anyja felőle. —
Mért is nincsen szárnya
Az anyai vágynak,
Hányszor átrepülné
A széles világot!
Pálnét a világba
Szárnyon vitte vágya
Ékes Budapestre
Fényes palotába. —
(1893.)

»Kit keres!« »A lányom,
Rózsám, tulipánom,
Székely Juliskámat
Látnom, oly rég vágyom.«
»Itt van a leánya
Székely Juliskája
A sötét kórházba
Anyja nagy bújára.«
. . . . . .
»Jaj, hogy én igy látom
Drága szép leányom
Liliom termeted
A halálos ágyon!
Jaj, hogy én igy látom
Letört tulipánom,
Szép kicsi fiadat
Gyászos nyoszolyádon!« —

Dézsi Mihály.

Az unitárius búcsu.

Rég hallottam, hogy a homoródi fürdőn minden évben unitárius búcsut tartanak s bámultam ezen, mert vallásos elveinkkel nem tudtam összeegyeztethetőnek tartani, mint a hogy bizonyára mindenki, a ki e különös czimet olvassa. Pedig tényleg minden évben megtartják valóságos népözön jelenlétében.

Az idén végre teljesült régi óhajtásom, hogy e különös népszokással közelebbről megismerkedjem s nemcsak az ünnep czélját és lefolyását tudtam meg, hanem — miután fent voltam a fürdőn — magam is részt vettem abban.

A mint biztos forrásból megtudtam, a Homoród vidékén már rég óta meg van ez a, búcsunak nevezett, hálaadó ünnep, de csak az újabb időben rendszeresitették. Részt vesz benne a Homoród vidéki és Udvarhely körüli falvak unitárius népe, sőt nagy számmal más vallásuak is. Minden évben augustus harmadik vasárnapján mennek fel a fürdőre, jól felpakolva elemozsiával, ünnepi szent hangulatban, papjuk vagy tanitójuk által vezetve. Ott először a szabad ég alatt istentiszteletet tartanak. Most a szertartást Vári Albert kénos-udvarhelyi lelkész végezte, az éneket Göncz Mihály lelkész vezette. Nagyszerüen megható volt, a mikor legkevesebb 500 ember ajkán megzendült: „A Sionnak hegyén úr Isten", majd „Uram, tehozzád kiáltunk", végezetül: „Megáll az Istennek igéje". Az a tömeg ember egytől egyig mind énekelt oly buzgósággal és lelkesedéssel- a hogy csak az tud, a ki a természet ölén nött fel, a természet adomá-

nyait közetlen forrásán élvezi és a ki tudja, hogy Istennek ezért mily kimondhatatlan hálával tartozik.

Különben az ünnep czélját szépen magyarázza Vári tisztelendő úr, a ki ima előtti előbeszédében igy szólt:

A hajdankorban Izrael népének törvény parancsolta, hogy évente legalább egyszer megjelenjék a jeruzsálemi főtemplomban; mert az volt ama kor felfogása, hogy Istent csak a jeruzsálemi templomban lehet megtalálni és igazán imádni. Minket nem kötelez a törvény, az erőszak nem kényszerit, sem a felfogás nem vezérel, hogy Istent csak itt lehetne igazán imádni és mégis évenként ilyen szép számmal megjelenünk e kies helyen, hogy itt áldozzunk Istennek. És vajjon miért? Ugy-e bár azért, mert ugy tetszik, hogy itt a magasban közelebb vagyunk az Istenséghez; ugy-e bár azért, mert jól esik a mi lelkünknek, hogy Istent, a ki minket a mezőben, barázdáinkban áldott meg, itt, a természet szép templomában imádhatjuk. Jöjjetek, oh jöjjetek hát, emelkedjünk felül a mindennapiság szük körén, emelkedjünk lelkileg is közelebb az Istenséghez s hálás érzelmeinket fejezzük ki imádkozásban. Azután Imát és gyönyörü beszédet mondott.

Többet nem voltam szabadban tartott istentiszteleten, de van abban valami lélekemelő, kimondhatatlanul megható és áll az, hogy Istent a természet nagy templomában találjuk fel, de ott is dicsőithetjük legméltóbban.

Istentisztelet után ki-ki szekeréhez vonult és batyujából falatozott, majd a fiatalság tánczra perdült, az öregek pedig a fürdő természeti szépségében gyönyörködtek, alkonyatkor aztán szép rendben, a mint jöttek, eltávoztak, hogy jövő év augustus harmadik vasárnapján ujra összegyüljenek és Istennek hálát adjanak sok jóságáért, vagyis megtartsák az unitárius búcsut.*

Raffaj Irma.

Hasznos tudnivalók.

— Ha az egyik házasulandó fél halálosan beteg és a lelkész összeesketi, a házasság nem tekintetik törvényes házasságnak és az állami anyakönvbe nem jegyezhető be. Az ilyen esketés végrehajtása a lelkészre nem von büntetést. (55.884—1897. sz b. ü. ministeri határozat.)

— A törvényes házasság tartama alatt született gyermek törvényesnek tekintetik és ugy kell bejegyezni az anyakönyvbe tekintet nélkül arra, hogy a házasság megkötése és a születés között mennyi idő telt el. (56.247—1897 sz. b. ü. min. rendelet.)

* Ugy értesültünk, hogy a jelen évben már a reformátusok is tartottak hasonló hálaadó istentiszteletet Homoródon.

— A polgári házassági törvény 11. §. d. pontja szerint egyenes felmenő ágbeli vérrokonok: a szülők, nagyszülők, egyenes lemenő ágbeli vérrokonok: a gyermekek, unokák; oldalágbeli vérrokonok a testvérek.

— Ha a házassági kötelék felbontása iránt kereset indittatott s abban a kötés érvénytelenségének kimondása nem kéretett, a bíróság a kötés érvénytelenssgét nem mondhatja ki.

— A főgymnasium utolsó évfolyamának sikeres elvégzéséről szóló iskolai bizonyitvány alapján kérhető az egy évi katonai tényleges szolgálat kedvezményének megadása.

— Lelkész, a ki a polgári házasság ellen a templomban esketés alkalmával izgat, a B. T. K. 172. §. 2. pontjába ütköző vétséget követ el.

— A községi tanitók özvegyei és árvái, a tanitó halálozása napjától számitott féléven át, az egész fizetés és lakás élvezésére feltétlen igénynyel birnak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A főt. püspök** közelebbről kinevezte: Vas Lajos, okl. tanitó jelöltet Nyomátra kántortanitónak, Péterfi Gyula áll. tanitót Hévizen ugyan oda kántornak, Máté Juliánna okl. tanitónőjelöltet Enlakára tanitónőnek, Boros György okl. tanitójelöltet Kaálba kántortanitónak, Péterfi Gyula okl. tanitójelöltet Hódmezővásárhelyre kántortanitónak, Simó János okl. tanitójelöltet Mező-Berénybe kántortanitónak, Inczefi Áron mezőberényi kántortanitót Magyar-Sárosra hasonló minőségben, Kelemen Árpád tordátfalvi lelkészt Kaálba hasonló minőségben, Marosi Lajos vadadi ideigl. kántortanitó az állomásán véglegesittetett.

— **A lelkészi államsegélyt** vall. és közokt minister ő nm. a f. évre 11250 frtban utalványozta. Összesen 90 lelkész részesül segélyben. A segélyek kiosztása folyamatban van.

— **Dr. Martineau Jakab**, a londoni, most oxfordi Manchester College egykori igazgatója és világhirü bölcsész, az unitárius egyház vezérszelleme, betöltötte 92-ik évét és még mindig jó erőben és egészségben van. Lapunk szerkesztőjének a f. évben Londonban jártakor éppen gyengélkedett s e miatt a személyes találkozás nem volt lehetséges. E feletti sajnálkozását levélben fejezte ki szerkesztőnk, mire Dr. Martineau egy igen kedves levélben felelt, melyből átvesszük a következő sorokat:

Kedves Boros! Valóban nagyon sajnálom, hogy londoni látogatásakor nem találkoztam önnel Erdekes és kedves levelével, mely most itt áll előttem, a lehető legjobb vigasztalást nyujtotta lehangoltságomban. Levele oly élénken felfrissiti szemeim előtt az önök egyházi és akadémiai dolgait; s különösen pedig megérteti és érezteti velem is azt a nagy veszteséget, a mely önöket a Dr. *Brassai* halálával sujtotta. Hálát adok Istennek, hogy az önök válla elég erős az ő eltávoztával megnövekedett felelősség elviselésére is. Tudósitása, melyet utolsó óráiról és arról az önmegadásról irt, mellyel halandó életét az Életadó kezébe letette, mélyen megható Az a hit, melyben ő eltávozott, kétségen kivül megfelelt egy nemes és nagy lélek szükségeinek és vágyainak. . . . . Dr. Martineau levelében reflektál azokra a megjegyzésekre, melyeket Dr. Brassai tett volt

halála előtt egy hónappal s azután igy végzi levelét: Bocsássa meg a nonagenariannak, hogy mély meggyőződésének ilyen kifejezést ad, s tartson engemet mind végig tisztelő barátjának. **James Martineau.**

— **Az unitárius főiskola** ünnepélyes megnyitása szept. 6-án reggel 8 órakor történt. Imát mondott Nagy Béla isk. ellenőr, megnyitó szép és lelkesitő beszédet Fekete Gábor f. ü. gondnok tartott, mely után igazgató Boros Sándor rövid beszéd kiséretében az ifjuságot üdvözölte és a tanévet megnyitotta.

— **A papnevelő intézetbe a** f. tanévre beiratkozott 13 hallgató, kik közül első éves négy rendes: Antal József, Barabás István, Biró Pál, Pálfi József, kik egyetemre járnak és egy, Varró Elek magántanuló, ki Székely-Kereszturt iskolafőnök.

— **Kovács Irén**, Kovács János főiskolai tanár leánya, ki a nyáron a képezdét kitünő eredménnyel végezte, szeptember hó közepén elutazott Londonba, hol egy évig a Channing House School tagja lesz. Örvendünk, hogy ezzel a hirrel kedveskedhetünk olvasóinknak, mert mi nagy súlyt helyezünk arra, hogy leányaink angol testvéreinkkel minél többen megismerkedjenek Csak előnyös lehet, ha az angol miveltség és vallásosság minél több csatornán talál útat felénk, mert igy gazdagodik és igy tisztul a miénk. Kivánjuk, hogy Kovács kisasszony érezze jól magát és szerezzen buzgóságot és lelkesedést az ismeret mellett, melyre Angliában annyi alkalma lesz.

— **Egy lépéssel közelebb**, Vallás- és közoktatás. minister úr ő nm. 10,980 sz. leiratában elrendelte, hogy az összes ismétlő tankötelesek a tandij fizetése alól fölmentessenek. Igy hát egy lepéssel közelebb vagyunk ahhoz a várva várt időhöz, midőn a népiskolai oktatást az állam és az egyház is ingyen fogja adni.

— **A Paedagogiai zsebnaptár** 12-ik évfolyamát Orbók Mór, mint eddig is, nagy gonddal megszerkesztette és a Singer és Wolfner budapesti czég kitünő izléssel kiadtak. A naptárnak a rendes rovatokon kivül van czimtára, mely kiválóan becses. Az irodalmi részben Dr. Hermann Ottó, Dr. Axamethy Lajos, Wollmann Elemér, Nagy László életrajzát és arczképét közli. Ara vászonkötésben 66 kr.

— **Zionismus** a neve a legujabb zsidó mozgalomnak, melynek czélja, hogy Palestinában egy új zsidó államot teremtsen. A nagy gondolat utjában sok akadály van, melyek között elől áll Palestina ura a Sultán, utána Oroszország a sultán főparancsnoka. A mozgalom szeptember elején Baselben egy nagy gyülésen nyert kifejezést. Indoka első helyen a zsidók ellen táplált nagy gyülölet, melynek ismét magyarázata, a vezetők szerint, a zsidók növekedő ereje és gazdagsága. Nehezen képzelhető el az új bevándorlás az új Zsidóországba, mert a vagyonos nem hagyja otthonát, a szegény nem tud megélni ott, hol a földmivelés a főfoglalkozás.

— **A Néptanitók Zsebnaptára** az 1897—98. tanévre, melyet Ember János fő- és székvárosi s.-tanfelügyelő szerkeszt, épen most jelent meg. A kitünően szerkesztett naptár az idén is a szokott és kedvelt alakban és kiállitásban került a könyvpiaczra. A tanitóknak nélkülözhetetlen tanácsadója. Ára 50 kr. Postai küldéssel 55 kr. Megjelent és kapható Lévai Mór kiadóhivatalában Budapesten IV. Egyetem-utcza 1. szám és Ungvárt

— **Nemes János** a kolozsvári nemzeti szinház házmestere szept. 3-án élete 43-ik évében meghalt. A Kolozsvárra kitelepedő székelyek hosszasan fogják fájlalni elvesztését, mert ő valódi jóltevőjök volt; azonkivül munkás, szorgalmas és közbecsülésben részesült férfi.

— **Kiegészités.** Özv. Jakab Elekné őnagyságának lapunk mult szá-

mában közölt levele utolsó bekezdéséből toll hibából egy pár szó kimaradván kérjük kiigazitani igy: „Méltóságodat kérem fel, hogy ugyis mint régi hű barát, ugyis mint egyházunk főpásztora . . .

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet f. évi közgyülésén felolvasást Györfi Ferencz szentmihályi lelkész fog tartani. Tárgya: szépészeti kivánalmak az egyházban. Vitatkozás követi.

Női énekkar. A Dávid F. Egylet választmánya nőtagjai Kolozsvárt női énekkart szerveztek Főt. Ferencz Józsefné és Boros Györgyné buzgolkodásával. Az énekkart Iszlai Márton énektanár fogja vezetni. Közgyülésünk egyik érdekessége éppen az énekkar működése lesz.

Szerk. iz K. S-né Kpvár Becses igéretét köszönettel vettük, A 9. sz elment. i—r. T. Köszönjük. A másik már kéznél volt. **Hosszu Ferencz** urnak Kálnok. Nincs kifogásunk az ellen, hogy ön a szabad-kömivességet pártfogásába veszi, de legyen meggyőződve, hogy az ilyen személyeskedő levelekkel nem hódit híveket s e miatt jobb, ha a papir-kosárba kerül. Ön szépnek tartja a sz. k. elveit, mi a gyakorlatra tettünk észrevételt; ön nagy nevekre hivatkozik, mi a szólás. a meggyőződés. a hit és a cselekvés szabadságát védelmezzük, melyért oly nagy árt fizettek elődeink, első helyen a papok S. J. Csak a jövő számban adhatjuk válaszát a vallástanitás kérdésében. **Fogy-e a Fiatalság Barátja?** Erre a kérdésre igennel felelhetünk. Elég nagy érdeklődés mutatkozott, de jelenleg mégis csak ugy állunk, hogy van olyan egyházkör, melybe egyetlen egyházközségbe sem rendeltek meg.

Kérelem. Ismételten tisztelettel kérem mindazokat, kik az Unitárius Szószék árával hátralékban vannak, sziveskedjenek a megfelelő összeget beküldeni, hogy kapcsolatos ügyeimet én is rendezhessem.

Simó János.

Szerkesztőségünknél megrendelhető:

Fiatalság Barátja 1—6. sz 50 kr.

Unitárius Közlöny I - IX. évfolyam Egy évfolyam 1 frt 20 kr.

Édes Otthon ára 1 korona

„Jó gyermek könyve“ tankönyv az unitárius népiskolák 1-ső és 2-ik osztályában, ára 20 kr. postán küldve 23

Emléke Ferencz József unitárius püspök 40 éves papi jubileumának. Tartalmazza a jubileum lefolyását, az üdvözleteket, beszédeket és Ferencz József életrajzát. 1—75 lap. Ára 1 korona.

TARTALOM: A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz. Ference Józsefné 153. lap — Miniszteri engedély. Dr Wlassich Gyula. 154. l. — A papnevelés ügye. Boros György. 154. l. — Szent Péter a hegyalji szüreten. (Krisztusmondat.) Végh Mátyás. 158. l. — Az egyházkörökből. 159 l. — A család hivatása. Ozsváth Gábor. — Székely Juliska. (Népballada). Dézsi Mihály. 163. l. — Az unitárius búcsu. Raffaj Irma. 164. l. — Hasznos tudnivalók. 165. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Püspöki kínevezések. A lelkészi államsegély. Dr. Martineau Jakab. Az unitárius főiskola. A papnevelő intézet. Kovács Irén. Egy lépéssel közelebb. A Paedagogiai zsebnaptár. Zionismus. A Néptaniték Zsebnaptára Nemes János. Kiegészités. 166. l. — Egyleti élet és munkásság: A Dávid Ferencz Egylet. Női énekkar. Előnyös ajánlat. Szerkesztőségünknél megrendelhető. Szerkesztői izenetek. 166. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. November. 11. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utcza 4. sz.)

November.

Itt van a halottak napja. A keresztény világnak egy nagy sokasága megindult mint hajdan a középkor vándorai: keresik a szent sirt. Ugy látszik mintha ezen ε pár napon mindenki másnak élne. Ugy látszik mintha az emberek most nemis annyira maguk kormányoznák magukat hanem egy láthatlan s mégis jelen levő hatalom irányítná lépteiket.

Mindenki a temető felé siet. Mindenki koszorukat viszen. Mindenki bánatos, bús. Ez az emlékezés napja. Ez az a nap a mely gondolatainkat a földi létezéstől, a mely oly bizonytalan és annyi gyarlósággal körül vett, arra irányitja, a melynek kezdete fájdalom, folytatása boldogság.

Ki ne vágynék oda a hol a boldogság állandó és zavartalan, egy olyan életből a melynek egy szempillantása is sokszor van szenvedéssel terhelve? Mennyivel vonzóbb a sir most midőn nem a kiszenvedett földi maradványokat helyezzük belé, hanem a megdicsőült égi létezést látjuk körülte!

A mi emlékezetünk házában is sok elhunyt nagy szellem megjelenik és nemes vágyunk késztet hogy nézzük őket és ke-

ressük az útat a melyen összehozhatjuk a mi sivár jelenünket az ők dicsőült multjokkal.

Először is a mi szellemi ősatyánk, az unitárius család feje Dávid Ferencz nagy szelleme veszi körül. Az ő lelki birodalmában megvívott nehéz csaták fegyverei pihennek szétszórtan. Egyiken a győzelem jelvényei, másikon a lelkesitő jelszó: mind halálig! Mellette közetlen közelben tanitványa, hive Enyedi György az ifju óriás, ki nehéz bárdjának egyetlen ütésével ugy megrenditette Roma kapuit hogy annak minden hivei száz évig visszhangozták rá a vészjajt. Amott a romok között, emelkedik föl miként egy görög hős, a tudomány fegyvereivel vértezett, Szentábrahámi és lelket lehel a csüggedők tetemeibe.

Éppen midőn a mult száz év hanyatlani készült, midőn az inség szárnyát szegte volt minden élő lénynek, akkor rendelte vagyonának javát a muzsáknak és pásztoriaknak: Suki László. Az ő nyomában haladt, a mindig növekedő sokaság le a mai napig. Versenyeztek a jóttevésben, a tudomány terjesztésében Bölöni Farkas, Augustinovich, Gedő, Mikó, Nagy Elek, Kriza, Koncz, Dersi, Berde, Orbán, Simén, Kovács D., Kovácsi, Brassai, Jakab E. és még annyian. Ezek a szentek mind kérnek tölünk egy pár emlék gondolatot ezekben a napokban.

Jöjjetek hű utódok menjünk ki sirjokhoz azon a nagy napon *nov. 15-én* midőn amaz első megszünt szenvedni. Emlékezzünk reájok, hogy ne feledkezzünk el magunkról, jobb részünkről, melynek örök életet akarunk biztositani. A ki élni akar keresse a sirok között az életet! Emlékezzünk.

Boros György.

Dr. Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz egyletben.

Az az egyleti év, a melyet most bezárni készülünk, nem fog bevegyülni az előtte elmultak tömegébe, nem fog összesimulni azokkal, mivel éppen középpontján egy nagy, egy el nem enyésző sirhant, azt nem fogja megengedni. E sirhanton egy gyászkoszorun két név találkozott össze: Dávid Ferencz, Brassai Sámuel. Milyen találkozás, ha a két név alatt rejlő két nagy szellemet látjuk! Háromszáz hosszu év borongott köztük

eddig, de ezentul rájok nézve megszünt az idő, meg a tér korlátja, mert minkettőjük belépett egy olyan világba, a szellem világába, a melyben nincsenek napok, nincsenek évek, mert ott egy az élet és az örökkévalóság.

1897. junius 24-én 7 órakor, midőn az égen bolygani látszó nap reggeli üdvözletet mondott, ugyanakkor vett búcsut ettől a nehézkes, néma földcsilagtól az a nagy és nemes lélek, a kit Brassai Sámuelnek ismertünk.

Csaknem százévvel megáldott élete olyan volt kicsiny környezetének, a magyar hazának, a tudomány világának, mint a szomjas földnek az áldó nyári eső. Sokan csak a sürü cseppekben megtört szellemsugarak szivárványát látták és mégis tisztelték, bámulták, mert érezték, hogy jótékony és hasznos munkát mivelt ott, a hol járt.

Ezelőtt 13 évvel, midőn a jóra és nemesre törekvők kis serege tömörült és fölvette a szabad gondolkozás nagy apostola, Dávid Ferencz nevét, a világhirü tudós dr Brassai Sámuel átadta neki a magáét, de nemcsak, hanem lelkét is, hogy biztositsa a nagy apostol nevének a megérdemelt tisztességet, nekünk mostani és jövőbeli nemzedékeknek saját személyében fölállitson egy olyan példát, a melyet mindig a biztos siker reményében követhetünk.

Miután boldogult elnökünk egész életének ismertetése oly nehéz feladat és nemis tartozik ide, tekintsünk végig annak azon részén, a melyet egyletünk körében nekünk megmutatott.

1884. őszén egy nehány komoly férfi között a tisztesség helyén ott ült Brassai Sámuel és együtt töprenkedett velök a felett, hogy miként lenne helyesebb a D. F. E. alapszabályai megalkotása. Megalakultak és 1885. őszén ő vállalkozott azok megvalósitására. Mit tett Brassai a Dávid Ferencz Egyletért? Egy részét meg sem lehet mondani, mert csak a választmány tagjai tudtak róla. Egy része itt áll előttünk. Lássuk azt.

1886-ban vállalkozott felolvasás tartására és ezen munkája „A jövő vallása“ csak egymagában is elég lett volna tőle, mivel ezzel egyleti felolvasásaink tekintélyét megalapitotta. Ennek folytatása egy hasonló becsü 1887-ben „Vallás és Hit“. Még ugyanazon év őszén tovább folytatja elmélkedését „Melyik az igazi tudomány?“ cz. egymásután két értekezésben. Igy hát három év alatt egy kis könyvet irt nekünk a gondolat és tudás legfőbb tételeiről.

A következő évben (1889) a Budhismus érdekes tanait mutatja be, 1890-ben a „Fegyelemről“ mondja el oktató, bölcs gondolatait egy franczia püspöknek; „A lélek létezéséről“ tartott

felolvasása (1893-ban) talán legérdekesebb mindannyi között; „Alkudozó theologia“ cz. alatt egy theologiai tudományos értekezést olvasott föl 1895-ben, 1896-ban „Egyetmást a hazugságról“. Ez volt a tizedik és utolsó, mert 1896. őszén beteges lett s a következő télen már elmaradt felolvasása. Reméli választmányunk, hogy a Dávid Ferencz Egylet módját fogja találni ezen nagybecsü müvei kiadásának és terjesztésének. Ez méltó emlék lesz a munkás férfi nagy szelleméhez.

Egyletünk lapjának, az „Unitárius Közlöny“-nek állandó dolgozó társa és később társszerkesztője volt. A legelső számot disziti az a fontos közleménye: „Egy falusi papról“, melyet saját gyermekkori életéről és tanulásáról irt.

Ezekkel a gondolkozóknak állott szolgálatában s a gondolatokat és fogalmakat tisztázta, de itt nem állott meg. Kilenczven év körüli embernél hihetetlen lelkesedéssel tudott lelkesiteni, midön a DFE. czéljáról volt szó.

1887-ben a közgyüléshez igy szól: „Ha az egylet mivoltát tekintjük, azt vesszük észre, hegy bizony kicsiny még. De az nem baj! Ez ne kedvetlenitsen Minden e világon kicsiny és sok mégis nagygyá lesz . . . Kicsiny rendeseu a mag is . . . de belőle csemete, a csemetéből fa, a fából erdő lesz . . ! Bizzunk tehát az egylet magva kelésében és gyarapodásában. A hit üdvezit! . . . De legyünk egyenlő akarattal . . .

1890-ben igy kiált föl: Válságos időt érünk! . . . Korunk válsága a vallás és nem vallás, az Istenhit és Istentagadás küzdelmében áll“. . . Korunk jellemvonásai közzé a különbféle egyletek dús szaporasága is tartozik és tudjuk, minő hatalmas emeltyüi azok a mivelődés minden ágainak és remélhetjük, hogy a mi szerény társaságunk is segitheti és segiteni fogja a fentebb emlitett czél elérését. Nem kell elfeledkeznünk arról a biztató szóról, mely igy hangzik: „Jól van, jó és hiv szolgám, mivel hogy mindig hiv voltál, többre bizlak ezután.“

Még csak egy-két szavát hallgassuk meg: „Ha az egylet minden tagja lelkére veszi az egylet dolgát s mint az evangéliumi szengény asszony, meghozza annak a maga fillérét, akkor az egylet végezni fogja kötelességét.

„De meg kell jegyeznem, hogyha valaki alapitványát, vagy részvényeit befizeti, még nem teljesitette egyleti kötelességét, hanem szóval és tettel, oktatással és példaadással kell előtte járni azoknak, a kiknek miveltségöket, olykor túlmiveltségöket, körülményeiket tekintve „ébresztésre van szükségök. Ily értelemben biztat Esaiás: „Ne félj, mert én veled vagyok, mert én, a te Istened megerősitlek téged és megsegitlek téged!“

Ezel végezzük be megemlékezésünket és soha se feledje egyetlen tagja is a Dávid Ferencz Egyletnek azt a szeretetet, a melylyel Brassai Sámuol szeretett Példájából, tetteiből, szavaiból meritsünk erőt és lelkesedést s akkor virágozni fog egyletünk és meg lesz dicsőitve emléke első elnökének, Dr. Brassai Sámuelnek!

Boros György.

A Dávid Ferencz Egylet XII-ik közgyülése.

Titkári jelentés.

E fájdalmas megemlékezésről, egyletünk ezen sajgó sebétől áttérünk a mindennapi eseményekhez, és kijelentjük, hogy a nagy veszteségtől eltekintve, ez, a Dávid Ferencz Egylet jobb esztendöi közé tartozott.

Az egylet fiók-egyletei és az egyes tagok is buzgóságot tanusitottak, ámbár még mindig nagyon sok a tennivaló, a mire vállalkozni és áldozni is kell.

Választmányunk Kolozsvárt a megelőző évekéhez hasonló felolvasásokat rendezett a nagyközönség meleg érdeklődése mellett. Közreműködő részvétellel tisztelt meg tiszt. elnök főt. Ferencz József püspök úr megnyitó szép és lelkes beszédével. Felolvasott Fanghné Gyujtó Izabella: Nők a XIX. sz. végén; Nagy Lajos tanár költeményt; Boros Sándor tanár „Ének a közép iskolában.“ A második gyülésen az elnöki tisztet teljesitette Mélt. Hajós János egyl. alelnök úr, a ki szép és terjedelmes megnyitó beszédet tartott. Felolvasott Éjszaki Károly „Férfiak a XIX. száz végén“; Rédiger Gézától költeményeket olvasott fel a titkár; Grátz Mór ev. lelkész „Luther mint ember“. Iszlai Márton vezetése alatt énekelt a főiskolai ifjusági énekkar.

Szorosabban vett irodalmi téren, Választmányunk több irányban működött:

Pályázatot hirdetett mélt. Hajós János alelnök úr díjára (30 kor.) ily tételre: Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanitásánál ugy az iskolában, mint azon czél szempontjából, hogy az éneklés az istentisztelet emelésére minél hathatósabb legyen. A pályázat eredményéről külön előterjesztést teszünk.

Választmányunk kitűzött egy 10 koronás pályadíjat a papnevelő intézet önképző körében. A beérkezett pályamű nem ütötte a mértéket és a pályadíj ujból kitűzetett.

Versenyre hivtuk föl a nyári vasárnapi iskolák tanitóit: a lelkész urakat. Kitüztünk egy 15 és egy 10 korona jutalmat azon lelkészeknek és lelkészhelyetteseknek, a kik a nyári va-

sárnapi tanitást a legjobban és legczélszerübben fogják végezni a f. év nyarán. Feltételül jelöltük, hogy a pályázó mindenik tanitás tárgyát, ugy, a mint az iskolában eltanitotta, hiven irja le és f. évi október hó 1-ig küldje be az egyleti titkárhoz. A díjak az egylet jelenlegi közgyülésén lettek volna kiadandók, de csak két lelkész pályázott és ezek sem irták le tanitásukat ugy, hogy annak értéke elbirálható lett volna, ezért a pályadíj nem adható ki. A pályadíjakat a jövő évre ujból kitüzzük és reméljük, hogy lelkész afiai több figyelemben részesitik.

Irodalmi nemes versenyt hirdettünk a Fiatalság Barátja számára 10—10 korona jutalommal „*elbeszélés ifjak számára*“ és *költemény ifjak számára*. Elbeszélésre nem érkezett pályamü. Költeményre beküldetett öt költemény, melyeket Nagy Lajos tanár és Boros György, a lap szerkesztője megbirálván, jutalomra érdemesnek itélték az „Emlékezés“ czimüt, dicsérettel emelték ki „A székely kivándorlókhoz“ czimüt. E két költemény jeligés levélkéje fölbontatván, a jutalomra Tarcsafalvi Albert neve került ki, a dicséretre Péterfi Tamás neve. „A hitszabadság évfordulóján“ „Fel magasra“, „A hit iskolája“ czimüek jeligés levélkéi fölbontatlanul megsemmisittettek.

A Fiatalság Barátját a titkár szerkesztésében Választmányunk ujból kiadta 2 iv terjedelmü számban. A választmányi tagok és mások is oly szép áldozattal járultak a „perselynek“ ily czélra szánt pénzéhez, hogy Választmányunk a számos képpel diszitett gazdag füzetet egyenként 10 krért, 10 példány megrendelésénél csupán 5—5 krért adta. A lelkész és tanitó urak elég buzgóságzt tanusitzttak a sok elismerésben részesült szám terjesztése körül, s igy mintegy 1500 példány szétküldetett. Reméljük, hogy karácsonig még ennyit szét fogunk osztani. Nagyon kérünk minden tagot, tegye magáévá e nagy fontosságu kiadvány ügyét és terjessze buzgalommal.

Az Unitárius Közlöny folytatta pályafutását a régi uton s már-már be is fejezte az első tiz évét, miután a dicsőszentmártoni közgyülésen 1887-ben határoztuk volt meg kiadását Választmányunk a lap szerkesztését Dr. Brassai Sámuel társszerkesztő elhunytával Boros György titkárra bizta.

A lap előfizetői és a tagok száma a f. évben 40-nel szaporodott.

A f e j e d e l e m é s p a p j a cz. kiadványunkból a f. évben is volt szép forgalom.

Ajándékul megküldötte Választmányunk Iszlai Márton énekkönyve 11 példányát a szegényebb és távol levő egyházaknak. Könyveket küldöttünk Ravába, Bözöd-Ujfaluba és Csehétfalvára az önképzőköröknek.

Ajándékot a f. évben is szép összegben kaptunk a perselybe. Erről a pénztárnoki jelentésben lesz említés.

Választmányunk szomoru kötelességének ismerte elhunyt elnökünk Dr. Brassai Sámuel haláláról gyászjelentést adni ki. Koporsójára koszorut helyezett s szülőháza ünnepélyén megjelenésre fölkérte és megbizta a titkárt.

Utolsó helyen emlitjük meg, bár nem utolsó dolog volt Választmányunk nőtagjainak egy női énekkar szervezése körül tanusitott buzgósága, minek sikerét a mai napon bemutatott eredmény szépen igazolta. Köszönetünket nyilvánitjuk alelnök Ferencz Józsefné ömélts. és Boros Györgyné őnagyságának a szervezés körüli buzgolkodásukért, Iszlai Márton urnak a kar vezetése és betanitása körül tanusitott lelkes fáradozásáért. Általában örömmel tapasztaltuk, hogy nőink nemcsak a központban és az Unitárius Közlöny „Nők világában", hanem a vidéki fiók-egyletekben is kezdenek buzgólkodni. Fogadják elismerésünket és szives köszönetünket a munkásságért és a buzgóságért, melyre minket is föllelkesitettek.

A fiók-egyletek működéséről a beérkezett jelentések alapján eléterjesztjük a következőket:

A marosköri fiók-egyletben élénk volt a munkásság most is mint rendesen. Felolvastak: Sárosi József lelkész, Tóth Károly tanitó, szavalt Fekete József. Pénzbevétel volt 44 frt 92 kr. Kiadás 42 frt 36 kr. Pénzkészlet 60 frt 9 kr. Elnök Schuller József, alelnök Kelemen Albert, v. tagok Rédiger Géza, Ürmösi Kálmán, Fazakas Lajos, pénztárnok Májay Gábor, titkár Szabó Lajos.

A kereszturköri fiók-egyletben az érdeklődés nagy mértékben fokozódott. A választmány 7 tagról 20-ra növeltetett 10 férfi és 10 nőtaggal. Elnök tiszt. Raffaj Domokos; alelnök Sándor Jánosné és Németh István, vál. tagok: Ugron Zoltánné, Apáthi Gyuláné, Gálffy Kálmánné, Pálffy Mihályné, Kovács Sándorné, Vitális Elekné, Tarcsafalvi Izsákné, Raffaj Irma, Balogh Róza, Kádár Berta, Borbély Sámuel, Barabás Lajos, Kozma Dimén, Pap Mózes, Boér Lajos, Ferenczi Áron, Györfi Ferencz, Kelemen Árpád, Végh Mihály, Crof Lajos. Pénztárnok Gábor Albert, titkár Ürmösi Sándor. Felolvasást tartott: Sándor János igazgató, Raffaj Irma kisasszony. Szavalt Németh István. Irodalmi pályázat hirdettetett neveléstani értekezletre. Bejött 3 mű, a jutalmat nyerte Pap Mózes tanár, dicséretet Ürmösi Sándor lelkész. A pályamű kiadatott.

Az aranyos-tordai f.-egylet nem igen adta jelét tevékenységének. Tartott két választmányi ülést. A választmány névsora a a következő: Elnök: Nagyságos Csegezy Mihály kir. tábl. biró úr.

Alelnök: Özv. Májai Istvánné őnagysága. Tiszteletbeli elnökök: Tisztelendő Csegezy László esperes, Szigethy Sándor ny. polgármester. Titkár: Biró Lajos. Pénztárnok: Dali Ádám. Választmányi tagok: Székely Miklós, Rédiger Béla, Nagy Olivér, Gaál Mór, Csegezy Lajos, Csongvay Béla, Adorján Domokos, Kanyaró Mihály, Varga Dénes, Székely László, Pálfi János, Fodor András, Csegezy Mihályné, özv. Gaál Miklósné, Varga Dénesné, Kimpel Floriánné, Velits Károlyné, Czakó Lászlóné, Veres Ferencz, Fodor Domokos, Barducz László, Pálfi Máté, Csép Mihály, Derzsi Domokos, Komjátszegi Pál, Dénes Mózes, ifj. Csongvai Samu, Gálfi Zsiga, Módi Mihály, Albert János, Halmágyi Károly, Imecs Lajos, Tarcsafalvi Pál, Létay Domokos, Létay Máté, Gaál Lajos, Benczédi Domokos, Józan Miklós, Siménfalvi György, Székely András.

Az udvarhelyköri fiók-egylet 3 gyülést tartott, mindeniket gazdag tárgysorozattal. Hallgatóság mindig nagy számmal volt. Közremüködtek a gyüléseken és pedig Dávid Ferencz halála évfordulóján: Kovács Imre, Vári Albert, Bedőné Szigethi Ilona, Liptay Matild, Lőrinczy Berta kisasszonyok, Tarcsafalvi Albert. A második gyülésen Tibáld József, Darkó Sándor, Derzsi József, Sándor Gergelyné müködtek, harmadik a Brassai gyászülés volt, melyen közremüködtek: Demeter Dénes, Kisgyörgy Sándor, Derzsi József, Tarcsafalvi Albert és Gál József. A Fiatalság Barátjából a f. e. a maga pénztára terhére 100 pld. rendelt. A munkabizottság is három gyülést tartott. A könyvtár gyarapodott. Pénzbevétel 142 frt 30 kr. Kiadás 131 frt 84 kr. Pénzvagyon 68 frt 28 kr. Jókai müveiért kifizettek 200 frtot Nagy lendületet köszönnek a vidéken gyülésezésnek. Elnök Sándor Gergely. Titkár Pál Ferencz. Pénztárnok Kisgyörgy Sándor. Könyvtárnok Egyed Ferencz. Vál. tagok Ajtai János, Gál József, Györfi István, Mátyás János, Pál Ferencz, Tarcsafalvi Albert.

A háromszéki fiók-egylet tartott egy közgyülest, melyen közremüködtek Simó János, Vaska Béla, Löfi Áron, Kádár Lajos, József Lajos, Lőrinczi Dénes, Tana János. Bevétel 55 frt 92 kr. Kiadás 30 frt 10 kr. Vagyon 299 frt 40 kr. Hátralék tagdij 88 frt. Van 87 tagja, azok közül csak kettő nem fizetett még soha.

Felsőfehérkörben is szorgalmas munka folyt. Gyüléseken közremüködtek: Deák Miklós, Lőrinczi István, Kis Aladár, Ferenczi Lajos. Pénzbevétel volt 20 frt 03 kr.

A küküllői körben tartatott gyülés, melyen közremüködött: Ütő Lajos. Tiszt elnök Járai Róbert, elnök ifj. Pataki László, alelnök Gvidó Béla, pénztárnok Ütő Lajos, titkár Kis László. Pénzbevétel volt 102 frt 61 kr. Kiadás 82 frt 49 kr. Pénztvagyon 96 frt 33 kr.

A D. F. E. közgyülés jegyzőkönyve.

A Dávid Ferencz Egylet XII rendes közgyülése tartatott Kolozsvárt 1897. október hó 23-án. Elnök méltóságos Hajós János alelnök úr. Jelen voltak: Ferencz József tiszt. elnök. Ferencz Józsefné alelnök; Boros György titkár, Gálfi Lőrincz pénztárnok, Boros Györgyné, Koronka Antalné, Dr. Nyiredi Gézáné, Pataki Istvánné, Iszlai Márton, Mikó Imre, Gyulai László, Dr. Veress Vilmos választmányi tagok; továbbá a következő egyleti tagok és érdeklődők: Kisgyörgy Sándor, Ajtay János, Ürmösi Kálmán, Hosszu Ferencz, Bartalis József, Veress Béla jh. Czirják Mihály jh.. Fazakas László, Vaska Béla, Végh Mihály, Nagy Béla, Gvidó Béla, Simó János, Győrfi Ferencz, Kelemen Albert, Kelemen György, Ulár Pál, Gyulai László, Gál Miklós, Csifó Salamon, Dr. Gál Kelemen, Dr. Nagy Károlyné, Mózes Ilona, Mikó Imréné, Zádorné Gyöngyösi M., Dr. Veress Lajosné, Kovács Lenke, Mózes Ilona, Boros Sándorné, Ferencz Zsuzsa, Kádár Berta, Iszlai Márton, Máté Béla, Raffaj Domokos, Szolga Ferencz, Sándor Ákos, Létay Gábor, Létay Lajos, ifj. Biás István, Bodor Antal, Márkos Albert, Major Sándor, Antal Dénes, Pálffy József, Gálfalvi Samu, Péterfi Áron, ifj. Mikó Imre, Barabás István Gálfi Zsigmond, Régeni Áron, Biró Pál, Várfalvi Nagy Elemér, Zsakó Andor, Kráner Viktor Raffaj Károly, Kriza János, Mikó Lőrincz, Sárdi Ákos, Költő Gábor, Lőfi Áron, Csép Miklós, Sigmund Gyula, Balázs András. A női énekkar tagjai és még többen.

1. A Dávid Ferencz Egylet „Női énekkara“ Iszlai Márton választmányi tag és énektanár vezetése alatt énekelte „Egyházi ünnepélykor“ két szólamra.

— Az uj és váratlan kedves nyitányt lelki élvezettel hallgatta a közgyülés.

2. Mélts. Hajós János egyl. alelnök ur terjedelmes beszéddel nyitja meg a közgyülést. Megnyitójának egy részét az egylet elhunyt érdemes elnöke Dr. Brassai Sámuel emlékének szenteli és azon kivül egy pillantást vet az év főbb mozzanataira.

— Az elnöki megnyitó elismerő éljenzéssel fogadtatott.

3. Egyleti titkár Boros György felolvassa „Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz Egyletben.“ (Más helyen közölve.)

— A közgyülés meghatottan fogadta a nagy férfiu emlékének a Dávid Ferencz Egylet iránt az egylet fönnállása óta szünetlenül táplált nemes hajlandóságát és jegyzőkönyvébe iktatja elévülhetlen érdemeinek mindig buzditó emlékét.

4. Egyleti titkár javasolja a választmány nevében, hogy Dr. Brassai Sámuelnek az Egyletben tartott fölolvasásainak, el-

nöki leveleinek egy kötetben kiadására hatalmazza föl és utasitsa a választmányt, hogy ezzel az elhunyt elnöke nagy gondolatai és mély érzelme, melyet a Dávid Ferencz Egylet iránt oly számos izben megmutatott, egy állandó műben megörökittessék.

Ezzel kapcsolatban Csifó Salamon inditványozza, hogy a titkárnak most felolvasott visszaemlékezése az emlékkötetben szintén adassék ki.

— Közgyülés egyértelmü helyesléssel meghatározza egyleti elnök néhai Dr. Brassai Sámuelnek a Dávid Ferencz Egyletben tartott felolvasásai, levelei, valamint az egyleti titkár visszaemlékezésének kiadását, a végrehajtást a választmányra bizván.

5. A választmány 21. sz. alatt jelenti, hogy Dr. Brassai Sámuelnek a mult évi közgyülés utasitása értelmében felajánlotta a kölcsön vett 200 frt visszafizetését, de néhai elnök ur először a kamatot visszaajándékozta s azután, midőn a választmány ezt megköszönte, az egész összeget az egyletnek ajándékozta.

Ajánlja választmányunk, hogy a közgyülés mondja ki határozatilag, hogy Dr. Brassai Sámuel ezen áldozatkész nemesszivüségét azzal hálálja meg, hogy a 200 frt ajándékot „Dr. Brassai Sámuel alapitvány“ czimen fogja kezeltetni és jövedelmét minden évben külön számolja el. A jövedelem mindig tétessék az egylet perselyébe és fölhasználásáról a választmány külön intézkedjék, gondoskodván egy alapitvány-könyvről, melybe az alap jövedelméről az elszámolás pontosan bevezettessék és a közgyülésen bejelentessék.

— Helyesléssel és meghatottan veszi tudomásul a közgyülés Dr. Brassai Sámuel ujabb és utolsó nemes tettét s határozza, hogy a 200 frt mint Dr. Brassai Sámuel-alapitvány kezeltessék.

6. Titkár Boros György felolvassa évi jelentését az Egylet és fiók-egylet évi müködéséről. (Lásd külön.)

— Elnök inditványára a jelentések tudomásul vétetnek és a közgyülés a titkárnak elismerést nyilvánit.

7. Pénztárnok Gálfi Lőrincz felolvassa évi jelentését a pénztár állásáról.

A Választmány jelenti, hogy az egyleti pénztár megvizsgálására egy bizottságot kiküldvén, a bizottság a pénztárt rendben találta, arról jelentését megtette.

Ajánlja a választmány, hogy a pénztárnok számadása és jelentése tudomásul vétessék s pénztárnok a számadás további felelőssége alól a fennhagyandók fhagyásával és teljes méltánylattal és köszönettel fölmentessék.

— A közgyülés a pénztári számadást elfogadja, helyben-

hagyja és Gálfi Lőrincz pénztárnokot, méltányló elismerésének kifejezése mellett a ff. az 1896/97. egyleti év számadásának terhe alól fölmenti.

8. A választmány 26. sz. alatt megteszi eléterjesztését a Hajós János őmélt. 30 korona pályadíjára érkezett művekről, jelentvén, hogy először beérkezett 3 pályamű, melyeket Boér Gergely, Iszlai Márton és a tftkár megbirált* s nem találták megfelelőnek, miért is uj pályázat hirdettetett, melyre beérkezett két pályamű. Ezekre nézve a választmány magáévá tette a biráló bizottság javaslatát és ismét pályázatot hirdet május 1. határidővel ezuttal 45 korona pályadijra, miután az első díjhoz Hajós János alelnök ur 15 koronát még hozzáadni méltóztatott.

— A választmány előterjesztése tudomásul vétetvén, a pályázat 1898. év május 1-ső napja határidővel kihirdettetik.

9. Előterjesztés tétetik a Brassai Sámuel halálával üresedésben maradt elnöki szék betöltése iránt.

— Alelnök Ferencz Józsefné inditványára Hajós János alelnök egyhangu lelkesedéssel a D. F. E. elnökének megválasztatik. Hajós János ur szivélyesen megköszöni a kitüntető bizalmat.

10. A Hajós János alelnök helye is megüresedvén, elnöki előterjesztésre általános lelkesedéssel alelnökké választatik Fekete Gábor kir. táblai elnök, egyleti tag.

11. Jelenti a választmány, hogy a három évük kitelt a következő választmányi tagoknak: Koronka Antalné, Pataki Istvánné, Dr. Veress Vilmos.

— Közfelkiáltással ujból választmányi tagokká választatnak.

12. Ajánlja a választmány, hogy a közgyülés a növekedő munkára való tekintettel a központi választmány tagjait 3 nő és 3 férfi taggal szaporitsa.

— Közfelkiáltással a választmány tagjainak megválasztatnak: Dr. Engel Gáborné, Fangh Erzsébet, Zsakó Istvánné, Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Orbók Mór.

13. A női énekkar énekli két szólamban: „Isten áld meg“ Nagy L.-tól.

— A női énekkarnak, valamint az intézetnek elnök inditványára a közgyülés meleg köszönetét nyilvánitja és jövőre is kéri szives közremüködésüket.

14. Györfi Ferencz enlaki lelkész megtartja felolvasását: Szépészeti kivánalmak az egyházban. (Lásd külön.)

— Többek hozzászólása után közgyülés meleg köszönetét fejezi ki felolvasónak a korszerü és derék felolvasásért s határozza, hogy az kinyomatván a Közlöny mellett és külön füzetben is küldessék meg.

* A birálat egész terjedelemben közölve van az U. K. 9-ik számában.
Szerk.

Pénztárnoki jelentés.

Mélyen tisztelt Közgyülés!

A lefolyt egyesületi év pénztári forgalmáról van szerencsém megtenni jelentésemet a következőkben:

A. *Évi forgalom.*

A mult évről áthozatott, mint pénztármaradék	210.62 frt.
Ez évben bevétetett	881.80 „
Összes bevétel	1092.42 frt.
Ebből kiadatott ez évben	820.42 frt.
A jövő évre átvitetett, mint pénztármaradék	272.00 „
Összesen	1092.42 frt.

B. *Az egylet vagyona.*

Az egylet jelenlegi vagyona 2300 frt tőkésitett alap, 200 frt tőke, mint néhai elnökünk Dr. Brassai Sámuelnek adománya és 272 frt pénztári maradék, vagyis összesen 2772 frt. Ebből elkölthetlen 2500 frt alaptőke, 20 frt alapitói dij és az évi bevétel 5%-je 44.09 frt, összesen 2564.09 frt. Egyletünk választmánya ajánlja, hogy ez összeghez csatoltassék még 35.91 frt és az elkölthetetlen tőke igy 2600 frtban állittassék meg.

C. *Az évi bevétel részletezése*

Rendes tagok díjaiból	222.00	frt;	a	megelőző	évben	volt	297.— frt.
Előfizetők	144.13	„	a	„	„	„	174.— „
Fiók-egyletektől	140.72	„	a	„	„	„	104.90 „
Nyomtatványokból	65.20	„	a	„	„	„	47.70 „
Kamatokból	191.45	„	a	„	„	„	205.79 „
Ajándékokból	75.80	„	a	„	„	„	59.40 „
Alapitói dijakból	20.00	„	a	„	„	„	30.00 „
Összesen .	881.80	frt;	a	megelőző	évben	volt	918.79 frt.

Igy tehát feltünő visszaesés mutatkozik a mult évi eredménnyel szemben a rendes tagok és előfizetők dijainál, mig örvendetes az emelkedés az ajándékokból és fiókegyletekből befolyt jövedelemnél. A kamatoknál mutatkozó 14 frtnyi különbség onnan keletkezett, hogy a mult évi számadásban az alaptőke egy részének három félévi kamatja van felvéve.

D. *A folyó évi kiadás részletezése.*

Nyomdai költségek	470.00	frt;	a	megelőző	évben	volt	484.50 frt.
Posta és lapkihordás	118.31	„	a	„	„	„	145.50 „
Tiszteletdíjak	136.70	„	a	„	„	„	137.— „
Képekért	16.80	„	a	„	„	„	5.40 „
Kiadói munkákért	14.44	„	a	„	„	„	31.10 „
Jutalmakra	11.00	„	a	„	„	„	12.50 „
Levelezés	14.02	„	a	„	„	„	18.18 „
Különböző czimeken	35.15	„	a	„	„	„	1.25 „
Összesen .	820.42	frt;	a	megelőző	évben	volt	823.93 frt.

Ezek szerint az évi kiadás kevesebb a mult évinél 3.51 forinttal.

E. *A fiók-egyletek.*

A fiók-egyletekből ez évben befolyt összesen 140.72 frt, vagyis 35.82 frttal több a megelőző évinél. Ez összegből esik az udvarhelyi f.-egyl. 38 80 frt; a megelőző évben volt 33.60 frt,

a kereszturi	„	38.80	„	a	„	„	„	6.80 „
a háromszéki	„	28.92	„	a	„	„	„	22.60 „
a marosköri	„	21.60	„	a	„	„	„	20.70 „
a küküllői	„	12.60	„	a	„	„	„	4.80 „
az ar.-tordaköri	„	—	„	a	„	„	„	2.40 „
a felsőfehérköri	„	—	„	a	„	„	„	14.00 „
Összesen	.	140.72 frt; a megelőző évben volt						104.90 „

F. *Az egylet követelései.*

Ez állandó rovat egyletünk számadásában nemhogy apadt volna ez évvel, hanem még nagyobb arányban mutatkozik. — Ugyanis az egyleti tagoktól és előfizetőktől bevett összeg ez évi számadásunkban csak 506.85 frt, sőt ebből is egy jókora összeg régebbi hátralékok befizetéséből van. Igy egyletünk oly helyzetben van, hogy a 800 frtot meghaladó évi kiadást csak az alaptőke szerencsés kamatoztatásával és lelkesebb tagok ajándékaiból tudja fedezni. Az egyleti tagok és előfizetők pontossága által egyletünk csaknem kétszer akkora jövedelem fölött rendelkeznék és munkásságát is ez arányban terjeszthetné ki.

Ezekben voltam szerencsés megtenni évi jelentésemet az egylet pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a t. közgyülést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni szíveskedjék.

Kolozsvárt, 1897. október hó 19-én.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

Szépészeti kivánalmak az egyházban.

— Irta és a D. F. E. közgyülésén felolvasta Győrfi Farencz szentmihályi lelkész. —

Senki előtt sem uj az a panasz, a mely az egyházi élet élénksége hanyatlása miatt — mondhatni — megtöltötte a levegőt. — Ehhez a panaszhoz a legujabb időben hozzá kezdett tapadni az aggodalom, sőt a rettegés az iránt, hogy ez a hanyatlás mindinkább fog fokozódni s mint a természeti nap lenyugvására szürkület, végre est következik, ugy a vallásosság alászállásával az egyházi élet is meghomályosodik, szürkületbe borul, éjszakába vész. — Nem mondom, hogy indoktalan ez az

aggodalom; mert csakugyan vannak jelek, a melyek azt mutatják, hogy a vallásos, az egyházi élet tul van a délponton s a hit sugárai iránt nem eléggé fogékonyak a kedélyek. — Már az egyházpolitikai törvények életbe léptetésével történt némi megcsonkitása a befolyásoknak, kétségtelenül hozzájárul a lejtő készitéséhez, ha csak nem gondoskodunk módok és eszközökről, a melyek ezen a lejtőn a szállást akadályozzák vagy legalább mérsékeljék. — A papság hiszen most is csak tartja a megszokott utat; a szószóki buzditásnak minden lehető formáját igénybe veszi s lám még is nyiltan fel kellett vetni a kérdést: *miért veszitett a szószék a maga hatásából?* Mintha csak az lett volna kiáltva e kérdésben: ugyan papság, mit cselekszel, hogy nem tudod a hiveket a templomhoz vonzani; a Sion utait megnépesiteni; a lelkeket eléggé táplálni!? Kezedben van most is az Evangeliom fegyvere: az igének erejével most is lehet hatni és győzni, csak forgasd vitézül a fegyvert s meg ne hamisitsd az igét! — — Nem csak itt van baj, nem csak ebben a hiány, hanem ott és abban is, hogy evangeliom fegyveréhez tartozó egyéb részek, az igények erejét fokozó mellékes dolgok nem részesülnek elég gondozásban. — Pedig hidjük meg, az emberiség a polgári mivelődés gyors fejiődésével sem tudja egészen levetközni a gyermekességet s miként a gyermeket az iskolába járásra, a szorgalmas tanulásra nem a tudomány magasztalásával, nem a tökéletesedésre való köteleztetés emlegetésével, hanem ezeknél közönségesebb dolgokkal: játékszerrel, szép ruhával, czukorkákkal kecsegtetjük, szoktatjuk, ugy a hiveknek is kell nyujtani valami olyant, mely a figyelmet könnyebben s közetlenebbül megragadja; mely nem csupán a lelket érinti, hanem az egész emberre legalább némi hatással bir; kell nyujtani valami olyant, ami a vallás, a hit regiójába való emelkedéshez segitséggel járul; a mit feszült figyelem nélkül is észre veszen; a mi az emberi kettős alkatrész kapcsolatának kivánalmaihoz alkalmazható, oda állitható. — — — És ezek az érzékekre is ható *szépészeti dolgok,* melyek a léleknek a kedély utján adnak informatiót; a melyek a léleknek magasabbra jutásához némi támpontul szolgálnak. Már ebben a tekintetben csakugyan vannak *szépészeti kivánalmaink az egyházban,* a melyek reactionárius hangon szólnak oda a megszokott puritánságban szendergéshez.

Ezek a kivánalmak, különösen az *egyház szolgáira,* az *istentisztelet helyére és módjára* vonatkozhatnak.

A mi már az egyházi szolgákat illeti, nekik a szépészet élő kifejezéseinek kell lenniök; ugy értve ezt, hogy külső megjelenésökben is óvakodni kell mindentől, a mi a szépészettel és a szemlélőre gyakorolható kellemes hatással ellenkezik Elte-

kintve attól, hogy már maga a testalkotás is számitásba jöhetne itt, holott erre nézve a teremtő kezének szabad intézkedése felett nem biráskodhatunk, a *ruházat* az, a mellyel szabagságunk és kötelességünk is van alkalmazkodni a szépészethez; nem a legujabb divat szerint öltözködve, mert hiszen a divat sokszor tul néz a szépészet fején, hanem ugy, hogy általa az egyháziasságnak és a komoly nemes izlésnek elég legyen téve. Testhez illő, sötét és tiszta ruha az, a mi az egyház szolgáit, különösen a papot, leginkább megilleti; a minek a lélekre való jó hatásban is némi része van; legalább annyi bizonyosan van; mint a mennyi a rosz hatásban az elhanyagolt ruházkodásnak. Nem lehet s nem szabad ezt figyelmen kivül hagynunk sem künn az életben, sem benn a templomban; mert a hallgatók lelke a külső életből nyert hatást magával viszi a templomba is, mint a tanitvány a leczke órára azt a fogalmat, melyet tanáráról az utczán, a szobában, a majálison vagy bárhol alkotott. Ha megtörténik, hogy a papot egy üzletben, egy piaczon, egy vásáron bármi egyébnek, csak papnak nem képzelik, bizony ebben nagy része szokott lenni a ruházat milyenségének s ne hidjük, hogy az ilyen tévedéseknek s az ilyen tévedésekhez hozzá járuló magyarázatoknak befolyása ne volna a vallásosság hanyatlására.

Még ennél is fontosabb, hogy hivatali szolgálatban mutasson *illendő külsőt* a pap. Tarka, kirívó szinü, a tisztán tartásban elhanyagolt ruházat, — kopott, szakadozott, rövid s még sok mindenféle fogyatkozást mutatható palást oly rosz képet adnának a papról a szószéken, hogy miatta fele hatás már előre el volna veszve — Ha közmondássá vált is: *nem a ruha teszi az embert*, de hajlandó vagyok a lehető legkisebb százalékra szállitani le azoknak számát, a kik megütközés, rosz hatás, éles birálat nélkül néznék a papnak a szószéken nem papias megjelenését. A mig a külső érzékek a lélek informatióinak csatornái gyanánt szolgálnak, addig bizony az érzékekre ható ilyen külső dolgokról megfeledkezni nem szabad; a megfeledkezéssel koczkáztatni a nemesebb érdekeket nagy könnyelmüség. A mondottakban nem akarok vádat emelni egyházunk papsága ellen, mintha teljesen elhanyagolná a külsőt; de a vidéki élet néha és néhol mutat olyan jelenségeket, a melyekből nem épen hasznos tanulságok és következtetések származnak Ellenvetést lehet tenni, igaz. Mert hogy a szép érzékből származó nemes izlésnek megfelelő legyen a pap ruházata, ahoz, épen mint a hadviseléshez, pénz kell. — Sajnos, hogy e tekintetben nagyon alantason állunk s a papság jövedelme sem minőségben, sem mennyiségben nem felel meg a család, az élet az egyház, a tár-

sadalom igényeinek és a papság állásának. Papjainknak természetbeli járulékokból álló csekély jövedelme az időnek és erőnek nagy részét valósággal elrabolja az elhivatástól; mert e jövedelmet forgalmi értékké kell átváltoztatni, a mi utazással, testi törődéssel s a piaczok ismert kedvetlenségeivel jár. De még hagyján, ha ez a hivatali jövedelem az ilyen nyomoruságos intermezzok után legalább annyira elégséges volna, hogy mellette jobbról is, balról is nem kiáltanának a szükségek. De hány papunk van a vidéken olyan, a ki hivatalából megélhet? Egyik kezem ujján talán mind elszámlálhatnám!! És ebből mi a következés? az, hogy a papság mellékes jövedelmi források után kénytelen nézni. Vagyonos házasság, birtok kezelés, bank és hitelszövetkezeti állások s még üzleti combinatiók is mind ilyen forrásoknak igérkeznek s a minő mértékben iszik ezekből a forrásokból — mintha csak a Lethe vizéből innék, — azon mértékben feledi állásának nemesebb kötelességeit, vagy ha ambitiója nem engedi feledni, akkor egészségét, életét is áldozatul viheti az egyház oltárára; mert anyagi helyzetének industriosus javitása egész napon, egész héten lázas munkára, — hivatali kötelességeinek bétöltése éjszakai virrasztásokra kényszeriti s mig napszámos hallgatója a pászma után megnyugszik a barázdán s vacsorája végeztével egy éji pihenésben nyer új erőt, ő, a pap, lámpa világnál görnyed iró asztala mellett. Valóban nem irigylésre méltó állapot az, melyben a két urnak való szolgálat elveszi minden gyönyörüségét az igának. — — Nem csuda, hogy a papi fizetés rendezésének idejét oly mohó vágygyal várjuk s a megváltás korának szeretjük remélni. A papságért ideje tenni és kell tenni; mert a papság helyzetének javitása a vallás-erkölcsi életnek is bizonyos hasznával jár. — A papban az embert is meg kell látni.

A másik dolog, a hol a szépészeti kivánalmakat ki kell elégiteni: *a templom.*

Alig van olyan ember, olyan család, a ki s a melyik saját hajlékának csinositására, a szépészeti igényeknek megfelelő bérendezésére még áldozatokkal is kiváló gondot ne forditana. A lakosztályoknak időről-időre való takaritása, tisztán tartása, — a falaknak, boltiveknek, ablakoknak, padozatnak ékitése nemcsak az egészségi, hanem a szépészeti kérdésekbe is belé szokott vágni s ki ne tudná, hogy mennyivel kellemesebb igy csinositott és rendezett teremben való időzés, mintt ott, a hol ha épen rendetlenség nincs is, de aesthetika ellenes ridegség még is van. Ha már saját házunkat nemcsak épen nélkülözhetetlen, hanem szép dolgokkal is igyekezünk megtölteni s mindent illő helyén és rendben tartani, valyon az Isten háza nem

méltó-e arra. hogy ugy legyen rendezve, gondozva, ékitve, hogy az emberben már ennél fogva is kellemes érzést keltsen s a léleknek a lelkiek iránt való érdeklődéséhez, ezen érdeklődésnek fokozásához hozzá járuljon?! — — Vagy talán a léleknek az ilyenekkel semmi köze; az égnek a földdel semmi összeköttetése s a keresztény akkora resignátióval megy ma a templomba, hogy az ilyenek iránt teljesleg közönyös maradhat?! E kérdésekre feleljenek azok, a kik voltak a budapesti, kolozsvári, bölöni szép templomban s jelen lehettek egy kicsiny egyház szegényes templomában is. Részemről nem tartozkodom kimondani, hogy az én lelkem Jákób lajtorjáját bizonyosabban feltalálja egy ékes templomban, mint négy rideg fallal keritett pusztaságon, hol semmi szép, semmi figyelem ragadó és gyönyörködtető dolog nincsen s Izrael szent sátorának a jeruzsálemi ragyogó templommal való helyettesitésében nemcsak az Isten és az ő hajléka iránti sreretetet, hanem e szeretettől lángoló léleknek szépre való törekvését is látni vélem. De hát mit tegyünk? Elrontsuk régi egyszerü templomainkat s helyettök műfaragászati, szobrászati remekekben ékes hajlékot emeljünk az Urnak?! — — Ha tőlem függne s pénz volna hozzá, én ezt tenném. De igy is tul kell tenni magunkat a helyzeten megalkuvás nélkül. Bármelyik templomot lehet szebbé, vonzóbbá tenni, mint a milyennek egyszerüségéhez mi unitáriusok hozzá akarjuk szoktatni magunkat, — csak elől kell kezdeni a dolgot, t. i. *a tisztaságon.* A templomtakaritás legyen általánosan rendezett s mondhatni szent kötelességszerü dolog; falrepedések, vakolat omladozások, pókháló, por, hamályos és romladozott ablakok, a padok alatt elhullott virágmaradványok s még sok minden, a miket aesthetikailag kifejezni alig lehet, ne türessenek meg a templomban hónapokon, éveken át; mert ha a helybeli megszokná is az ilyen dolgokat, de nem az idegen, a kiben rosz véleményt kelt az ilyen látvány az egyház iránt s a különben vallásos kedély melegségét is lehüti. Ehez nem kell sok áldozat, csak rend és tisztaságszeretet s némi szép érzék, a mivel az ember már saját otthonánál fogva is birhat.

Ezután következni kell a templomi szerelvények jó karban tartásának és szépitésének. Az Ur asztal, az orgona, a szószék, a korona, a karzat, papi szék s általán a templomi székek jó lehető szépsége, disze, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a kedély kellő melegséget érezzen s ha még hozzá veszem, hogy a már ritkábban. de épen nagyon ünnepélyes alkalmakkor látható Urasztali készletek milyenségéről sem szabad megfeledkezni, azt hiszem, hogy mindent feltártam a külső figyelem előtt, a mire ennek ki kell terjedni. Ki ne adna igazat nekem, ha azt

mondom, hogy ütött-kopott szinü s ornamentikájában megrongálódott orgona és korona, szinehagyott, szakadozott takarókkal boritott szószék, — egyszerüségben majdnem a legvégső határt mutató Urasztal és templomi székek, — Urasztal takarónak s urvacsorai jegyeket boritó kendőknek használt egyszerü pamut abroszok és elpecsétesedett keszkenők, — az Urasztalán szüette ódon fapalaczkok, a melyek az ünnepélyesség rovására Csokonait juttatják eszünkbe, ma már ki nem elégithetik azokat az igényeket, a melyeket a szépérzék támaszt a templomi szerelvényekre nézve. Ki ne adna igazat nem abban, hogy a templomi s különösen az urasztali szerelvények közt több helyen látható új és szép tárgyakat a vallásosság és a szépben való ujhodásra vágyás tették áldozatul az Ur oltárára. Az egyeseknek ezen kegyes adományaiban észrevehető intés iránt szükség fogékonyaknak lenni az egyházaknak is; hogy a mit egyesek nem tehetnek, tegyék meg az egyházak egyesitett erővel, egyesitett áldozattal. Bizony ideje már, hogy a külsők kicsinylésével felhagyjunk általánosan s a rationalismusban ne menjünk a végletekig. Az imádkozó keresztényben lássuk meg a testi embert is, a kinél a lélek formálódásának hathatós eszköze az a behatás, melyet az érzékek utján nyer. A természetet Isten legszebb templomának hirdetjük és ismerjük s ebben a templomban lépten-nyomon mennyi a szépség, a melyeket érzékeinkkel fogunk fel s a melyekről lelkünk csak azután olvassa le az isteni törvényeket. Miért ne vehetnénk immár intést a kézzel csinált templomokra nézve is?! A tavasz pompáját egy-egy szép, nagy bokrétában, — a nyár áldását egy-egy szép buzakoszoruban vinni a templomi ékességek közzé, azt hiszem, épen ugy segitségére lenne a szószék munkájának, mint a természetben mondott jézusi példázatok Izrael vallás-erkölcsi felvilágosodásának. Nem mondom evvel azt, hogy az alkalmakhoz szabottan dekoráljuk a templomot, mert ez nem szinház; de azt igenis mondom, hogy csak minden részeiben szép és ékes templom lehet a menyországnak tornácza. Ha a mondottakkal szemben némelyek tán a Jézus szavai szerint a titkos kamránkban való imádkozásra hivatkoznának s kicsinykedésnek tekintenék ezeket a dolgokat, azoknak csak azt mondhatnám, hogy én mégis azokkal tartok, a kik templomot épitenek és javitanak tetemes áldozattal is.

De végre is bármily szép legyen a templom, bármily ékesek legyenek is annak egyes részei, mégis csak keret, melyben az igazi képnek, a *szertartásnak* kell birni a szépészet minden kellékeivel. És itt a kivánalmak az egyház szolgáira és hiveire külön-külön is, együttesen is irányulnak.

Az a kérdés tehát, hogy a templomi szertartást mi módon lehet széppé, az eddiginél szebbé és vonzóbbá tenni általánosan? Feleletet csak a már ismert kereten belől kell keresni; mert a szertartást szokott módunk határvonalán tul kiszélesiteni nem lehet, nem kell, sőt ki is gondolna arra!? — Sallangokra, kápráztató dolgokra szükségünk nincsen, de lelkünk érzi a szükséget annak, hogy az orgonázás, éneklés és szónoklat szép legyen. Az elsőknek fontosságát s az iránt ok való nemesebb érdeklődést eléggé mutatja az Unitárius Közlöny utján ismert pályatétel is; mutatja énekes könyvünk új kiadása; mutatja Iszlai Márton úr hangjegyezett énekgyüjteményének a mélt. E. K. Tanács által 100 frttal lett jutalmazása és én mindezekben a figyelemnek az aesthetikai igényekre való irányulását és irányitási törekvését látom. Ez elől az egyházi életnek többé elzárkozni nem lehet s nem is szabad; sőt minden áron azon kell igyekezni, hogy templomi éneklésünk kiemelkedjék régi, monoton, vontatott s kedélytelen formájából. Hiszen istentiszteletünk módjának legszebb része a zenei rész, az orgonázással kisért éneklés, mely az általánosan ismert közszólásban is kifejezésre jutott: *a ki énekel, kétszeresen imádkozik.*

De tárgyamnak ezt a részét nem ölelhetem fel most egész terjedelmében, részint azért, mert nem akarom a tisztelt közgyülés figyelmét és becses türelmét próbára tenni; részint pedig azért, mert nem akarok elébe vágni a már hivatolt énekügyi pályatétel rendes irányának. Azonban annyit, a mennyit ezen felolvasás enged s a mennyi a tulajdonképi lényegre tartozik, legalább röviden meg kell emlitenem.

Kiindulási pontnak mindenesetre a szakszerü kántor-képzést tartom, a melyen az orgona és ének aesthetikus kezelése alapszik. — Ezen képzés alól egyházunkat felmenették és felmentik a fiképezdék, a melyekből már számos olyan kántortanitó került ki, a kiknek zenetanban való jártassága, zenei érzéke az orgona-játékokból mindinkább küszöböli ki a régen gyakorlatban volt csárdásokat, indulókat, walzereket, melyek a templomi zenét tönkre teszik, — azokat az orgona-kiséreteket, melyek a kezdetlegesség szinvonalán felül nem tudtak emelkedni, s mindezeket kezdik helyettesiteni egyházias játékokkal, az énekvezér dallamát összhangtanilag kiegészitő kiséretekkel, melyeken zenei szépség árad szét s melyeknek egyházias karaktere minden hallgatónak lelkét megihleti.

Ezen a téren való haladás érdeméből s a méltó elismerésből nagy osztalék juttatandó Végler Gyula székely-kereszturi fiképezdei zenetanár ur részére, a ki templomi énekeink nagy részét valóságos müvészi orgona-kisérettel, elő- és utójátékkal

látta el és Iszlai Márton ur részére, a ki már emlitett énekgyüjteményével az összhangzatos énekléshez adott bő anyagot. Méltán megszivlelendő lépések ezek, melyek egyházunkban megnyitották a műéneklés utját. — A haladás, a fejlesztés munkája már a kántor-tanitókra vár, a kiknek ügyszeretete s ifjui buzgósága az iskolai énektanitás érdemleges felkarolásával kimagasló szolgálatot tehet a valláserkölcsi életnek; mert a templomi éneklésnek az iskola a melegágya; itt kell azt megkezdeni a gyermeksereggel, még pedig szem előtt tartva azt a régi üdvös gyakorlatot, hogy az iskolai gyermeksereg vasárnaponként lehető teljes számmal jelenjék meg a templomban s vegyen részt az éneklésben. De ezt az üdvös munkát folytatni kell a felnőttekkel, dalárdákat alakitva belőlök, a melyeknek működése már öntudatosabb s nemes ambitioval teltebb. Egy tanitó sem használhatja tehetségét és idejét áldásosabban az egyház érdekében, mint az iskolai énektanitás és a templomi éneklés rendjén; a melynek általános megkedveltetéséhez legbiztosabban a dalárdák fenntartása által lehet eljutni, a minek dicséretreméltó bizonyitékát látjuk nehány egyházunkban. — Természetes dolog, hogy az ilyen dalárdák állandókká csak ugy lehetnek, ha az idő szerint fejlődő uj erőkkel felfrisittetnek; a miből aztán az következik, hogy az egyházban mindig számosan lesznek, a kik, ha idők folytán ki is lépnek a dalárdából, de nem a templomi éneklők sorából; minélfogva az éneklés általánosabb és kellemesebb lesz. — Talán mondanom sem kell azt, hogy fiuk és leányokból alakitott vegyes kar éneklése bir avval a teljes szépséggel, a minek méltó kifejezésére alig lehet szót találni.

Ha csak egyszer is éreztük, hogy az ilyen templomi műéneklés mennyire felmelegitette keblünket, menuyire előkészitette kedélyünket az imádkozáshoz, bizvást elmondhatjuk, hogy mint a természetből a madarak zenéje, a templomból a műéneklés nem hiányozhatnának a nélkül, hogy mindkét képről le ne törlődnék a legszebb szin. — Hogy a műéneklés megkedveltetésével, állandósitásával járó nehézségeknek legyőzésében a tanitót mennyire segitheti a tanitói karból is alakitott és fentartott dalárda, arra — azt hiszem — nem kell sok beszéd.

Ha már a templomi műéneklés és műorgonázás hatása alatt lelkünk igy megnyerte a magasabb szárnyaláshoz az erőt, az áhitatosság következő pillanatainak igazi megszenteltetéséhez nem kell egyéb, mint a lelkész ajkairól egy szép ima; jól átgondoltan kidolgozott s a kedély melegségével eléadott egyházi beszéd. — Hogy itt a természetesség, választékos szójárás, könnyen érthető kifejezések, életből és természetből vett hasonlatok, a hangsulyozásnak, a taglejtésnek a kifejezett gondolattal

egyezése mind hozzájárulnak az aesthetikai formához és igy óhajtott hatást biztositanak, talán mondanom sem kell. — — Ámde ehhez a lelkésznek mellékes dolgokkal le nem foglalt idő, az élet izgalmaitól meg nem zavart kedély kell, a melyeknek biztositása nagy mértékben függ szellemi képessége mellett, anyagi helyzetétől.

Látni való tehát, hogy ha a lelkésztől sokat várunk, — hogy ha a templomozásban aesthetikai igényeinket kielégittetni óhajtjuk, — hogy ha az egyházi életben uj időt sóvárgunk: annak a lánczolatnak, a mely a földtől az égig ér, — a mely a bensőt a külsővel, a lelket a testtel kapcsolja össze, minden szemét gondozni kell.

Vajha ehhez a gondozáshoz csak bár egy parányi lelkesitéssel is járulhatok vala!

Elnöki megnyitó.

Tisztelt Közgyülés!

Egyletünk ma tartja XII. rendes közgyülését. Ez alkalommal is összesereglettek helybeli hiveink, de tagjainknak igen szép száma jelent meg a vidékről is, magával hozva azon buzgalmat, kegyeletet és ragaszkodást az egyletünk lobogójára tüzött névhez, mely egyesületünket egy lelkileg egybeforrt s nemes munkájára kész testületté alakitja. S vajjon van-é valaki, a ki ne olvasná le a megjelentek arczáról az egymást viszontláthatás örömét? s azt a felette kellemes érzést, hogy évről-évre erősbödő szellemi táborunknak, mely nem az emberi faj kiirtására törekszik s nem is ágyuk és fegyverek vak hatalmára támaszkodik, hanem épen ellenkezőleg, az emberiség javitását czélozva vallás erkölcsi érzelmek fejlesztésére alakult, hogy mondom, e szellemi táborunknak különböző vidéki hadosztályai vagy fiókcsapatai itten, mint a központi főhadi szálláson találkoznak s egymással versenyezve vehetnek részt az egylet feladatát tevő szellemi nagy munkában.

De a midőn e vidám jelentést egyletünk érdekében konstatálhatom, nem zárkozhatom el azon kinos észrevételtől sem, mintha egy fájdalmas fürkésző tekintetet látnék a megjelentek arczain, mely, ha szóba törne ki, azon kérdésbe kivánna kifejezésre jutni: „ime megjelentünk a hivó szózatra, folytatni a nemes munkát, melynek tárgya és czélja oly szent és magasztos, hogy méltán megérdemli szellemi létünk lánglelkesedését, melyet magunkkal hoztunk; de hol van táborunk lelkes vezére? hol van a tudomány és a hitélet magasztos eszméitől egyformán ihletett elnökünk? hol van a mi szellemi fényünk, dicsőségünk? hol van a mi fejünk és egyletünk koronája *Brassai Sámuel.*

Igen, t. gyülekezet! e kérdést nemcsak önök fürkésző tekintete küldte számra, de felvetette maga a keserü valóság is. Én azonban e kérdésre nem vagyok képes oly feleletet adni, mely e nagy csapás és az általa okozott veszteség szavakkal ki nem fejezhető mértékét bárcsak megközelitené.

Vagy a nagy Széchenyivel szólva, „nem vagyok oly szerencsés szerencsétlen, a ki egészen ki tudná fejezni azt, a mi a lelkébe van. *Szerencsés* annyiba, hogy a nyelvnek oly nagy tehetségével birjak és *szerencsétlen* azért, hogy csak oly parányi volna lelkembe, a mit még emberi nyelv is elő tudna rebegni. Hanem felel helyettem maga a komoly és kérlelhetetlen valóság, mely már hónapokkal ezelőtt tudtunkra adta, hogy a nagy férfiu, e századnak s e század tudósainak e sok oldalu és kiválóan kimagasló alakja, a lélekben és müveiben halhatatlan ember, egyletünk első és hitbuzgó elnöke lefizette azon sulyos adót, melyet a természet örök törvénye a halandó emberre rótt.

S igy hiába keresik szemeink őt az elnöki széken is, mert ő, egyletünk örök és mély fájdalmára attól is megvált, akkora ürt hagyván maga után e téren is, mely ki tudja mikor és lesz e valaha betölthető?

Igen, a sziv legmélyebb fájdalmával ismételhetem, hogy ő e földi életből eltávozott s dicsőült lelke felreppent oda, a honnan a tudományok és szépmüvészet iránti kiapadhatatlan szeretet mennyei ajándékát és tehetségét nyerte volt, melyek hatalmas ereje képessé tette őt arra, hogy az emberiséget csak nem egy századig a tudomány és közhasznu ismeretek kincseivel gazdagithassa, melyekben emléke fenn maradt s ebbe örök fénylő példát találhat az utód a ki nem fáradó munkásságban, a lelki tökélyre törekvésben, de egyszersmind a hitbuzgóságba, a szerénységbe, az áldozatkészségbe és sok más nemes vonásokba, melyekben az elhunyt nagy férfiu lelke oly gazdag volt.

De vajjon ez emlék s ehez azon felmagasztaló tudat, hogy őt a szellemi munkásság terén az értelmi és tudományos világ annyi évtizeden át birhatta, s az ebből meritett megnyugtató öröm és dicsőség érzete ellensulyozhatja a veszteség és fájdalom azon szóval ki nem fejezhető kinos érzését, mely lelkünket megragadta és lesujtotta azon perczben, a midőn e nemes lélek a magasba szállt az örökkévalóság honába, a hol az emberi elme véges volta megszűnik, s az örök igazság és bölcsesség forrásait véli létezni az emberi hit.

E kérdést vetve fel, t. közgyülés, akaratlanul is eszembe jut egy német költőnek egy költői hangulatu verse, melyben azon gondolat fejezi ki magát, hogy a szivnek két kamarája van, egyikben az öröm, másikban a bánat lakozik, s ha az egyik

ébren van, a másik alszik, azért figyeljen az öröm, ne zajoskodjék, mert a bánat rögtön fölébred és életre kel.

Ha e tételt elfogadjuk t. közgyülés! ebből azt a tanuságot vonhatjuk ki, hogy az öröm és bánat nem egyszerre lepi meg a szivet, hanem csak követi egymást, mint a természetben a születést az enyészet, a verőfényes napot a fellegek sűrü fátyola és a mint a társadalmi és politikai életben is mondjuk, a derüre boru, vagy megforditva. Ámde az oly kiválóan sulyos vesztességre, mint a néhai Brassaink elhunyta, a bánat megragadja, hatalma egész sulyával az érző sziv egész állagát, megfosztja a nyelvet külömbeni világuralmától, s a bánkodás és siralom e sötét éjjébe legfelebb hosszu idők multán, de akkor is csak a holdvilág egy sápadt sugarakint jelenik meg azon tudat halvány vigasza, hogy a kit oly szivből és lélekből siratunk, azt egy bizonyos időn által birhatni szerencsések voltunk.

De most még csak néhány hó választ el a rémitően fájdalmas eset bekövetkezésétől, s kérdem, csoda-é, hogy még mind e veszteség kinos hatása alatt állunk, s e gyülésünken is a bánat metsző érzése uralkodik valónkon, kedélyünkön?

Igen, t. közgyülés, nagyon is igazoltnak találom lelki világunk elkomolyodását. De azért nem szabad a csüggedésnek átengedni magunkat, s ha lelkes buzditó vezérünk az élet nehéz csatájában el is hullott, vagy mint a latin iró a néhai életének főbb vonásaihoz méltóan azt mondja: multis ille flebilis occubuit, de azért egyletünknek, s egyletünk tagjainak a fegyvert lerakni nem szabad, sőt éppen ellenkezőleg erőt kell meritenünk a néhainak buzgalmából, áldozatkészségéből, s mert őt elvesztettük, kettőztetett szorgalommal igyekezzünk, ha erőnkhez képest tán kisebb méretekben is, lehetőleg kipotolni a nagy űrt, melyet a néhai maga után hagyott, kiki azon a téren, melyen szellemi vagy anyagi erejéhez képest előmozdithatja egyletünk ügyét és felvirágoztatását.

Hogy egyletünk a kegyelet adóját a nagy halott iránt mennyibe rótta le? azt a titkári jelentésből méltóztatnak megérteni. Ha pedig a t. egylet további lépésekre érzené magát ösztönöztetve, erre az alkalmat mai gyülésünk megadja.

A mi egyletünknek a lefolyt egyleti év alatt kifejtett munkásságát s egyéb belügyeit illeti, erre nézve szolgáljon tájékozásul az azonnal felolvasandó választmányi jelentés, melyből vélemény alkotható az iránt is, vajjon e munkásság eredményekint van-é valami haladás egyletünk életében? A mai gyülés munkarendje tekintetében pedig a közzétett programmra utalok.

Ezek után pedig szabadjon egyletünk czélját és feladatát

illetőleg még néhány gondolatomra a t. hallgatóság becses figyelmét kikérnem:

A jelen század az általános miveltségnek s különösön a technikai fejlettségnek s politikai tekintetben a mi földrészünkön az emberi jogok diadalának oly magas fokát érte el, mely, ha bár ez utolsó, Magyarországra nézve századokig váratott magára, a legvérmesebb reményeket is kielégitette, nemcsak, sőt részben felül is multa. Halad tehát a civilisatio, s vele együtt a sajtó-, a szólás- és a munkaszabadság, a multhoz képest progressiv méretekben.

De a Civilisatio nemcsak szellemi és ipar-remekeket teremt s az emberi társadalmat nemcsak erényekkel és fényes vonásokkal gazdagitja, hanem az ő tündöklő világosságának is meg van a maga árnyéka, s ott, a hol magához méltó nemes és tiszta talajt nem talál, elfajzik, s emberi bünök és hibák szülőanyjává válik, hasonlóan a menybolt fényes napjához, melynek fényes sugáraiból nem csak az áldott gabona, hanem a gyom és a mérges dudva is erőt merit a tenyészetre. Avagy nem látjuk-e a tudományoknak és az iparnak roppant fejlődése mellett is az emberi indulatok és szenvedélyek vadvirágait is gazdagon felburjánozni? Nem erre mutat-e korunk és napjaink társadalmi életének szomoru kronikája, melyben a szabadság helyett a szabadosság, a sajtó, vagy az önmunkásság terén, szeretetlenség embertársaink iránt, mohó vágy a földi jogok és élvezetek iránt, a nagyzás hobortja, kazönyösség az isteni és emberi törvények iránt, kicsinylése a tulajdonnak, a birtok szentségének, vagy az istenadta életnek, mely ellen oly könnyelmüen emel gyilkos fegyvert a mai kor eltévedt embere s végül sok más kárhozatos vonásai a társadalmi életnek, melyeknek oly gyakori és félelmetes mennyiségben való megjelenése kétségtelen tanubizonyságot teszen arról: hogy mily teméntelen sok munkája van még hátra a miveltségnek arra hogy az emberi értelmek minél nemesebbekké fejlődjenek, s ez uton minél ritkábban kelljen az erkölcsi és polgári törvény javitó, illetőleg bosszuálló fegyverét az eltévedtek ellenében alkalmazni.

S ha már az emberi indulat és szenvedély ily gyakran s rémesnél rémesebb jelenetekben támadja meg az erkölcsi vagy társadalmi életrendet, vajjon nem Isten áldásaként tekinthető-é minden olyan törekvés vagy egylet, melynek czélja és feladata a hit és vallásos érzelmek fejlesztése; s ezzel az erkölcsök nemesitése utján lehetőleg meggátolni a bünök keletkezéseit s ez által az eltévelyedettet visszavezetni önmaga megbecsülésére, a testvériségre, és az emberszeretetre azon isteni tudomány és törvény értelmében, melyet urunk Jézus Krisztus tanitott és vérével is megpecsételt.

Távol legyen tőlem t. közgyülés azon gondolat, mintha az előbb érintett általánosságokból azt a következtetést vonnám ki, hogy egyletünknek — melynek feladatát különben a kiemelt nemes czélok képezik — oly nagy és világra szóló küldetést és kihatást tulajdonitanék, hiszen, ha ezt hinném, egyletünk iránti előszeretetembe magam esném a fennebb kárhoztatott nagyzási hobortnak megérdemlett vádja alá, mind e mellett annyit bizonyosság képen constatálhatni vélek, hogy ha, Virgiliussal szólva: si licet magnis componere parva, vagyis, ha szabad a nagyokkal egybehasonlitni a kicsinyeket, egyletünk feladata nemességénél fogva, azon kis működési körben is, melyre erkölcsi és anyagi ereje kiterjed. szintén érhet ily erkölcsi vívmányokat, melyeknek végeredményökben még magyar nemzeti értéke és becse is van, mert minden ily erkölcsi siker a magyar fajt nemesitené, — azon fajét, melyet a Nagy Ottónak a Lech mezején Augsburgnál vívott csatába, a történetirók szerint ezelőtt 1042 évvel a magyarokat keményen megverte volt, mondom, e Nagy Ottónak egyik szintén hatalmas utóda II. Vilmos német császár és porosz király (kit az Ur Isten soká éltessen) a közelebbi napokban Európa és az egész mivelt világ halattára a magyar királyi tron közeléből oly fennen dicsőitett, elismervén és kijelentvén, hogy Magyarország az európai kultur államok sorába emelkedett....

Hogy a világ milliói köztiszteletében álló koronás főnek e legfensőbb kijelentését a magyar nemzet és minden igaz barátja mily ujongó örömmel fogadta, azzal kiváló nagy jelentősége mellett sem kivánok foglalkozni; csak annak kijelentésére szoritkozom, hogy fényes lapja lesz az mindig Magyarország ujabbkori kultur történetének. De a belőle vonható tanuságot ezuttali feladatom körébe vágónak tekintem, s ez örvendetes eseményt is csak is azért emlitém meg, hogy levonjam belőle azt a következtetést, miszerint a legmagasabb elismerés egyszersmind egy nagy kötelességet ró a nemzetre, t. i. teljes erővel azon igyekezni, hogy Magyarországnak ily fényesen elismert miveltségi állása időről-időre minél intenslvebb haladást nyerjen, mert ily kérdésekben a helytállás egyenlő a visszaeséssel, vagyis az erkölcsi halállal. E fényes erkölcsi elégtételt a Fennséges szerzővel szembe a nemzet csak ugy hálálhatja meg kellőleg, ha belső munkássága s ennek sikerei által még fényesebb elismerésre teendi magát érdemessé. E nemes munkába pedig résztvehet, de kell is hogy részt vegyen az állam, a kormány éppen ugy, mint a mivelődési egyletek, sőt minden egyes hazafi, a ki a közügy igaz barátjának kiván tekintetni.

Egyletünknek pedig, már lobogójára irt feladatánál fogva is részt kell vennie e munkába. Azon czél pedig t. közgyülés,

hogy egyletünk minél erősebbé fejlődjék s minél nagyobb ki- és behatást fejleszszen ki, most már — vagyis hazánk jelenlegi alkormánya helyzetében, önmagunktól, azaz: önbuzgalmunktól s egy hatalmas tömeggé egybeolvadásunktól függ. Azért mondám már most, mert, a mint mindnyájan tudjuk, nemzetünk életének ezer évéből hatszáz évet félkézzel kardot, félkézzel az ekét tartva, külső áldz ellenségekkel vívott véres harczokban, közel 300 évet pedig alkotmánya fenntartásáért vívott belső küzdelembe töltött el, valóságos sisyphusi munkát végezve s folytonos küzdésbe a nemzeti erővel a belső fejlődésre irányzott munkát mindig elől kezdve, melyet alkotmányos voltának és jogainak belső ellenségei miatt mindannyiszor félbe kellett hagynia.

De e fárasztó helyzet 1848. óta egészen megváltozott. Ez évbeli törvényeinkbe berakattak, a szabadság, testvériség, egyenlőség és az alkotmányos kormányzat, alapelvei, s bár e dicső eszmékért a nemzetnek az 1848—49-iki szabadságharczban ismét vérét kellett hullatnia, de az eszmék diadalát mégis meghozta 1867. s az akkor a törvényes királylyal kötött frigy az ujkor kivánalmainak mogfelelő alakban helyreállitotta alkotmányunkat. S azóta e nemzet saját sorsának kovácsa és mestere lön. A szólás- és munka szabadságot, a gyülekezési jogot, az egyletek alakitását és belső működését a törvények vették védelembe és biztositották, e védelembe az önműködés fejlesztésébe, szóval a nemzeti élet és erő kifejtésébe előljárván törvényeiuk legfőbb őreként az apostoli király, a ki nemzetünk történetébe halhatatlanná tette magát, s közelebbről is azon oicső és magasztos elhatározása által, hogy nemzetünk egykori jeleseinek szobrot kiván magyar szék- és fővárosában emeltetni, nyilvános jelét adta annak: bogy atyai szivében nem táplál a nemzet vágyaitól eltérő indulatot, hanem együtt érez a nemzettel, melynek bálványává vált, s a kiért csak nevének emlitésére megdobban a magyar sziv, s elragadtatással küldi az ajkakra ez imává vált óhajtást: éljen a bölcs, az áldott jó király!

Ugyvan t. közgyülés, a munkálni és nemzetünket egy vagy más irányba mivelni és fejleszteni, törekvő egyeseknek vagy egyleteknek megnyilt a tér kezdeményezni, támogatni és végczéljához juttatni minden oly üdvös alkotást, vagy eszközt, melylyel a közjó s különösön a magyar faj lelki nemesedése előmezdittathatik.

Ez üdvös eszmék behatása alatt szabad legyen t. közgyülés! a mai alkalmat e czélra is felhasználnom, s egyletünk t. tagjaihoz azon kérést intéznem, hogy mind a tagok gyüjtésébe, mind az egylet belső működésének minél szélesebb körben lehető fejlesztésére minden lehetőt elkövetni sziveskedjenek; vagy

a mint közelebbről egy nagy magyar államférfi egy egyházi gyülésbe mondta: tegye meg minden ember a kötelességét, a lelkész a hivei közt, az egyes ember azon társaskörbe, a melyben él.

E figyelmeztetés egyébiránt, a mint mindnyájan tudjuk, a felekezetnélküliség terjedése alkalmából jutott a nagy államférfi ajkára, mint szerinte egyedüli gyógyszer a felekezetnélküliség meggátlására.

S ha már e kérdésnél vagyok, engedje meg a t. közgyülés, hogy pár szóval erre is kiterjedjek.

Ha a felekezeten kivüliség azon nemes értelembe véve mutatkoznék az emberek közt, s igy hazánkban is, miszerint az Isteu tisztelete és a Jézusi emberszeretet külön kis felekezetek létesitését nem rendelvén s csak annyit kivánván, hogy az emberiség e két dicső eszme körül csoportosuljon, ugyszólva az „egy pásztor és egy akol“ üdvös eszméjét igyekeztek valósitani, a melynek értelmében a hit és istentisztelet esetleges kül formái ne alkossanak válaszfalat az emberek között: a magasztos czél és irány, gondolom, minden nemesen gondolkozó és előitéletek által el nem fogult ember kebelében buzgó visszhangra és támogatásra találna.

De ha a felekezetnélküliségnek kiindulási pontját ne tán silány anyagi érdekek képeznék, a mint ez, fájdalom, hazánkban is helyen-helyen mutatkozni kezd, bármennyire kiemelte is a magyar törvényhozás a felekezetnélküliség kérdése tárgyalásánál azt, hogy ennek megengedése elvileg a szabadgondolkozás és teljes lelkiismereti szabadság követelményét képezi, mind e mellett is én az ily értelmü felekezetnélküliséget az emberi kedély- és hitvilág sajnos aberratiójának, (magyarul tévelygésének) tartom, s a mint örvendek, hogy ez, tudásom szerint legalább, az unitárius egyház kebelébe még nem mutatkozik, jövőre is buzgó lélekkel kivánom, hogy örökre távol maradjon tőlünk.

De ha tán, mert hiszen ez a jövő titka, a jövőben mutatkozni kezdene is, erős a hitem s egyletünk t. tagjai is meglehetnek győződve, hogy ha egyletünk eléggé megizmosodnék s megfelelő anyagi eszközökkel is rendelkezhetne, saját hatáskörében, e szellemi betegség keletkezése esetleg terjedésének meggátlása körül is kivált a nép körében hasznos szolgálatot tehetne, a mi egy ujabb és szintén hatalmas ok arra, hogy egyletünket minél buzgóbban támogassuk.

Ez eszmék behatása alatt van szerencsém üdvözölni a megjetent t. egyleti tagokat, úgy az érdeklődő t. hallgatóságot, s a közgyülést megnyitottnak nyilvánitom.

A király.

Hazánkban a nagy események nyomon követik egymást mióta az 1000 év ünnepe a mult évben megkezdődött. A mult évben a multnak, a jelenben a jövőnek fénye és dicsősége sugárzott körültünk. Legközelebbről a németek hatalmas császárja oly meglepő nyilatkozatokat tett nemzetünk fontos hivatásáról a milyet még nem hallottunk. A szomszéd Románia királya is sok világosságot deritett föl egyes nemzetiségeinkre. Dicsőségesen uralkodó királyunk atyai szive túlszárnyalt minden szót és minden gondolatot, mivel legkegyelmesebben azt határozta el hogy nemzetünk tiz nagy emberének saját pénztárából emléket emeltet

E nagy esemény hatása oly nagy volt, hogy a hazában mindenki túláradott örömben uszott. Az országházon elkezdve minden politikai és polgári testület kereste az alkalmat hogy hódolatának, örömének és elragadottságának kifejezést adjon. Kolozsvár szab. kir. város törvényhatósága diszközgyülésben határozta el hogy a királyi kegynek ezen nagy megnyilatkozása fölötti örömét egy felhivásban juttatja el a királyi felség elébe.

Lapunk szerkesztője a felirat mellett a városi közgyülésen beszédet tartott melyet közlünk e helyen mivel abban lapunk alkalmi gondolatai is benne foglaltatnak

Tekintetes közgyülés!

Az előterjesztett hódoló fölirat mellet egy két szót én is kiváuok mondani, mert habár elég volna itt a néma meghajlás, vagy a lelkes éljen, jól esik, hogy szivünk heves érzülete, egy ily páratlan alkalommal, tért nyerhet megnyilatkozásra.

Midőn azt a felséges királyi kéziratot, habár, csak a lapok többi czikkei közt, először olvastam, köny tolult szemembe. Nem tudom a hazafi, a polgár, a szülő, vagy gyermek könyüje volt-e az, de érezem, hogy szivem sajgását egy olyan boldogság követte a milyet csak a föltétlen megnyugvás, a törhetlen reménység, az apotheosis szokott teremteni. Merem koczkáztatni azt a nyilatkozatot, hogy a magyar hazának egyetlen hü fia sem menekülhetett meg a hasonló érzelmekből, mert a bölcs s jó király a magyar nemzetet e dicső tettével, épp szivén találta. A mi őseink, hőseink szentek mi nekünk; nevöket ha halljuk, képöket ha látjuk szent tüzre gyul szivünk.

Ha a felséges királytettről elmémtől kérek tanácsot, a mult időkre utal vissza. Ott a napkeleten, a honnan a hivők a megváltó csillagát várták föltámadni, ott látok hasonlót, a szent Dávid királyt. Hatalmas nyilával és bölcseségével három tengerpartig terjeszté hatalmát, s még sem volt szivének teljes

nyugodalma mig a frigy ládáját és a törvénytáblát a tiz törzs földjéről, zajgó Izraelből nem hozta Sionra, szép Jerusálembe. Épitett templomot, oltárt és palotát, s kiválasztott népét ott gyűjti udvarba.

Jött a dicső király fényes kisérettel, fejedelmi barátok, és idegen népek követték nyomdokát. Költő ajakára méltó e jelenet, és a kor lantosa tárogatója szól:

Ti kapuk nyíljatok
Emelkedjetek föl
Hogy a dicső király lépjen be rajtatok.
Ki a dicsőségnek ez a nagy királya?
Ő az Ur, seregeknek nagy Ura,
Az erős, hatalmas!

A kapu föltárul, Dávid király bement és a Sion hegyén kihirdetett törvény, alkotott szép város s minden maradványa, még ma is hirdeti dicsőségét, s nevét tiszteli idegen.

A lantos nagy király képe áll elömbe, midőn Magyarhazánk nagyeseményeit forgatom elmémben, közelmult napokból.

Felséges királyunk első Ferencz József, pergamenre irva, Jerusalemünkbe, a szép Budapestre, lehozta kiadta a szent tiz parancsot, midőn tiz nagy ősünk dicsőült alakját érczbe vésni hagyta.

Ha királyszékének magyar városában, fölállnak e szobrok, leolvassuk róluk im e tiz panancsot:

Keresztény hit hazánk legbiztos'bb alapja,
— hirdeti szent Gellért,
Hű krónikás legyen a király oldalán,
— mint volt a Névtelen.
A hithez hősies bátorság kell nekünk
— példát adott Hunyad.
Még a harcz közben is törvényt kell tisztelni
— megirta Verbőczy.
Lant és dal éltet csak békében csatában
— szól Tinódi bátyánk.
Hazáért élet s vér mindig készen legyen
— mint volt a Zrinyié.
Tiszteld a szabad szót s szabad gondolatot
— Bocskai meghagyta
A protestantizmus ezt védi szolgája
— Bethlené a hála.

Magyar-nyelv s tudomány katholicismusnak sok szépet köszönhet,
— nézd mit tett hős Pázmány.

Jutalom illeti a békeszeretőt és a trónhoz hivet
— Ezért kap emléket gróf Pállfy János.

Ennyi és minden abban az egy királyi iratban. Ez a mi magnachartánk.

Magasztalni nincs szó elég, szép nyelvünkben, meghálálni van, s lesz kegyelet és hüség minden magyar szívben. Ohajtom kivánom, hogy a mai napot, e szent pillanatot ragadjuk meg, s küldjük üdvözlő szavunkat Ő felsége I. Ferencz József királlyunk elébe.

Éljen a király!

Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez.

(Gálfi Lőrincz főtanodai és papnöveldei tanár úr figyelmébe.)

Kedves barátom!

A Közlöny 9-ik számában közreadott válaszodra kivánságodhoz képest a felelettel késni nem óhajtok. Csak azt sajnálom, hogy lapunk szük tere s a tisztelt Szerkesztő úr kivánsága folytán nem irhatok terjedelmesen. Válaszoló soraid alkalmasok volnának arra, hogy engemet is a subiectivitás terére vigyenek, de én ugy tartom, hogy tárgyunk természete és komolysága nem engedi meg azt a luxust, hogy Bodóné szerü tréfás ötletekkel hozakodjunk elő s igy én a hittankönyvek, illetőleg a szóban forgó tanterv kérdésénél maradok.

Hogy a kezeink között levő hitoktatási tanterv nem a jól ismert népiskola talajából nőtt ki, most is állitani bátorkodom. Álláspontom szilárdságát nem az a körülmény szolgáltatja, hogy te válaszoló soraidban érdemleges ellenvetést egy pontban nem tudsz vagy nem akarsz előhozni, hanem egyéb okok. Nevezetesen impractikusnak tarton a tantervet azért:

1-őr is, mert gondolatom és meggyőződésem szerint a népiskolai hitoktatás legfőbb czélja az, hogy a növendékekben a *vallásos érzelmet* fejtse ki. A *vallásos érzelem* bő kifejtése az ismétlő és konfirmáló iskolákat illetvén. A tanterv pedig csaknem minden osztályt (mindennapos) oly anyaggal akar ellátni, melyeket csakis a jól kifejlett vallásos értelem világánál szemszemlélhet és tanulhat az ifju. A bibliai történetek oly nagymérvü tanitása s az egyháztörténelem tervezett méretü előadása fejlettebb kort kivánnak a 6—12 évnél. Ellenben a Kriza és Ferencz József-féle káték tanitása összehasonlithatatlanul alkalmasabbak a *vallásos érzelem* fejlesztésére. A tantervezett előirás szerint a hitoktatás fő iránya moralis s ugy tünik fel, mintha a hittan fölött előnyösitené az erkölcstant. Már pedig a gyer-

meket először hivővé kell tenni s akkor erkölcsössé könnyebben tehető. A hit fáján teremnek a legszebb erkölcsi gyümölcsök. A hit a vallásos érzelem; az erkölcs a vallásos értelem világánál domborodik ki legszebben. S mert a tanterv oly tárgyakat ad a kis gyermek elé, melyek a vallásos értelem itélőszéke elé tartoznak, azért állitom, hogy impracticus A bibliai és egyházi történetek tanitása életismeretet is feltételez, hogy alkalmazni lehessen és eredményesen tanittathassanak. És a 6–12 éves gyermekben honnan legyen meg ez?! Gondolatom szerint tehát a bibliai és egyházi történetek tanitása a fejlettebb ismétlők és konfirmándusok tárgykörébe tartozik. De még itt sem lehet mindenre, az egész bibliára megtanitani.

2-or Impraktikus a tanterv azért, mert oly bő anyagot akar a népiskolával feldolgoztatni, hogy az az engedett heti 2 órán teljes lehetetlenség. A paedagogia pedig ujabban nem engedi, hogy a szerda és szombat délutánokat is lekössük. Szabadság kell és pihenés a gyermeknek. Emlitett délutánokat különben is elfoglalják az ismétlők.

3-or Téved a tanterv, mikor az Unitárius Kátét az V-ik osztályban röviden akarja tanittatni. A röviden való tanitás összetörése az egész Káténak. Azt fel kell dolgozni aprólékosan és alaposan s bizonyára több eredményt ér el vele, mint az új tervvel. Csak természetessn nem az V-ikben kizárólag. (Erről hátrább.) A Kriza-féle „Ker. vallás elemeit pláné egészen kiküszöbli az iskolából a tanterv. Pedig a gyermeki lelkivilágnak mily alapos ismeretével is logikusan irott könyvecske az!! A második osztályban a 14 első kérdés kitünően és czélhozvezetően tanitható már a tanév harmadik hónapján kezdődőleg.

4-er. A 6-ik osztálynál a tanitót is a tanulót is szabad előadásra utasitja. Mily nagy tévedés azt hinni, hogy könyv nélkül a gyermeket marandó hatással lehessen tanitani. A népiskola nem egyetem s tanulói feiletlenek. Azok nem csinálhatnak jegyzeteket. Tehát könyv kell kezükhe. De nem oly terjedelmü, minőt a tanterv előir.

Nézetem szerint legjobb tanterv és utasitás az volna, hogy az I. osztályt tanitsuk meg imákra s könnyü énekszövegekre; a II-ik osztályt a ker. vallás elemei első 13 kérdésére; a III-ikat az Unitárius Káté bevezető 21 kérdésére; a IV-iket az 57-ik kérdésig; az V-iket a 102-ig, a VI-ikat végig. Ezekben kapnak biblia ismertetést, bibliai történeteket s mindent-mindent, a mi egy népiskola hat osztályába szükséges és tanitható. Igy áttanitva s a konfirmatió alkalmával megismételve lesz eredményes hitoktatásunk. Gondolatom szerint tehát nekünk új népiskolai tankönyvre szükségünk nincs. Csak a meglezők rendszeres tani-

tását kell utasitásul adni s akkzr „az Ur házának plántái a mi Istenünknek pitvaraiban virágoznak s vénségökben is gyümölcsözők, kövérek és zöldellők esznek.“ (Zsolt 92. r. 14—15. v.)

Ezek azok kedves barátom, miket válaszodra elmondani akartam.... tárgyilagosan és sine ira. *Egy pár* Megjegyzésem hogy a „kolozsvári“ és „rusticus folusi“ megkülönböztetéseket nem mi vidékiek teremtettük.

Minden szivességgel köszönt

Septi-Köröspatak 1897 szept. 21. őszinte barátod
Simó Járos

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Dr. Brassai Sámuel** emlékét az egyházi Fő-Tanács az elismerés, hála és tisztelet érzelmével örökitette meg jegyzőkönyvében A főt. püspök ur évi jelentésben, az E. n. Tanács külön fölterjesztésben emlékeztek meg a nagy férfiuról. Fölolvastatott végrendelete, melyben általános örökösévé az unitárius egyházat tette.

— **Uj gondnokok.** Az aranyos-tordai kör Székely Miklós törv. birót, a marosi egyházkör Csongvai Lajos tiszti ügyészt; a kereszturi kör Gálffy Kálmán és Dr. Demeter Dénes főszolgabirókat egyh. gondnokokká választotta, az E. Fő-Tanács mindeniket megerősitette kivatalukban. A derék férfiakra éppen most nagyon sok munka vár. Reméljük, hogy mindenikkel gyakran fogunk találkozni az egyházi közélet mezején. Üdvözöljük.

— **November 15-én** a Hittani intézet önképzőköre Enyedi György püspök halála 30-ik évfordulója alkalmából ünnepélyt rendez.

— **A lelkész egyháztanácsosok** szépen kivették a részüket az E. Fő-Tanácsból. A r.-T o r d a k ö r-ből Csegezi László esperes, Létai Domokos köri jegyző, Siménfalvi György; K ü k ü l l ő-k ö r b ő l: Gvidó Béla esp. Molnár János; a M a r o s-k ö r b ő l: Kelemen Albert esp., Ürmösi Kálmán k.-jegyző, Gál Elek, Fazakas Lajos, Nagy János; K e r e s z t u r-k ö r b ő l: Raffaj Domokos esp., Györfi Ferencz, Végh Mihály, Gálfalvi János; U d v a r h e l y k ö r b ő l Kisgyörgy Sándor esp. belyettes, Ajtai János; H á r o m s z é k k ö r b ő l: Lőfi Áron esp., Csifó Salamon, Simó János, Vaska Béla; F e l s ő f e h é r-k ö r b ő l: Osváth G. esperes voltak jelen. Budapestről jelen volt Gál Miklós lelkész.

— **Az unitárius lelkészkör** nemcsak hogy végleg megalakult, hanem megis kezdette müködését október 23-án d. e. 10 órakor a főiskola disztermében. A kör elnöke főt. Ferencz József püspök ur ez alkalommal hivatalos teendői miatt nem vehetett részt. A gyülésben alelnök Kelemen Albert elnökölt, Boros Gy. titkár jegyzett. Gál Miklós budapesti lelkész tartott előadást: „Helyzetünk és teendőink“ czim alatt. Főleg a mai társadalmi és confessionalis viszonyok között az unitárius lelkészekre váró nagy feladatot és annak nehézségeit ismertette széleskörü tapasztalat alapján.

— **A tordai egyház** a közelebbi időben uj lelkészt fog kapni. Albert János, ki 52 év óta szolgálja az Ur házát hiven, szeretettel, — lemondott és kivánja a nyugalmat, melyet bizony kiérdemelt. A főtisztelendő püspök ur Végh Mihály ravai lelkészt nevezte ki. Végh, mint egyik legnépesebb egyház lelkésze oly kiváló lelkészi érdemeket szerzett magának mind a szervezésben, mind a buzgóság élesztésében, mind a hivek összetartásában és az egyházközség felvirágoztatásában, hogy a tordai hivek legjobb reménnyel nézhetnek munkálkodása elébe. A föladat nagy, de kitartó munkásság még nagyobb föladatot is megold. Jó reménységgel kiserjük és jó sikert kivánunk!

— **A vallás és közokt. minister** kinevezte Gábor Dezső okl. tanitót a szász-zsombori, Lőrinczi Dénes és Benedek János tanitókat a csókfalvi állami elemi iskolákhoz tanitókká.

— **A főt. püspök úr** kinevezte Biró Domokos tanitót Korondra énekvezérnek.

— **A köri gondnokok közül** Szentiványi Gyula és Székely Miklós urak vettek részt a Fő-Tanács gyülésein. Jó lenne, hogy mindenik körből legalább egyik jelen legyen.

— **Simó János** volt az egyh. Fő-Tanács szónoka és mindenkit meglepett szépen kidolgozott s nagy gyakorlottsággal és elegancziával előadott kitünő beszédével. Simó elsőrendü szónoknak mutatta be magát s a püspökön elkezdve mindenki osztatlan tetszéssel és kitüntetéssel gratulált. Örvendünk, hogy lapunknak egyik leghivebb dolgozó társát érte ilyen nagymérvü elismerés.

— **Ünnepély.** A hitbuzgóságnak, áldozatkészségnek, az Ur háza szeretetének igen szép és ékes példáját mutatta fel október hó 17-én az udvarhelyköri kénosi unitárius eklézsia, midőn ez ujabb időkben mintegy 3000 forint költséggel, fatetőzetes tornyát a mai modern alaknak megfelelőleg átalakittatta, elhasadt harangja helyett a régi mellé egy szép és ékes szavu harangot öntetett és templomát nemcsak kijavittatta, hanem azt teljesen átalakitotta, a mennyiben igen magas fedelét alább szállittatta, uj stakaturral, uj padlózattal és uj festett székekkel látta el. A templom nagyobbá, világosabbá, csengőbbé és lélekemelőbbé vált. Ezt az örömet ünnepélyleyl hozták nyilvánosságra. Felavatási beszédet mondott Vári Albert helybeli pap. „A régiek elmultak, mindenek megujultak“ szent igék alapján. Lelkes beszéde után Kisgyörgy Sándor volt kénosi papnak, egy igen szép levelét olvasta fel a gyülekezet előtt, melynek hatása alatt hálakönynyek csillogása volt látható a kénosi hivek szemeiben. Torony- és harangszentelési kenetteljes orátiot Kádár Lajos gyepesi lelkész, urvacsorai ágendát Göncz Mihály lokodi lelkész mondott, beszédében megmérvén az Urnak oltárát, az Ur házának mélységét és a hiveknek buzgóságát Örömmel betelvén távoztunk a szép és kies helyről. Nagy Sándor.

— **Sántha Károly** ev. lelkész, kit olvasóink már régóta ismernek mint igazán vallásos érzületü, s a mellett elmés és jól verselő költőt — egy kötetben szándékozik kiadni költeményeit, előfizetőknek 3 koronáért Olvasóink többször élvezték már e kedves iró egy—egy versét, ajánljuk figyelmökbe az egészet Szerkesztőségünk elfogadja az előfizetési dijakat. Különben Sár-szent Lőrinczre küldendők.

— **Dalkör** alakitását határozta meg az aranyos-tordai egyházkör. Az üdvös mozgalom élén Adorján Domokos tordai énekvezér és tanitó áll, de a jó eredmény a tanitó és lelkész uraktól függ.

— **De Gerandó Attila** meghalt okt. 18-án. A magyar müvelt társadalom és az irói kar egy kiváló nemes szivü, nagy készültségü, jeles tollu tagját veszitette el. Az „Unitárius Közlöny“ I. évfolyamában több levél jelent meg tollából. Mindenik nagybecsü és tanulságos volt. Testvére De Gerandó Antonia a Kolozsvári áll. fels. leányiskola kiváló igazgatója, neje, és fiai s nagykiterjedésü család gyászolja szomoru elhunytát.

— **Az unitáriús főgymnásium** ifjusága igen szépen sikerült ünnepélyt rendezett az „Aradi vértanuk“ emlékére. A szereplő személyeken meglátszott a hazafiui lelkesedés, melylyel a „Tizenhárom martyrnak“ rendezett ünnepélyen kifejezést adtak a magyar nemzet hálájának. az ünnepély sorrendje a következő volt: 1. Az ifj. dalárda elénekelte a Hymnuszt, 2. Kelemen György III. éves theol. mondott alkalmi imát, 3. Létay Árpád VIII. oszt. szavalt egy alkalmi költeményt, 4. Az ifj dalárda énekelte a „Szózatot“, 5. Kriza János VIII o, t. szónoki beszédet tartott, 6. Nagy

*

Béla III. éves theol. szavallata következett és végül az „Apolló“ kör tagjai bezárták az ünnepélyt egy indulóval.

— **A hittani intézet ifjusága** könyvtárából a Keresztény Magvető 1881-ik évi 1-ső és 2-ik füzetei hiányoznak. Tisztelettel kérem az Unitárius Közlöny olvasóit, sziveskedjenek e két fűzettel theol. ifjuságunk könyvtárát megajándékozni, hogy könyvtárpéldányaink ezen hiányát elenyésztethessük. Kolozsvár, 1897. okt. 2. Székely Ferencz iskolafőnök és könyvtárnok

— **Nyilatkozat.** Tekintetes Szerkesztő Ur! Becses lapja 9. száma Szerkesztői izenetében azt irja, hogy a sepsi-szentgyörgyi postáról névtelenül „egy szabadkömives“ aláirással egy levelet kapott, melyre reflektált is. Mivel többen a nevezett levél irásával engem gyanusitanak, legyen szives közre adni becses lapjában, azt a nyilatkozatomat, hogy nekem annak a levélnek irásában vagy iratásában semmi részem nincsen s arról nem is volt sehonnan semmi tudomásom. Sajnálom, hogy engem bárki is azzal gyanusit, hogy én névtelen levelet irtam volna, vagy egyáltalán irogatnék, mert nekem, bármit is ha meg akarok mondani, van bátorságom nyiltan és nevem alatt megmondani, vagy megirni. Kiváló tisztelettel, a Tekintetes Szerkesztő urnak kész hive Csifó Salamon.*

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Hajós János min. tanácsos ur őméltósága lelkes áldozatkészséggel kezdette meg müködését a D. F. Egyletben. Az éneklés általánositása érdekében hirdetett pályázatra ujabban 15koronát ajánlott föl. Az elnök ur megnyitó beszéde, valamint minden más ténykedése a mellett bizonyit, hogy egész erejét a Dávid F. Egyletnek fogja szentelni. Isten éltesse, hogy vezetése alatt tovább haladhasson a sok jóra hivott egylet.

Fekete Gábor kir. táblai elnök ur őméltóságát a D. F. E. közgyülése lelkes ovatióval társelnökké választottá f hó 23-án tartott közgyülésén. Fekete Gábor már Marosvásárhelyt, mint az ottani D. F. E. elnöke páratlan buzgóságot fejtett ki az egylet érdekében. A közgyülés látható örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy az elnöki karba beiktassa. Oly derék három elnök vezetése alatt, a milyenek Ferencz Józsefné, Hajós János, Fekete Gábor, méltán várunk szép jövöt a D. F. Egyletnek.

Közgyülési meghivó. A D. F. E. küküllőegyházköri fiókegyletének 1897. november 15-én d. e. 10 órakor Deésfalván templomozással kapcsolatban közgyülése lesz, melyre az egylet t tagjait, valamint az érdeklődőket e helyen is tisztelettel meghivja az elnökség.

Elhunyt egyleti tagok emlékezete. Ez alatt a czim alatt rovatot kivánunk nyitni és följegyezzük az emlékét mindazoknak, a kik egyletünk tagjai voltak. Kérjük a fiók-egyletek elnökségét és a vidéki tagokat sziveskedjenek egy pár életrajzi adatot beküldeni lapunk számára esetről-esetre.

Pályázatok. A Dávid Ferencz Egylet a következő pályázatokat hirdeti: I. Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanitásánál ugy az iskolában, mint a gyülekezetben, hogy az éneklés az istentisztelet emelésére minél hathatósabb befolyással birjon. Jutalom 45 korona. Határidö 1898. május 1-sö napja. II. Irandó tiz nyári vasárnapi tanitás 12—16 éves unitárius ifjak számára. A tárgy megválasztása az iró tetszésére van bizva. Jutalom 25 korona. Határidő április 1-sö napja. A pályázatnál jó figyelem forditandó arra, hogy a pá-

* Ezt a nyilatkozatot kiadtuk, mivel Cs. S. úr kivánta, ámbár fölösleges volt, miután Hosszu Ferencz úr már magáénak vallotta a névtelen levelet és ezzel eloszlatta minden föltevés lehetőségét. Szerk.

lyamü a nyári tanitásra kiadható és használható is legyen. III. Irandó ima gyermekek számára. Pályázhatnak papnövendékek és papjelöltek. A pályamüvek márczius 1-ső napjáig adandók be. A pályadij a theologusok önképző körében fog kiadatni. Mindenik pályamü a Dávid Ferencz Egylet titkárához küldendő.

Női énekkar Kolozsvárt. A Dávid Ferencz Egylet női énekkara a következő kisasszonyokból alakult: Vaska Iluska, Lakatos Nina, Gombos Róza, Kántor Margit, Gyöngyösi Berta, Kisgyörgy Berta, Szigethi Margit, Göncz Jolán, Sándor Mariska, Péter Jolán, Suchi Póli, László Anna, Molnár Erzsi, Árkosi Vilma, Pákey Edith, Boros Ella, Abrudbányai Irén, Abrudbányai Ervin, Farkas Anna, Kriza Ilona, Sárdi Netti, Iszlai Etel, Benczédi Erzsi, Kilyéni Juliska, Czakó Róza, Czakó Ilus, Veres Ilona, Bodnár Erzsi, Andrási Erzsi, Pálfi Juliska, Puskás Ilona, Puskás Mariska.

Két pohárköszöntő. A főgondnoki ebéden nagy hatást keltett főt. Ferencz József püspök ur pohárköszöntője Dr. Wlassich Gyula vall. és közokt ministerre; melyet szerkesztőnk inditványára távirati uton juttatott el a miniszterhez a főtanács. A minister úr a figyelmet megköszönte és igérte, hogy továbbra is állandó rokonszenvvel fogja kisérni az unitárius egyház áldásos müködését. A másik pohárköszöntő a D. F. Egylet női énekkarát illette s Hajós János elnök ur mondotta. Lelkes szavakban magasztalta a nők szerepét a vallásos és társadalmi életben s éltette Ferencz Józsefnét és Boros Györgynét, mint az énekkar megteremtőit

A D. F. F. perselyébe 1 frt 28 krt vettünk egy mulató társaságtól. Köszönettel fogadjuk nemcsak az összegért, hanem a megmutatott példáért is. A persely ilyen alkalommal mindig jusson eszébe a D. F. E. barátjainak.

Uj választmányi tagok. A D. F. E. központi választmánya hat uj taggal bővittetett meg a közgyülésen. A nők közül: Dr. Engel Gáborné, Fangh Erzsi k. a. Zsakó Istvánné; a férfiak közül: Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Orbók Mór. Üdvözöljük mindnyájokat!

A D. F. Egylet udvarhelyköri fiókja okt. 14-én Szt-Mártonban szép sikerrel tartotta őszi rendes gyülését. Nagy számmal vettek részt az egylet tagjai még a távolabbi községekből is S a mi igen buzditólag hatott, eljöttek a nők is szép számmal. Közelebbi gyüléseinken a nép is részt vett, mintegy bizonyságául, hogy megtaláltuk az utat az egylet nemes czélja megvalósitásához. Vonzott e gyülésre a név varázsa is. Ugyanis f.-egyletünk jelen gyülést — mint Brassai-gyászünnepet — tartotta. A kebli ügyek kivételével, melyek ebéd után az iskolában tárgyaltattak, ünnepélyes gyülésünk a diszes uj templomban folyt le. A szent-mártoni székely daloskör Györfi István tanitó vezetésével nyitotta meg ünnepélyünket, mely után Demeter Dénes karácsonfalvi lelkész tartott szép imát és ügyesen kidolgozott egyházi beszédet, alapul véve I. Sám. 3., 10 versét. Istentisztelet után elnök lelkesült beszéddel az ülést megnyitja, mely után Kisgyörgy Sándor olvasta fel emlékbeszédét s hodolt Brassai emlékének. Ezt követte Tarcsafalvi költő-barátunk, a ki Brassai halálára irt odáját adta elő megkapó melegséggel. Majd Derzsi József „Apróságok Brassai életéből" czimen tartott hatalmas felolvasást. Végül pedig Gál József szavalta el sikerült előadásban Gárdonyi gyönyörü költői levelét Gyülés és nagyközönség elismeréssel jutalmazta szereplő barátainkat s kifejezte óhajtását, vajha az itt tartott emlékbeszéd és felolvasás nyilvánosságra is juthatna s nagyobb körben is bizonyságot tehetnénk néhai nagynevü elnökünk iránt táplált érzelmeinkről s emlékének hódoló hálánkról. Templomból kijőve, jó hangulatban folyt közebéden vettünk részt s ezt követőleg tárgyaltuk kebli ügyeinket a községi iskola termében. Örömmel hallottuk, hogy a

Jókai müveinek az ára egészben kifizettetett. És még nagyobb örömre hangolt annak megtudása, hogy a tagok pontosan fizetnek s bár f.-egyletünknek 71 tagja van, egyetlen-egy frt hátrálék szerepel. Vajha mindig igy lenne!

Az egylet pénztárába f. évi május 25-től szeptember 27-ig rendes tagsági dijat fizettek: Nemes József Kolozsvár 96-ra, Árkosi Lajos Kolozsvár 97-re, Buzás János H.-M.-Vásárhely 96–98-ra, Borbély György Zala-Egerszeg 97-re, Bedő Dániel, Dengyel János, Kolozsvár 97-re, Gothárd József Kolozsvár 96—97-re, Ütő Dániel Kálnok 97-re, Nagy Béláné, Nagy Mihályné, Kleinhempel Sámuelné, Kleinhempel Adolfné Torda 95–96-ra, Pákei Lajos Kolozsvár 97-re, Csegezi László Bágyon 96—97-re, Máté Lajos Firtos-Váralja 96-ra, Kövendi Mihály Brassó 96-ra.

Előfizetői dijat fizettek: Dr. Weisz Miksa Kolozsvár 96—97-re, Weress József Hátszeg 97-re, Kálmán Mózes Uj-Székely 97-re, Gámán Dezső, Hirschfeld Sándor, Szász Domokos Kolozsvár 97-re, Nagy Károly A.-Gáld 97-re.

A marosköri fiók-egylet pénztárába tagsági dijat fizettek: Nagy Benedek, Ny.-Szereda 96—97-re, Pap Sándor, Sz.-Háromság 96—97-re, Tóth Károly Ny.-Szt.-László 96-ra, Szabó Lajos Szabéd 96-ra, Fazakas Lajos Ny.-Szt.-Márton, Simó József, Harasztkerék és Bartalis József, Csikfalva 97-re.

A háromszéki f.-e pénztárába tagsági dijat fizettek: Lőfi Áron, Kiss Sándor 97-re, Ungvári Lajos 96–97-re, Veress György, Zsigmond Áron, Albu József, Ütő András, Pál Sándor, Kálnoki egyh.-község, Nagyajtai egyházközség, Kriza Sándor, Péterfi Sándor id., Serester Sándor, Laborfalvi egyházközség, József Lajos, Simó János, Gyöngyösi Dénes 97-re.

A kereszturi f.-e. pénztárába fizettek: Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Raffaj Dániel Sz. Keresztur, Tarcsafalvi Izsák Kede, Gábor Albert Martonos, Unitárius egyházközség Rava 97-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Dr. Brassai Sámuel-alap 6 frt, Hajós János 15 frt, Ferencz József püspök ur 2 frt, Ferencz Józsefné 1 frt, Gyulay László 2 frt, Dr. Nyiredi Gézáné 1 frt. Fogadják e helyen is az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1897. szept. 27-én.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok

Szerkesztői izenetek. D. A. Szf. Paritas szép szó, de a testvériség még szebb. Szerintünk a lelkészi államsegély 5% levonását a nyugdíjba indokolja az aiapnövelése, de nagyon indokolja, hogy legalább ezen az uton részezüljenek azok is, a kik jövedelmük kimutatása után ahhoz nem juthatnának. Ez a segély valóban „Isten ingyen kegyelméből jött" méltó, hogy a kegyelem ajándéka osztassék meg. —

TARTALOM: November. Boros György. 169. l. — Dr. Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz egyletben. Boros Gy. 170. l. — A Dávid Ferencz Egylet XII-ik közgyülése. 173. l. — Elnöki megnyitó. Hajós János. 189. l. — A király. 196. l. — Népiskolai hitoktatás kérdéséhez. Simó János. 198. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Dr. Brassai Sámuel. Uj gondnokok. November 15-én. A lelkész egyháztanácsosok. Az unitárius lelkészkör. A tordai egyház. A vallás és közokt. minister. A főt. püspök úr. A köri gondnokok. Simó János. Ünnepély. Sántha Károly. Dalkör. De Gerandó Attila. Az unitárius főgymnasium. A hittani intézet ifjusága. Nyilatkozat. 200. l. — Egyleti élet és munkásság: Hajós János. Fekete Gábor. Közgyülési meghivó Elhunyt egyleti tagok emlékezete. Pályázatok. Női énekkar Kolozsvárt. Két pohárköszöntő. A D. F. E. perselyébe Uj választmányi tagok. A D. F. E. udvarhelyköri fiókja. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 202. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)

X. kötet. Kolozsvár, 1897. Deczember. 12. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

z Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utcza 4. sz.)

Enyedi György emlékezete.

Halála 300-ik évfordulóján nov 24. 1897.

Nem apad ki forrása a tűznek,
Tudja Isten, milyen álmok úznek!
Szivünk, agyunk nyugtatnók egy perczig
S árnyak jőnek, hivogatják, keltik . . .
Hozzánk járnak csendet íntő éjben
S szellemök áthasonul a vérben,
S míg a század nyúgalomra térne,
Tűzgolyót szór mindenik a légbe.

. . . Gondolkozunk: hogy is volt a kezdet,
S lesz-e vége már a küzdelemnek?
Vagy az Isten dicsőségre szánta,
Folyton tartó, örök vívódásra
Őket, kikben erős volt a lélek
S nem engedett kis porhüvelyének? . . .
— Járhat, kelhet szellemük már bárhol,
A földi port lerázta magáról.

. . . Éji madár száll ki szűk lakából,
Riadó zaj, megrezzen a tábor.
Ám önlelke szent sugallatára
Jön a bátor, Dávid tanitványa,

Méri észszel, méri szívszerént is,
Oltárt dönt le s újra oltárt épít,
Könyvet ir, hogy gyújtson, lelkesitsen
Szent nevedben igazságos Isten!

Jelszava ez: *egy Isten nevébe,*
S biztatja a küzdelemnek vége,
Szive erős, minden tettre rávall
S nem vív lelke viadalt magával.
Szent bár a *Könyv* – hivatkozik rája –
Kisbiró az ő szent bibliája,
Melyet sokan fürösztenek sárban —
Világokat rejt pedig magában.

Bárhová jár esze, oda tér meg,
Hogy a lélek, ha magába mélyedt,
Addig rombol, rakosgat és épit,
Megleli a maga Istenét is.
— Jó Enyedi, hát te meg is lelted,
Közöttünk jár, velünk virraszt lelked,
Akaratunk aczélosra edzi,
Készek vagyunk küzdelemre menni.

Te is küzdtél, megvívtad a harczot,
Be hosszú volt, be sokáig tartott!
Sokan voltak, kik elálltak — félre,
Nem nézhettek a pirosló vérre
És oda át magas Déva várra –
Rémitették börtönéjek árnya.
Szemök fényre, földi jókra vágyott,
S mért szőtt volna lelkök édes álmot?

De te szőtted, tovább szőtted mégis,
Többre tartád földinél az égit.
Tiszta erkölcs a hit magva, tudtad,
Bár ellenid mindent rádhazudtak.
Üldözéd azt, a mit lelked utált,
Egyengetéd erényadó útját.
Erős jellem lánczolt le magához,
Sújthattad a férfi gyávaságot.

A hit útján fontos minden lépted,
Egyet hittél és ez lett a vétked,
Sokszor kértek s nem engedtél még sem,
Kényelem hitt s nem állottál résen.

Magadat egy gondolatnak adtad,
Gyűlöltek és meg sem is sirattak.
Mégis, a mit könyvbe irtál szépen
A magyar föld dicsősége lészen.

Nyugodhatsz már, csöndes idők járnak,
Itt is, ott is lágy fuvalom támadt,
Hallszik is már oda künn a szózat,
Ma halkabban, erősebben holnap.
Zúgó erdő hajladozik érte,
Folyók habja, patak csörrenése
S tengerzúgás beszéli már régen:
Egy Isten van odafönn az égben!

Nyugodj! Nem ér az enyészet átka,
Neved Isten dicsőségre szánta.
Háromszáz év neved nem örlé meg,
Diadalt zeng terólad az ének.
Pályád nincs még zenitjéhez érve,
Büszkeség léssz a magyar nevére.
Több fényt derít még e szép hazára
Tiszta eszméd fényes gloriája; . . .

Tarcsafalvi Albert.

Szózat

a Dávid Ferencz Egylet fiók-egyleteihez és tagjaihoz.

Egyletünknek a f. év október 23-án tartott közgyülése engem azon megtisztelésben részesitett, hogy a néhai dr. Brassai Samuel fájdalmas elhunytával megüresedett elnöki állásra csekély személyemet megválasztotta.

Én beláttam a helyzet nehézségeit: elfoglalni olyan széket, melyen egy világhirü tudós és nagy emberbarát ült, kit állandó köztisztelet és nagyrabecsülés mellett lejártatott hosszu életpályának, magas tudományos miveltségnek és számos hazafi, polgári és vallásos erényeknek dicsfénye övedzett.

Mélyen érezem és viselem a hajlott életkorral járó gyengeségek bénitó hatását, valamint tudom azt is, hogy egy ifju egylet vezetésére nem elég a jóakarat, hanem kell a maga teljességében diszlő férfias erő, mely hatalmas befolyást gyakorolhat arra, hogy az egylet felvirágozhassék.

Mind amellett elfogadtam a megtisztelő bizalmat, s ezzel az elnöki állást.

De miért? Azért, mert a nyujtott bizalmon kivül:

Előttem lebegett Dávid Ferencz egykori lelkes apostolunk fényes neve, melyet egyletünk visel.

Előttem lebegett egyletünk üdvös, magasztos czélja.

Előttem lebegett ez állásbeli megdicsőült elődöm Brassai Sámuelnek fennkölt lelki buzgósága.

De azon erős hit és remény is bátoritott e vállalkozásra: hogy elnöki müködésem utain, lelkes törekvésemnek és buzgó odaadásomnak hiv és kitartó társakat fogok találni a tisztelt választmányban és egyletünk minden egyes tagjában.

Ezekhez járult végül azon tudat, hogy hazánk alkotmányos életének jelen korszakában, midőn a nemzeti élet fejlesztésének, és minél intenzivebb miveltségre juttatásának alapját kivánja a magyar nemzet lerakni azon czélból, hogy a nemzeti lét már elért második ezerévét is dicsőségesen élhesse át és fejezhesse be, e haza minden egyes polgárainak kötelessége e nagy alkotás munkájában tehetségéhez képest résztvenni.

És midőn e hó 11-én az emlitett közgyülés egyik határozata alapján megnagyobbult és megerősbült választmánnyal az első ülést megtartottuk, kifejtettem programmomat és azon irányzatot, mely engem elnöki müködésem terén vezetni fog.

E programm egyébiránt nagyon rövid és csak e néhány szóból áll: „ügyszeretet, odaadó buzgóság és nem szavakra, hanem tényekre fektetni a fősulyt“ de azért e jelszó elég erővel birhat tán arra, hogy kivált, ha erőinket egyesitjük, fényes eredményeket érhetünk el egyletünk beható, benső müködése és felvirágzása körül.

Én e rövid, de lényegében tán elég jelentőséggel biró jelszóval köszöntők be e nyilvános szózatommal a t. fiókegyletekhez s az egylet tagjaihoz is.

De hozzáfüzöm egyletünk érdekéhez azon szives kérésemet:

igyekezzünk egyletünk belső ugy mint külső életét egyesült erővel ugy berendezni, hogy müködésünket minden irányba minél több tényleges siker kövesse;

ébresszünk minél nagyobb érdeklödést hitsorsosaink, esetleg

önként közeledő más vallásuak körében is egyletünk iránt feltárván előttük minél béhatóbban egyletünk vallás- erkölcsi és általában humanus, sőt bizonyos részben nemzeti, nemes, magyarjellem nemesitő feladatát;

törekedjünk egyletünk tagjai számát minden lehető tisztességes uton és módon szaporitani, amellett arra hatni, hogy a tagsági csekély díjak pontosan befizettessenek s ez uton az anyagi erő gyarapittassék azon feladataink valósithatására, melyek csakis anyagi eszközökkel kivihetők. A tagok számainak szaporitására legczélszerübb eljárásnak mutatkoznék az: ha azoknak, kik már egyletünk tagjai, *mindenike egy-egy uj tagot szerezne maga mellé*, a ki pedig ezt tenni akadályozva lenne, az egy uj tagsági esetleg alapitói dij fizetésére vállalkoznék, a mire *az első példát egy második alapitói díj elvállalásával megadom,* nem kételkedvén azon, hogy a kik tehetik, azok követni fognak.

Ezzel azonban nem kivánok senkire kényszert gyakorolni, mert tudom, hogy a mai mindennapi életnek mily sok magán és közterhe van, mely utóbbit az egyleti élet is nem kevésbé szaporitja; hanem csak jelezni kivántam azt, hogy ily eljárással jelenlegi szerény alaptőkénk, a mely azonban elkölthetetlen, rövid idő alatt érezhetőleg megszaporodna az uj tagsági dijakkal valamint a kamatokban szaporodó jövedelem érezhető lökést adna arra: hogy munkásságunkkal nagyobb méretekre terjedjünk ki.

Egyébiránt azt minden esetre szükségesnek tartom, hogy a *fiók-egyletek mindenike egy-egy állandó taggyüjtő bizottságot alakitson,* mely folytonosan csak e munkával foglalkozzék, eljárása eredményéről koronkint jelentést tenne Ily bizottság itt a központon is van már alakitva

Általában pedig, használjuk fel lelki erőnk őszveségét s társadalmi állásunk lehető sulyát is arra, hogy egyletünk minél közelebb férjen a hivők és a lelki nemesedést előmozditani törekvők lelkéhez, s ez keltse fel bennök a buzgalmat és áldozatkészséget, egyletünk anyagi szükségei irányában.

Mert az erőknek csakis ily tömöritése által válhat egyletünk lánglelkü egykori apostolunk és első püspökünk fényes nevének viselésére napról-napra méltóbbá, s igy felelhetünk meg elhivatásunknak is, mely nem csak abból áll, hogy az egyletet

bármily szerény keretbe fenntartsuk, hanem inkább abba is, hogy a közérzületre, a közéletre és köztudatra minél hatásosabb befolyást gyakorolhassunk, — S általában az egyletet minél szilárdabb alapokra fektessük, ugy erkölcsi és szellemi erőben, valamint anyagi eszközökben, mint a melyeket tények és sikerek előidézésére nélkülözni nem lehet.

Én a lobogó alatt indulok meg elnöki utamra és őszintén elmondhatom, alig érhetne nagyobb lelki öröm, mint ha egy hatalmas tábort gyüjthetnék magam körül, melynek erejével örök időkre lerakhatnák egyletünk fennállásának és virágozhatásának alapköveit

S e forró óhajtásom teljesülhetéséért bazgó imával fordulok a minden földi és mennyei javak örök kutfejéhez és egyszersmind vallásos és hazafias lelkesedésem egész hevével a t. fiók-egyletekhez, egyletünk minden egyes tagjaihoz, hitoktatóinkhoz és e nemes ügy minden barátjához, egyletünk buzgó és tettleges támogatásáért.

A latin költő igy jellemzi a szegénység bénitó hatását az egyes emberekre nézve e részben:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat Res angusta domi.

E mondatban foglalt igazság azt hiszem, talál az egyletre és más társas szövetkezetekre is.

Azért ismétlem: „*ügyszeretet, odaadó buzgóság*“ s hozzá teszem: csak egy szemernyi „*áldozat-készség*“ s meg van a szellemi erő s hozzá az a szintén hatalmas tényező, melyet a latin s vele az egykori (diákos) magyar táblabirói világ igy irt körül: nervus rerum gerendarum.

Kolozsvár, november hó 1897.

Hajós János.
a „Dávid Ferencz“ egylet elnöke.

Sub auspiciis Regis.

Legalkotmányosabb királyunk kegyelme ez előtt egy pár évvel a magas nevéről nevezett kolozsvári Tudomány-egyetemre ujabb áldást árasztott. Följogositotta az egyetem tanácsát, hogy minden évben egy ifjut felajánljon királyi kitüntetésre. A föl-ajánlásnak az a nehéz föltétele szabatott meg, hogy az ifju a

gymn. I. osztályától, az egyetemi doctoratusig mindenikről jeles bizonyitványt mutasson be.

Ez a ritka szerencse és nagy kitüntetés a jelen évben szeretett püspökünk, derék fiát, most már dr. Ferencz Józsefet érte, a ki közelebbről tette le a tudori vizsgát. Azt hisszük olvasóink is velünk együtt örvendenek a ritka tény fölött.

A doktorrá fölavatás szép ünnepélye mindig király ő Felsége személynöke előtt történik. Ezt a magas tisztet jelenleg dr. Zsilinszky Mihály államtitkár ur végezte. Az ünnepély november 14-én d. e. 10 órakor a városi redoutban folyt le, a hivatalos elökelő férfi és női közönség jelenlétében. Az egyetem rektora nyitotta meg alkalmi beszéddel, mely után ifj. Ferencz József tudor értekezését adta elő szép csengö hanggal, szónokiasan. Mindenki telljesen meg volt hatva az eléadás sikerétől. Ezután végbe ment a fölavatási szertartás és következett a királyi kitüntetés, melynek állandó emlékéül egy nagyértékü gyémánt gyürüt kapott a kitüntetett. Ennek átadása volt az államtitkár föladata.

Az államtitkár ur elragadó szép beszédéből átvesszük az alábbi részleteket, melyekben a kitüntetés jelentősége is kitünik:

Örömmel jelentem meg, hogy az ifjuság legszebb erényeinek e diadalünnepét a királyi Felség legbecsesebb ajándékának átadásával, ugy az imént doktorrá avatott ifjura, mint az egész egyetemre nézve emlékezetessé tegyem.

Mert lehet-é emlékezetesebb és becsesebb ajándék annál, melyet a fényben és hatalomban milliók felett álló Felség, kifogyhatatlan atyai szeretet által indittatva, egy szerény, még csak fejlő ifjunak nyújt, azon czélból, hogy annak tehetségeit és erényeit már előre a haza szolgálatára lefoglalja?

Lehet-é becsesebb ereklyét képzelni annál, melynek igazi szépséget és műbecset, erkölcsi nagy jelentősége kölcsönöz, s ennélfogva a kitüntetett ifjunak ébresztő és lelkesitő symsolumává lön.

Ez a drágaköves gyürü önmagában hordja becsét és jelentőségét.

Ragyogó szinei jelképezik az ifju léleknek tisztaságát, az észnek, értelemnek fényességét; keménysége jelenti a foltot nem türő tiszta jellem szilárdságát, foglalata pedig a mindent átható és egybefoglaló hazaszeretet zománczát. Oly tulajdonok ezek, melyek az igaz férfiunak mindenkor a legragyogóbb erényeit

képezték, és melyek azt, a ki e királyi gyűrüt elnyeri, ezen erények gyakorlására nemcsak késztik, hanem egyenesen kötelezik is.

Kötelezik első sorban arra, hogy ifju lelkének tisztaságát, mint a legnemesebb örömek forrását, az élet minden körülményei között, búban és örömben, üldöztetésben és veszélyben megőrizze. Ez fogja lehetővé tenni, hogy az élet örömeit mérséklettel, a sors csapásait pedig méltósággal viselje.

Kötelezi továbbá arra, hogy a tudományos ismereteket serényen gyüjtse és embertársainak javára forditsa. A tudomány országa oly nagy, oly végtelen, mint a tenger: határai belát-hatatlanok, őrvényei és törvényei megfoghatatlanok. Az ujkor csodás felfedezései bámulatra ragadnak; jelzik a haladás örökkévalóságát, de egyuttal ébren tartják az ész kutatási vágyát, a haladás természetes ösztönét.

Azért kell igyekezni a tudományok uj meg uj kincseit megismernünk, az emberi észnek vivmányait megbecsülnünk, a kultura magas és általános érdekeit megvédelmeznünk minden barbárság ellenében; de egyuttal át kell éreznunk saját különleges hivatásunkat és nemzeti feladatainkat is.

Ismerni az embert, mint a természet, a történelem és társadalom legrejtélyesebb lényét; ismerni e hon természeti és szellemi kincseit; szeretni e haza földjének népeit, küzdeni ezek közös jóllétéért, szent szabadságért és állandó boldogságáért; éleseteni lelkükben a kölcsönös türelem, szeretet és összetartozandóság érzelmét, a rendületlen hazafiságot, a valódi humanismust és vallásosságot, teljesiteni a haza és király iránti kötelességet: ime, mindezekre kötelezik Önt, ifju barátom, az a drágaköves gyűrü, melyet a legjobb király legkegyelmesebb meghagyásából átadandó vagyok.

„Békesség és jóakarat tinéktek.“

A sűrű sötéten
A menybolt lámpája nem dereng keresztül,
A nyugvó föld fölé néma, komor felleg
Teherként nehezül.

De fölgyúl szivünkben
A vallásos hitnek drága veszta-fénye,
S összekulcsolt kézzel, imádközó ajkkal
Tekintünk az égre.

És mintha hallanók
Az angyalok karát Bethlehem mezején:
»Dicsőség Istennek, béke s jóakarat
Legyen a földtekén!«

S a szent zsolozsmának
Megható hangjánál keblünk átmelegül,
S azt hisszük: velünk van, a kiért a világ
Ime ünnepet ül.

Majd messze keletre
Az ő jászolához téved el a lélek,
Hol a menynek fia válságul született
A föld emberének.

És megesik lelkünk
A szent csecsemőnek sulyos sorsát látva,
S szégyeljük a miénk, mert a föld poráig
Megvagyunk alázva.

Oh ha ez alázat
Megmaradna köztünk sokáig, örökkön,
Talán »békeség és jóakarat« lenne
Köztünk itt a földön.

Fogaras, 1897. nov. 26. **Végh Mátyás**

Aranyos-Rákosi Székely Sándor sirja felett.

Aranyos-Rákosi Székely Sándor unitárius püspök 1797-ben októberben született Kaálban, hol atyja pap volt. Legmunkásabb papjaink közé tartozott, kinek irodalmi tehetségét és egyházszónoki buzgalmát számos dolgozat tanusitja. Fia Székely Sándor püspökeink legjelesebbjei közé tartozott. Halála püspöki vizsgálat közben M.-Szt.-Királyt következett be 1851-ben. Emlékét méltó felújitni. Azért közöljük az alábbi két dolgozatot, melyekben az ifjui sziv kegyelete lelkes szavakban nyilatkozik meg.

—

Oratio.

Miért e diszes ünneplő közönség e rég felhantolt néma sir körül? Fájdalom-e vagy öröm hozott ide benneteket a gyász helyére, a halottak nyugvóhelyére, a sirhoz, a melynél megszünik a barátság, a kölcsönös szeretet s a honnan nincs többé visszatérés.

Nem a kesergés, nem is az öröm, hanem az emlékézés egy itt nyugvó nagy férfiura, kit már régen elfedett a fekete föld, kit már régen elválasztott tőlünk a koporsó s ki már régen itt hagyta a napvilágot, a melyet ma 100 éve látott meg először. Szenteljünk pár perczet Székely Sándor emlékének ez alkalommal hálás kegyelettel!

Atyja gondos nevelésben részesitette s bár sok költségébe került, mint maga is emliti életrajzában, nem ment kárba az áldozat, nem rosz földbe vetették a magot, kikelt, nőtt tovább és tovább s haladt a tudomány terén fölebb-fölebb. Előbb Székely-Kereszturra küldte tanulni az atyja s hat év alatt kitünő sikerrel végezvén, 1814-ben átjött az unitáriusok kolozsvári főgymnasiumába, 1820-ban a bécsi akadémián, 1822-ben Tordán találjuk, mint lelkészt fáradkatatlan munkás életben; s 1845-ben pöspöknek választatván, ezen hivatalában maradt 1852-ben történt gyászos haláláig.

Tudományának s irói tehetségének korán több tanujelét adta a magyar irodalomban. Már fiatal korától fogva tudott teremtő lelkével magasra törni s mint epikus költő halhatatlan nevet biztositott magának. Miért emlegetném nagy tetteit: miért sorolnám föl mindazokat, a melyekben jelleme tisztasága és fénye tükrözik; miért hoznám fel azokat, a miket egyháza felvirágzására tett? Hisz azt mindnyájan tudjátok, mert a nagyok szelleme „a kiknek lánglelke dalon száll az égig", a sirból is kitör s fényével mindent besugároz.

„Hass, alkoss, gyarapits"! ez legyen jelszavunk, mint ezen kedves emlékü halhatatlannak, a kinek sirját most szent borzalommal álljuk körül. Hass, tégy! és ő tett, vezette kicsiny nyáját lelkes beszédeivel, példáival, törhetetlen erélyével.

Alkoss! s ő alkotott egy müvet, a mely nevét örökké fénylőn, örökké dicsfényben úszva fogja fentartani. Gyarapits! s ő gyarapitott, mert megteremté nagy eposzi müvét, a mely nélkül lehetetlen volna e téren a továbbfejlődés.

Ki volt a mestered, ki tanitotta lantod igy zengeni; isteni erő vagy akarat? mert ember arra kevés terem, a ki egy új világot tárjon fel, a mivel behatolhat az emberek szivébe s a mivel lelkesiteni képes még a szunyadó honfi keblet is. Ilyet alkotál, ilyen volt fáradhatatlan munkásságod; de megtermette

gyümölcsét is, mert ki ne emlitené neved szent lelkesedéssel. A mondák földét tapostad, de olyan tárgyat vettél müvednek alapul, a mely túlemelkedik a mindennapos élet határain. Te vezetted Vörösmarty Mihályt, hazánk csalogányát, te tanítád énekelni a múzsák hangján, te adtál neki tüzet, eszményt, erélyt, tárgyat, te tartottad eléje az égő szövétneket, te mutattad meg az útat a melyen haladjon s mely munkásságának termékét a „Zalán futásá"-ban kiöntse. Elvonúl lelki szemeim előtt a nagy férfi alakja, látom őt görnyedt fővel hideg ködös őszi éjjel halvány gyertya pislogás mellett irni az első úttörőt az epicára; látom azt kiadva s lelkesülni azon az egész országot. Hallom az orgona szent hangjánál elhangzani hymnusidat, melyeket isten dicsőitésére alkottál*. S bár kevés ideig pengetted lantodat, élni fogsz örökre, ha a test el is porladott, mert fejedet a halhatatlanság arany koszoruja övezi, a melynek fénye áthat a sötéten s mindent dicsőn ragyog körül. Jó sziv, szülő-, testvér- és emberszeretet hónolt kebeledben, s nem tartottad lealázónak gyógybalszamot önteni a szenvedő katona sebeire, kit több héten át hiven gondozál; mert érezted, hogy akkor is szent kötelességet teljesítesz.

Büszke önérzet járja át szivünket, mert ha rád tekintünk, benned mindent feltalálunk: a lelkes hazafit, a költőt, a gondolkedó főt, egyházunk pásztorát; s ha rád gondolunk nem csüggedünk, mert szellemed érintése új erőre serkent. Mint egyházunk feje mindent megtettél vallásunk érdekében s épen apostoli munkásságod közben talált a halál, a mely tőlünk elszakított. Oh mily halál ez, Istenem mily megdicsőitő; mert mi is szebb mint katonának a harcztéren, tudósnak asztala mellett, s lelkésznek a szószéken halni meg. Most néma fájdalommal állja körül sirodat a hálás utókor, áldva emlékedet, magasztalva nagy tetteidet.

Nyugodj békével nagy férfiu, nyugodj csendesen, álmod legyen oly édes, mint nekünk a rád emlékezés! Az mit alkotál, mint tüzoszlop emelkedik magosba és azt sem az irigyek keze sem az idő, sem a természet tomboló haragja meg nem semmisítheti, hanem minél tovább halad az idő, annál inkább lobog, annál jobban fénylik s a láng közül kiemelkedsz magad pengetve lantod, eldalolva a magyarok hősi vitézségét.

Fekete Károly.

—

* „Csudálandó nagy Isten". „Miatyánk kit fennragyogó magasság", „Világot teremtője" „Dicsőitünk és tisztelünk" Örök Isten kinek esztendők stb. énekekkel gazdagitotta énekkönyvünket. **Szerk.**

(Születésének 1000-ik évfordulója alkalmából.)

Örök béke, örök csend honában ott domborul a sirhalom, ott áll az oszlop; szomorufüz mélán hajol fölibe s bűvös susogásával, lássu zugásával mintha mesélne valamit; őszi szellő mintha szólalna tán, mintha zengene búsan, meghatón. Fáról pergő sárgult levél, szirmaitól fosztott virág, zizegő avar, hervadt lomb s a mindezt bearanyozó bucsuzó napsugár bágyadt fénye titkos borzalmat, szent megilletődést kelt a szivben.

Egy férfiu nyugszik itt, ki mint ember, mint költő, mint nyájának pásztora egyaránt nagy vala s kinek láng lelke „feltör a koporsóból és eget kér".

Most midőn születése 100-adik évfordulója alkalmával összegyültünk, jertek, idézzük fel Székely Sándor nagy szellemét, gyujtsuk fel lángoló szövétnekét a kegyeletnek: emlékezzünk!

A kaali papilak szegényes szobájának kis bölcsőjéből fel a püspöki székig mily szép, mily eredményekben dús pálya. A szülők aggodó „Istenhozzád"-ja után mily derekan állja meg helyét, mint halad szüntelen előre! S már a fiatal deák mily sok jelét adja nagy tehetségének! az idegenbe távozott ifju megirja főművét, mi örök halhatatlanságot biztosit számára. Majd mint zsoltáriró s egyházi szónok szerez harvadhatlan babért.

Pengeti kobzát; nem zeng bár fenségesen s oly erővel, mint a magyar Horácz; nem oly mélységgel s hangulattal, mint a Hymnus szerzője; nem oly bájosan, mint Hinfy; de zendül ajkán szülőföldének igaz sseretete, zendül:

„Ködök sodródnak már Meszes ormain,
Süvölt az éjnek vad szele Hargitán,
A terhes Oltnak szirtes árkán
Jégdarabok és zajok hömpölyögnek.

Csikorog Toroczkó szirteinek Aguilo
Asszú derétől fellegütő feje.
Hagyjátok el berki nymphák
A Maros hóba borult lapályát".

Megszólal Székelyben az igaz vallásosság, mit oly jól láthatunk szép költeményében:

„Örök a te végzésed,
Isten! sorsunk vezére!
Örök a te bölcsességed,
Szivünk, lelkünk áld érte".

A belső báj, erő, fokozat mily szép példája:

„A hiv barát oly hiven áll
Mint a viz ölelte kőszál,
Midön zúg a vészfelleg.

A menykövek elpattannak,
A kőszirtek elhasadnak,
A hív barát nem remeg.

Tenger dül a szárazokra,
Száraz ül a vizhabokra.
A hív nem változik meg".

De megszólal az époszi kürt s szól hősöket, fegyvereket; szól ősöket, kik

„Hadviselő kézzel legelébb fundáltanak Erdély halmain országot".

Indul a kis sereg új hazába elnyerni az Oltvizi aranyalmát. S vezeti őket Hadúr, miként hajdan Izráel népét Istene —, tűzoszloppal mutatva az irányt.

Megy, vándorol a hétezer tovább czélja felé. Vad horda ront rájok, foly a küzdelem. Látom az egész harczot, hallom a harczi riadót s az ádáz csatazajt. A költő remekelt, gyönyörüen festé a jelenetet:

„Igy csattog vészharcza az északi fergetegeknek,
Hogyha falombok közt egymást hasogatva csatáznak.
Zúg a mély erdő, a tölgyek súdari sirnak,
Nagy recsegés, zúgás gyakorolva zuhong az egekben".

Megfut az ellen s elfoglalja a földet a kis sereg; oltvizi aranyalma a jutalom: tündérleánynyal frigyet köt Atilla magzata S boldogan él jó vezére alatt a parányi nép: a székely.

Igy zeng régi rege, igy szól a kürt s hallik messze harsogása s hajnal derüje hirdet új kort, új időt. Bámul a nagy tömeg, nem érti, nem fogja fel a szokatlant; csak két ifjú lángol, lelkesül, követi az úttörőt rőgös, járatlan ösvényen. Szegődött később sok igyekvő hozzájok s a kis csapat nagygyá nőtt, munkált, buzgolkodott s új lélek szállott époszunkba, mely megteremtette a magyar mythologiát s táplálta, táplálhatta a nemzeti érzelmeket!

S a *Te* érdemed mindez, áldott emlékü ünnepeltünk!

A mü, mit alkotott lángelméd, mit sugott néked a „csodálatos sugallat", új világot nyit meg, új útat fedez fel s a klasszikai nemzeti éposz, mely költészetünk egyik legragyogóbb

oldala, munkádat vallja alapjának.* Époszod örökre nevezetes marad költészetünkben s a magyar irodalom történetében maradandó helyet foglal el; mert úttörő műve örökbecsű s sem idő vasfoga, enyészet romboló hatalma nem ronthatja, nem kissebbitheti értékét! . .

Emlékeztünk kegyeletes érzelmekkel, méltó elismeréssel, igaz hálával s ezeknek egyszerü virágokból font koszorúját tesszük most sirodra azzal a fogadással, hogy mig székely él, mig csordogál erökben drága vére: el nem feled téged soha, téged valódi nemzeti énekesét!

Mikó Lőrincz.

Irodalom.

Koszoru a M. Prot. Irodalmi Társaság népies kiadványa XXXIII—XL. füzetig ujabb olvasmányt nyujt olvasóinak. Nagy igyekezettel mutogatja protestáns olvasóinak a reformált vallás előnyeit a „Rajzot egyházunk multjából Kenessey Béla csinos kis kalauzt ad a Bibliáról (ára 12 kr.) egy másik füzet a felekezet nélküliség ellen védekezik „Hitért és hazáért“ Dezső pap látomásai mind gonddal vannak készitve.

Miller Csendes órák ford. *Szász* Károly segédkönyv a bibliának az életbe átvitelére. Összesen 24 elvelkedésben igyekezik hatni a vallásos kedélyre és hisszük meg is lesz a hatása és fölébreszti a büntudatot és sok lelket vezérel bünei megbánására és megjavulásra. A Prot. Irod. Társaság kiadványe, a Házi Kincstár I. szám. Megrendelhető Budapesten.

Magyar Könyvtár. Ne hidje senki, hogy az irodalom remekeit nem lehet megszerezhetnie. Lampel Róbert könyvkereskedése lehetővé tette legujabb vállalatával a *Magyar Könyvtárral*, melyben *Radó* Antal szerkesztő vezetése alatt potom áron, mert egy kis könyv csak 15 kr. adja az olvasó közönség kezébe a világ irodalom legbecsesebb termékeit. A M. Könyvtárból havonként két füzet jelenik meg. Egy füzet ára *15 kr.* Egész évre megreudelhető 3 frt 60 krral. Megjelent: I. Katona: Bánk-Bán IV. 2., Copee: a kovácsok sztrajkja stb.. költeményét, 3., Berseny D. válogatott versei. 4., Gy De Maupassant: Apró elbeszélések. 5., Kisfaludy K. a kérők vigjáték. Melegen ajánljuk az olvasást kedvelőknek.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A Berde Mózes hagyatéka** ügyében a perrendjén fel nem deritett némely körülmények felderitését, valamint a kihallgatott szakértők véleménye mellett még az igazságügyi orvosi bizottságnak véleményes kikérdezését néhai

Berde Mózsa elme állapotára vonatkozólag szükségesnek találta a kir. tábla, ez okokból az első biróságot utasitotta ezeknek teljesedésbe vételére. Mindebből a birói intézkedésből azt látjuk hogy a II. foku bíróság a birói meggyőződés czéljából látta szükségesnek az első itélet föloldását, azonban ugy hisszük és reméljük hogy ha idoben vesztettünk, de az ügy érdemében előnyt nyertünk az ügyre nézve.

— **Albert János.** Október 31-ik napján vége szakadt annnak a hű szolgálatnak a melyet a hitbuzgóság és az istenházának szerelme táplált félszáz esztendőn keresztül. Albert János 52 és fél évi szolgálat után bucsut vett a tordai egyház szószékétől. Sohajtva gondolunk az elválás nehéz pillanatára. Kívánjuk hogy a nyugalom legyen pihentető a testnek, áldó a léleknek. Ez ugy lehet ha ezentul a hivek keresik föl a jó öreg lelki pásztort, ki nekik oly sok jó szolgálatot tett.

— **A szegény papok helyzetén** javitani akarván Kis Lajos ev. ref. lelkész ur Háromszéken értekezletet hivott össze S.-Szentgyörgyre. Értesülésünk szerint jelen volt 11 ev. ref. és 7 unitárius lelkész. Az értekezlet czélja: mozgalmat inditani és törvényes eszközzel oda munkálni, hogy a protestáns papság fizetésének minimuma már 1898-ban 800 frt. legyen és a hol eddig természetben fizettetett, ezután pénzben fizettessék Az értekezlet decz. 7-ére az összes erdélyreszi ev. ref. unitárius és magyar lutheránus papságot egy papi Congressusra hivja össze S.-Szentgyörgyre, (Jobb lett volna Brassóba hivni. Szerk·) mely értekezlet a felett fog határozni hogy mindenik felekezet papsága külön folyamodást nyujtson be a miniszterelnökhez és a vallásügyi miniszterhez, a püspökét nyerje meg az ügy támogatására, és a küldöttségbeni részvételre. Ennyi volt az első értekezlet megállapodása. — Ez a lelkésztársadalmi mozgalom egy kissé szokatlan, s miután az egyházfőket beakarja vonni, nem érthető miért kerüli a rendes utat. Értesülésünk szerint a prot. lelkészek fizetésügye törvényhozásilag fog rendeztetni. Helyes és indokolt hogy a magas kormány a lelkészek helyzetét megismerje, mert csak igy segithet a szükség és a méltányosság követelése szerint, de vajjon nem volna-e helyesebb és czélszerübb azon egyházhatóságok utján járulni a kormány elébe, a melyet amugy is minden bizonnyal meg fog kérdezni a kormány. A czél érdekében mi ezt az utat jobbnak látnók annyval inkább, mivel a kormány jó akarata ebben az ügyben nyilvánvaló az eddigi eljárásából.

— **A fentebbi tudósitással** kapcsolatban meg kell emlitenünk hogy az értekezletről a Prot. E. és I. lapot is tudósitotta valaki, ki csak jelenvolt lelkész lehetett. Ez a jó „keresz yén“ nem állhatta meg hogy a jelen volt unitáriusokkal gyakorolt ezen ölelgetés közben ezeknek egy oldaldöfést ne adjon csupa vendégszeretetből. „Az unitáriusokat — igy ir — a kérdés tárgyalásánál nem választotta most el semmi válnszfal a kálvinistáktól.“ A szives tudósító (— en —) talán azt hitte hogy az unitáriusok nem ismerik a vendég kötelességeit. Jövőben — reméljük — óvakodni fognak olyan helyre menni vendégnek, a hol a vallásukat kérdezik. Különben ugy tetszik hogy ez a tudósító nagyon aristokratikus hangulatu pap, mert az sem tetszett neki hogy az értekezleten jobbára III és IV osztályu lelkészek vettek részt. Csak azt szeretnők tudni hogy ki emeli azt a válaszfalat? A nt. kollega bizonnyal ismeri az Aesopus meséjét arról a bizonyos farkasról, a melynek vizét fölzavarta volt a bárány.

— **Simó Jánost** az unitárius lelkész kar ezen derék tagját az a kitüntetés érte, hogy a megüresedett tordai lelkészi állomásra a főt. püspök ur kinevezte. A beiktatást maga a püspök ur teljesiti decz. 12-én, midőn Kolozsvárról is számosan fognak lemenni Tordára. Simó János buzgóságát, lelkes tevékenységét lapunk olvasói oly jól ismerik, hogy velünk együtt bizonnyal a legjobb sikert várják lelkészi működésétől; ugy is mint szónok, ugy is mint lelkipásztor, Simó hűséges fog lenni ahhoz a historiai nevezetességü magas álláshoz, melyre fölemeltetett. Melegen üdvözöljük és kérjük lépésére Isten áldását.

— **A segesvári l. egyház** eltávozott derék és lelkes gondnoka Kovács Sándor helyébe Márkos András birtokost nyerte és választotta meg gondnokává. Itt Segesvárt a vallásos és hazafias buzgóságnak áldatos tere van. Üdvözüljük a gondnok urat és kívánjuk, hogy rövid idő alatt teremtsen önálló egyházat Segesvarra.

— **Emlékünnepély.** Ez év november 24-én szépen sikerült ünnepélyt rendezett az Unitárius theologia ifjusága Dávid Ferencz és tanitványa Enyedi György emlékezetére. November 24-én mult 300 éve, hogy a nagy tudós Enyedi György, unitárius püspök bevégezte rövid életét. A theologiai ifjuság ez alkalomból kifolyólag rendezett ünnepélyén felolvasást tartott Boros György theol. tanár. Felolvasásában Enyedi életét és hatását tárgyalta. A szépen megirt felolvasást a közönség a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta. Megnyitó beszédet Székely Ferencz papjelölt, imát Kelemen György III. éves theologus tartott. Szavaltak: Nagy Béla III. éves és Gálfi Zsigmond II. éves theologusok. Az ifjusági dalárda is közre működött 3 énekével, melyet Tiszt Iszlai Márton ur vezetett. Az ünnepélynek minden egyes szereplője dicséretesen oldotta meg feladatát. D. F.

— **Enyedi György emlékezete.** Tarcsafalvi Albert derék költőnk Enyedi halála 300-ik évfordulójára egy költeménnyel emlékezett meg a hajdani költőpüspökről. Lapunk élén közöljük.

— **Enyedi György élete és hatása** cz. felolvasását lapunk szerkesztőjének, jövő számban kezdjük közölni.

— **Gálfi Lőrincz** D F E. derék pénztárnokát és helyettes tanárt az E. Fő Tanács megválasztotta rendes tanárnak a latin és görög nyelvek tanitására. Örömmel hozzuk tudomásra ezt a megérdemelt kitüntetést melyért melegen gratulálunk. Gálfi tanárban a főiskola egy nagy készültségü ifju erővel gazdagodott mert Gálfi a kolozsvári unitárius hittani intézetet jeles eredményel végezvén, három évet tanult Oxfordon a Manchester Collegeben theologiát és az oxfordi egyetemen philologiát és philosophiát, s ezután végezte a kolozsvári Ferencz-József tudomány egyetemet.

— **A tordai unirárius egyház** ujonnan kinevezett lelkésze Végh Mihály családjában uralkodó betegség miatt kérte az unitárius püspök urtól tekintettettel a beállott téli időre is állomásának elfoglalására engedjen időhaladékot, és egyszersmind kilelentette hogy ha az egyházközség érdekében ez nem volna lehetséges vagy czélszerü, akkor a lelkészi állást rendelkezésére bocsátja. Ugy értesülünk hogy Ferencz József püspök bár teljesen méltányolja a Végh indokatt, de hogy az egyházat bizonytalan ideig lelkész nélkül ne hagyja az ajánlat második felét fogadta el és igy Végh Mihálylt meghagyja eddigi állásán a ravai népes egyházban.

— **A felső-fehérkör** derék gondnoka Dr. Hajós Béla lemondása következtéb n megüresedett köri gondnoki állomás betöltése édekében, már folynak a combinátiók. Értesülésünk szerint a Daniel család forog szóban. mint a mely család hagyományos buzgóságának egyházunk nagyon sokat köszönhet.

— **Az ezredéves alapra tett adományok.** Második közlemény. Az elsőt l. az 1897. évi 2-dik számban. Benkő Mihály (2-szor) 33 frt 33 kr; Gál József 2 frt; Kováry László 20 frt; P. Horváth Kálmán 100 frt; Haller Rezsőné, Groisz Kornél 10 frt; Engel Goborné, Haller Kornél 5 frt; Létay Gábor és neje Dobolyai Nagy Berta 20 frt; Keresztély Lajos 10 frt; Faluvégi András 2 frt; Varga Zsigmond a maga, elhunyt neje emlékére; továbbá öt fia, négy leánya, 32 élő unokájáért és 2 dédunokájáért 4 frt; Székely Sámuel 1 frt; Péterfi Lajos 2 frt; Gál Lajos M.-Igen 5 frt; Szigethy Cs. Sándor 20 frt; Simonfi Márton 2 frt; Nagy Balázs gy. ivén: Veress Ferencz 5 frt; Dr. Szentpéteri Lajos 2 frt, Nagy Olivér 2 frt; Timbus Albert 2 frt; Osztián Géza 2 frt; Borbély Máté 2 frt; Nagy Albert 1